

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

TASAVVUF BİLİM DALI

**SÂKİB SALAHADDİN'İN DÎVÂNI
VE TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Madinabonu MOİDİNOVA

BURSA-2018

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

TASAVVUF BİLİM DALI

**SÂKİB SALAHADDİN'İN DÎVÂNI
VE TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Madinabonu MOİDİNOVA

Danışman

Prof. Dr. Mustafa KARA

BURSA-2018

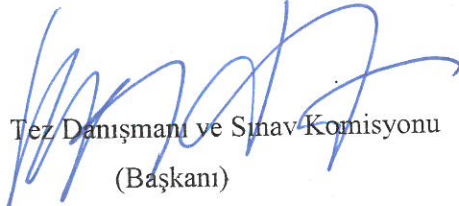
TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Temel İslam Bilimleri Anabilim / Ana sanat Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı'nda 701523075 numaralı Madinabonu Moidinova'nın hazırladığı "Sâkîb Salahaddîn'in Dîvân'ı ve Tasavvufî Görüşleri" konulu Yüksek Lisans Tezi / Çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 26/ 04./ 2018 günü 11:00 - 12:00saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının **BAŞARILI**..... (başarılı / başarısız) olduğuna **oybirliği**..... (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
(Başkanı)
Prof. Dr Mustafa KARA
Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Abdürezzak TEK
Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Bedriye REİS
Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

26.../04.../2018

YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tez Başlığı: "Sâkıb Salâhaddîn'in Dîvân'ı ve Tasavvufî Görüşleri"

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin, 18.04.2018 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar dahil

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

18.04.2018

Adı Soyadı: Madinabonu Moidinova

Öğrenci No: 701523075

Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Programı: Tasavvuf

Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman

Prof. Dr. Mustafa KARA

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Sâkıb Salahaddîn'in Dîvân'ı ve Tasavvufî Görüşler ” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

18.04.2018

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Madinabonu Moidinova

Öğrenci No: 701523075

Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Programı: Tasavvuf

Statüsü: Yüksek Lisans Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Madinabonu Moidinova
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri
Bilim Dalı : Tasavvuf
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi / Doktora Tezi
Sayfa Sayısı : viii + 231
Mezuniyet Tarihi : / / 20.....
Tez Danışman(lar)ı : Prof. Dr. Mustafa KARA

SÂKIB SALAHADDÎN'İN DÎVÂNİ VE TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ

Bu tezde, Nakşibendiyye tarikatının XIX. asırda Orta Asya'daki tarikat döneminin son temsilcilerinden biri olan Salahaddîn b. Muhammed Sirâcüddîn'in hayatı, ilmî faaliyeti ve tasavvufî fikirleri konu edilmiştir. Tez üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Hz. Salahaddîn'in hayatı, ailesi yetişmesi, ikinci bölümde eserleri, tasavvufî görüşleri ve yetiştirdiği müridleri, üçüncü bölümde ise Dîvân'ı günümüz harflerine aktarılmıştır.

1838 yılında bugün Kırgızistan sınırları içinde kalan Oş (Ûş) şehrinde dünyaya gelen Salahaddîn, Türkistan'ın Fergana bölgesinde XV111. asırda yaşayan, döneminin Kutb'u denilen meşhur sûfî ve şâir Hâce Nazar Hüveydâ'nın torununun oğludur. Salahaddîn yirme yedi yaşına geldiğinde tarî kata intisâb etmiş, akabinde babası ve müşşidi Şeyh Sirâcüddîn Mevlevî'den Nakşibendiyye yolu icâzeti aldıktan sonra pederinin tavsiyesi üzerine Doğu Türkistan'ın Yârkend ve Hoten şehirlerinde tarikat hizmetinde bulunmuştur. Pîrinin vefatından sonra Oş'taki hangâhında postnişin olmuş ve müridlerine önderlik yapmıştır. Şâirler sülalesinden olması hasebiyle Sâkîb mahlasıyla gazeller kaleme alan Salahaddîn aynı zamanda Dîvân sâhibi şâirdir. Hac yolculuğuna İstanbul üzerinden giden Sâkîb Medine'de bir müddet kalır ve orada istikamet eden Nakşî tarikatının Müceddidiyye kolunun şeyhi Muhammed Mazhar Dîhlevî ile dostluk kurarak ikinci kez aynı tarikatın bu kolundan icâzet almıştır. Türkistân'ın Rus İmparatorluğu tarafından istila edildiği sırada hayatının bir kaç yılını Hoten ve Yârkent'te geçiren Salahaddîn akabinde memleketi Oş'a döner ve 1907 yılında dedesinin babası olan Hüveydâ'nın Dîvân'ını Taşkent'te yayınlanmasını sağlar. Yaşadığı dönemin zorlukları altında kayde değer işler yapan Şeyh Sâkîb 1910 yılında irtihal eder. Sermazar adı verilen hangahının ucundaki mezarlıkta medfundur.

Ayrıca bu tezde Şeyh Salahaddîn'in oğlu ve halifesi Şeyh Kameruddîn'in Fergana bölge sindeki ve Doğu Türkistan'daki faaliyetlerinde de bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Türkistan, Hâce Nazar Hüveydâ, Nakşibendiyye-Sâkîbiyye, Doğu Türkistan, Ûş

ABSTRACT

Name and Surname : Madinabonu Moidinova
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Department of Basic Islamic Sciences
Branch : Mysticism
Degree Awarded : Master / PhD
Page Number : viii + 231
Degree Date : / / 20.....
Supervisor (s) : Prof. Dr. Mustafa KARA

THE DIVAN AND THE TASAVVUF VIEWS OF SAKIB SALAKHADDIN

There discussed in the following thesis the life, scientific activities and mystical ideas of Salakhaddin Bin Mukhammad Sirajiddin, one of the last representatives of Naqshibendi brotherhood in Central Asia. The thesis consists of three main parts. Its talked about Salahaddin's life, his family and education in the first chapter. In the second chapter, there narrated about his poetry works, mystic views and followers, and about his divan (poetry collection) and its latinization in third one.

Salakhaddin, who came to life in 1838 in the city of Osh, which is nowadays in the borders of Kyrgyzstan, was a grandgrandson of Nazar Hüveydâ, the famous sufi and poet, who lived in XVIII. century in the Fergana region of Turkestan. When Salakhaddin reached his age of twenty seven, he became a member of Naqshibendi Sufi brotherhood in the towns of Yarkend and Khoten of East Turkestan upon the recommendation of his father after he received an indictment of the brotherhood by his father and his spritual teacher shaikh Sirajiddin Mevlevi.

After the dearth of his sheikh he became a postnishin (server) of place of the brotherhood in Osh, being a spiritual lider to other followers at the same time. Due to his origin from the poets dynasty, Salakhaddin, who had wrote the gazelles and castles under the pen-name Sakib, was the author of a divan as well. Sakib, who traveled via Istanbul for the pilgrimage journey, remains for a while in the Medina, and for the second time he has taken an acquittal from this branch of the same order, establishing friendship with the Mujaddid branch of the brotherhood.

Following the invasion of Turkestan by the Russian Empire, Salakhaddin, who spent a few years of his life in Khoten and Yarkent, returned to his hometown Osh, and in 1907 had supported the publication of the divan of his grandgrandfather Khuveyda in Tashkent. Sheikh Sakhib, who had wrote a poetry works rather to mentoin despond of difficult sircumstances, was died in 1910. His grave is located at the corner of his khanakah named Sermazar.

It's talked about activities of sheikh Salakhaddin's son and khaliph sheikh Kameruddin in Ferghana region and eastern Turkistan at the final part as well.

Keywords:

Turkestan, Hajj Nazar Hüveyda, Naqshbandi-Sashbi, East Turkestan, Osh city.

ÖNSÖZ

Bu tezin konusu günümüzde en yaygın tarîkatlardan biri olan Nakşibendiyye silsilesinin dokuz zincirinde öz atalarıyla önemli yer tutan Salahaddîn b. Muhammed Sirâcüddîn'dir. Salahaddîn Efendi'nin dedesinin babası olan Hâce Nazar Hüveydâ (1704-1780) Orta Asya'nın özellikle Fergana bölgesinde bilinen meşhûr sûfî ve divân sahibi şâirdir. Hüveydâ'nın neslinden gelen yolunun mevrusları Türkistan'ın çeşitli bölgelerinde tasavvuf ve tarîkat hizmetinde bulunmuşlardır. Bu görevi adı geçen bölgede temsil eden son önder Salahaddîn Sâkîb'dır. Onun oğlu ve halifesi olan Şeyh Kameruddîn babasından sonra bu mirâsı Doğu Türkistan'da yayılmasında büyük fedakarlıklar yapmıştır. Bu ailenin nesli çoğunlukla Fergana bölgesinde, günümüzün Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan gibi devletlerde yaşamaktadır. Onlara Hüveyda evlatları, îşân'lar ve mahsumlar denilmektedir.

Tezimizde Hüveydâ'nın vârislerinden olan Salahaddîn Sâkîb'ın hayatından, bu yolun mensupları olan atalarından, onların eserleri ve Sâkîb Efendi'nin tasavvufî görüşlerinden divân'ı ışığında bahsedilmiştir. Gönül dünyasındaki ilâhî aşkı terennüm eden gazelleri üzerinden kendileriyle ilgili tespitlerimizi ortaya koymaya çalışılmıştır. Bunu yaparken dedemiz Sâkîb'ın hal-i hazırda hayatta olan torunları ve neslinden gelen evlatlarıyla yapılar mülâkatlar, Sâkîb Efendi'ye dair ele alınan bazı eserler ve nihayetinde kendi risâlesi ve divân'ı tezimizde kaynak teşkil etmiştir.

Tez konumuzun belirlenme ve hazırlanma aşamasında kıymetli önerileriyle danışmanlığımızı yapan muhterem hocamız Prof. Dr. Mustafa KARA'ya, zaman ayırıp görüşleriyle yol gösteren hocamız Prof. Dr. Abdurrezzak Tek'e, çalışmalarından istifade ettiğimiz Prof. Dr. Necdet Tosun'a, divân'ın transkripsiyon edilmesinde ve farsça gazelerin tercüme edilmesinde emeği geçen araştırma görevlisi Serhat Gültaş'a, vezinlerin tespit edilmesinde büyük katkısı olan araştırma görevlisi Olcay Kocatürk'e, benimle ilgilenen muhterem Ali AK Bey'e, Bursa'dan her yönden katkıları olan Aynur ve Dail Kurt'lara, bu süreçte beni destekleyen, gazelleri okumada büyük katkısı olan anneme, belgelerin ve fotoğrafların temin edilmesinde yardım eden ağabeyim Devran'a, Salahaddîn Sâkîb'ın torunları ve evlatlarına içten minnet ve şükranlarımı sunarım.

Bu nâçizâne çalışmamızdaki hata ve eksiklikler tarafıma aittir. Gayret bizden, tevfik Yüce Mevlâdan'dır.

Madinabonu Moidinova
Bursa/2018

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SALAHADDİN SÂKİB'İN HAYATI

I. NESEBİ ve YETİŞMESİ.....	7
A. HÂCE NAZAR HÜVEYDÂ BİN GÂYİB NAZAR SÛFÎ.....	7
1. Dîvân-1 Hüveydâ/ Râhat-1 Dil	9
2. Râhat-1 Dil	9
3. Hikâye-i İbrâhîm bin Edhem.....	10
B. İŞÂN HÂL MUHAMMED OŞÎ (ÛŞÎ).....	10
C. ŞEYH MEVLEVÎ SİRÂCÜDDİN ve DİVÂNI	11
D. SEMER BANU HANIMEFENDİ ve DİVÂNI	12
II. OŞ'TA NAKŞİBENDÎ-MÜCEDDİDÎ DERGAHINDA POSTA OTURUŞU....	14
A. İLK HAC SEFERİ VE MUHAMMED MAZHAR İLE TANIŞMASI.....	15
B. OŞ'A DÖNMESİ VE VEFATI	16
C. EVLİLİKLERİ VE ÇOCUKLARI	16
D. TABİB AMANHAN MAHSUM.....	18
E. MUHYÎ HOKANDÎ VE SALAHADDİN SÂKİB'İN DOSTLUĞU.....	19
1. Birinci Mektup	20
2. İkinci Mektup	21
3. Üçüncü Mektup.....	21

III. MÜRİDLERİ ve NAKŞİBENDİYYE SÂKİBİYYE TARİKATI.....	23
A. ŞEYH KAMERUDDİN.....	23
B. EYYÛB KÂRÎ ÂHUN	23
1. Menba‘u’l- Esrâr	24
C. NAKŞİBENDİYYE SÂKİBİYYE TARİKATININ SON DÖNEMİ	24
D. SÜLEYMAN HİLMİ TUNAHAN	25
IV. ESERLERİ.....	25
A. MA‘KÛLÂT-I SÂKİBÎ	25
B. MA‘MÛLÂT-I SÂKİBÎ.....	26
C. DÎVÂN.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

SALAHADDİN SÂKİB’İN TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ

I. SEYR U SÛLÛK.....	28
II. ZİKİR.....	29
III. LATİFELE.....	29
IV. MURÂKABELER.....	32
A. MURÂKABE ve MURÂKABELERİN MERTEBELERİ.... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
V. MÜRİD MÜRŞİD İLİŞKİSİ	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÎVÂN’IN TRANSKRİPSİYON METNİ

SONUÇ.....	211
KAYNAKÇA	214
EKLER.....	217
EK 1.SİLSİLE	217
EK 2.SALAHADDİN SÂKİB DÎVAN’INDAN SAYFALAR	220
EK 3.AİLE ŞECERESİ	222
EK 4.FOTOGRAFLAR.....	223

KISALTMALAR

a.e.	: Aynı eser
a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.y.	: Aynı Yer
bkz.	: Bakınız
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
çev.	: Çeviren
ed. haz	: Editör/ yayına hazırlayan
ter.	: Tercüme eden
ö.	: Ölüm Tarihi
Özb.FAŞE.	: Özbekistan Fenler Akademisi Biruni Şarkiyat Enstitüsü
ktp.	: Kütüphanesi
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfadan Sayfaya
nr.	: Numara
nşr.	: Neşreden
vr.	: Varak
v.diğ.	: Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler

GİRİŞ

Tasavvuf ilmi XII. asırdan itibaren kurumsallaşmıştır. İslâm dünyasında köklü tarikatların kurulmaya başladığı bu sırada Horasan bölgesinde de dört ayrı tasavvufî neşve oluşmuştur. Bunlar, Cüneydiyye, Tayfûriyye, tasavvufun fikrî boyutunu öne çıkaran Aynü'l-kudât Hamedânî (ö.525/1131) ve sonradan Şîî- Bâtînî fikirlerle beslenmiş olan Kalenderiyye.

Bu asıra kadar büyük âlimler yetiştiren Mâverâünnehr XII. asırla birlikte büyük sûfiler de yetiştirmeye başlamıştır. İlmi otoritenin merkezleri olan Buhara ve Semerkand, güçlü medreseleri, âlimleri ve sünnî mühiti ile dünyada tanınmıştır. Bu bölgelerde ancak dînî kurallara ve Sünniliğe bağlı olan bir tarikat gelişip yayılabiliyordu. Nitekim Bağdat Nizâmî'ye Medresesi'nde yetişmiş bir sûfî olan Hâce Yûsuf Hamedânî (h.441-553), Mâverâünnehr'deki bir kaç müridine irşad verip halife olarak tâyin ettiği zaman Orta Asya'da Hâcegân tarikatının tohumlarını atmış oluyordu.

Yûsuf Hamedânî'nin üçüncü halifesi olan Ahmed Yesevî (ö.1166) tarikatı Orta Asya'nın yarı göçebe Türk kavimleri arasında yaşayıp yaydığı için onun adına nisbetle Yeseviyye denilmiştir. Buhara'da ise Hamedânî'nin diğer müridi Abdülhâlık Gücdevânî, Hâcegân tarikatını devam ettiriyordu. XIV. asırda yaşayan Bahâeddîn Nakşibend (ö.1389) Hâcegân tarikatının unutulmaya yüz tutan prensiplerini ihyâ ettiği için yeni bir tarikat kurucusu olarak telakkî edilmiş ve zamanla Hâcegân kelimesinin yerini Nakşibendiyye almıştır. Kısa zamanda Mâverâünnehr'in sınırlarını aşan Nakşibendilik, Doğu Türksistan'ın Kâşgar ve Yârkend gibi şehirlerinden Balkanlar'a, Hicaz'dan Hindistân'a kadar geniş İslâm coğrafyasında yayılma imkânı bulmuştur.

XIX asırda Türkistan'da Buhara, Hokand ve Hârizm hanlıkları hüküm sürmekte idi. Tezimizin konusu olan Salahaddîn Sâkîb, Hokand hanlığına bağlı olan Fergana bölgesindeki Oş şehrinde yaşamıştır. Konumuzun daha iyi anlaşılması açısından bu dönemden kısaca bahsetmek gerekirse, hanlıklar bu dönemde ticareti kara yolu ile yapmakta idi. Fakat ticaretin deniz yoluyla başlanmasıyla devlet gücünü ve itibarını kaybetmeye başlamıştır. Bunun yanısıra hânedân fertlerinin kendi aralarında bölünmeleri,

şehzâdeler arasında olagelen tahta geçme isteği ve gün geçtikçe ticari yönden gerilemeleri de neden olarak gösterilebilir.

Ekonomik olarak iyi bir durumda olmayan Orta Asya devleti İngiliz ve Rus İmparatorluğu gibi iki büyük devletin ilgisini çekmeye başlamıştı. Hindistân ve Afganistan'ı sömürsü altında kullanan İngiltere Rusya'nın buralara gelme ihtimalinden tedirgin olmuştur. Ayrıca Türkistan'ın zengin toprağından istifade etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçlarla Türkistan'daki üç hanlığa destek vermek sûretiyle Rusya'ya karşı birleştirmek istemiştir. İngiltere'den hanlıklara gelen elçiler câzip tekliflerini sunmuşlardır. Hokand ve Hârizm hanlığı kabul etmiş, fakat Buhara hanı Nasirullâh İngiltere'nin teklini kabul etmeyip elçileri öldürmüştür. Bunlara rağmen aynı hükümet Ruslara karşı Türkistan'ı müdafa etmeye çalışmıştır

Bu olaylara karşı Rusya 1865 yılında General Çernayev liderliğinde büyük bir ordu ile Hokand hanlığına bağlı olan büyük şehirlerden birisi Taşkent'i ve bir kaç yıl içinde de Türkistan'ı işgal etmiştir.¹

Türkistan'ı aldıktan sonra ülkenin yerüstü ve yeraltı madenleri ile birlikte tarihini, medeniyetini, öfr ve âdetlerini araştırmıştır. Bu da onları kolay bir biçimde yönetmede onların lehine olacak idi. Bunları göz önünde bulunduran Çarlık Rus hükümeti tarafından 1895 yılında Rus okulları açıldı. Medrese ve vakıflara el konuldu. Bunlarla yetinmeyip Cuma hutbelerinde pâdişâh adını söylemeleri, dua etmeleri, âyet-i kerîmede geçen “vel müşrikîn” lafzından “müşrikîn'i çıkarmaları, Sûfi Allahyâr'ın okulda ders kitabı olarak okunan *Çehâr kitab* 'ındaki

Azâb-ı kabr kâfirlere'dür çin (gerçektir)

Körer görüñ azâbın bazı mü'mîn

Beyitte geçen *kâfir* sözünü okumayı yasakladılar hatta Kur'an ve kitaplar yeniden neşredilerek yukarıda verilen lafızlar çıkarılmıştır.

Müslüman halka yapılan eziyet gün geçtikçe artıyordu. Sokaktan geçen Rus asıllı memurlara eğilip selam vermeyenler tutuklanarak meydanda dövülür oldu. Başına beyaz takke giyen, sarık saran her kimse yine askerler tarafından “seni îşân” diyerek aynı

¹ Begali Kasimov ve diğ., *Millî Uygoniş Devri Özbek Edebiyatı*, Taşkent: Maneviyat Neşriyatı, 2004, s. 6-7.

işkencelere maruz kalırdı. Bunlardan dolayı halk başlarında sarık takkeyle dışarı çıkamaz hâle geldi. Neticede sarıklar ve beyaz takkeler ateşe atıldı.²

Halka açık tehditler yapan hükümetin Generali M. G. Çerneşev, 1864 yılında Ahmed Yesevî'nin türbesi, külliyesi ve camisindeki eşyalara el koymuştur. Türbenin karşısında bulunan Uluğ Bey'in kızı Rabiâ Sultan'ın türbesini yıktırarak, kerpiçlerinden kışla yaptırmıştır.

Türkistan halkı sadece hürriyetlerinden ve dinlerini özgürce yaşamaktan mahrum olmadılar belki en değerli zenginlikleri olan nâdir yazma eserlerinden de mahrum olmuşlardı. XV-XVIII asırlar da yazılan yazma eserler ile birlikte 1868'de Semerkand istila edilince sarayda bulunan Hz. Osman'ın Mushaf'ı general Abramov tarafından Petersburg'a götürüldü. Yanısıra sayısı yüzleri aşan fıkıh, tasavvuf ve hadis ilmine dair eserlere de el konuldu. Hive hanlığı sarayından mücevherlerle birlikte 300 yazma eserin de götürüldüğü bilinmektedir.³

Yapılan bunca zulümlere karşı halkın güçsüz olmalarından ötürü suskunluğunu söylemek mümkün değildir. 1870 yıllarında yerli müslüman halkın Rus hükümete karşı ayaklanmanın (millî mücâdelenin) yıllardır. Bu hareket ileride ortaya çıkacak diğer ayaklanmalara yol açmıştı.

XIX asrın Fergana eyaletindeki büyük ayaklanma 1898 yılında olan Dükçi Îşân lakabıyla bilinen Muhammed Ali b. Muhammed Sâbır önderliğinde yapılmıştır. Bu ayaklanmanın sebebi yerli halkın dînî ve millî haklarının pâyımâl edilişi idi. Ama beklenen neticeye varılmadan mücâdele Rus askerleri tarafından bastırıldı. Müritleriyle kaçmaya çalışan Dükçi Îşân yakalandı ve idam edildi. Köyü ok toplarla yağmalandı. Bu ve buna benzer ayaklanmalarda önde olan bir çok derviş ve mürîd çoğunlukla idam edilmiş veya sürgüne gönderilmişlerdir.

Siyâsî politikanın şiddetle geçtiği bu yıllarda Sâkîb Efendi'nin Doğu Türkistan'ın Yârkend ve Hoten şehirlerinde kalmasının nedeni Fergana eyaletinde vuku bulmakta olan bu zor dönemdir. Hayatını daha çok ibâdet ve irşadla geçiren Sâkîb'in vefatından sonra iktidara gelecek olan komünist hükümet tarafından müridleri eliyle yönetilmekte olan hângahı kapatılarak, avlusu mahalle sakinlerine satılmış, binası ise yeni tesis edilen

² Fazılбек Атабек оғлу, *Dukçi Îşân Vakıası*, Semerkand-Taşkent, s.21.

³ Hamdam Sodikov- Nazrulla Corayev, *Özbekistan Tarihi*, Taşkent: Şark Neşriyatı, 2011, s.180-181.

muhtarlığın binası olarak kullanılmıştır. Sonrasında ikiye bölünerek yarısı okul, yarısı ise “çınar çayhânesi” (çay bahçesi) olarak kullanılmaktadır. Sâkıb Efendi'nin kardeşi Amanhan Mahsum ve oğulları komünist yönetimin eziyetine maruz kaldılar. Bu konuya ileride temas edilecektir.

Tez konumuzda XIX asırda Orta Asya'nın Fergana eyaletinde tasavvufî geleneğinin son temsilcisi olan Salahaddîn Sâkıb'ın hayatı konu edilmiştir. Bu konunun tercih etmemizin sebebi medreseleri ile ilim ve kültürün merkezi olan yanısıra tarîkatlerin de merkezi olan bu bölgelerde tasavvuf geleneğinin nasıl ilerlediğini araştırmak ve bir sonuca varmaktır.

Sâkıb Efendi'nin Fergana eyaletinde dergahta postnişîn olan amcası hacı Muhammed ve bu dergahın kurucularından olan dedesinin babası Hâce Nazar Hüveydâ, bugün Özbekistan 'ın sınırları içinde olan Fergana şehrinin Çimyan köyünde hizmet ettiler ve orada yaşamışlardır. Onların Özbekistan toprağında medfun bulunması, halka ve zemine yaptıkları hizmetlerinden ötürü halk tarafından sevilmesi ve sayılması hem devlet hem oradaki araştırmacılar tarafından Hüveydâ'nın eserleri yeni harflere aktararak, üzerinde çalışmalar yapılmış ve hâlâ yapılmaktadır.

Bu çalışmalar sadece Özbekistan'la sınırla kalmamıştır. Türkiye'de master ve doktora çalışmaları da yapılmıştır

Salahaddîn Sâkıb ile ilgili yapılan ilk araştırmaya Rus Dilinde yayınlanan katalogda rastlayabiliriz. Taşkent'te 1963'te Tohtasin Calalov tarafından yayınlanan (Salahaddîn Efendi'nin ablası) şâire Semer Banu Hanım'ın Dîvân'ında kısaca bilgi verilmiştir. Salahaddîn Efendi hakkında yukarıdaki çalışmalara ek olarak İstanbul'da Nakşibendilik üzerine araştırma yapan Prof. Dr. Necdet Tosun tarafından Türkiye Diyânet İslâm Ansiklopedisinde madde olarak yazılmıştır. Lisans öğrenimim esnasında *Salahaddîn Sâkıb ve Ma'mûlât-ı Sâkıbiyye adlı Risâlesi* tarafımızdan bitirme tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu çalışmalara ek olarak tezimizde Salahaddîn Sâkıb'ın hayatı, ilmi faaliyeti, yetişmesinde etkisi olan şahıslar ve yetiştirdiği müritleri ele alınarak, yazma hâlinde olan tahminen tek nüsha olan *Dîvân 't*⁴ günümüz harflerine aktarılmıştır.

⁴ *Dîvân*, Salahaddîn Sâkıb'ın oğlu Raziuddîn Mahsum tarafından 1960'li yıllarında Tacikistan Devlet Müzesine verilmiş, bir müddet sonra geri alınmıştır.

Bu konuda onun eserleri ve hakkında kaleme alınan bilgiler, dedelerinden Hüveydâ'nın yayınlanan eserleri, Özbekistan'da ve Türkiye'de onlarla ilgili yapılan araştırmalar, Sâkıb'ın hâl-i hazırda hayatta olan torunları ve neslinden gelen evlatlarıyla yapılan görüşmeler, mülakatlar araştırmamıza ışık tuttu.

Tezimizin amacına uygun olarak faydalanılan yöntem teknik ve materyaller şunlardır: belgeler, fotoğraflar, mülakat ve raporlar.

Tezimin yazımını kolaylaştıran yönü bu nesilden olmamız hasebiyle torunları olan akrabalarımıza ulaşabilme imkânımızın olması. Bizzat Sâkıb dedemizin oğlu Hasancan Mahsum'un kızı büyük annem merhum Şâhîde Salâhetdînova ve onun kızı annem Tâhire Hanımlardan ve diğer torunları ile yapılan bire bir görüşmeler, bilgilerin teyid edilmesinde kolaylıklar sağlamıştır.

Salahaddîn dedemle ilgili kaynakların az olması, yazma nüsha olan *Ma'kulât-ı Sâkıbiyye* adlı risâlesine ulaşamamış olmamız, kendisi ve halifesinin Doğu Türkistan'daki yaptıkları faaliyetleri araştırma imkanımızın olmaması, ve babası Sirâcüddîn dedemizin derlenen *Dîvân*'ı kaybolması ve kulaktan duyma bilgileri iyi bilen aile büyüklerimizin hayatta olmaması araştırmamızda eksiklik arz etmiştir.

Teknik özelliklere değinecek olursak *Dîvân*'da dua, münacâtlar, ilâhî aşkı terennüm eden gazeller, tasavvufî konuları içeren gazeller tahmisler müseddes, muhammesler, Hoten'de kurulan ribatlar, letâifler ve onların ilişkili oldukları yıldızlar, murâkabelerin tafsilâtı, delili olarak gösterilen âyetler yanı sıra tabiblik ve tıbbî dair konular da ele alınmıştır: kavlenç, ra'ş (epilepsi), bîrsâm (hastalığın bir türü), mâlihülyâ (melankoli), rebv (astım), istiskâ (vücutta su toplanması), hadr (herhangi bir organda görülen uyuşma), nîfir (eklemlerde oluşan şiş), himru (yılancık hastalığı), hunnâk, dâde'l-fil, kulgüne, 'ırkunnisâ, şekika güzâz vb.

Dîvân'ın üzerinde inceleme yapılmış ve konular şu şekilde sıralanmıştır: Dualar, Münacâtlar, na't, âl-i beyte kaside, Nakşibend büyükleri ve pîrlarına yazılan kasideler, tasavvufî konuları ihtiva eden kasideler, müseddes, muhammes, gazel, tahmis, letâif ve murâkabeler. Bütün manzumeler aruz vezniyle yazılmıştır. Bazı gazellerin vezinleri tespit edilmemiştir. Yazma hâlinde olan eser, iyi bir şekilde muhafaza edilmiş olmasına rağmen bazı beyitlerde silinmeler tespit edilmiştir.

Özbek dilinde hâlâ kullanılmakta olan *tâğ*, *köp* gibi kelimeler günümüz Türkçesine uygun verilmiştir. Özbek dilinde kullanımına pek rastlamadığımız *şbu*, sözü günümüzde *uşbu* olarak kullanılmakta olduğu için olduğu gibi verilmiştir. Nazal “n” için Özbek dilinde n harfini ifade eden ng ses tonu yerine, anlamı ve ifadeyi değiştirmeyen *ñ* tercih edilmiştir. “Ve” yi ifade eden bağlaç *ۋ* yerine *vu*, *vü* bağlaçları kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SALAHADDİN SÂKIB'IN HAYATI

I. NESEBİ ve YETİŞMESİ

Künyesi Muhammed Salahaddîn bin Muhammed Sirâcuddîn bin Hâl Muhammed İşân Oşî bin Hâce Nazar Hüveydâ-i Çimyânî bin Gâyib Nazar Sûfî bin Ernazar bin Tölak Muhammed Sûfî bin Kul Süleymân şeklindedir.

Salahaddîn Sâkib 1838'de⁵ bugün Kırgızistan'ın sınırları içinde olan Oş şehrinde Özbek bir ailede dünyaya geldi. Babası Muhammed Sirâcuddîn, *Mevlevî Sirâcuddîn* lakabıyla tanınan şâir ve Orta Asya'nın Fergana bölgesinde Nakşbendîyye tarîkatının yetkili bir şeyhi idi. Annesinin ismine ve kim olduğuna dair bir bilgiye erişemedik. Onun dışında bir ablası⁶ üçü kız biri erkek olmak üzere dört kardeşi olmuştur. Erkek kardeşi Amanhân Mahsum İstanbul'da Tıbbiye okumuştur.

Salahaddîn yirmi yedi yaşına geldiğinde tarîkata intisap etti.⁷ Seyr u sülûk hayatına geçmeden önce aşağıda onun etkilendiği şahıslar sıralanacaktır.

A. HÂCE NAZAR HÜVEYDÂ BİN GÂYİB NAZAR SÛFÎ

Oş şehrinde ikamet eden Gâyib Nazar (d. 1678) hakikat yoluna girmek için mürîd arar. Kader onu 17 asrın Kâşgar'daki Nakşibendiyye tarîkatının şeyhi Hidâyetullâh Âfâk Hoca'nın (v.1645) kapısına götürür. Pîrinin dergahında otuz sene hizmet eden Gâyib Nazar'a Fergana bölgesine dönmesi ve irşad vazifesi buyrulur.⁸ Sefere hazır olan müridine Âfâk Hoca: “ Oğlun olacak, adını Hâce Nazar koy. Benim nazarım ondadır ” diyerek şöyle dua eder :

⁵ Bazı kaynaklarda doğum tarihi 1843 olarak gösterilse de, mezar taşında kaydedilen ve babası tarafından tevellüdüne düşürülen tarihten çıkarılan sene 1838'dir.

⁶ Tohtasin Calalov, *Banu*, Taşkent: Yaş Gvardiya Neşriyatı, 1963, s.22.

⁷ *Katalog Suûfiyskih Proizvedeniy, xvii-xx vv İz Sobraniy İstituta Vostokovedeniya im. Abu Rayhan al-Beruni Akademi Nauk Respubliki Uzbekistan [ed. J Paul] Stuttgart, s. 127.*

⁸ Sâkib Salahaddîn, *Divân*, şahsi kütüphane, vr.80.

*Senin nesliñdin aslâ kutb-ı evtâd ölmasin kanda
Çerâğın oçmasin 'âlemde tâ rûz-i cezâ sûfim*⁹

Şeyhi Âfâk Hoca' nın yönlendirmesi ile Fergana'ya gelen Gâyib Nazar sûfi o bölgenin halifesi Hoca Hasan Muhriddîn ile görüşür ve onun tavsiyesi üzerine şehrin kenarındaki Kuruk denilen tepeliğe yerleşir. Daha sonraları burası Çimyan köyü diye isimlendirilmiştir. 1104/1693 yılında ise oradaki ilk Mescîdi inşa ederek köylülere dîni hizmet verir ve köy sakinlerinden birinin kızıyla evlenir.¹⁰ Bu izdivâcından 1704'de dünyaya gelen oğluna pîri Hidayetullâh'ın tavsiyesine uyarak *Hâce Nazar*¹¹ ismini koyar.

Tasavvufî eğitimine baba dergahında başlayan Hâce Nazar ilim tahsiline Hokand medreselerinde devam eder.¹² Ardından baba ocağına dönerek köy çocuklarını okutmaya başlayan Hâce Nazar 1754'te vefat eden mürşidi Gâyib Nazar Sûfi' nin irşad görevini devam ettirir. Diğer taraftan edebiyat ve şiire ilgi derin muhabbeti sebebiyle edebiyat camiası tarafınca düzenlenen şiir meclislerine de iştirak eder. Ahmed Yesevî, Alışır Nevaî, Sûfi Allahyâr ve Şâh Meşreb gibi sûfilerin ilâhî aşkı terennüm eden Dîvân'larını okuyarak beslenir. *Hüveydâ* mahlası ile tasavvufî şiirler kaleme alır. Hayatının tamamını Fergana halkının dini hizmetine adayan Hâce Nazar Hüveydâ 1193/1780'de Hakk'a yürümüştür. Kendi ifadesiyle :

*İşk u muhabbet içre öldüñ mübârek olsun
Şart-ı muhabbet uldur bolmak fenâ Hüveydâ*¹³

İlâhî muhabbette fânî, sevenlerinin gönlünde bâkî olan Hâce Nazar Hüveydâ, Çimyan'deki hangahına defnedilmiştir. Günümüzde türbesi sevenleri tarafından ziyaret edilmektedir.¹⁴

Hâce Nazar Hüveydâ'nın eserleri şöyle sıralanabilir:

⁹ Salahaddîn'in torunları merhum Şahide ve Kimyahan Salahutdinova'lardan şifahi aktarılmıştır.

¹⁰ Sâkıb Salahaddîn, *Divân*, a.e. vr. 81.

¹¹ Hâce Nazar'ın adı halk arasında Hoca Nazar olarak ta tellafuz edilmektedir. Doğru söyleniş şekli Hâce Nazar'dır.

¹² Hocanazar Hüveydâ *Hazan Bolmas Bahârim Bâr*, Oş: Algoritm Neşriyatı, 2013, s.6.

¹³ İlâhî aşk ve muhabbetinin içinde (öldün) gark oldun, mübârek olsun. Muhabbetin şartı da budur fânî olmaktır Hüveydâ.

¹⁴ Hüveydâ'nın türbesi Özbekistan Devleti tarafından (1994-2004) yaptırılmıştır. Bkz. Ekler Bölümü 1. resim. Ayrıca Taşkent'te Şeyhantâhur ilçesinde Hüveydâ adı verilen Câmî vardır. Bkz. Ekler Bölümü 2. resim.

1. Dîvân-ı Hüveydâ/ Râhat-ı Dil

Dîvân-ı Hüveydâ: Hüveydâ Çimyânî'nin Orta Asya Türkçesi'yle kaleme aldığı şiirlerini ihtiva eden bir eserdir. Dîvân'da dînî ve tasavvufî konular işlenmiş, yanı sıra İmâm Rabbânî, Bahaeddîn Nakşbend, Hâce Hâfız, Âfak Hoca, Ömerhân, Muhammed Alihân ve Şeyh Nizâmeddîn'in vefat tarihleri yazılmıştır. Divân'ın son kısmında Hüveydâ tarafından kaleme alınan hikmetler almaktadır. Hüveydâ'nın bazı şiirlerini M. Hartman 1902'de Berlin'de, M. F. Gavrilov da Taşkent'te 1927'de yayınlamıştır. Ayrıca XX. asrın başlarında *Kitâb-ı İşân Hüveydâ-yı Çimyânî*¹⁵ adıyla Arap harfleriyle İstanbul, Kazan ve Taşkent'te basılan eser, 1998'de Taşkent'te *Hüveydâ Kıldı 'İşk (Hüveydâ Dîvân'ından Seçmeler* 72 adet gazel ve 11 rubâî) adıyla¹⁶ ve 2005 yılında Özbek (Kril) alfabesiyle neşredilmiştir.¹⁷ Eserin tamamı 2013 yılında Oş şehrinde soyundan gelen torunları tarafından yayınlanmıştır.¹⁸

2. Râhat-ı Dil

Hüveydâ-yı Çimyânî'nin Orta Asya Türkçesi ile manzum olarak kaleme aldığı tasavvufî bir eserdir. Eser Allah'a hamd, Rasulullâh'a na't, dört halifeye ovgü sonra kıyâmet, Cennet, Cehennem, peygamberler, meşhûr sahabîler, velîler ve sûfî kadınlardan biri olan Râbiatü'l Adeviyye'nin hikâyesi ile devam eder. Yazma nüshaları Özbekistan kütüphanelerinde olan eser¹⁹ birkaç defa Arap harfleriyle yayınlanmıştır. Ayrıca Taşkent'te 1994 yılında Özbek (Kril) alfabesiyle neşredilmiştir.²⁰

¹⁵ Hüveydâ'nın *Divân*'ını oğlunun torunu şâir Salahaddîn 1325 (1907) yılında Taşkent'te *Kitâb-ı İşân Hüveydâ-yı Çimyânî* adıyla yayınlamıştır. Bu neşrin kenarında (hâşiyesinde) *Râhat-ı Dil* destânı da vardır. Ayrıca torunu Sirâcüddîn'in Nevâî gazeline yazdığı muhammes, babası Hâl Muhammed Oşî ve dedesi Hocanazar'ın vefatına yazılan tarihî mersiye ve Salahaddîn'in nesebnâme şiiri de ilave edilmiştir.

¹⁶ *Hüveydâ Divân'ından Seçmeler*, nşr., İsmetullah Abdullah, Taşkent: Fergana Neşriyatı, 1998.

¹⁷ Hocanazar Hüveydâ, *Divân*, nşr. İsmetullah Abdullah ve Kâdirkul Rozmatzâde, Taşkent: Yangi Asr Neşriyatı, 2005. Bu neşirde okuma hataları olduğundan adı geçen nâşirler tarafından 2007'de düzeltilerek tekrar yayınlanmıştır.

¹⁸ Hocanazar Hüveydâ, *Hazan Bolmas Bahârim Bâr*, nşr. Tâhira Moidinova, Davranbek Moidinov Oş: Algoritm Neşriyatı, 2013.

¹⁹ Necdet Tosun, *Türkistan Dervişlerinden Yadigar*, 1. b., İstanbul: İnsan Yayınları, 2011, s.79.

²⁰ Hoca Nazar Hüveydâ, *Râhat-ı Dil*, nşr. Sa'îdbek Hasan, Taşkent: A. Kâdirî Neşriyatı, 1994.

3. Hikâye-i İbrâhîm bin Edhem

Belh’li meşhûr sûfî İbrâhîm b. Edhem’in menkıbelerini ele alan manzum bir eserdir. Yazma nüshaları bulunmaktadır.²¹ Aslında eser *Râhat-ı Dil*’in bir bölümüdür. Haydar Alikulov editörlüğünde 2013’te Taşkent’te yayınlanmıştır.²²

Hüveydâ’nın bu üç eseri *Hoca Nazar Hüveydâ Râhat-ı Dil* adıyla bir eser olarak yayınlanmıştır: 374 gazel, 100’ den fazla mürebba, rubâî, 3 muhammes, 1 müseddes, 9 müsemmen, 7 müeşşer ve 5 müstehzad müteşekkildir.²³

B. İŞÂN HÂL MUHAMMED OŞÎ (ÛŞÎ)

Salahaddîn Sâkîb’in dedesi olan Hâl Muhammed İşân kesin olmamakla beraber 1754 yılında Çimyan’da doğmuştur. İlk tasavvuf eğitimini babası Hâce Nazar’ın yanında almıştır. Salahaddîn Efendi atalarıyla ilgili kaleme aldığı menâkıbında dedesi Hâl Muhammed İşân’ın mürşidi Hâce Nazar’ın vefatından sonra halefi sıfatıyla Çimyan’daki hangahını büyüterek nice yıllar halkı irşâd ettiğini kaydetmiştir. Şeyh Hâl Muhammed’in Şerefuddîn (Hacı Muhammed) ve Muhammed Sirâcüddîn adında iki oğlu olmuş ve küçük oğlu Sirâcüddîni yanına alarak 1237/1822’de ataların memleketi olan Oş şehrine yerleşmiş, bundan dolayı *Oşî* nisbesini almıştır.²⁴ Çimyan’daki dergahında büyük oğlu Hacı Muhammedi postnişin olarak bırakmıştır.

*Hâl Muhammed şeyh aña sâlih halef
Neça yıllar tuttiler munda mekîn*

*Kuldiler sâlis binâsin ul kişi
Neça yıllar mü’minlere oldi sâcidîn*

*Bir miñ [iki yüz] otuz yettide kıldı sefer
Oş bardi boldi secde nişîn*

Fergana’daki hângahta kalan Şerefuddîn iki kere hac yapmıştır. Onun için köylüleri ona Hacı Muhammed derler. İkinci hac seferinde Mekke’de vefat eden Hacı Muhammed’in oğlu Fahriddîn babasının (1835-1919) camiinde imamlık yapmış, şâirlik ve tabiblik ile meşgul olmuştur. *Hâkî* mahlasıyla kaleme aldığı şiirlerini ihtiva eden

²¹ Tosun, a.e., s.79.

²² Haydar Alikulov, *Râhat-ı Dil, İbrâhîm Ethem Destânı*, Taşkent: Nevrûz Neşriyatı, 2013.

²³ Hocanazar Hüveydâ, a.e., s.7.

²⁴ Sâkîb, a.g.e., vr. 83.

yazma Dîvân'ı Çimyanlı Muhammed Mûsâ hacı Tohtasin elinde muhafaza edilmektedir.²⁵

Çimyan'de ul kişinin ornide

Katta oğli hânekada cânîşîn

Atları Hâcî Muhammed tenleri

Mekke'de hâk-i muallâda defn

Kıldı törtinci binâsin ul kişi

Halk-ı 'âlem aña kılğan âferin

Bir miñ üç yüz yigirma beş edi

Boldilar bânî-i necm-i fahridin

Mescîdi abâd ecdâdin tuzub

Boldilar halk içre "Hayru'-l vârisin" ²⁶

Dede yurdu olan Oş'ta hângâh inşa ederek, çok sayıda müridler yetiştiren Îşân Hâl Muhammed Oşî 1271/ 1854'de burada vefat etti, hângâhının eşiğine defnedildi. O günden itibaren burası Sermazer Kabristânı ismiyle anıla gelmektedir.²⁷

C. ŞEYH MEVLEVÎ SİRÂCÜDDÎN ve DÎVÂNİ

Salahaddîn Sâkîb'in babası ve mürşidi olan Muhammed Sirâcuddîn (d.1822) Hokand medreselerinde tahsil görmüştür. Asake ve Oş şehirlerindeki medreselerde müderrislik yaptığı bilinmektedir. Daha çok lakabı *Mevlevî Sirâcüddîn* ile tanınmıştır. Babası ve Şeyhi Hâl Muhammed Îşân eliyle Nakşibendiyye tarîkından icazet almış, pîrinin Oş'taki hângâhını genişleterek onun vefatından sonra vazifesini devam ettirmiştir. Diğer taraftan Şeyh Sirâcüddîn dedesi Hüveydâ gibi bir şâir idi. *Sirâcî* mahlası ile kaleme aldığı şiirlerini bir dîvânda derlemiştir. Şeyh Sirâcüddîn'in kendisi gibi şâire olan kızı babasının sekiz yıl Doğu Türkistan'ın Yârkent şehrinde tarîkat hizmetinde bulunduğunu haber vermektedir.

²⁵ Geniş bilgi için bkz. Kadirkul Rozmatzâde, 30.11.2016 tarihinde www.ziyo.uz de yayınlanan makale.

²⁶ Sâkîb, a.e., vr. 82. Müellif amcazâdesi Fahrüddîn için *Hayru'-l vârisîn* tabirini kullanmıştır.

²⁷ Sermezar- mezar başı anlamına gelmektedir. Burası Îşân Hâl Muhammed'in tekkesinin avlusu idi. Zamanla kabirlerin sayısı çoğalınca, mahalleden ayrılarak müstakil mezarlık haline gelmiştir.

Ki sekiz yıl bolur atam şikârı Yârkent eyleb

*Mübârek yüzlerin körüb közüüm toydurmadim hergiz*²⁸

Şeyh Sirâcüddîn Yârkent'te iken 1875 yılında küçük oğlu Amanhân doğmuştur. Eşinin vefatından sonra rahatsızlanan Sirâcüddîn Efendi, iki yaşındaki oğluyla birlikte Oş'a gelmiştir. 1295/1877'de vefat eden Şeyh Sirâcüddîn hem babası hem mürşidi olan Hâl Muhammed Oşî'nin yanına defnedilmiştir.

Kendisinden ailesine mîras olarak kalan bu *Dîvân* neşredilmesi için Taşkent'e Şâh Murad kâtibe gönderilmiş, Oktyabr İnkılabı'nın (Ekim İnkılabı) ortaya çıktığı döneme tekabül ettiğinden neşredilememiştir.²⁹ Ancak şâir *Sirâcî*'den geriye kalan bir kaç gazel ve tahmisler vardır: Nevaî gazeline yazılan tahmis, babası Hâl Muhammed ve dedesi Hocazar'ın vefatına yazılan tarihi ve oğlu Salahaddîn'in tevellüdüne düşürülen farsça tarih, dedesi Hüveydâ'nın *Dîvân*'ında basılmıştır. Özbekistan'lı merhum araştırmacı yazar Tohtasin Calalov, (Dursun Celalov) *Sirâcî*'nin birkaç gazelini Kril harflerine çevirerek yayımlamıştır.³⁰

D. SEMER BANU HANIMEFENDİ ve DİVÂNİ

Sirâcuddîn'in kızı Semer³¹ Banu 1837 yılında dünyaya gelir. Mevlevî Sirâcüddîn'in evinde yetişen bir öğrenci Salahaddîn diğeri ise şaire Semer Banu'dur. Banu'nun Zahiriddîn isimli oğlu olmuştur. Banu Hanım babasının yolundan giderek yirmi beş yaşlarında evinde mektep açıp kız öğrenciler yetiştirmiştir. Müderrise Hanım sadece ders okutmakla yetinmemiş, baba mektebinde aldığı Divân edebiyatı eğitimine büyük şairlerden Alişir Nevâî, Fuzulî ve Hüveydâ'ların eserlerini okuyarak ve meşk ederek bu yönünü geliştirmiştir. Giderek şiir yazma sanatında büyük dedesi Hüveydâ ile yarışabilecek, bazan bu yarışmada onu geçebilecek seviyeye kadar yükselir. Şairemiz şiirlerine *Banu* ismini mahlas olarak alır, şiiriyetteki istidâdını atalarından gelen mirâs olarak gördüğünü mısralarında şöyle ifade eder.

²⁸ Calalov, a.g.e., s.73.

²⁹ Sirâcî'nin kaybolan *Dîvân*'ını Şâh Murâd katibin soyundan gelen torunlarında olduğu düşünülmektedir.

³⁰ Calalov Tohtasin, *Banu*, Taşkent :Yaş Gvardiya, 1963, s.51.

³¹ Semer, Arap dilindeki semerün'den hâsıl anlamına gelmektedir.

*Mirâs dedim babalardın rubaî
Kalıb mirâs bu sözlerniñ metâ'i*

*Atamlar hürmetidin sözledim söz
Rubaî meşgulidurmen şeb u rûz³²*

Genç yaşlarında eşinden ayrılan Banu hayatını biricik oğlu Zahiriddîn (d.1856) ile sürdürdü. Yedi torun sevdi. Oğluyla oturdukları ev Oş şehrinin merkezindeki (şimdiki adı Buharî) câmi'ne bitişik idi. Zamanla câmiyi büyütmeye ihtiyaç olununca, Zâhiriddîn evini câmi için hibe eder.³³

Baba dershânesinde kardeşi Salahaddîn ile eğitim alan Semer Banu şiiriyette oldukça başarılı bir seviyeye ulaşmıştır, kaleminden dökülen mısralar bunun bâriz delilidir. Salahaddîn'in Yârkent'ten hanımı Tâcınisâ'ya yazdığı şiir şeklindeki mektupları kendi Dîvân'ına alması Salahaddîn'in yazdıklarını incelediğini ve aynen eserine dâhil etmesi onun bu konularda kardeşine hocalık yaptığını, tavsiyeler verdiğini gösterir. Zirâ Banu mükemmel şiir yazabilen nâdir şâire kadındır. O yazdığı şiirlerini kendi hattı ile Dîvân'ına aktarır ve çocuklarına mirâs olarak bırakmıştır. Hayatını hocalık ve Dîvan şiirliğine adayan şâire Banu Hanımefendi 1891'de vefat edince babasının yanına defnedilmiştir. Oğlu, Zahiriddîn dayısı Salahaddîn Efendi'nin müridi olup onunla aynı günde (ö.1910) Hakk'a yürümüştür.

Özbek kadın şâireleri hakkında araştırmalar yapan merhum yazar Tohtasin Celalov Banu'nun eserini arayarak Oş' a doğru yola düşer. Banu'nun yeğenleriyle buluşarak 1959 senesinde eser arama işlerine başlar 1962'de Banu'nun Dîvân'a ulaşır ve Taşkente 1963'te yayınlr.³⁴ Şâire'nin gazellerini inceleyen yazar'a göre "Banu şiir yazma sanatında Özbek mümtaz edebiyatının nâdide şâireleri 19 asır Fergana Sultânı Nâdire Begim (ö.1832) ve Üveysî (ö.) ile aynı seviyededir. Cesâreti ve güçlü irâdesiyle onlardan bir kademe öndedir."³⁵

Yukarıda adı geçen şahıslardan feyz alan Salahaddîn babasından Nakşbendî tarîkinden icâzet almıştır. Onun halifesi olarak Doğu Türkistân'ın Yârkend ve Hoten

³² Calalov, a.e., s.74

³³ Salahaddîn Efendi'nin torunlarından Anaannem merhum Şâhide Hanımdan şifâhi olarak aktarılmıştır.

³⁴ Tohtasin Calalov, *Banu*, Taşkent: Yaş Gvardiya, 1963.

³⁵ Calalov, a.e., s.38.

şehirlerinde bulundu. Baba dergahında dîn ilimlerinin yanında Dîvân edebiyatı eğitimi de alan Salahaddîn gazeller kaleme almaya başlar. Salahaddîn Efendi'nin şiiriyette ilerlemesinde, tasavvufî fikirlerinin gelişmesinde dedesinin babası olan meşhûr şâir Hüveydâ'nın etkisi büyüktür. Şiirlerinde *Sâkıb* mahlasını kullanan şâirimiz Hüveydâ'ya karşı olan muhabbetini şöyle ifade eder.

*Tün ü kün Sâkıbâ boldı Hüveydâ şiiri gülzârım
Dilim hasterde tolganda kitâbı boldi gamhârım*

Şunu da belirtmeliyiz ki hem sûfî hem şâir olan Hüveydâ'nın yolunun devamcıları olan çocukları, torunları ve neslinden gelen evlatları onun dîvân'ı ile beslenmiştir. Sâkıb'ın da dahil olduğu bu silsileye bir nevi Hüveydâ'nın görüşlerinin devamı dersek hata etmiş olmayız.

II. OŞ'TA NAKŞİBENDÎ-MÜCEDDİDÎ DERGAHINDA POSTA OTURUŞU

Salahaddîn Efendi'nin dedesi Hâl Muhammed İşân'ın Fergana'dan Oş'a geldiğini ve aynı şehirde bir hângah inşa ettiğine yukarıda temas edilmişti. Bu derganta Salahaddîn Sâkıb'ın dedesinden sonra babası ve mürşidi Sirâcüddîn Mevlevî, 1877'deki vefatına kadar postnişîn olmuştur. Salahaddîn Efendi mürşidinin vefatından sonra adı geçen Müceddidî dergahında postnişîn olmuştur ve pîrinin müridleri kendine bağlanmıştır. Salahaddîn Sâkıb kırklı ellili yaşları arasında hem Oş'taki tekkede hem Doğu Türkista'nın Yârkent şehrinde tarikat hizmetine devam etmiştir. Bu dönemde Sâkıb Efendi'nin müridlerinin sayısı 1000 ulaşmıştır.³⁶

Kendisinin Doğu Türkistan'da olduğu dönemlerde Hoten yolunda 1298/1881 yılında inşa edilen Ribât'tan bahsetmiştir. Bu Ribat, Vezir-i Azâm Gâzî Muhammed Yakûb tarafından şehire teşrif eden misafirlerin konaklaması için kurulmuştur.³⁷

*Vezîr-i a'zâm-ı Gâzi Muhammed Ya'kûb
Tahmeten yıl deryâ - dil u zafer -fercem*

³⁶ Necdet Tosun, "Selâhuddîn Sâkıb", İstanbul: *DİA*, 2016, c.32, s.498.

³⁷ Sâkıb, a.g.e., vr. 115.

*Miñ iki yüz sene seksen bir edikim
Koliga mülk-i Hotenni Hüdâ'yi kıldı kerem*

*Hoten yolıga buyurdi rebâtu kûh âsâ
Kılurğa bir keçe menzil halâyık- ı 'âlem*

*İçini sufûti 'ârif-i dil safâsidek
Taşını fushati subh u safâgadur hemdem*

A. İLK HAC SEFERİ VE MUHAMMED MAZHAR İLE TANIŞMASI

Hac farızasını ifa etmek için h.1295'de Yârket'ten Hicaz'a doğru sefere çıkan Sâkıb Efendi, 1296'da Hicâz'a ulaşır. Medine'de bulunan Özbek Medresesin'de, Abdülhakîm bâ-safâ isimli (yeni tanıştığı veya daha önceden tanıdığı) gönül dostu ile tasavvuf üzerine sohbetler kurar. Bir müddet o şehirde kaldıktan sonra, aslen Hindistânlı olup Medine'de istikamet eden, Nakşibendiyye tarîkatının Müceddidiyye kolunun şeyhi Muhammed Mazhar Dıhlevî'nin (ö.1301 /1883) sohbet halkasına dahil olur. *Miyan Mazhar* lakabı ile bilinen şeyhin sohbetlerine devam ederken yine o şehirde bulunan bazı meşâyihlerle de gönül bağı kurmuştur. Şeyh Mazhar'dan Nakşibendiyye yolunun Müceddidî kolundan ikinci icâzeti alan Sâkıb Efendi Medine'de aldığı icâzeti ile ilgili şunları kaydetmiştir:³⁸

*Yetmişiki meşâyihni sohbetidin
Medine'de Miyan Hazret hizmetidin
Bir kem kırk yıl seccâdenin zahmetidin
Bul ma'nâlar Sâkıb sendin peydâ bolur*

Hicaz seferinden sonra Orta Asya'ya döndü ve hizmetlerine devam ederken 1314/1869-97 yılında Yârkent'e oğlunun doğum haberi ulaşınca Şeyhi Muhammed Mazhar'a olan muhabbeti dolayısıyla onun ismini oğluna koydu ve sonuna tarih düşürülen kaside yazdı.³⁹

³⁸ Sâkıb, a.g.e., vr.136.

³⁹ a.e., vr.98.

Salahaddîn Efendi elli bir yaşında h.1306/1889 yılında ikinci hac ziyaretini yapmıştır. Bu dönemde Fergana bölgesi Çarlık Rus İmparatorluğu tarafından istila edilmekteydi. Müslüman halka özellikle dindar kesime baskılar artmıştı. Bundan dolayı Sâkıb'ın tekrar Doğu Türkistan'a gittiği tahmin edilmektedir.

B. OŞ'A DÖNMESİ VE VEFATI

Bir kaç sene Doğu Türkistan'da kalan Sâkıb Efendi memleketi Oş'a döndü. 1325/1907 yılında dedesinin babası olan Hocanazar Hüveydâ'nın dîvân'ını Taşkent'te tashih ederek Arap harfleriyle yayınlamıştır. Dîvân'a babası şâir Sirâcüddîn'in bir kaç gazelini ve kendisinin nesebiyle ilgili kaleme aldığı menâkıb şiirini de eklemiştir. Sâkıb Efendi'nin yaşadığı o zor dönemde dedesinin eserine ihtimam göstermesi, kendi imkanlarıyla yayınlaması onun atalarının mirasına hakkıyla sahip çıktığını göstermektedir. Tasavvufî geleneğin Orta Asya'daki son temsilcilerinden biri olan şâir ve sûfî Salahaddîn Sâkıb 7 Zülkade 1328/13 Kasım 1910 yılında Oş şehrinde vefat etti. Hangâhına kâin olan Sermezar mezarlığına defnedilmiştir.

C. EVLİLİKLERİ VE ÇOCUKLARI

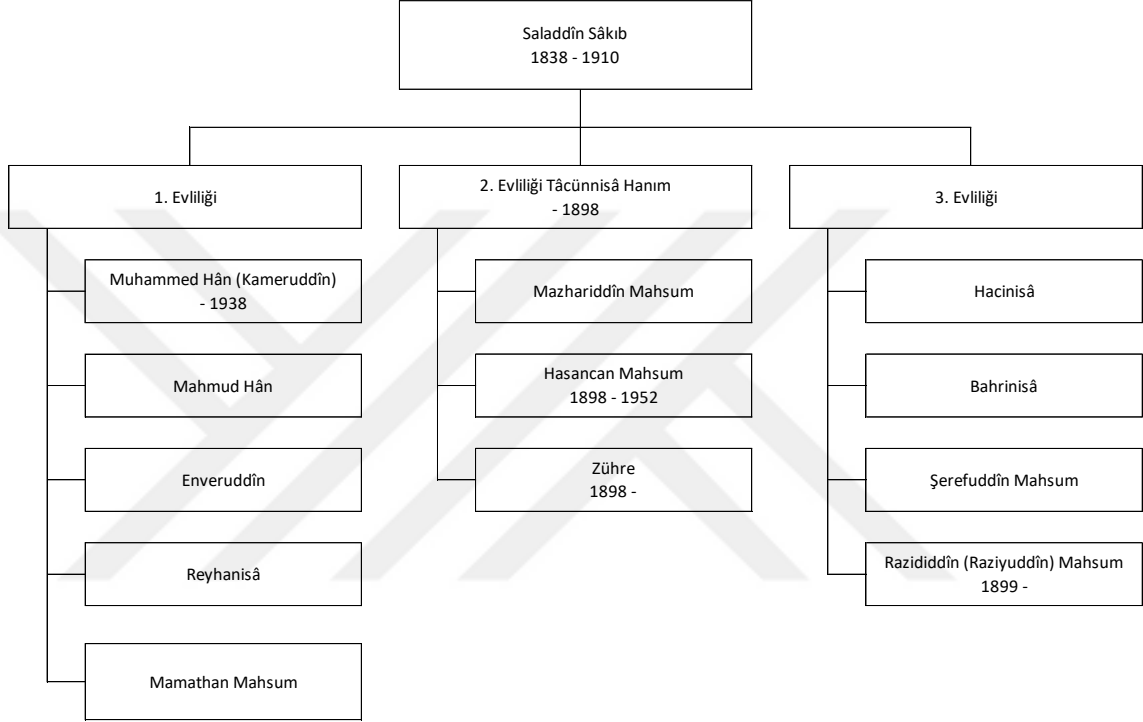
Salahaddîn Sâkıb'ın üç defa evlendiği bilinmektedir. İlk izdivacından Muhammed Hân (lakabı Kameruddîn), Mahmud Hân, Enveruddîn, Mamathan isimli oğulları ve Reyhanisa adında kızı olmuştur. Muhtemelen bu evliliği Yârkent'te yapmıştır. Kaderuddîn'in dışındaki çocukları hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

İkinci izdivazını Andican'lı Hâlberdi (Hak Verdi) Âhun'un kerimesi Tâcünnisâ Hanım'la yapmıştır. Hâlberdi Âhun Andican'da medrese inşa etmiş müdderis idi. Salahaddîn Efendi'nin bu evliliğinin vuku bulmasına sebep olan kerameti torunları tarafından şöyle dile getirilmektedir: “ Andican şehrinde Hâlberdi Âhun tarafından inşa edilmekte olan büyük câmiye yardımlaşmak için gelen İşân Salahaddîn'in şu durumla karşılaşmıştı, Câmi çatısı için ölçülen kalas oraya küçük gelmektedir. Bu duruma ustalar çaresiz kalmıştır. Vaziyete el atan Şeyh Sâkıb:, “Besmele çekerek hep birlikte kalası kaldıralım” der akabinde kalas yerine tam gelir. Zuhur eden bu kerâmet karşısında Hâlberdi Âhun işân'a kızını nikahlar⁴⁰. Bu izdivâcından Mazharuddîn Mahsum,

⁴⁰ Sâkıb Efendi'nin kızı Zühre'den torunu merhum Kimya Han Salahetdinova ile Kasım 2010 yılında yapılan mülakat.

Hasancan Mahsum ve Zühre adında çocukları olmuştur. Eşi Tâcünnisâ'nın 1898 yılında ikizleri Hasan ve Zühre'yi dünyaya getirirken vefat etmiştir.

Üçüncü evliliği Yârkent'li hanımla yapmıştır. Eşinin ismi bilinmemektedir. Bu izdivacından Hâcinisâ, Bahrünisâ adında kızları ve Şerefuddîn Mahsum, Raziyuddîn Mahsum adında oğulları olmuştur. Mazharuddîn'den itibaren bütün çocukları Oş şehrinde medfun bulunmaktadır.

Sâkıb Efendi'nin büyük oğlu Muhammed Hân babasının müridi idi. Doğu Türkistan'da mürşidi Salahaddîn Sâkıb'ın halifesi sıfatıyla irşad faaliyetini devam ettirmiştir. Bu konuya ileride temas edilecektir.

Diğer oğlu Hasancan Mahsum (d.1898) babasının vefatından sonra dayıları elinde büyüdü. Din ilimleri tahsilini ve hâfızlığını Andican'da yaptı. Dört kız babası olan Hâfız Hasan 1930'li yıllarda Stalin tarafından başlatılan *Kulak hasisliği* (hükümet tarafından din adamlarını tutuklama) hareketinden dolayı 1938 yılında Oş şehrine akrabalarının yanına geldi. Bir müddet şehrin merkezindeki Buharî camiinde imamlık yaptı. Camilerin kapatılması ve komünist hükümetin müslüman halka baskısından ötürü şehrin dışında kalan Frunze Kalhoz adındaki köye taşınarak hayatını sürdürdü. Bahçivanlıkla beraber kızlarına hocalık yapan Hâfız Hasan 1947' de Camilerin tekrar halk hizmetine verilmesi ile Cuma günleri aynı camide imamlığına devam etti. Astım

hastalığı nedeniyle Hâfız Hasancan Mahsum 1950’ de vefat etti ve babasının yanına defnedildi.⁴¹

D. TABİB AMANHAN MAHSUM

Sirâcüddî Mevlevî ile Oş şehrine geldiklerinde iki yaşından olan Amanhan (d.1875) çok geçmeden babasını kaybedince onun bakımı ile ablası Semer Banu Hanım ilgilenir. İlk eğitimini şâire ablasından alan Amanhan’ın Fars ve Arap dillerini öğrenmesinde, edebiyat ile âşinâ olmasında edebî eğitimi olan ablasının payı yüksektir. Amanullah on iki yaşına geldiğinde ağabeyi Salahaddîn Efendi onu Andican Medresesine kaydettirir ve eğitimini yakından takip eder. Şunu da belirtmeliyiz ki Hocanazar Hüveydâ’nın torunu Fahrüddîn hem şâir hem tabib idi. Çimyan yerlileri onu bu yönleri ile tanır ve sayarlar idi. Bu nesilden gelenlerin bazılarında tabiblik istidatı da vardır. Amanhan da medresede ilim tahsil sürecinde amcazâdesi Fahrüddîn gibi tıbbî, bitkilerden ilaç yapmaya merakı artmaya başladı. Onun talim terbiyesi ile ilgilenen abi Salahaddîn Efendi, kardeşinin istediği eğitimi alabilmesi için 1894 yılında İstanbul’a tıbbîye okuması için gönderir. Bu dönemde Amanullah Andican’daki medreseyi tamamlamış, yanı sıra hâfızlığını da bitirmişti. Türkiye’de Tıbbiyyeden mezun olduktan sonra başka ülkelere de seyahatler yaparak tıbbî seviyesini yükseltmeye devam eden Amanullah “Ben dokuz defa Hac yaptım” demiştir. Bu hac ziyaretlerinin birinde Oş şehrinin cami imam hatibi de ailesi ile bulunuyorlar idi. Amanullah ile İmam’ın kızı Mekke’de nikahlanırlar. Bir kaç sene orada kaldıktan sonra Oş’a dönen Amanullah baba taraftan akraba olan İşân Aziziddîn’in ikamet ettiği Asake şehrine bağlı Lebgerdan köyüne yerleşir. Amanullah’ın Asake’ye yerleşmesinin sebeplerinden birisi İşân’ın tıbbiyeden haberdar olması onun yanında meslekî çalışmalar yapabilmek idi. Kısa bir zamanda orada Tabib Amanhan Mahsum olarak tanınmaya başlamıştır. Öte yandan köyün camisinde imamlık ta yapan Amanhan her iki yönüyle köylüler tarafından saygı ve itibara sahip olmuştu. 1920-1930 yılları arasında başlayan *Kulak Hapisliği*⁴² (dindarlar

⁴¹ Hasancan Salahetdinov’un kızları merhum Gülçehre İnamiddinova ve Şükürhan Mamacanova’lar ile 01.05.2013 tarihinde yapılan mülakat.

⁴² Gulak Hapisliği olarak bilinen hareket Stalin’in döneminde 1920-1950 yıllar arasında olmuştur. Dindar hocalar, sûfiler, işânlar hükümet tarafından toplanır müebbet hapis cezası verilerek Rusya’nın belli bir bölgelerine sürgüne gönderiliyor ve hayatlarının sonuna kadar çalıştırılıyordu. 1937-1938’li yıllarda zirve dönemi yaşamış, bunda tutuklananlar idam edilmiştir. <https://dic.academic.ru>.

ve yer sabihi zenginlerin gulak hapisine gönderilmesi) hareketinde evine gelen müfettişler kitaplarına el koydular, Amanullah ise Hokand şehrine kaçmayı başardı.

Hokant'tan Zevrek köyüne gelen Tabib ailesini de yanına alarak burada mesleğini devam ettirmeye başladı. Eğitilmiş ve insanlara güzel davranan Amanullah burada da halka hizmet vermeye başladı. Onu seven köylüler “ Mahsum dede” diye anarlar. Onun başarılı tabibliği duyulmaya başlayınca Fergana eyaletinin dört bir yanından şifa arayan hastalar gelirdi. Uzak mesafeden gelen hastaları evinde yatılı tedavi ederdi. Gündüzleri hastaları ile ilgilenen tabib akşamları evinde şâirler ile şiir meclisleri düzenleyen tabib Amanullah çok misafirperver idi. Evinde bazı akşamlar şâirleri, bazen sanatkârları bazen ilim ehillerini ağırlardı.

Tasavvuf mühitinde büyümüş olması nedeniyle Zevrak köyünde tanınan İşân Maruf⁴³ ile tasavvuf üzerine sohbetler yapan Amanhan Mahsum yaz ayları köyün tepesinde çadır yaparak kırk gün çile otururdu. Mütevazı bir hayatı tercih eden, hayatını halka hizmet için adayan Amanullah Mahsum rahatsızlanınca oğlu Rükniiddin evine götürdü ve hayatının sonuna kadar babasıyla ilgilendi. Tabib Amanhan 1961 yılında Oş'ta vefat etti. Baba yarısı olan ağabeyi Salahaddin Sâkib'in yanına defnedildi.

E. MUHYÎ HOKANDÎ VE SALAHADDİN SÂKIB'IN DOSTLUĞU

Muhyî⁴⁴ Hokandî ile Sâkib Efendi arasındaki samimi dostluğa vakıf olduk. Salahaddin Efendi'nin Oş'taki dergahına ziyarete gelen Muhyî orda kalır ve Sâkib ile

⁴³ Töre Maruf İşân 1861 yılında Andicanda İşân Bedel Hoca ailesinde doğdu. On sekiz sene Buhara medresesinde tahsil gördü ve Mir Arab Medresesinde müderrislik yapmıştır. Maruf İşân dönemin ülemaları arasında itibara sahip olan şahsiyet idi. Kendisine “Allâme-i zamân” derler idi. Hayatının son yıllarını tabiblik ile halka hizmet vererek geçirmiştir.

⁴⁴ Muhyiddin Muhammed Rıza Âhun oğlu. 1836 yılında Gazne'de dünyaya gelmiştir. Babası Gazne medresesinin müderrisi olup, Muhammed Rıza ilk tahsilini babasından almış sonra eğitimini devam ettirmek için Buhara'ya gelmiştir. Buhara medresesini bitirdikten sonra XX asrın yarısında Hokand'a gelmiş ve oraya yerleşmiştir. “Muhyî” mahlası ile şiirler yazan Muhyiddin, hem şâir hem âlim olarak Hokand'da tanınmaya başlamıştır. Döneminin Hanlarından olan Mallahan'ın sarayında diplomat olarak vazifeli olan Muhyî 1859-1861 yılları arasında Afganistan ve Hindistan'da Han'ın elçisi olarak faaliyetlerde bulunmuştur. Aynı görevle Türkiye ve İran'a gelen Muhyiddin diplomat olmasına rağmen gittiği ülkelerin ileri gelen âlimleriyle tanışmış ve onlardan istifade etmiştir. Hudayar Han'ın döneminde de sarayda mevki sahibi olan Muhyî'ye 1869 yılında şehzâde Nasiruddin “Tâcüs'ü şûârâ” invanı vermiştir. Hanlıkların Rus İmparatoru Aleksandr II nin fermanı ile 1876 yılında bitirilmesinden sonra herhangi bir resmi görevde çalışmayan Muhyî, Hokant'teki Sâhib Hazret medresesinin hücrelerinde şiirler yazarak geçirmiştir. Hokand şâirleri arasında ayrı bir yere sahip olan, mütevazı bir hayat geçiren Muhyî 1911 yılında dostlarını ziyarete gittiği Andijan'da hastalanarak vefat etmiştir. Ondan geriye Fars ve Türkî (Orta Asya Türkçesi) dilinde kaleme aldığı Dîvân'ları kalmıştır. Begali Kasimov, v.d., *Millî Uyg'oniş Devri Özbek Edebiyatı*, Taşkent: Maneviyat Neşriyatı, 2004, s.144-145. Muhyî Hokandî, www.ziyo.uz.

sohbet ederdi. Dostunun Doğu Türkistan'a gitmesi ve orada kalması Muhyî'de ona karşı özlemine artırır, o da bunu Sâkıb'a şiir türünde mektuplar yazarak gidermeye çalışırdı. Salaahddî Efendi, dostu Muhyî'den gelen mektupları ve ona cevaben kendisinin yazdıklarını Dîvân'ına dahil etmesi bu ikili arasındaki muhabbetin göstergesidir.

1. Birinci Mektup

Şâir Hokandî bir mevlüt ayında dostu Sâkıb Efendi'ye yazdığı mektubunda dönemin ülemalarının makam ve mansıb için Sultanlara iltifat ettiğini, kibir ve uca kapıldıklarını, onlar tarafından düzenlenen sohbetlerin de gönül sohbeti olmayıp, zengin sofraları gibi olduğunu, bunlardan ötürü mübârek ayda bulmasına olmasına rağmen hücresin den dışarı çıkmadığını belirterek, temennisinin dünyayadan mâsivâ olan gönül ehli ile halleşmek olduğunu, ancak bu dönemde bu hasletlere sahip gönül arkadaşı bulamadığı için hasrette kalan Muhyî, Sâkıb Efendi'ye senin gibi zât ile her daim sohbet edip, feyiz alsam demektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için ikisi arasındaki mesafelerin engel olduğunu, dostundan ayrı olmanın verdiği hicran duygusunun devasız derde benzediğini de belirtmektedir. Gece gündüz Allah'a Sâkıb'ın sohbetini tekrar nasip etmesi için niyaz ettiğini ve onun dergahına varmak kime nasip olduysa bu bir lütuftur, senin yüzünü görmek gözlerime nur kalbime huzurdur der. Bu zamanın ıslahı, dînin kemâli ve fakîr Muhyî için dua etmesini istemektedir.

*Meñe besdur kifâyetkim siziñdek zât ile dâim
Kılıb sohbet tapıb feyz u sa'âdet dâimâ Sâkıb*

*Meni hem maksadım şuldur taleb eyleb Hüdâdin kim
Cemâliñdin közim közgusi tapsa incilâ Sâkıb*

*Eğer bolsa müyesser dergâhiñ toprağı her kimge
Mukarrer bilsun ul âdem közige tûtüyâ Sâkıb*

*Zamân ehli zamân ıslâhı vu dînniñ rivâcini
Taleb eyleñ Hüdâ'din eyleban dâim du'â Sâkıb*

*Cemâl u sohbetiñ feyz u mülâkatiñ tiz fırsat
Nasıb etsun Hüdâ lütfi bile meña yinâ Sâkıb*

*Fakîri hasta dil Muhyîni dildin salmay elbette
Mesîh-âsâ nefes birle kiliñ gehi du 'â Sâkîb*

2. İkinci Mektup

Dostu Muhyî'nin nazire türünde yazdığı şiirine benzer nazire şekliyle cevap yazan Sâkîb Efendi, her dönemin Firdevs'i ve Sa'dî'si olduğunu, şâir Muhyî'nin bu (XX.) asrın Firdevs'ine benzettiğini, sadece dostu Sâkîb değil belki Hokand halkının da bunu bildiklerini bundan dolayı Muhyî'ye saygı gösterdiklerini hatta dostunun bu dönemin “Bânet sûâd”ı (Kaside-i Bürdesi) ile eşdeğer gördüğünü belirtmiştir. Dostu ile Oş'ta buluşmaları Muhyî'nin Sâkîb'a misafir olması ile biter.

*Resâlar mahfelide Enveri Firdevsi vü Sa'di
Digeyler vasfiñ eyleb her mekânda merdumân Muhyî*

*Otub her karnda bu karn ara bir şâ'ir-i sâhir
Erur bu batnde “Bânet Sûâd”a tev- emân Muhyî*

*Ne yerge barsa urgan fakîr şâd revanını şehdek
Gedâlık vasfide kelgan şâh-ı sahibkıran Muhyî*

*Kaçankim boldı kâ'id celsesi taht-i Süleyman'ga
Bihamdi lillâhki Sâkîbga bolubdur mihmân Muhyî*

3. Üçüncü Mektup

Bu mektup idi dostun Oş şehrinde bir araya gelmesini anlatıyor. Şâir Muhyî Sâkîb Efendi'ye kavuşmanın, gönlünde biriken hasretin gideren kavuşmadan dolayı bahtiyardır. Sâkîb'ın sohbeti ilaç gibi gelmiş, kalbin debiriken hasretleri ne sohbet ile giren feyiz nuru onu aydınlatmıştır. Bunlardan dolayı dostu Sâkîb Efendi'ye saygısı, sevgisi daha da artmıştır. Onun misafiri olmak, her yönden iyi gelmiştir. Artık mısralarından şikayet üzüntü değil de dostuna olan sevgisi dökülmektedir. “Seni tarif etmeye kalemimin gücü yetmez. Sanki Allah seni Fergana halkına rehnüma olarak yaratmış, bugüne kadar çok sûfî ve îşânlar gördüm ama sen gibi mütevazı, kalbini safâyâ ulaştıran, helal haramdan perhiz eden, yolunu kaybedenleri sohbetinin nuru ile aydınlatan, atalarından soylu gelen nâdir şâirsin. Sana hizmet edip dua almaya mazhar olanlar, dergahına gelenler ne mutlu

insanlardır. Yaradan seni kötülüklerden korusun, dergahından feyiz ve bereke eksilmesin.
Ömrün uzun ve bereketli olsun.⁴⁵

*Ne deb eyley sıfâtîñ[ni] beyân kim hâme ‘âcizdur
Sıfât-ı zâhir u bâtını kılmakga edâ Sâkıb*

*Eyâ ey kudve-i ehl-i tarîkat mürîd-i devrân
Melâik haslet u kudsî merâtib evliyâ Sâkıb*

*Zamân ehlin hidâyet eylemekge halk etib sizni
Hüdâ Fergâne ehligе kılıbdur rehnümâ Sâkıb*

*Çerâkim siz kebi tapılmagay ehl-i sülûk içre
Safâ-i dil bile perhizkâr u bâresâ Sâkıb*

*Eban ‘an ceddi şâ‘ir ve likin şâ‘ir-i nâdir
Fazîlet sizgadur mirâs halk içre eyâ Sâkıb*

*Özi dervişlik vasfide kelgan ‘âlim u fâzıl
Ve lekin ehl-i devletler kaşide pâdişâh Sâkıb*

⁴⁵ Sâkıb Salahaddîn, *Dîvân*, vr.94-97a.

III. MÜRİDLERİ ve NAKŞİBENDİYYE SÂKİBİYYE TARİKATI

A. ŞEYH KAMERUDDİN

Muhammed Kameruddîn babası Salahuddîn'den icâzet alan tarikat şeyhi idi. Kameruddîn Efendi Orta Asya'da 1920'li yıllarda başlayan Komünist Rus hükümete karşı direniş gösteren Basmacılar adı verilen harekete iştirak etmiştir. Bu direniş başarısızlığa uğradığı için bir çok dîndar vatandaşlar gibi o da ülkeyi terk etmek zorunda kalmış ve Doğu Türkistan'a gitmiştir.

Şeyh Kameruddîn gittiği bölgede de tarikat hizmetine devam etmiş, onun yoluna babasının ismine nispetle Nakşibendiyye-Sâkıbiyye adı verilmiştir. Kargalık bölgesinde beş yıl bulunduktan sonra Yârkend'e yerleşmiştir. Ancak bu bölgede de başlayan Çin Komünist işgaline karşı direniş göstermeye çalışan Kameruddîn başarısız bir hareket neticesinde sürgüne gönderilmiş ve 1938'de komünistler tarafından işkence edilerek öldürülmüştür. Şeyh Kameruddîn'den sonra halifesi Eyyûb Kârî Âhun (diğeri adı Ziyâuddîn Yârkendî) tarikat önderliğini yapmıştır ve Nakşibendilik ile ilgili genel özellikleri içeren *Menba'u'l-esrâr*⁴⁶ adında (1356/1941) eser yazmıştır.

B. EYYÛB KÂRÎ ÂHUN

Eyyûb Kârî 1945'te Yârkent'te Chong Medrede (Büyük Medrese) inşa ettirmiştir. Böylece bu tarikat medrese temelli Nakşibendîyye –Sâkıbiyye eğitimi veren bir dergah olarak hizmet vermiştir. Tercih ettikleri zikir üslubu hafî zikirdi. Hem âlim hem sûfî olarak tarikata büyük hizmetler veren Ziyâuddîn Âhun Doğu Türkistan'da yüksek itibara sahip olmuştu. Onun hareketleri Çin Hükümeti tarafından takibe alınmış ve tutuklanmıştır. Neticede Eyyûb Kârî de Şeyhi Kameruddîn'e benzer kader tecellî eder 1952'de esrarengiz biçimde ölür.⁴⁷

⁴⁶ Eyyûb Kârî Yârkendî, *Menba'u'l-esrâr*, Yârkent: 1941, Ayrıca eser tarikata intisap eden yabancı uyruklu müridlerin de istifade edebilmeleri için Arapça ve Çinceye tercüme edilmiştir.

⁴⁷ Thierry Zarcone, "XX. Yüzy Doğu Türkistan'ında Sûfî Silsileleri ve Evliya Sevgisi", trc. Ekin Keskin, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, XX, 285.

1. Menba‘u’l- Esrâr

Şeyh Eyyûb Kârî'nin Orta Asya Türkçesiyle Nakşbendî tarîkatına dair kaleme aldığı eseridir.

Eserde işlenen konular şunlardır: Bir şeyhe intisap etmek, tasavvuf ve tarîkatın beyânı (ıspatı), kâmil şeyhin vasıfları, Allah'a yakınlık (kurbiyet), letâifin kısımları ve açıklaması: kalp, rûh, sır, hafi, ahfâ, nefis, kâleb (beden), nefy u isbât, kur‘ân tilâveti, nâfile namazlar, Nakşbendî tarîkının on bir esası ve tafsilâtı, hizbu'l-bahr virdi murâkabeler, sohbet halkasının önemi çok zikretmek ve yanı sıra Nakşibendiyye-Müceddidiyye-Sâkıbiyye silsilesi, sâliklerin müridlerine karşı on altı adet zâhiri âdâbı, on yedi adet manevi âdâbı, müellifin ilave ettiği bazı âdâblar, Hatm-i Hâcegân usûlü, bazı Nakşi- müceddidî meşâyihün uyguladığı hatim usulleri, müride teveccühün usûlü ve müellif Eyyûb Kârî'nin hatim usûlü, murâkabe-i ahadiyyetten murâkabe-i ma'iyete geçişin kriteri.

Letâflerin ilişkili olduğu yıldızlar ve murakâbelerin açıklamasında müellifin şeyhi olan Kameruddîn'in şeyhi ve babası olan Sâkîb'in letâifler ve murakâbeleri anlatırken nazm şeklinde kaleme aldığı dörtlükler de örnek olarak verilmiştir. Diğer konular için de İmam Rabbânî'nin bazı mektupları ve mesnevilerden örnekler verilmiştir.⁴⁸

C. NAKŞİBENDİYYE SÂKİBİYYE TARİKATININ SON DÖNEMİ

Eyyûb Kârî Âhun'un öldürülmesinden sonra halefi Musa Hân yerine geçti. 1957'de komünist hükümet tarafından dergahları kapatılmıştı. Musa Hân da (v.1960) yeni rejime karşı başarısız bir savaş vermiştir. Nakşibendiyye Sâkıbiyye dergahının son şeyhi 1987'de vefat eden Turfalı Şâh-ı Merdân'dır. Ferganalı Şeyh Kameruddîn tarafından temelleri atılan ve Doğu Türkistan'ın her bölgesine yayılan, çok sayıda müridler yetiştiren Nakşibendiyye-Sâkıbiyye tarîkatı Komünist rejimin takibi altında savaş vererek varlıklarını sürdürebilmişlerdir.

⁴⁸ Necdet Tosun, *Türkistan Dervişlerinden Yadigar*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2011, s.109.

D. SÜLEYMAN HİLMİ TUNAHAN

Salahaddîn Sâkîb'in Hac yolculuğu esnasında İstanbul'a uğradığı ve Süleyman Hilmi Tunahan'ı (v.1956) müridliğe kabul ettiği bazı kaynaklarda belirtilmektedir.⁴⁹ Salahaddîn Efendi'den bahseden Orta Asya'daki kaynaklardan ve bu kaynaklardan bizim incelediklerimizde bu konuya dair yazılı bir bilgiye rastlayamadık. Bununla beraber bugün Türkiye'de Süleyman Efendi'nin talebeleri olarak bilinen cemaat tarafından Salahaddîn Sâkîb, Süleyman Hilmi Efendi'nin mürşidi olarak kabul edilmektedir.⁵⁰ Aynı zamanda bu cemaat Salahaddîn Sâkîb'in Oş'ta bulunan mezarına türbe yaptırmıştır.

IV. ESERLERİ

Salahaddîn Sâkîb'in *Ma'kûlât-ı Sâkîbî*, *Ma'mûlât-ı Sâkîbî* adlı risâleleri ve yazma hâlinde olan bir *Dîvân*'ı vardır:

A. MA'KÛLÂT-I SÂKİBÎ

Sâkîb'in Nakşibendiyye-Müceddidiyye tarîkatının sâliklerinin seyr u sülûk esasları ve bazı dînî fikhî meselelerle ilgili kaleme aldığı eseridir.⁵¹ Müellifin amacı sâliklerin ibâdet ve itâatte, dîni şer'î hükümlerde hataya düşmemeleri konusunda onlara yol göstermektir. Eser bir mukaddime ve makûle adını taşıyan on iki bölümden oluşmaktadır:

Mukaddimedede îmân, islâm ve akâid –i dîn beyân kılındı.

- Evvel makûlede namazı beyân kılındı.
- İkinci makûle(de) ehl-i dilni ve şeyh-i kâmil ü mükemmilni bilmeği beyân kılındı.
- Üçüncü makûlede mürîd olma ve tevbe vermeyi beyân kılındı.
- Dördüncü makûlede hâtûnlar bey'atı ve irâdetini beyân kılır.
- Beşinci makûlede on makâmât-ı sülûkü beyân kılındı.
- Altıncı makûlede pîrdin pîrga kol bermakni câiz nâ câizliğini beyân kıldı.
- Yedinci makûlede akîdeyi akîde-i dürüst kılmakni beyânidedur.
- Sekizinci makûlede pîrin hakkını ve mürîdni âdâblarını beyânide.

⁴⁹ Tosun, "Selâhuddîn Sâkîb", İstanbul: *DİA*, 2016, c.32, s.498.

⁵⁰ Silsiletü'z-zeheb, *Silsile-i Sâdât-ı Nakşibendiyye*, hzr.Fazilet Neşriyat Heyeti,b.1, İstanbul: Fazilet Neşriyatı, 2013, s.327-337.

⁵¹ *Katalog Sufiyskih Proizvedeniy*, s.127-129 Bu eser yazma nüshadır.

- Dokuzuncu makûlede âdâb-ı tarîkatın beyânında.
- Onuncu makûlede ıslâhât-ı Nakşbendiyye-Müceddidiyyeni beyân kılır.
- Onbirinci makûlede sülûk-ı tarîka-i Müceddidiyyeni ve letâif-i aşereni beyân kılır.
- Onikinci makûlede murâkabenî beyân kılır.

Risâlenin ilk sayfalarında yer alan fihriste göre (vr.6b-8b) bir mukaddime 56 makûle ve hâtimedden oluşması gerekirken kitap onikinci makûlede sona erdiği için bu nüshanın nâkıs olduğu anlaşılmaktadır. Giriş kısmında ayrıca Salahaddîn Sâkıb hakkında biyografik bilgiler vardır. Risâlenin yazılışında kaynak olan eserler şunlardır:

- Ömer Nesefî'nin *Akâid*'i
- İmâm-ı Rabbânî'nin *Mektûbât*'ı ile *Mebde*' ve *Me'âd* risâlesi
- Mirza Mazhar Cân-ı Cânân'ın risâlesi
- Sûfî Allahyâr'ın eseri
- Miyan Muhammed Ma'sûm'un *Mektûbât*'ı
- Hocanazar Hüveydâ'nın *Rahât-ı Dil*'i
- Na'imullâh Behrâicî'nin *Ma'mûlât-ı Mazhariyye*'si.

Ma'kûlât-ı Sâkıbî risâlesinin diğer adı *Tarîka-i Hâliyye-i Mevlevîyye*'dir. Burada “*Hâliyye*” kelimesi ile Salahaddîn'in dedesi Hâl Muhammed Oşî'ye, “*Mevlevîyye*” kelimesiyle de babası Muhammed Sirâcuddîn Mevlevî'ye işâret edilmektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi Salahuddin'in babası ve dedesi Orta Asya bölgelerinde dönemlerinin etkili Nakşî şeyhleri idiler.

B. MA'MÛLÂT-I SÂKIBÎ

Sâkıb Efendi'nin bu risâleyi kaleme almasındaki gayesi şudur: mürîdin pîrini bir aydan daha uzun süre görmemesi uygun değildir, bazı şeyhlerin uzaktaki müritleri istifâde edebilsin diye yılda bir kez onları ziyarete gittigini ancak bunun yeterli olmadığını onun için mürîdlerin yapacakları işleri bir eserde toplamanın faydalı olacağını düşündüğü için bu eseri derlediğini ve adını *Ma'mûlât-ı Sâkıbî* koyduğunu ifade eder.⁵²

Risâlede tasavvufun teorik ve pratik konuları işlenmiştir. Müellif, Allah'a hamd, Rasûlüne salavât ile başlayıp hem pîrleri hem de atalarının şeceresinden kısmen

⁵² Salahaddîn Sâkıb, *Ma'mûlât-ı Sâkıbî*, Taşkent: Gulâmî Çabhânesi, 1334/1916, s.4-5.

bahsetmiştir. Yanı sıra sūfilerin vazife ve amelleri, nâfile ibâdetlerin fazileti ve yapılış şekli teferruatlı bir şekilde anlatılmış, ilim ve terbiyenin ehemmiyeti, duâların özellikleri ve kabûl şartları maddeler hâlinde verilmiştir. Ayrıca müridin pîrine karşı âdâbı da maddelere ayrılarak ele alınmıştır. Son bölümünde müellifin çocuklarına yazdığı vasiyeti yer alır. Hatm-i hâcegân ve Nakşî-Müceddidî şeyhlerinin hatimleri de verilmiştir. Konular âyet ve hadislerle açıklanmış; Hâfiz, Sa'dî, Mevlânâ Câmî, Hüveydâ'nın konuyla ilişkili beyitleri, gazelleri ve Imam Rabbâni'nin sözlerinden nakiller yapılmıştır. Ayrıca risâlenin son kısmında Salahaddîn Sâkîb'in murakabelerle ilgili kaleme aldığı *Makamatlar* adlı manzûmesi ve müellifin vefatına müridleri tarafından yazılan farsça mersiye yer almaktadır.

Eser, 1916'da Taşkent'te Sâkîb'in büyük oğlu ve müridi Muhammed Hân tarafından yayınlanmıştır.⁵³

C. DÎVÂN

Salahaddîn Efendi *Sâkîb* mahlasıyla kaleme aldığı şiirlerini ihtiva eden eseridir. Kendi el yazısı ile yazılan ve tek nüsha olan Dîvân tamamlanmamıştır. Eserde Farsça Arapça ve Türkçe münâcatlar duâ, Şâzelî tarikatında okunulması yaygın olan Hizbu'l-Bahr virdi, Peygambere ve mirâcına na't, âl-i beyt'te ve dört halifeye övgü, Bahâeddîn Nakşbend ve pîrlere kaside, atalarının menâkıbı, pîr ve mürid ilişkisi, mürid'in pîrine karşı edebleri, letâif ve murâkabelerin işleniş şekli ve onların tarifi için müellif tarafından yazılan kasideler, sahih ve sahih olmayan pîrlere vasıfları, Sâkîb tarafından dedesi Hüveydâ'nın gazeline yapılan müseddes ve muhammesler, gazeller, tahmisler, tabibler ve bitkiler ile ilgili kasideler, Muhyî ile yazıştığı mektuplar, oğlu Mazhariddîn'in doğumuna düşürülen tarih yer almaktadır. Dîvân'ın sonunda Sâkîb'in vefatı üzerine müridleri tarafından mersiye ve eşinin vefatına düşürülen mersiye ilâve edilmiştir.

Letâifler'in işlenişinde her latife'nin ilişkili olduğu yıldızlar, hangi peygamber'in meşrebinde ise sıralama ile verilmiştir. Murâkabelerde de onların delili olarak bilinen âyetler birlikte verilmiştir. Benzer uslûba müritlerinin eserlerinde de rastlanabilir.

⁵³ Salahaddîn Sâkîb, *Ma'mûlât-ı Sâkîbî Risâlesi*, nşr. Muhammed Hân, Taşkent: Gulâmî Çabhânesi, 1916.

İKİNCİ BÖLÜM

SALAHADDİN SÂKIB'IN TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ

I. SEYR U SÜLÛK

Sâkıb Efendi seyr u sülûkle ilgili şunları kaydetmiştir: Sülûkün manasını herkes idrak edemez. Hazreti İmâm-ı Rabbânî'nin şu sözünü naklede: “Evliyâların kâmillerine sülûkün hakîkatı ve anlamı nasîp olur.” Sâlik, tayy-ı sekâmet ve menâzil katettikten sonra sülûk'un anlamını idrâk eder diyen Salahaddîn Efendi'ye göre seyr ü sülûkte iki türlü yol takip edilir. Biri ferdiyet ve cezbe (zulmani) yol. Diğeri ise kervân (cemâ'at, sülûk) yoludur.

Yolların ilkinde Abdurrahman Câmî'nin *Nefehâtü'l-Üns*'ünde zikredilen Maşûk Tûsî'nin menkıbesini örnek olarak verir: “Kervân içinde iki adam ata binmiş giyorlardı. Bir adam bu yoldan başka dağ dibindeki yoldan yalın ayak gidiyordu. Sonra dağın vâdisine girdi ve gözden kayboldu . Ata binen iki adam o tarafta yol olduğunu sanarak giden yolcunun arkasından izini takip ederek yola düştüler. Dağın tepesine çıktıklarında gece oldu. Gün ağarınca baktılar ki dağın arkasında büyük bâdiye var ve iz o bâdiyeye girmiş onlar da girdiler gördüler ki çok çadırlar var. Çadırların arasında kubbesi gökyüzüne ulaşan büyük bir çadırın önüne geldiklerinde içeriden ses geldi : çadırda insan yok, sultan şikâr (av) da”. *Nefehâtü'l-ünste*'teki Maşûk Tûsî menkıbesine İmâm-ı Rabbânî'nin *Mektûbât*'ında yaptığı açıklamaları ekleye müellif cezbe yolunun âfetlerinden bahseder. “ O iki adam kervân ile sülûk yolunda idiler. İlimlerinin nûruyla yol buldular çadırın arkasına kadar ulaştılar. Eğer kervân- şeri'at yolundan gitseler idi çadırın kapısından girip, sultânın cemâline nâil olurladı. “Sultân şikârda” nidâsını duymazlardı idi”. Sâkıb Efendi ferdiyet yolu için Hz. Musâ (a.s.) dönemindeki çobanın hikâyesini de örnek olarak verir. “O çobanın takip ettiği yol da tab'iyet yolu idi. Şeri'at -nûrânî verâset – yolundan çıkmamak her kula lâzımdır”

Salahaddîn Sâkıb: “Sülûk yolu şeri'at yoludur, şeri'at yolundan çıkmamak riyâzetlerin en müşkülüdür” der.⁵⁴

⁵⁴ Sâkıb, a.e.g., s. 55–65.

II. ZİKİR

Nakşebendîyye'nin Müceddîdîyye kolunda başlıca iki zikir türü vardır.

1. İsm-i zât (Allah) zikri,
2. Nefy u isbat (Kelime-i tevhîd, Lâ ilâhe illallah) zikri.

Bu zikir Müceddîyye kolunun kurucusu kabul edilen İmâm Rabbânî tarafından tesis edilmiştir. Nakşibendî'ler önce “Allah”ismini zikrederler; belli bir olgunluğa ulaştıktan sonra “Lâ ilâhe illallah” zikrine geçerler.⁵⁵

Adı geçen tarîkin şeyhi olan Salahaddîn Sâkıb'da bu usûlü görebiliriz. O: *sûfî her dâim zikr hâlinde olsun. İsm-i zât olan Allah lafzını ayakta iken, konuşurken, yanı başında iken ve hayatın her mecrâsında kalbine câ eylesin*⁵⁶ der. Sonra da Kur'an-ı Kerim'de zikir ile ilgili olan âyetlerin meallerine ilave olarak *İlim sâhibi kullar otururken, ayakta iken, fikir ve zikirleri Allah'tır ve O'nun halk ettiği bütün mahlukâtı üzerinde tefekküre dalarlar. Nakşebendîyye-Müceddîyye sülûkünü tamamlayan zâkirler bu âyetlerle amel ederler* der.⁵⁷

Farz ibâdetlerin yanı sıra nâfile ibâdetleri de devamlı yapan, belli bir merhaleye ulaşan sâlikler nefy u isbât yapabilirler. Bazan vakit bulunursa teheccütten sonra bu zikirle meşgul olabilirler.

III. LATİFELELER

Letâif, latîfe (ince, şeffâf şey) kelimesinin çoğulu olup, tasavvuf terimi olarak insanın hakikatini oluşturan katmanları ifade eder⁵⁸. Müceddîyye öncesi Nakşibendî kaynaklarında önemli bir yeri olmayan letâifler Müceddîyye'nin kurucusu İmâm-ı Rabbânî tarafından tarikatın seyrü sülûk metodu olarak temellendirmiştir.⁵⁹ Ona göre insan, on letâiften oluşmaktadır. Bunlara “Letâif-i Aşere” adı verilir. Bunlardan beşi Âlem-i Emr'e (ruhlar âlemine), beşi de Âlem-i Halk'a (yaratılış âlemine) aittir. Âlem-i Emr'in beş latîfesi “kalb”, “ruh”, “sır”, “hafî” ve “ahfâ” olup “letâif-i hamse” veya “cevâhir-i hamse” (beş latîfe) diye bilinirler. Âlem-i Halk'ın beş latîfesi ise nefis ve insan

⁵⁵ Necdet Tosun, *İmâm-ı Rabbânî*, 5.b., İstanbul: İnsan Yayınları, 2016, s.52.

⁵⁶ Sâkıb, a.e., s.6.

⁵⁷ Sâkıb, a.e., s.7.

⁵⁸ Tosun, a.g.e., s.55.

⁵⁹ Osman Türer “Letâif-I Hamse” İstanbul: *DİA*, 2003, c.27, s.143.

bedenini oluşturan “ dört unsur”dur (anâsır-ı erba‘a: Toprak, ateş, su ve hava). Bu dört unsurun da nefse dahil olduğu kabul edilir. Letâif-i Sitte (altı latîfe) dendiğinde Âlem-i Emr’in beş latîfesi ile “nefs”ten oluşan altılı grup kastedilir. “Letâif-i Seb‘a (yedi latîfe dendiğinde) ise bu altılı gruba dört unsurun “latîfe-i kâlebiyye” (beden latîfesi) adıyla tek bir latîfe olarak eklenmesiyle oluşan yedili grup kastedilir.⁶⁰

Letâif-i sitte (altı latîfe) iç içe geçmiş halkalar şeklinde düşünülebilir. En dış halka nefis, onun içindekiler sırasıyla kalp, ruh, sır, hafî ve ahfâdır. Bunlar insan ruhunun farklı mertebeleri ve boyutları olup bir içteki, dıştakine göre daha hassas ve yüksek seviyededir. Sûfî, önce “kalbine” (göğsün sol tarafına) yoğunlaşarak zikre başlar. Kalbi zikrin lezzetini hissedip zikre iştirâk eder hâle gelince “ruhuna” (göğüs sağ tarafına) yoğunlaşarsk zikre devam eder. Ruh da zikre iştirâk edince bunu sırasıyla sır, hafî, ahfâ ve nefis izler. Nefs zikre iştirâk ettikten sonra tüm beden zikre iştirâk etmesi sağlanır (sultânü’z-zikr). Bu işlemlere, “ letâife zikrin ilkâsı” denir.⁶¹

Ahmed Sirhindî’den önceki sûfilerden Kübreviyye şeyhleri Necmeddîn Dâye(ö.654/1256) ruhun boyutları ve bunlardan zuhûr eden nurlar hakkında bilgi vermiştir. Alâüddeve Simnânî (ö.736/1336) de latîfe-i kalebî, latîfe-i nefsi, latîfe-i kalbî, latîfe-i sırrî, latîfe-i rûhî, latîfe-i hafî ve latîfe-i Hakkî şeklinde yedi letâif ve bunların nurlarından bahsetmiştir.⁶²

Ancak letâiflerin insan bedenindeki farklı bölgelere yerleştirilmesinden bahseden ilk yazılı kaynak, muhtemelen Sirhindî’bin *Mebde’* ve *Me‘âd* adlı eseridir. Sirhindî bu eserinde “kalb”in, göğsün sol tarafında, “ruh”un ise sağ tarafında olduğunu: sır, hafî ve ahfânın göğsün ortasında bulunduğunu, “ahfâ”nın tam ortada, “sır” ve “hafî”nin yanlarında bulunduğunu: “nefs”in ise beyin (dimağ) ile irtibatlı olduğunu belirtmiştir.⁶³ Ahmed Sirhindî’den sonraki bazı Müceddidî şeyhleri kendi tecrübeleri göre letâifin yerleri konusunda bilgiler de vermiştir.

Her letâifin berirlenen zikri olup Nakşbendiyye tarikatında sâlik seyru sülûke kalp latîfesinden başlar. Teveccüh, istiğfar ve salâtü selâmdan sonra ism-i celâli (Allah) zikretmesi telkin edilir. Sâlik kalbinde bu latîfenin nuru olan sarı nur tecelli edinceye

⁶⁰ Tosun, a.g.e., s.55.

⁶¹ Tosun, a.e., s.56.

⁶² Necdet Tosun, *Bahâeddîn Nakşbend*, 6. b., İstanbul: İnsan Yayınları,2015, s.308.

⁶³ Tosun, a.y.,s .56.

kadar devam eder. Kalbi kendiliğinden zikreder hale gelince sâlik ruh latifesinin zikrine devam eder. Diğer latîfeler de bu minval üzeredir.

Kalp latîfesinin zikrini tamamlayan müridin Hz. Adem'in kademi üzere olduğu, ruh latîfesinde Hz. Nûh ve İbrâhim'in, sır latîfesinde Hz. Mûsâ'nın, hafî latîfesinde Hz. İsâ'nın, latîfelerin en latîfi olan ahfâda ise Hz. Muhammed Mustafa'nın kademi üzere olduğu, yani velâyet makamına ulaştığı kabul edilir.⁶⁴

Salahaddîn Sâkîb bu konuya dair kaleme aldığı *makamatlar* adlı kasidesinde şöyle demiştir: sâlikin ulaşacağı makâmâtlar letâiflerin sırlarıdır. Kâinât varlık âleminin içindeki herşeydir. İnsan vücûdu ise küçük âlem olarak bilinir. Bu sebeple insan vücûdüne genc-i mahfî (gizli hazine) denir. Âlem-i Emr'in latîfeleri kalp, ruh, sır, hafî, ahfâ olmak üzere beş tanedir. Bunlardan sonuncusu olan ahfâ, velâyet-i enbiyâ mertebesidir.⁶⁵

Sâkîb Efendi letâifler konusunu işlerken her latîfenin ilişkili olduğu Peygamberi, nurunu ve yıldızını belirtmiştir. Bunlarla beraber altıncı (nefs) ve yedinci(zikr-i sultân) latîfelerini de açıklaklayan Salahaddîn Efendi'nin eserinde latîfeleri şu şekilde izah edilmiştir.

1. Kalp latîfesi: Hakk'a izâfe edilen fiilî sıfatların tecellîsi olan kalp mertebesinin nuru sarı ve meşrebi Âdemî olup mizâcî toprak, yıldızı kamer birinci felektir.

2. Rûh latîfesi: Hakk'ın subûtî sıfat ve isimlerin tecellîsi olan rûh mertebesinin nuru kır mızı ve meşrebi İbrâhimî olup mizâcî rüzgardır. Bu makam meleklerin de makâmıdır. Yıldızı Utârid (Merkür) ikinci felektir.

3. Sır latîfesi: Hakk'ın şununat ve ilâhî sırlarının tecellîsi olan sır mertebesinin nuru beyaz ve meşrebi Musevî olup mizâcî su, yıldızı Zühre üçüncü felektir. Sır latîsinin ikinci ismi Subutâtî zâtiyye olup 'Aynu'l- yakîn makâmıdır. Yeri kâbe kavseynin ortasında olup melekler oraya ulaşamazlar.

4. Hafâ latîfesi: Hakk'ın tenzihi, selbi zât ve sıfatlarının tecellîsi olan hafâ mertebesinin nuru siyah ve meşrebi İsevî olup mizâcî âteş, yıldızı Güneş dördüncü felektir. Bu makâmda olan sâlik, kendisinin Hak olduğu söyler. Hallâc-ı Mansûr gibi "ene'-l Hakk" der. Bâyezid Bistâmî gibi cezbeyle gelir ve "fi cübbeti huvellâh" ifadesini

⁶⁴ Türer, a.y., s.143.

⁶⁵ Salahaddîn Sâkîb, *Dîvân*, vr.105.

söyler. Sahv ve sekr hâlleri ile tanınan sûfilerden birisi Hallâc-ı Mansûr'dur. O cezbe hâlinde iken söylediği “ene'l- Hakk” (Ben Hakkım) sözü sebebiyle dönemin bazı âlim ve sûfi leri tarafından tenkit edilmiş, dahası bu “ben Hakkım” ifadesi gerekçesiyle Bağdat'ta 309/922 yılında idâm edilmiştir.⁶⁶ Hallâc-ı Mansûr ile aynı dönemde yaşayan ve şathiyeleriyle tanınan diğer sûfi Bâyezid-i Bistâmî'nin “fi cübbeti huvellâh” (Cübbemin içindeki Allah'tan başkası değildir) ifadesi onun eleştirilmesine ve aynı zamanda şöhret bulmasında da sebep olmuştur.

5. Ahfâ latîfesi: Nebevî kuşatıcı nazarın şe'ninin tecellisi olan ahfâ mertebesinin nuru yeşil, meşrebi Muhammedî olup micâcî toprak yıldızı Merrih (Mars) beşinci felektir. Ahfâ latîfesinin diğer adı Hakku'l- yakîn makamı olup bu mertebeye yükselen sâlik 3000 defa ism-i celâli (Allah) zikreder. Hakka'l -yakîn mertebesine Peygamber Muhammed Mustafa (a.s.v.) Mirâca yükseldiğinde meleklerin ve diğer nebilerin geçemediği Sidretü'l-Müntehâya geçmiş ve gayb âlemine dair sırlardan vakıf olmuştur. Bu makâm yer yüzüne gönderilen nebîlerin içinden yalnız Peygamberimize verilmiştir.

6. Nefs latîfesi, Dâvudî meşreb olup mizâcî toprak, yıldızı Müşteri (jupiter) altıncı felektir. Emr Âlemine ait latîfeler beş tane idi onlardan dördü anâsır-ı erba'adır. Nefs mertebesi beyin (dimağ) ile irtibatlı olduğunu yukarıda belirtmiştik. Sâlik sözü edilen beş latîfeyi tamamladıktan sonra Velâyet-i suğrâ'da seyr eder. Velâyet-i evliyâ da denir.

7. Zikr-i sultân latîfesi Süleymânî meşreb aslı rûhtur. Mizâcî Hava (Rüzgar), yıldızı Zühal (Satürn)dır. Letâifler bu makamda kemâle ulaşır. On letâifin sonuncusu olan zikr-i sultân mertebesine yükselen sâlikin bütün vücûdu zikre iştirak eder. Âlem-i Emr'e ve Âlem-i Halk'a ait on latîfeyi tamamlayan sâlik hatm-ı sülûk sağır (seyru sülûkünü) tamamlamış olur, irşâdla görevlendirilir.⁶⁷

IV. MURÂKABE ve MURÂKABELERİN MERTEBELERİ

Murâkabe sözlükte “denetlemek, göz altında tutmak” gibi manaları ifade etmek tedir. Tasavvufta ise mânevî bir hâli ifade etmek üzere kullanılmış ve çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Aynı kökten *rakîb* kelimesi Allah'ın isimlerindedir. Kur'ân-ı Kerim'de

⁶⁶ Abdurrezzâk Tek, *Tarihi Süreçte Tasavvuf ve Tarikatlar*, Bursa: Bursa Akademi Yayınları, 2016, s.119.

⁶⁷ Sâkıb, a.g.e., vr.197a-198a.

Allah'ın kullarını⁶⁸ ve her şeyi⁶⁹ gözetim ve denetimi altında tuttuğu belirtilmektedir.⁷⁰

Nakşibendiyye tarikatında murakabeye ayrı bir önem verilmiştir. Bahaeddîn Nakşibend murakabeyi “devamlı olarak yaratıcıya nazar hâlinde bulunan sâlikin yaratılanı görmeyi unutmaması” şeklinde tanımlar. Ubeydullah Ahrâr'a göre murakabe bekleyişten ibarettir ve sülûkün nihayeti bu beklemenin sonucudur.⁷¹

Bununla beraber murakabe uygulaması Nakşibendilikte yaygın uygulanmamakta idi. Daha sonraki dönemlerde bazı Müceddidî sûfiler murakabeyi detaylı bir şekilde ele almışlardır. Bu murâkabeler belli ayet ve kavramların derinlemesine tefekkürü olup bu tefekkür bağlamında feyzin Allah'ın Zât'ından sâlikin letâifine gelişini beklemek ve düşünmektir. Sâlik bu mertebede Hakka'l- yakîn makâmında olup, fenâ ve bekâyı tamamlayarak kalbini safâya ulaştırır.⁷² Mesela birinci murâkabe olan “Murâkabe-i Ahadiyet”te bütün kemal sıfatlara sahip ve noksan sıfatlardan uzak olan “Allah” isminin manası tefekkür edilir ve bu mertebeden sâlikin kalb latîfesine feyzin geldiği düşünülür. Bu murâkabe letâif ve nefy u isbât zikirlerinden sonra yapılır. İkinci murâkabe “Murâkabe-i Ma'iyet”tir. Burada “*Her nerede olursanız, O (Allah) sizinle beraberdir.*” (el- Hadîd, 57/4) ayetinin manası üzerinde derinlemesine düşünülür.⁷³

Yukarıda anlatılan tarzda sistematik murâkabe usûlünü Müceddidiyye sülûk metodlarından biri olarak temellendiren ilk kişi Mazhar Cân-ı Cânân (ö.1195/1781) olmalıdır.⁷⁴

Salahaddîn Sâkîb Müceddidî sûfilere tarafından sistematik bir şekilde ele alınan murâkabe konusunu yirmi tane olarak açıklamış, her bir murâkabenin delili olarak bilinen ayetleri de birlikte ele almış, bu murâkabelerin yapılacağı latîfeleri ve dairesini de açıklamıştır. Ayrıca on altıncı “Museviyye hakikatının murâkabesi” ve on sekizinci “Ahmedî hakikatının murâkabesi”nde okunacak salevâtları da birlikte vermiştir.

⁶⁸ Nisâ, 4/1.

⁶⁹ Ahzâb, 33/52.,

⁷⁰ Süleyman Uludağ, “Murakabe”, İstanbul: *DİA*,2006, c.31, s.204.

⁷¹ Uludağ, a.y., s.204.

⁷² Sâkîb, a.e., vr.135.

⁷³ Necdet Tosun, *İmâm-ı Rabbânî*, 5,b., İstanbul: İnsan Yayınları, 2016, s.77.

⁷⁴ Tosun, a.e., s.77.

1.Ahadiyyet murâkabesi. Orada ihlâs münâcâtı okunur. Kalp latîfesine, bütün sıfatları kuşatan ve bütün noksanlardan münezze olan bir Zâtın feyz gelir.

2.Ma'iyyet murâkabesi “ *Her nerede olursanız, O (Allah) sizinle berâberdir.*”⁷⁵ Kalp latifesine, benimle ve kâinatın her bir zerresiyle beraber olan bir Zâtın feyz gelir.

3.Akrabiyyet murâkabesi. “*Biz ona (insana) şah damarından daha yakınız.*”⁷⁶ Nefs latîfesine bana yakın olan ve vilâyet-i kübrâdan birinci dâirenin menşei olan Zâtın feyz gelir.

4.Birinci muhabbet murâkabesi. “*Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler.*”⁷⁷ Nefs latîfesine beni seven ve benim de O'nu sevdiğim Zât'tan feyz gelir. Vilâyet-i kübrâdan birinci dâirenin aslı olan ikinci dâirenin menşeidir.

5.İkinci muhabbet murâkabesi. Nefs latîfesine, beni seven benim de O'nu sevdiğim bir Zât'tan feyz gelir. İkinci dâirenin aslı olan üçüncü dâirenin menşeidir.

6.Kavsiyye murâkabesi. Nefs latîfesi üzerine beni seven benim de O'nu sevdiğim bir Zât'tan feyz gelir. Vilâyet-i kübrâdan üçüncü dâirenin aslı olan kavsiyye dâiresinin menşeidir.

7.Vilâyet-i ulyâ murâkabesi. Kalp latîfesine, bâtın ismi ile müsemma olan bir Zât'tan feyz gelir.

8. Nübüvvetin kemâlâtının murâkabesi. Kalp latîfesine, nübüvvetin kemâlâtının menşei olan bir Zât'tan toprak unsurları üzere feyz gelir.

9. Risâlet kemâlâtının murâkabesi. Rûh latîfesine, risâlet kemâlâtının menşei olan bir Zât'tan feyz gelir. Vahdâniyyet hey'eti üzere.

10. Ulu'l 'azmın murâkabesi. Sır latîfesine, ulu'l 'azmın kemâlâtının menşei olan bir Zât'tan feyz gelir. Vahdâniyyet hey'eti üzere.

11. Ka'be'nin hakîkatının murâkabesi. Bütün mümkün varlıklara, ka'be ve mescîdin hakîkatı olan bir Zât'tan feyz gelir. Vahdâniyyet hey'eti üzere.

⁷⁵ el-Hadîd, 57/4.

⁷⁶ Kâf, 50/16.

⁷⁷ el-Mâide, 5/54.

12.Kur'an'ın hakikatının murâkabesi ma'iyetin mebdai olan bir Zât'tan feyz gelir. Kur'an'ın hakikatının menşei olan Zât'ın hazretidir. Vahdâniyyet hey'eti üzere.

13.Salevâtın hakikatının murâkabesi. Salavâtın hakikatının menşei olan bir Zât'tan feyz gelir. Vahdâniyyet hey'eti üzere.

14.Mutlak ma'bûdun murâkabesi. Mutlak ma'bûd olan bir Zât'tan feyz gelir. Vahdâniyyet hey'eti üzere.

15.İbrâhimiyyet hakikatının murâkabesi. İbrâhimiyyet hakikatının menşei olan bir Zât'tan feyz gelir. Vahdâniyyet hey'eti üzere. Sonra salavât okunur.

16. Museviyye hakikatının murâkabesi. Museviyye hakikatının menşeidir. Burada Vahdâniyyet hey'eti üzere Kendisini seven bir Zât'tan feyz gelir. Şu salevâtı okunur: "Allahümme salli 'alâ seyyidinâ Muhammed ve âlihi ve 'alâ cemi'i enbiyâi vel mürselîn ve 'alâ kelimike seyyidinâ Musa(a.s.)"

17. Muhammediyye hakikatının murâkabesi: Muhammediyye hakikatının menşeidir. Burada Vahdâniyyet hey'eti üzere Zâtını seven ve muhabbet eden bir Zât'tan feyz gelir.

18. Ahmedî hakikatının murâkabesi. Ahmedî hakikatının menşeidir. Burada Vahdâniyyet hey'eti üzere Kendisini seven bir Zât'tan feyz gelir. Şu salevât okunur: "Allahümme salli 'alâ seyyidinâ Muhammed ve 'alâ âli seyyidinâ Muhammed ve ashâbihi efdale salavâtike 'adede ma'lûmâtike ve bârik ve sellim."

19. Mutlak muhabbetin murâkabesi. Burada Vahdâniyyet hey'eti üzere mutlak muhabbetin menşei olan bir Zât'tan feyz gelir.

20. Lâ ta'ayyun'un murâkabesi. Burada Vahdâniyyet hey'eti üzere noksanlardan münezze ve müberrâ olan bir Zâttan feyz gelir.⁷⁸

V. MÜRİD MÜRŞİD İLİŞKİSİ

Hazreti Sâkıb'ın üzerinde durduğu konulardan birisi pîr ve mürîd ilişkisidir. Bu ilişkinin arzu edildiği sonuca varabilmesi için her iki tarafın yani hem mürîdin hem pîrin uyması gereken birtakım hususlar vardır. Hakk'a vâsıl olmak için yol gösterici pîr arayan tâlibler kendilerine mürşid denilen yol göstericilerin sahihlerini seçebilmeleri gerekir.

⁷⁸ Sâkıb, a.g.e., vr. 199a-200a.

Çünkü tarîkat yolunda rehberlerden çok yol kesenler, hidâyete değil dalâlete sürükleyen ehliyetsiz, câhil, sahte şeyler vardır. Bunlar mürîdin yolunu keserler. Bu konuyla ilgili Salahaddîn Efendi “Şeyhi sâdık şeyhi kâzıb” adlı kaside kaleme almıştır. Kendini şeyh belleyen, insanları doğru yola davet eden, onlara yemek dağıtarak kendisine bey‘at ettiren, ehl-i sünnet yolunda görünüp emr-i marûf yapanlar vardır. Onlar gösterdikleri kerametleri ile kendilerini rehnüma bilirlen. İnsanlara doğru yolu gösteren önder benim diyerek iddia ederler. Dîn ve dalâletin farkında olmayan böyle şeyhlere tabi olanların hem ibadet hayatı hem ahlakı bozulur. Neticede iki dünyasını kaybederler. Bunun gibi sözde şeyhlerde emr-i marûfun izi yok, şer‘atın hükmünden ve tarîkatın remzinden de haberleri yok. Ayrıca kalplerinde muhabetullah yoktur diyen Sâkîb Efendi, Allahtan böyle sahte şeyhlerden insanları korumasını, yolunu kaybendelere doğru yolu göstermesini ve kendisine ilim ve kalbine doğruluk lütfetmesini niyaz eder.

Hüdâyâ bul sıfat eldin penâ ber

Adaşkân kullara râh-i Hüdâ ber

Özüñ digen kuliñ bu yolga salma

Dâmi âhirde dinîn koldin alma

Çerağ-ı ilmni kalbimge bergil

Asây-ı sıdkni ilkimge bergil

Hakiki pîr fiilde ve amelde Peygamber (s.a.v) gibidir. Şeri‘at ve tarîkatı bir arada tutar. Nitekim Adem (a.s) ilmi yüzünden melekler ona secde ettiler. Yeryüzüne halife oldu. Dolayısıyla pîri kâmil de şeri‘at nuru ile yol gösterir, o konuşurken deniz damlası gibidir, tâliblere dür ve cevâhir (inci) saçar. İnsanları öğüt ve nasihat ile Hak yola başlar. Her daim işi insanları kötü ahlaktan güzel ahlaka ulaştırmaktır. Dünyaya gönül vermeyen, gözü yaşlı, kendisi halkla beraber iken gönlü Hak ile beraber olandır. Sülükün menzillerini tamamlayan, fenâ ve bekâ hâsıl eden olmalıdır. Kâmil mükemmil şeyhten icâzet alan, kendinden önceki dört pîri de sahih olan mürşid Allah’a yakîn olandır ve Rahmeten li’l -‘âlemînin halifesi, vârisidir. Onun sohbeti nazarı manevi hastalıklarına şifâ

gibidir. Böyle misl-i kâmil bulursan eşiğini menzil edin. Onun sohbetlerini ve ona yakın olanlar ile beraber olmayı fırsat bil⁷⁹.

Sahih pîrin alâmetleri şunlardır:

1. Şeyh âlim olmalıdır, 2. Seyr ü sülûkunu tamamlamış olmalıdır, 3. Ârif-i billâh olmalıdır, 4. Şeri'at ve tarîkat ulemâsı tarafından kabûl edilmiş olmalıdır (dört pîrine kadar), 5. Mürîdlerine yakîn olsun, uzak pîr ölü hükmündedir. Burada Farsça bir beyit nakleder ki manası şudur: “ Tarîkatta canlı bir kedi (olmak) 1000 ölü aslandan daha iyidir. 6. Şeyh, pîr-i sâlik olmalı, pîr-i meczub olmamalıdır.

Mürîdin şeyhini bir aydan uzun süre görmemesi uygun olmaz. Aksi takdirde seyr ü sülûkünde ilerleme katedemez. Mürîd, pîri ile imkan dahilinde görüşmeli, şeri'at ve tarîkata dair konularda şeyhinden istifade etmelidir. Mürîdleri ile aralarında uzak mesafe olan bazı şeyihler onları tarîkatten istifade edebilsinler diye ayda bir defa mürîdlerini ziyaret ettiğini ancak bununla gayeye varmak kolay olmadığını söyler.

Mürîd'in Şeyhine karşı edebleri:

1. Mürîd şeyhinin sohbeti olmadan Allah'a yaklaşamayacağını düşünmelidir.
2. Mürîd kendi ihtiyârını pîrinin irâdesine teslim etmelidir.
3. Mürîd bir tercihte bulunacaksa, pîri farklı bir şeyi tercih ederse bu durumda pîrin tercihinine tâbi olmalıdır.
4. Mürîd şeyhinin kerih gördüğü fiilden uzak durmalıdır.
5. Mürîd kendisinde sâdır olan vakı'at, rüya ve mükâşefelerini şeyhine arz etmelidir.
6. Şeyhinin meslîsinde yüksek sesle konuşmamalıdır.
7. Pîrine bir şeyi arz edeceği zaman onun müsait vaktini beklemelidir.

Mürîd'in şeyhine karşı edeblerini açıklayan Salahaddin Sâkîb'a göre pîrden maksad marifetullâha nâil olmak, kurb ve muhabbet elde etmek ve îmânını kemâle ulaştırmak ve kötü huylarından kurtulup güzel ahlaka erişmektir. Mürîd bunlara muhabbet-i pîr ve kurb-ı pîr ile ulaşabilir. Neticede kurbetullâh'a vâsıl olur. Eğer pîr uzak mesafede olsa mürîd bu hedeflere erişemez. Mürîd pîrinden uzakta olursa pîrin hükmü geçersizdir. Yani pîrin hükmü geçmez. Pîr başka ülkede olsa da aynı hüküm geçerlidir⁸⁰.

⁷⁹ Sâkîb, a.e., vr.75a-79a.

⁸⁰ Salahaddîn Sâkîb, *Ma'mûlât-ı Sâkîbî*, s.115-116.

Mürîd dâimi zikir halinde ve abdestli olmalıdır diyen şeyh Sâkıb kerâmet ile ilgili şu rivayeti nakletmiştir: Ebû Sa'îd Ebü'l-Hayra bir adam: Falan kişi deryâ üzerinde yürüyor,demiş. Ebu Sa'îd : çerçöp de deryâ üzerinde yürüyor diye cevap vermiş. O adam: Falanca semâda uçuyor,demiş. Ebu Sa'îd : kuş da uçar, diye karşılık vermiş. O kişi: Fûlan kişi bir saatde falan yere varır, demiş. Ebü'l-Hayr: şeytan da bir lahzada Doğu'dan Batı'ya seyr eder diye cevap vererek bu gibi kerâmetlerin şeri'at ve tarikatta önem arz etmediğini belirtmiştir.⁸¹

⁸¹ Sâkıb, a.e., s. 112-113.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÎVÂN'IN TRANSKRİPSİYON METNİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Allâhümme salli ‘alâ seyyidinâ Muhammedin ve ‘alâ ‘âli seyyidinâ Muhammed Külle mahtelefel malavâni ve kerrarel ceditânî vestakbalal farkadâni ve’z-ziyâil kamerâni ve belliğ rûhahu ve ervâhi ehli beytihi mine’t –tehiyyâti ve’s selâmi ve bârik ve sellim ‘aleyhim kesiran kerira ila yevmi’l ba’si ve’l karâri.

İsnâd-ı du’a-i nisâb Hizbu’l bahr erba’a [...] rûz her rûz-i si sah bâr iptidoo ez yevm.

Allâhümme ‘a’l hubbeke ahabbe ileyye min nefsi ve sem’i ve basarî ve ehli ve mâli ve mine’l- mâ’il bâridi li’l-atşâni. Allahümme salli ‘alâ Muhammedin bi’adedi külli zarrâtin elfe elfi merrâtin. Yâsin, sûre-i fâtiha bitesmiyeti ilâ âhirihi ve âyete’l- kürsî ilâ âhiri.ba’daz an “ Sümme enzele ileyküm min ba’dil gammi amanatan nuâsan yegşâ tâifeten minküm ve tâifetün kad ehhammethüm enfüsühüm yezunûvne billâhi gayra’l- hakki zanna’l-câhiliyyati. Yakulûvna hal lenâ mine’l-emri min şey’in. Kul innal emra küllehü lillâhi. Yuhfûvna min enfüsihim mâlâ yubduna leke. Yekulûvna lev kâna lanâ mine’l-emri şeyun mâ kutilnâ hâ hunâ. Kul lev kuntum fi buyûtikum labarozallezîna kutibe ‘aleyhümü’l- katlu illâ mezâci’ihim ve miyebtaliyallâhu mâ fi sudûrikum ve liyumahissa mâ fi kullûbikum vallâhu ‘alimu’n- bizâti’s-sudûr. “Muhammedu’r – rasûlullâh [...] ilâ âhirihi” Hüvallahü’l-lezi lâ ilâhe illâ hû El- melikü’l –kuddûsüs-selâmü’l-mü’minü’l-müheyminü’l- ‘azîzü’l-cebbâru’l-mütekebbir” Rabbi sahhil ve yessir ve lâ tu’essir ‘aleynâ. Yâ Rabb elif bâ tâ sâ cim hâ ila âhir. Eüzü billâhi semi’il ‘alimi mine’ş-şeytâni’r-racîm. Bismillâhi’r-Rahmâni’r-Rahîm. Ya Allah, ya Allah, ya Allah. Ya ‘aliyyu ya ‘azîm ya halim u ya ‘alim. Enta rabbi ve ‘allemeke / ‘ilmüke hasbî fe ni’ma’r-rabbi rabbi, ve ni’me’l- hasbi hasbî tensuru men teşâ’u ve enta’l- ‘azîzu’r rahîm nes’alüke ‘ismata fi’l harekâti ve’s –sakanâti ve’-l kelimâti ve’l- iradâti ve’l-hatirâti mine’ş –şukûki vez –zunûvni ve’l- evhâmi’s sâtirâti li’l- kulûbi en mutâlaati’l-guyûbi fakadubtiliya’l -mü’minûvne ve zülzilû zilzâlan şedîdan ve iz yakûlu’l-münâfikûna vellezîna fi kulûbihim merazun mâ ve’adanallâhu ve rasûluhu illâ gurûrâ. Fesabbitnâ

vensurnâ ve sahhir lenâ haza'l- bahra Musa 'aleyhissalam ve sahharta'n- nârâ li İbrâhime 'aleyhi's-selam ve sahharta'l-cibâle ve'l-hadîde li Dâvûd 'aleyhi's –selam ve sahharta'r-riyhe ve'ş-şeyâtîyna ve'l-cinne ve'l-inse li Süleymân 'aleyis selam ve sahharta'l mülke ve'l-melekûvte ve'l-'avâlîme külliha li Muhammedin 'aleyhis salâtu vesellem ve sahhir lenâ külle bahrin hüva leke fi'l-'arzi ve's – semâi ve'l-mülki ve'l-melekûti ve bahri'd-dünya ve bahri'l-âhirati ve sahhir lenâ külle şeyin ya men biyedihî melekûtu külli şeyin ve ileyhi türce'ûn. Kâf Hâ Yâ 'Ayn Sâd unurnâ feinneke hayrû'n-nâsirin veftah lenâ feinneke hayrû'l-fâti hîn. Veğfirlenâ feinneke hayru'l-gâfirin. Verhamnâ feinneke hayru'r-râhimin. Verzuknâ feinneke hayr'ur-râzikîn. Vahfaznâ feinneke hayr'ul-hâfîzîn. Vahdinâ ve neccinâ mine'l-kavmi'z zâlimîn. Ve hablanâ min ledünke rîhan tayyibeten kemâ hiye fi 'ilmike. Venşurhâ 'aleynâ min hazâini rahmetike. Vehmilnâ bihâ hamla'l-kerâmeti me'as'-selâmeti ve'l-'âfiyeti fi'd-dîni ve'd-dünyâ ve'l-âhiati. İnneke 'alâ külli şeyin kadîr.

Allahümme yessir lenâ umûranâ ma'ar-râhati li kulûbinâ. Vehdinâ ve's-selâmete ve'l-'âfiyete fi dîninâ ve dünyânâ ve kün lenâ sâhiben fi seferinâ. Ve halîfeten fi ehlinâ. Ve mu'inen ve hâmiyen fi hazarinâ vetmis selâse merrâtin 'alâ vucûhi e'dâinâ vemsehhüm 'alâ mekânatihim felâ yestetî'üne'l- müziyye ve'l-müci'a ileynâ. Ve lev neşâu letamesnâ 'alâ e'yunihim festabaku's-sirâta fe'annâ yubsirûn Ve lev neşâ'u lemasehnâhüm 'alâ mekânetihim femestetâ'u müziyyen velâ yerci'ûn. be'de an Hazret-i Yâsin tâ fehüm lâ yubsirûn. Mihânend : şehate'l- vucûh selâse merrâtin, ve'anati'l-vucûhu li'l- Hayyi'l –Kayyum. Fekad hâbe men hamala zulmâ. Tâ Hâ, Tâ sin mim, Hamim Ayn Sin Kâf merace'l- bayrayni yel takiyan beynahümâ berzahun lâ yebgiyân. Hamim şiş bâr Allâhümme lâ taktulnâ ? bigazabike ve lâ tuhliknâ bi 'azâbike ve 'âfinâ kable zâlike. Allâhümme lâ tuâhiznâ súa e'mâlinâ velâ tusallit 'aleynâ men lâ yerhamünâ ve kuffe eydi 'annâ. Ya Hafîz ihfaznâ ve yessir umûranâ ve hassi'l-murâdenâ Hamim selâse merrât . Hummu'l – emru ve câe'n-nasru fe'aleynâ lâ yunsarûn. Hamim tenzilu'l-kitâbi minallâhi'l- 'azîzi'l- 'alîm. (ta ileyhi'l- masîr) Bismillâhi bâbunâ tebâreke hîtânunâ yâsin sakfunâ ha mim 'ayn sîn kâf himâyetunâ kâf hâ yâ 'ayn sad kifâyetünâ amiin. Feseyekfi kehumullâh ve hüve's-semi'u'l- 'alîm. Setru'l- 'arşı mesbûlun 'aleynâ ve 'aynullâhi nâziratu'n –ileynâ bihavlillâhi lâ yakdiru ehadu'n- 'aleynâ. Vallâhu min verâihim muhît bel hüve Kur'an'un mecîd. Fi levhin mahfûz. Fallâhu hayrun hâfîzen ve hüve erhamû'r- râhimîn. İnne veliyyallâhullezî nezzelê kitâbe ve hüve yetevelles sâlihîn.

Hasbiyallâhullezî lâ ilâhe illâ hüve ‘aleyhi tevekkeltü ve hüve rabbu’l- ‘arşi’l- ‘azîm.
Bismillâhillezî lâ yadurru ma’asmihi şey’ün fil erdi ve lâ fissemâi ve hüves- semî’ul alim.
Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil- ‘aliyyil-’azîm. İnnallâhe ve melâiketehu yusallûne
alen nebiyyi, yâ eyuhâllazîne âmenû sallû aleyhi ve sellimû teslimâ.

Allâhümme salli ‘alâ muhammedin ve ‘alâ âli muhammedin ve bârik ve sallim
‘aleyhim kesîran kesîrâ. Yâ Allâh, yâ Nûr, yâ Hak, yâ Mubîn iksinî min nûrike ve ‘allimnî
min ‘ilmike ve fehimmnî min ‘indike vesmi’ni minke ve bassirnî minke inneke ‘alâ külli
şey’in kadîr. Yâ Semî’ yâ ‘Alim yâ Halîm yâ ‘Azîm isma’ du’ânâ ve nidâ’anâ bi hasâisi
lütfike amin. E’uzu bikelimâtiket tâmmâti küllihâ min şerri mâ hulika. Yâ ‘azîmes sultân,
yâ kadîmel ihsân,yâ dâimen ni’am, yâ bâsitar rızki, yâ vâsi’a’l atâyâ, yâ dâfi’a’l belâyâ,
yâ sâmi’ad du’âyâ, yâ hâdira leysa bi gâibin, yâ mevcûde cûden ‘indeş şedâ’idi, yâ
hafiyi’l latîf, yâ latîf u yâ sâni’ u yâ mücmeles sırrı, yâ haşîmen ? ‘halimen lâ ya’culu,
yâ kerîmen lâ yabhalu ikzî hâcatî veğfir havbetî birahmetike yâ erhamer râhimîn.
Allâhümme salli ‘alâ Muhammedin ve ‘alâ ‘âli Muhammed ve bârik ve sallim ‘aleyhim.

Kad temme bihâzihil kasâidil murâkabatil meymûneti imâmi’l- fâdîlil ‘âlimi’l
meşhûr min Şeyh Ebil Hasan eş-Şâzili.

1333

18 Şehr-i Zülhicce

Tahmîs-i münâcât ez eser

Muhayyer bî- bidâ'at nâtüvân-i garîb

Ber kasâid-i Hazret-i Ebâ Bekr Sıddîk radiyallâhu 'anh

1

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Bâr-ı 'isyânem ger yâ Rabb nedarâm kâl u kıl
Cüz nedâmet nîst Hâlikâ mândem zelîl
Cür'a berkâm men şâyed resîd ez selsebîl
Cüd bi lütfike yâ ilâhî men lehu zâdün kalîl
Müflisen bi's- sıdkı ye'tî 'inde bâbike yâ celîl halîl
- 2 Men ümîd ez rahmetet dârem to sübhânî kerîm
İlticâyem red mekan şâyeste bâşem ber cehîm
Zenbûhu zenbün 'azîmün fağfirizenbe'l- azim
İnnehu şahsun garîbün müznibün 'abdun zalîl
- 3 Gerdenem ez bâr-ı haclet geşte ser tâ pâ zi mahu
Tâ'at ez rûy-i riyâ ber dergehet bâşed zi lağv

2

- 4 Az be inki zi hicâbet ser barârem ez kuyûd
Geşte sahrâ-i kıyâmet na'ra-i yevmü'n- nüşûr
Nîst râhî ez gorîzî pîş pes ey elmuhur
Ente kâfi ente şâfi fi mehimmâti'l-umûr
Ente rabbî hasbî ente lî ni'me'l –vekîl
- 5 Kün zi eltâfet Hüdâyâ onki sübhânî 'azîm
Derha lenâ ân rûz-i rûz pür 'itâb pür 'elîm
Bahr-i bâb-ı mağfiret bigoşâver ey cây-ı na'îm
Rabbî heblî kenze fadlin ente vehhâbun kerîm
E'tunî mâfid- damîri dellenî hayra'd- delîl

6 Ez barâ-yı tâ'atet yek zerre bûd dil çû sâf
Ez gerânî-i cürmi men nâlider dil-i kûh-i kâf
Vah ne bînem bedestem zerre-i kâr-ı sevâb
Heb lenâ mülken kebîran neccinâ mimmâ nehâf
Rabbenâ iz etne kâdî ve'l- münâdî cebrâil

7 Geşte ez bâr-ı güneh Hüdâ ger dîde-i rûh
Hâliyâ ber cûd [..] könem tevbe-i nasûh
Hûnçekâr ez dide et muhibb-î şam-ı sebûh
Eyne Musâ eyne Îsâ eyne Yehyâ eyne Nûh
Ente yâ siddîk-ı ekber tûb ile'l- mevla'l -celîl

Şâir Sirâcî'nin Mûnacatı

3

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

8 Nice müddetdur ermiş gerçi hâk-i dergâhing mücedded
Menga ermiş müyesser feth-i bâbı ka'be-i behbûd
Ne tâli'dur bu kim yârlık eyleb ehtari mes'ûd
Kaşın mihrâbını vasl ehli kılmış kible-i maksûd
Başım yüz katla ursam yerge hacingdin menga ne sûd

9 Kişi bu cârsûdin tapmagay cins-i vefâ ferdin
Meğer kılğanı beddâğ eylesem çehre-i çün revdin
Bahâ bermekke dâğige köngül ister edi derdin
Çü kurûdidek dâğ tenurding köngülni derd isterdin
Direm birle gedânı oyla kim kılgay kişi hoşnûd

10 Gehi tâk tillâ keşki yok devrânda nakş-ı nil
Sağınma câm minâni şafak kün mi körüb yüz yıl
Gümân kılma felekni sahnide râh-ı kehkeşân yâsil
Tüni encüm demekkim devrânga râhat bermasun deb mîl
Kaza gül mıhlarını kakmış kılıb gerdünni karandûd

- 11 Cihân şahidlariniñ sefhâsın ruhsârı
Künay üzre nît olgoç gubâr- hat renkârı
Figankim bul hevesler ‘ışkınıñ yok boldı isârı
Töküldi gül figân kıldı bülbül şükürkim bâri
Seni hüsniñ meni ‘ışkımda noxsân bolmadı mevcûd
- 12 Şafak körsin hilâl eylemek kakgandek isânı
Kuyaşka mâlardin zuyur ber kılıb takgandek isâkı
Tegib [...] demi câña çakın çakkandek isâfi
Yara taşka katigaç yağın yakgandek ey sâkî
Yağar yamğurdek eşkim bolur la’liñ şarâb âlûd
- 13 Heme el matlabi eñ hoblarniñ hobi sendursen
Eğër meyhâne ehli şûh şehri âşûbi sendursen
Eğër tevf-i harem râğibleri marğûbi sendursen
Meña körsatmaseñ yüz neyleyin kasâridur behbûd
Harâbât-ı münâcât ekaniñ matlûb-ı sendursen
- 14 Sirâcî eyle nefige terk-i mâsivâ etse
Çekib câmı musaffâ subh ehli safâ etse
Körer it hânekâdin demekkim ehl-i riyâ etse
[...] berdir fenâ etse
Zehebnâ vâdi’l maksad vecednâ mâ hüve’l maksûd

4

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

- 1 İlâhî cümle kulni Hazret-i Adem atâ hakkı
Keçir cürm u günâhını tamâmı enbiyâ hakkı
- 2 Husûsen enbiyâlar efzalı Ahmed Habîb hakkı
Şâh-ı sıdk-ı ‘adâlet hilm-i vücûd Mürtezâ hakkı
- 3 Enîs –i Mürtezâ zinnûr çeşm-i mesderi icâd
Ana-i mü’minân mestûre-i Hayrünnisâ hakkı

- 4 İki dürdâne-i nâyâb der kişvâri ‘arş
Hasan birle Hüseyinem ul şehîd-i Kerbelâ hakkı
- 5 Sirâc-ı ümmet-i Ahmed İmâm-ı A’zam Nu’mân
Muhakkik müfter-i mahşer uşal sâhib nevâ hakkı
- 6 Şâh-ı taht-ı vilâyet âfitâb-ı târemmillet
Bahâu’l-Hakkı ved-dîn server-i pür Hüdâ hakkı
- 7 Günâh-ı mahfî vu zâhir kebâir hem sagâirni
Bağışlagil Hüdâyâ ‘âşıkân –ı mübtelâ hakkı
- 8 Ni’met-i ‘irfân u tevfiķiñ kerâmet kıl
Cemâl-i Hazret-i Kur’an mektûb –i semâ hakkı
- 9 Ne taksîr u hatâ her kuldin ötsa avf kıl yâ Rab
Dilimge ‘ışk bergil ‘ârifân-ı pîşuvâ hakkı
- 10 Ümîdim rahmetiñdin lik korkarmen ‘azâbiñdin
Cemâliñdin ‘inâyet eylegil havf u recâ hakkı
- 11 Dilimge derd ber emrâz-ı kalbimge şifâ bolsın
Dilimni derdiğe derdiñ bile bergan devâ hakkı
- 12 Cemâliñ nûridin mir’ât-ı kalbimni musaffâ kıl
Cemâl etgil nasîb âyine-i gîtînümâ hakkı
- 13 Hücûm-i ma’siyet Sâkıbnı bî-hed sergerdân kıldı
Muhabbet bâdesidin ter dimâğ etgil Hüdâvendâ

5

Fe’ûlün Fe’ûlün Fe’ûlün Fe’ûl

- 1 Hüdâyâ ‘ibâdetge köñlüm yâvut
Şekâvet işidin dilimni sâvut
- 2 Özüñ tâatiñe dilim kerem kıl
Sülûk safâga dilim nerm kıl

- 3 Vücûdumde kıldıñ ezâzilni câ
Muni şerridin meña bergil penâ
- 4 Urar her zamân nefis yoldin meni
Sâlur yuz helâketge şeytân meni
- 5 İkev şerridin meña bergil emân
İşim boldi yâ Rabb bî-gâyet yamân
- 6 Cenâbiñe yâlbardi kaçkan kuliñ
Çûlak kör edaşkâniñe korset yoliñ
- 7 Katâr itin içre cây ber meñe
Ğubâri küyiñde penâ ber meñe
- 8 Eşiğiñe keldim bi-gâyet melûl
Çûlak itni özrünü kılğıl kabûl
- 9 Münâsbidür özüge tâ'at-i mûr
Kıl özüñe layık atâ Yâ Gafûr
- 10 Günâhım köp hadd u sâni yok
Kerem bahrini hadd u pâyânı yok
- 11 Etib râst toprâg-ı sûdin beden
Kılıb cân 'âcizni sundi ten
- 12 Anga nefis şehvetni hemrâh etib
'Ezâzilni onlara üstâd etib
- 13 Alar birle 'âlemni âbâd etib
Halâyıkni bul nev içre îcâd etib
- 14 Āsumânni kevâkib müzeyyen etib
Zeminni 'azizler münevver etib

15 Alarni tûfeyli kerem kıl meña
Günâh af etib hur cennet meña

16 ‘Atâ kıl bu Sâkıbge Yâ Rabbenâ
Bi hakki habibin cemâliñ meña

6

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1 Ey yüzüñ ferdânesi kök üstide şems ü duha
Aftâbiñ devride encum-ı nucûm enbiyâ

2 Sâye-i zülfüñdün izhâr oldi mevcûdât-ı halk
Bahr-i lütfin katresidin sebz-i gülzâr-ı semâ

3 Ber nigâhın göşesidin rende-i gevher rüsüm
Zerre bî-kadr hâkiñdin havvâs kimyâ

4 Milletiñdin kim kaçıldur şûr baht u bî- nasib
M’âsiyet bîmâriğe kılğan kelâmiñ mûmiyâ

5 Câdde-i dîniñ durur bir şâhrâh gümrâhlar
Zülmet-i isyânedur misbâhı şer’iñ rehnümâ

6 Cümle peygamber nucûmu içre keldiñ âfitâb
Sen kaçankim tali’ olduñ cümlesi boldi safâ

7 Âftâb evsâfını şebre kilgandek erur
Sâkıbâ peygamberim na‘tını aydiñ bî-ibâ

7

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

1 Ne gam yermanki hâzır mağfiretlik bir u bârım bâr
Günâh-i bendeni afv etguçi Perverdigârım bâr

2 İki ‘âlem binâ bolgan tûfeyli zât-ı pâkidin
Nebîler serveri Ahmed şefî’-i gam-gusârım bâr

- 3 Sadâkat bahrihi yektâ bahâsı gevher-i pâki
Ebû Bekrim peyâmbere mûnisidek yâr-ı gârım bâr
- 4 ‘Adâlet âsumânin âfitâb-ı bâkemâlidur
‘Ömer deb zerbidin yer titregen haybet güzârım bâr
- 5 Şu’â-i neyyir ‘ilm hayâ kâni me’ânidur
Şehî ‘Osmân zi’n-nûreyni ‘Affân bâvikârım bâr
- 6 Şehî örnek cûd u arslan pîşe-i heşmet
‘Alidek sâkî-i kevser şeh-i düldül süvârım bâr
- 7 Refîk-i mürtezâ gevher-i pâk-i habîb-i Hak
Şefî’im Fâtıma Zehrâ hafî vu perdedârım bâr
- 8 Babası milleti pâkige nûş zehri câm etgan
Hasan sâkî câm nigindek gül ü güzârım bâr
- 9 Buğuz kaniyla rengin eylegen cennet gülistânın
Şehîd-i Kerbelâ Şâh Hüseyindek cân nisârım bâr
- 10 Közimni kâsesi başımı toprağı kûyiñdur
Közüm yaşı bile kalb-i hazîn ümîdvârım bâr
- 11 Harâb-ı dâne –i hayrân etib cism-i nigârımni
Yatıb kûyiñ arâ ‘affiña çeşm-i intizârım bâr
- 12 Tilerge isti’ânet tün ü kün başım urub yatıb
Hüveydâ Hâl Muhammed Mevlevîlerde mezârım bâr
- 13 ‘Azîzler bâğ u bostânı meşâyih menzirim Sâkîb
Süleymân tâğidek cennet nişân Oş deb diyârım bâr

8

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Cenâb-ı lâmekân sultân-ı ‘âlem dâderim bârdur
Nebîler serveri kân-ı kerem peygamberim bârdur

- 2 Muhammed ümmetimiz halk arâ “ hayru’l-ümmetdurmiz”
Çerâğ-ı ümmetândur Bû Hanîfe rehberim bârdur
- 3 Şehinşâh-ı sülûkdin Ahmed efdal-i hâdi
Bahâu’l- hakki ved-dîn Buhârî rehberim bârdur
- 4 Meñe Oş içre feyz esâr-ı merked türbe-i ‘âlî
Közümga Hâl Muhammed Mevlevî hâk-i derim bârdur
- 5 Ümîdim köp erur ümmet arâ gerçend ‘âsîmen
Közüm yaşı Cenâb-ı Hak’ge tuhfe gevherim bârdur
- 6 Gedâlık mesnedide vâli-i rûy-i zemindurmen
Şeh-i Çîn birle Kaysardek gulâm u çâkerim bârdur
- 7 Meni pâmâl kılma ey ginâ ehli küyük kulmen
Ayağîñni bilib basgil içimde efkârım bârdur
- 8 Tahûrâ şerbeti pîr u mugân in’âm bir câmi
Yuverge levs-i ‘isyânım şarâb u kevserim bârdur

9

Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün

- 1 İşânimizdur evliyâ kılmişlaridur kimyâ
Miskînlar içre bir gedâ şâhlarni bir sultânidur
- 2 Himmet kılıb oltırsalar şâhbâzdek bâl ursalar
Sidreni şâhiga konar vahdet şikâr alganidur
- 3 Mescîd arâ halka urar ma’nini dükkânın kurar
Ehl-i muhabbet dilleri bir kâse-i cânânidur
- 4 Ul kâsedin mey nûş etib Fâğfûr-i Çîn’din orturub
Her sûfî vu ‘âşıkları urtûride sultânidur

- 5 Cennetni manzûr eylemey mahbûbi vaslini tiler
Cân birle îmandin otub dîdâr-ı Hak tapganidur
- 6 Kuygan çonin pervâneni kılğan semender cânını
Mundak harâbât ehlini yüz cânı kurbânidur
- 7 Himmet burâkige minib ‘âlemni ger çerh ursalar
Ruhşi Kaşide yüzi gerdere çulağidur
- 8 Câm-ı muhabbet nûş etib kalbini rûşen kılsalar
Âyine-i dilge bakıb tokuz felek korganidur
- 9 Bâylar içige kirseler rengi yaman sûfi savuk
‘Işk ehlini bezmi arâ bir dilber-i cânânidur
- 10 Dünyâ hesâbın kılsalar dūzehni bir a’lâ körer
Miskîn fakîrler meclis-i ârâm-ı cân bostânidur
- 11 Çûn hırsu yolbarsdin kaçır fussâk mecâr elidin
Uksa azîzler zikrini cânâ kelen reyhânidur
- 12 Ehl-i muhabbet dostlar bu sözni cân birle okub
Ma’nisidin bûy alsañiz müşk ile ‘anber kânıdur
- 13 Bu söz hatâdur ‘ışk ehli vahdetde cevlân ursalar
Ol dem melâik şehrini cânub eter meydânidur
- 14 Yürseler halâyıklar arâ dâim kılurlar elge pend
Onlarga Hak yol körsetib her işleri Rahmânîdur
- 15 Hak merige elni salıb nehy-i Hüdâ’din kaçırub
Peygamberim sünnetlerin elge müdâm ekkanıdur
- 16 İşgâli dâim her işi bezl-i keremdur kılmışı
Bîve yetimler köñlini şevkat bile alganidur
- 17 Dâim dilide fikr-i Hak zikr-i Hüdâ’da tilleri
Pend u nasîhat sözlese mağzi ani Rahmânîdur

- 18 Her işge yüz kelturseler zât-ı Hüdâ'dür yâdide
Zikr u fikridur Hüdâ her işleri Rahmânîdur
- 19 Ey dostlar sizge dedim ehl-i figânni belgusi
Dil birle cânda añlangiz bu sözlerim dûr kânidur
- 20 Kahr etmegey deşnâmga gâib kişini eylemes
Eldin özin kem bilur dâim dili vîrânidur
- 21 Dünyâga toktur rağbeti dostı Hüdâ'dür ülfeti
Şefkat erur dâim işi ellerge pend etganidur
- 22 Hayr işge sur'at kılıb elni Hüdâ'ga ündegey
Bolmas ta'na birle işi îsâr ani tapganidur
- 23 Tapsañ bu yeñliğ merdni câningni kurbân eylegil
Sâkıb señe salsa nazar eger Hüdâ berganidur
- Çımyan'deki Kuruk'deki mescîdin târîhidur evvel Gâib Nazar sûfi bina kılğandır.

10

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Hamd aytay şükriğa bâ- kalbi- çîn
Râzık-ı mahlûk-ı 'âlem ins ü cin
- 2 Bâ'isi'âlem icâd 'âlemi Mustafa
Seyyidi dareyni "Hayru'l -mürselîn"
- 3 Evvel ashâbı Ebû Bekr Ömer
Andin Osman u Ali'dur câri-yîn
- 4 Soñidin men bir hikâyet eyleyin
Añlañizlar ma'nîsini uşbu çîn
- 5 Hem menâkıb hem neseb nâme durur
Hem alar hâlige târihi metîn

- 6 Oş yeri uze Hayru'l- bilâd
Yedi eşref şehridin derler birin
- 7 Ehlidin bir şâir u hem merd-i Hak
“Kul Süleyman Şeyh” el derler atın
- 8 Oğlını der Tolak Muhammed Sûfi
Ani oğli Ernazar'dur siyümin
- 9 Ul kişinin oğlidur Gâib Nazar
'Âşık u sâdık Hüdâ cü ehli din
- 10 Halkıdin añlab tarikat remzini
Pîr isteb yürdi bâ kalbi hazîn
- 11 Niçelerden añladikim bâr imiş
Kaşgar'da [bir] Hâdiyu rû-yi zemîn
- 12 Adları Āfak hocam[dur] kutb-i Hak
Gavs [u]'âlim şeyh Tâcü'l- âşikîn
- 13 Oş'din ehli ile emlâk u vatan
Terk eyleb azm kıldı rû-yı Çîn
- 14 Hazret-i Āfak'ni dergâhide
Otuz yıl hizmet kılıb tapıb yakîn
- 15 Pîridin ruhsat icâzetler tapıb
Keldiler Fergâne yurtige karîn
- 16 Cafer Yetim oğli Hocam pâdişah edi
Adları Hoca Hasan'dur Muhridîn
- 17 Mergilan'din taptılar ul zâtıni
Kısse kıldı evvelîn ve âhirîn

- 18 Ul kişi dergâhide ihlas ile
Çimyân'lik bir kişi berdi kızın
- 19 Çim'din üy birle beş on üylik kişi
Kuruk üzre eylediler meskenin
- 20 Defteri şahlarga yazıldı Çimyân
Bul sebeptin Çimyân der ehli dîn
- 21 Bir miñu bir yüzdin ârtık tört edi
Bir 'ibâdethâne saldı metîn
- 22 Sâl ta'miriğe târih eyledi
Fukarânî hasreti edi gamdin
- 23 Evveli mescîd binâsı bul edi
Bîh u bünyâdı uşbu yurt bul zemîn
- 24 Oğli ikinci binâsin eyledi
Hazret -i Hâcem Nazar devlet karîn
- 25 Şiiride boldi " Hüveydâ" deb lakab
Menzil u me'vâsidür uşbu zemîn
- 26 Aslı zâti Oş u mevludi Çimyân
Tâ âhir asrdur munda miskîn
- 27 Hâl Muhammed şeyh aña sâlih halef
Neça yıllar tuttiler munda mekîn
- 28 Kıldiler sâlik binâsin ul kişi
Neça yıllar mü'minlere boldi sâcidîn
- 29 Bir miñ otuz yettide kıldı sefer
Oş bardı boldı secde nişîn

- 30 Kırk yıl hâdi bolub müminlerge
Oş aksasida boldilar defn
- 31 Merci-i has u avâm ul yer bolub
Sermâzer derler Oş halkı türbetin
- 32 Çimyân’de ul kişinin ornide
Katta oğli hânekada cânişîn
- 33 Atları Hâcı Muhammed tenleri
Mekke’de hâk-i muallâda defn
- 34 Kıldı törtinci binâsin ul kişi
Halk-ı ‘âlem aña kılğan âferin
- 35 Bir miñ üç yüz yigirma beş edi
Boldilar bânî-i necm-i fahridin
- 36 Mescîdi abâd ecdâdin tuzub
Boldilar halk içre “Hayru’-l vârisin”
- 37 Bir miñü üç yüz yigirma beş edi
Sâkıb ayttı aña târihi metîn

11

Hikmet ehligi usûl-i letif ‘âcayib kâide

Fe’ilâtün (Fâ’ilâtün) Mefâ’ilün Fe’ilün (Fa’lün)

- 1 Kâbizu’l –ervâh bardı süyi Hüdâ
Dedi ey Hâliki heme eşyâ
- 2 Halketibsin cihânni arzaside
Köb tabîbler bolubdurur peydâ
- 3 Şehr u sahrâdur hâkimi köp
Alur özini hâzik u dânâ

- 4 Niçe kibr u inâd etib elge
Sûretini alur çünân hukemâ
- 5 Aña şagird erur Fulâtun hem
Belki Bukrât u Bû 'Alî Sînâ
- 6 Hem Aristo[hemde] Hakîm Câlinûs
Belki Lokmân-ı Hekîm Tâb-ı Sîrâ
- 7 Kemterin hâdimi erur Bâkır
Dârû tuygûçi Râzi dâna
- 8 Men barib birini kabzi kılgunçe
Miñ kişini tamâm eter güyâ
- 9 Ya meni 'azl bu mansıbdin
Ya bölak işni emr kıl aña
- 10 Kudretiñdin cihân taşhisını
Kâmilu'l- ferd eylediñ peydâ
- 11 Şahsı insânni hem şbu minvâl
Ferd-i kâmil yarattiñ ey Allah
- 12 Küçük 'âlem vücûdi insândur
Katta 'âlem teşhisi dünyâ
- 13 Katta 'âlemde her ne kim mevcût
Küçük 'âlem vücûdide peydâ
- 14 Katta 'âlemge câ etib hûşid
Közidin ser basar bahâ vu ziyâ
- 15 Āfitâb olmasa heme mektûm
Bolgay erdi hemesi nâ-peydâ

- 16 Sûre-i secdeni âhiride
Uşbu ma'nini eylediñ imlâ
- 17 Katta 'âlem ne birle ihyâdur
Küçük 'âlem aniñ bile ihyâ
- 18 İkkisi kış bile ölüğ boldı
Tâbeş âfitâb ile ihyâ
- 19 Seni zadiñde ul tabîblik eter
Seña düşman durur oşal hükemâ
- 20 Yazda gülşen ettiñ 'âlemni
Cânni issikdin eylediñpeydâ
- 21 Sebz kıldıñ cihânni issikdin
Nergis yâsemin gül -i ra'nâ
- 22 Serv u 'ar 'ar sanevber u şimşâd
Gülistân u bostân cihân arâ
- 23 Cümle 'âlem bahâr hürremdür
Kün isiganda cümlesi peydâ
- 24 Yazda laydin çıkardiñ cân[ni]
Suûda 'andelib eter gavgâ
- 25 Tuhumdin cân çıkardiñ issigdin
Hem ana karnide veled peydâ
- 26 Dânlar issiğ olsa sebz olgay
Tapmagaylar savukda neş' u nümâ
- 27 Yazni "yuhyi 'arz" deb ediñ
Kışnı Kur'anda "ba'da mevtiñâ"

- 28 Er u hâtun ikisi issiğ olub
Bir biridin bolur ikkisi cüdâ
- 29 Ger temurni issiğ kılıb üstâ
Kılsa esbâb bolğusi sed berpâ
- 30 Ger savuk bolsa bolmagay hiç şey
'Ăciz bolğay 'ilâcige üstâ
- 31 Ger souk söz kılsa birevge birev
Dil katıb düşman bolğusi aña
- 32 Kim Hüdâ kâşide sovuk söz eter
Bolğusi kibr ü ermeni tersâ
- 33 Ger issiğ söz Hüdâ'yige kılsa
Hâsıl etgey Hüdâ kâşide safâ
- 34 Sovuk olsa zaif erur her cân
Kün isiganda cümle ten bercâ
- 35 Ata birle oğul sovuk sözdin
Bolğusi bir birige köñli kara
- 36 Gayridiñe kişi issiğ söz eter
Dil berib cânda bolğusi âşinâ
- 37 Sovuk olsa helâki cân olgay
Kıışda nâbud bolur heme eşyâ
- 38 Ger iki yıl sovuk bolsa
Bolgusidur ölük heme eşyâ
- 39 Berk bermes heme giyâh u şecer
Berse hem bolğusi cû gâh zîbâ

- 40 Heme eşyâ hazân kış içre bolur
Hemesi conbendeler bolur ahfâ
- 41 Ölse her cân sovuk bolur cesedi
Hazar eyleb köñil bolur bîcâ
- 42 Cândin artık nigâri ger ölse
Bir daki turmagay ani kâşide
- 43 Ol tabîbler issiğni güristân
Der gülistân soukni bî-pervâ
- 44 ‘Asldın yok haber tabîblik eter
Uşbu ma‘nini bilmagay aslâ
- 45 Ten arâ issiq olsa cân kirgay
Sovuk olsa tâ mûr bolur da‘fâ
- 46 Karnı açni tâmuri süst bolur
Karnı tok bolsa kuvveti a‘zâ
- 47 Uhlaganda tâmuri süst olgay
Hareket kılrsa rak bolur bercâ
- 48 Tâmurini oşal hakîm körüb
Gaybdin söz kılıb bolur tersâ
- 49 Hemçünân der ‘asel kasal kılgay
Hak kitâbide dedi ani şifâ
- 50 Dûrr saçıb dediler hadîs-i Rasûl
El ‘asel el‘asel şifâ şifâ
- 51 Zencebîldur issik zarar kılgay
Degusi ol hakîm bî-pervâ

- 52 Bilmeyler mizâcı cenneti
Zencebîldin dibân okutdi Hüdâ
- 53 Ger issiklık mezerret eter edi
Bu ikisin şifâ dimesdi Hüdâ
- 54 Me' de hemçün tanur issikdur
Hazm bolğusi yer her ne gizâ
- 55 Ger sovukdur gızâ tanavvul etme
Hazm bolmas dedi heme hükemâ
- 56 Höl souk ham ta'âm telh ile
Gazak olgay sâvub heme a'zâ
- 57 Heme 'âlem bilur bu ma'nini
Ol tabîb zerre bilmegey aslâ
- 58 Hilkat-i Âdemi erur toprağ
Dedi Kur'an'da uşbu sözni Hüdâ
- 59 Lay ne sıfat tabîblik eter
Âdemige kerak aña ohşâ
- 60 Hemçünân lay kalgay issiklikdin
Sovuk olsa kesek bolur bicâ
- 61 Bil issik ati erur issik
Hem sovuk ati souk aña
- 62 Nice eşyâni nef' u dâru deb
Hinddin keltirur kılıb sevdâ
- 63 Murç u fülful karanfil za'fer
Zencebîl kebâbe mumiyâ

- 64 Ferfiyun selîha hölancân
Zencebîd serâyla cûz-ı bâde
- 65 Âbile dâruçin cel'ûze
Akçevun u sed âb-ı kitre
- 66 Sünbülittib makl u sa'di hind
Kist u sisâliyus mumiyâ
- 67 Su'leb-ı mısır birle surincân
Mâmirân-ı şâvunih bemâkir kercâ
- 68 Kâkla musteki vu sîgenç
Bâdruci zerpeçak müşk-i karâ
- 69 Ferfî behmen u tebâşur u ûd
Nârcin u şekâkil sen'â
- 70 Bu sıfat niçe kısm eşyâni
Bende[ge] dârû deb yarattı Hüdâ
- 71 Dârû deb keltirub heme tüccâr
Heme 'âlemni tutti bul eşyâ
- 72 Hükemâlar bularni dârû deb
Kıldı defter bularga koydı bahâ
- 73 Hükemâlar bularni cem' eyleb
Kańça ma'cûnlar eyledi peydâ
- 74 Kara bâdin kitâbide aytur
Kańça ma'cûnni vasfını anda
- 75 Der zamâne hâkimi cümlesini
Heme issik erur emes bu devâ

- 76 Dâru deb i‘tibâr etib bergey
Talha sıkma gerenca zirk-i kara
- 77 Arpe guce bile hamirturuş
Gül bute işkâr u kef u riyâ
- 78 Cevher lima ile temr-i hindi
Tuzi yok aş bile kılur rüsvâ
- 79 Sirke zerdâb sût[i] katık içirub
Tuşurub sulara sabâ vu mesâ
- 80 Geynâlu aliçe şeftâlu [örük]
Behi engur gure aççık elma
- 81 Tuzsuz aş bergay yedurmes nân
Cümle perhizler şifâ vu devâ
- 82 Şimârub kolını metin içirub
Suviden bendege âl u emsâ
- 83 Yalvakak dâru deb bâfur mefke
Oragay niçe katla şâm u sabâ
- 84 Bul sıfat nice kısm dâruni
Bilib algan erur uşal hükemâ
- 85 Bul sıfat[la] şerbeti ecel eyleb
Niçe künler berur berâ-yı devâ
- 86 Turetur issiğîñ kalıbdur az
Deb aña mühlet eylegey ferdâ
- 87 Ertesi cân issiğîn çıkarıb
Savubtu öltürüb kılur sermâ

- 88 Ya Hüdâ ümrünü uzun etse
Niçe yüz derd aña bolur hemrâ
- 89 Gül ü şel fâlic u mahv birle fes
Lakde kavlenc ra'şe istirhâ
- 90 Sar' u sersâm ile şekika güzâz
Yine birsâm u mâlihülya
- 91 Kutrib u reb u sarfe zîk-i nefes
Yarakan u fevâk istiskâ
- 92 Hader u nikris u mefâsıl hem
Himre dek himrebûm 'irkun nisâ
- 93 Külgüne nâsır ile dâul'l fil
Tuhme hunnâk ile tahâl u çişâ
- 94 Derd kaysı devâ nedir bilmes
Ne sebebdin bolubdur peydâ
- 95 Kan mu balgam mudur muniñ sebebi
Yaki safrâ mudur veya sevdâ
- 96 Hükemâlar hemesi şermende
Dârular aniñ aldide rüsvâ
- 97 Mu'teberdür özini dârusi
Ahmak Eflâtunu özi dâna
- 98 Sirke zerâbı hem sırteryâk
Metim aşı erur cû mumiya
- 99 Aña lâzım emes kitâb sözi
Yine akvâli cümle hükemâ

100 Vehiy peygamber ile yoktur işi
Özini dârulari mâ evhâ

101 Şbu reñ sözler ile ‘Azrâil
‘Arz-ı hâl eyledi bih pîş-i Hüdâ

102 Hazret-i Zü’l- Celâli ve’l İkrâm
Dâru’l - ‘izzetdin eyledi bu nidâ

103 Ey bendem kabûl-i dergâhım
Sen hitâbimni añlagıl hâlâ

104 Altı kün içre yer bile kökni
Kâf u nûn birle eyledim berpâ

105 Heme ‘âlemge hükmüm yurutıb
Neça hikmetni eyledim ihfâ

106 Cem‘ etib iki zıdni ‘âlemde
Bir zamân u mekâña kıldım câ

107 Cennet u dûzeh tiken ile gül
‘Asel u zehir mü‘min u tersâ

108 Ot bile suni cem‘ etib kul[da]
Keça vu kündüzni eyledim peydâ

109 Yaz u kışnı cihâña câ eyleb
Hem hayât u memâtnı peydâ

110 Lâyıkdur ta‘eddud-i ezdâd
Mümkin emes durur aña ihsâ

111 Cümle eşyânı kışda öltürdüm
Heme eşyânı yazda peydâ

112 Cãn berurga mü‘ekkilim Cebrâil
Cãn alurni hitâbı seña

113 İki kısmı hakim halk ettim
Biri cãn bahş birisi kübrâ

114 Biri Cibrilu yaz yeñliğdur
Biri kış birle señadur hemrâ

115 Biri kışdek hemeni öltürgey
Biri yazdek cihâña cãn ‘a ‘tâ

116 Kış bile birisi senge hâdim
Yaz ile bir hakîm Cibrilâ

117 Remz birle dedim kelâmimde
“Yuhyi ‘arza ba ‘de mevtihâ”

118 Āşikârâ eğer haber bersem
Tirik bolğusi cümle-i mevtâ

119 Bolğusidur cihâña terk-i ölüm
Hikmetimge halâl eter anda

120 Men hakîm bile halâl durmen
Zayı‘ bî-bedel cihân-arâ

121 Bul sözim añlangiz birâderler
Asildin iki söz kılay

122 Cün temir-[i] saht yumşar issikdin
Bâğ u su hem katar sovuk tekse

123 Lütfni asl vasfidur issik
Kahr aslın sovuk yarattı Hüdâ

124 Sıfat-ı lütfiyet tecellî etib
Yaznı eyledi cihân arâ

125 Sıfat-ı kahriyet hulûl eyleb
Muzladı kattı cümle-[i]şyâ

Şeyhi Sâdık Şeyhi Kâzibniñ beyânide

12

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

- 1 Eğer Kutb ölse âhı kılma ihlâs
Degil kör erur ul eyühannâs
- 2 Eğer yol başlasa her sârige kör
Bolur bârur mekâni cer bile gör
- 3 İtegige necâset tegse bilalmes
Taâm âldide ne rengni bilalmes
- 4 Hidâyette erur ul misli hâtûn
Kerâmetige hergiz bolma meftûn
- 5 Uşal hâdi âtin “dâllu –müzîl” der
Ani muhlislerin gümrâh u göl der
- 6 Aña kim muktedîdur zümre ü zâl
Oku “elhamdü” âhirîn añadur zevâl
- 7 Bu sözni añla kör kavli safâdur
Me'âni hadîs-i Mustafadur
- 8 Kılur âni eğer zühd ile takvâ
Bolur cinnî dediler dosti Allah
- 9 Olur kâfir mukarrer vakti âhir
Dedi peygamberi Hallâk u Kâdir

- 10 Anîñ üstige da'vây-i hidâyet
Benâgah eylese ul bî- sa'âdet
- 11 Anîñ âti kelbu cehennem
Usûli söz şbudur añla muhkem
- 12 Alıb iblis âdemlik sıfâtın
Koyûb el içre pîr-i şeyh atın
- 13 Berib elga libâs ile ta'âmin
Lebâleb yürgüzüb heveste câyin
- 14 Avâmü'n- nâsini aldige çarlab
Alıb kol rişte bâtilge bağlab
- 15 Anîñ ağızide yoktur emr-i ma'rûf
Kılur 'âlemni in'âmige meş'ûf
- 16 Ne sözide hidâyet erur nûr
Ne kalbide muhabbetin erur şuur
- 17 Şerî'at hükmidin asla eser yok
Tarîkat remzidin mutlak haber yok
- 18 Nedur bilmes tarîki ehl-i sünnet
Bilalmes kaysidur dîni dalâlet
- 19 Bu haslet birle kılsa pîşvâlık
Halâyıklarge da'vâ rehnümâlık
- 20 Deyilgey ani kelbu cehennem
İki dünya bolur rüsvâyı 'âlem
- 21 Hidâyet kılsa da'vâyı merdâni
Anîndin yahşirak hayvânni hâni

- 22 Bu hayvân öz makâmide türâdür
Ahur aldide bâğlaklık türâdür
- 23 Oşal hayvân yürâdur haddin aşıb
Şerî'at yolidin dâim adâşib
- 24 Eşitmas pîr ü dânalâr sözin
Yok etgey rehnümâlar yolını
- 25 Çü hâtun hayızdin pâkize bolmay
Tahâret menzilige asli kelmay
- 26 Kiyib hayız libâsı evliyâlık
İçi deccâli taşî rehnümâlık
- 27 Kılur el içre da'vây-i muktedâlık
Halâyıklarga eyler pîşüvâlık
- 28 Cenâbetde turub kılğay imâmet
Necâsetde turub Kur'an tilâvet
- 29 Çü örgemçük urub tarini her yan
Berib elge libâs u âş ile nân
- 30 Kılıb izhâr-ı envâ-i kerâmet
Tâpıb şöhret aniñdin köp vilâyet
- 31 Bu yengliğ her taraf dâmini tartip
Kılıb seyyâdlık halvetde yâtıb
- 32 Ümîdi bul çibin dâmige salsa
Avâm u göl ü gümrah kolin âlsa
- 33 Benâhak içğüsü ul seydi kânın
Kolidin meft[i]algay mâl u cânın

- 34 Hüdâ'yâ bul sıfat eldin fenâ ber
Adaşkân kullara râh-i Hüdâ ber
- 35 Özüñ digen kuliñ bu yolga salma
Dâmi âhirde dinîn koldin alma
- 36 Özüñ deb kulariñ yoliña kirgan
Karañu yol arâ âvare bolgân
- 37 Yaritgil 'ilm ile îmân çerâgin
Nasîb et sıdk ile takvâ yarâğın
- 38 Yoluñ ey Hüdâyâ bes hatarnâk
Aniñ nâzikligige yetmes idrâk
- 39 Çerağ-ı 'ilmni kalbimge bergil
Asây-ı sıdkni ilkimge bergil
- 40 Belimge bağlatıb himmet kûrini
Yâğıt yoluña eşkim yâğmuruni
- 41 Yoluña nakdi cânımnı nesâr et
Küyiñde cismimni gerdi gubâr et
- 42 Nesîm-i rahmetiñ gerdim arıtsın
Gubârimni nişânin hem yok etsin
- 43 Aniñdin son erur mümkin yoluña
Hüdâyâ kirmegim nâzik yoluña
- 44 Bu ma'na yoluña evvel kademdur
Yoluñni ibtidâ bâbi 'ademdur
- 45 Bu deryâyi çukurga her kay u nâs
Bolalmas Nûh añañ eyyuhe'n –nâs

- 46 Neça miñ kişti pâre pâre bolgay
Neça miñ nâ-Hüdâ âvâre bolgay
- 47 Niçe miñ kervân bu deşt içinde
Bolubdur üstihâni meyde meyde
- 48 Oşal ot yolga yetmesdür
Uçub perrende koymay bâli çikkan
- 49 Bu deryâ mevci 'âşıklarni kanı
Bu otniñ nûri 'âriflerniñ cânı
- 50 Bu deşti bî-gerânniñ küllü taşı
Tamâmı bilgil 'âşıklarniñ başı
- 51 Bu yolga her kim etmes kervâlık
Bu bahri bî-geranga keştîbânlık
- 52 Süleymân halkasiga kimki kirmes
Vuhûşlar remzi elfâzını bilmes
- 53 Çü Musâ-[yı] nebi nice yıllar
Şuayb aldide hizmet etmdiler
- 54 Tapalmadılar Eymen devletini
Dırahtı kök hitâb savletini
- 55 Açılmay tâ cemâli Şems-i Tebrîz
Dıraht-i Mevlevî bolmadı gülrîz
- 56 Kılalmas her 'asâkeş Mûseviyyet
Sakâli âk keteble Mevlevîyyet
- 57 Kaçan her tilki berdi şîr-i girân
Bolur her cendepûş şâh u sultâni

58 Kaçan hermehre bolgay zerre nâyâb
Kaçan her bolgay şâh mîkâb

59 Buzek çapsa bolur mu esbi tâzi
Meşîhat emri gödeklerge bâzî
Hakikat pîr evsâfı beyânı uşbudur

13

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

1 Hakîkat şeyhi oldur ey birâder
Bolur ef'âli hulkı çün peyâamber

2 Sıfât-ı şeyhi ul 'âlim ey yâr
Şerî'at hem tarîkattin haberdâr

3 Halîfe boldi Ādem bâ's-i 'ilm
Melâik secdesini vechi lâ 'ilm

4 Dediler şeyh 'âlim nûr-i îmân
Vücûdi halk üzedür zilli Rahmân

5 Hakîkat ehli aydı sırr-ı 'ayân
Vücûdi şeyh câhil zülmi hüsrân

6 Hakîkat menidin bolğusi âgâh
Şerî'at nûru birle körsetür râh

7 Bolur agâh tarîkat menzilidin
Habîr olgay şer'atniñ yolidin

8 Tekellüm çağı misli ebr-i bâhir
Saçar tâliblere dürr ü cevâhir

9 Sükûti çağı hemcûn nâge-i çin
Likâsi kılğûsi meclisni müşkîn

- 10 İŖi dâim yamanni yahŖi kılmak
HemîŖe halkka Hak'ni tanıtmak
- 11 Halâyıkka kılib pend u nasîhat
Kılur tâliblere emr-i Ŗerî'at
- 12 İŖi dâim erur tebdîl-i ahlâk
Heme hulki misâli hulk-i Hallâk
- 13 Savuk bolgay dili dünyây-ı dündün
Yine ehl-i 'ıyâli cend ü cündin
- 14 Özi halk içre kalbi Hakni tapkan
Ceset bir yerde cânda seyr kılğân
- 15 Közi yaŖlık kavli Hak [kavli] bolgay
Taleb kılmâk Hüdâ'din kâri bolgay
- 16 Sülûkin seyr etib etmâm eyleb
Fenâ birle bekâmı hâsıl eyleb
- 17 Sülûkin menzili ontört[i] bolgay
Bularni seyr kılsa hatm[i] bolgay
- 18 Murâkebe makâmige ulangay
Yine da'vet makâmın hâsıl etgay
- 19 Murâkabe makâmi on yetti ey yâr
Bulardın vâkıf olğan bolsa derkâr
- 20 Bolub pîri yine kâmil mükemmel
Sahîh pîrdin etgan emr-i hâsıl
- 21 Alıb kâmil mükemmeldin icâzet
Anıñdin dağı tapkan bolsa ruhsat

- 22 Sahîh olsun mukarrer tört piri
Halalsız bolsa pîr u destgîri
- 23 Halal buldurki pîrân-i tarîkat
Yine ikinci ‘allâm-i şer’at
- 24 Bularga bolsa ol makbûli manzûr
Tarîkat ‘aybidindür ul kesidur
- 25 Hakîkatde Hüdâ’ga hemnişîn ul
Halîfe “Rahmeten lil- ‘Âlemîn “ul
- 26 Nazar kılisa davây-ı küllü ‘illet
Nefes kılisa şifâ-i küllü külfet
- 27 Enîsi bil –şekki bolmasdur asla
Celîsi bolmagay nevmidi hiç câ
- 28 Vücûdi rahmeti Hak bendelerge
Hayâtın bâ’isi şermendelerge
- 29 Halâyık rızkı anlar bâ’isidin
Yagar yağmur alarnıñ ba’isidin
- 30 Vücûdi halk arâ çün ism-i A’zam
Alarsız bolmagây icâd-ı ‘âlem
- 31 Vücûdi halk arâ kibriyât-ı ahmar
Bolurlar her vilâyetde mukarrer

Mürîdiñ âdâbı

14

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ülün

- 1 Eğer tapsañ bu yeñliğ misl-i kâmil
Tün ü kün âsitânın eyle menzil

- 2 Kademi toprağını tûtiyâ kıl
İtini zümresige özni câ kıl
- 3 Ganîmet bil alarni sohbetini
Tiliñe alma bî-ta'zim atini
- 4 Alardin her ne maksûdiñ revâdur
Alarniñreddi merdûd-i Hüdâ'dur
- 5 Kabul etse alar makbûl-i Hak'dur
Alar redd kılsalar merdûd-i Hak'dur
- 6 Alar fi'lide kılğil her işiñni
Murâdı birle kılğil kılmişîñni
- 7 İcâzetsiz alardin ketme hergiz
Cemâlidin köziñni üzme hergiz
- 8 Peki lehze ez durî feşâyed
Ki ez duri cezâ bi-hâfizâyed
- 9 Be her Hâliki bâşi bîş u bâş
Kiz ez nezdiki budin bahri zâyed
- 10 Ayađiñni alar sâri uzatma
Alarniñ cânibi sâri tûpürme
- 11 Alarniñ caylarini basma hergiz
Söz aylar vaktide söz koşma hergiz
- 12 Köziñni yaşıge yerge salma hergiz
Alar her kimni üstige sâye salma hergiz
- 13 Aniñdin eylegil perherez her daim
Alar her kimni körse nâ- mülâyim

14 Alarni süygan el birle olturgil
Kim aña muhlis olsa ani süygil

15 Eğer bu işni kördüñ ul kişidin
Uzakrakdur şerî'atni işidin

16 Eğer fi' lige hergiz kılma inkâr
Heme kılğân işiñ bolgusi bî-kâr

17 Eğer bir aybnı körseñ alardin
Öziñ aybiñ durur körme alardin

18 Maraz peydâ bolubtur kalb sâri
Aña tövbe kıl istiğfâri câri

19 Bu birev Hak kâşidin merdûd bolgay
Azizler aybige meşgul bolgay

20 Birevni Hak yaratsa aslı bedbaht
Sefâlar fi'li aña kelgusi saht

21 Hüdâyım bendesini kılsa merdûd
Alar dergâhidin bolğusi merdud

22 Birevni pîridin ihlâsı yansa
Keçelmas cürmü ger miñ tövbe kılsa

23 Heme cürmü günâhga bar tedarik
Aña tâ kılmağay asla tedarik

24 İlâhî yanmasun hiç kim pîridin
Alar küffâr elin bolgay biridin

15

Makâmâtlar

1 Okuñ dostlar makâmâtdin beyân kıldı
Letâyifni esrârını 'ayân kıldı

- 2 Murâkabet etvâridin nişân berdi
Bular birle kalbi insân deryâ bolur
- 3 Mecnû‘ga kâinâtdur kâne ‘âlem
İnsân haylin vücûdidür küçük ‘âlem
- 4 Anîñ üçün genc-i mahfî asli Âdem
Vücûdunu ‘âlem kılğan Musâ bolur
- 5 ‘Âlem emri letâifi beşdur biliñ
Vilâyet-i enbiyâdür ani sorsañ
- 6 Makâmât-ı evliyâdır ani biliñ
Kalbî rûhi sırrı hafî ahfî bolur
- 7 ‘Âlem dâiresin gerâ derler
Vilâyet-i enbiyânı anda derler
- 8 Hakku’l- yakîn makâmını anda derler
Vahdâniyyet makâmı “Ev –ednâ “bolur
- 9 Zikr-i kalbî tecellisi ef‘al erur
Rengi sariğ meşrepleri Âdem durur
- 10 Dâire-i ‘âlem halkı cümlesidur
Bul makâmni ikincisi esmâ bolur
- 11 İkinçi ruh Hüdâ ismi sıfatları
Rengi kızıl İbrahim’niñ meşrepleri
- 12 Bul makâm hem ferîşteler makâmları
Hüda’yimge subûtiya esmâ bolur
- 13 Üçüncünü tecellisi erur esrâr
Subutâtı zâtiyye der ani kibâr

- 14 Melâikni makâmı der ey şehriyâr
Bul makâmni meşrebleri Musâ bolur
- 15 Bul makâmni kâbe kavseyin ortasidür
‘Akl u ‘âkil ferişte hem mundin ötmes
- 16 ‘Aynu’l- yakîn makâmıdır ey neki kes
Hûr u kusûr cennet na‘ım anda bolur
- 17 Törtinçisidür selbiye tehzîhiye
Tecellîsi zât-ı sıfat –ı İlâhiyye
- 18 Rengi kara meşrebidür ‘Eyyübiyye
Sidredin hem uşbu makâm bâlâ bolur
- 19 Bul makâmnda sâlik özün Hüdâ bilür
Mansur yeñliğ “ ene’l- Hak” deb darga barur
- 20 “Fî cübbeti Huvellah”ni tilga alur
Beyâzid’dek özni bilmey bî- câ bolur
- 21 Beşinçisi Hakku’l- yakîn makâmı der
Şe’n câmi’ vahdâniyyet makâmı der
- 22 Bul makamda üç miñ ism Hüdâ’yım der
Zât-ı sârih hüviyet hem ahfâ bolur
- 23 Bul makâmga peygamberim mirâc kılğan
Melâik u nebîler hem sigmay kalgan
- 24 Gaybu’l- guyûb esrâridin agâh bolğan
Muña dâna ul Hazret-i Mevlâ bolur
- 25 ‘Âlem halkı latîfesi beşdur bilseñ
Zikr-i dimâğ nefes insân ani sorsañ

- 26 ‘Enâsır-ı erba’adur törtin biliñ
Muni sâlik eyleseler resâ bolur
- 27 ‘Âlem halkı dâiresi sefrâ derler
Vilâyet-i evliyânı munda derler
- 28 ‘İlmu’l- yakîn makâmını munda derler
Evliyâlar makâmları resâ bolur
- 29 On latîfe mecmu’iye zikr-i Sultân
Kullü tende zikr eylegey bâ dil ü cân
- 30 Zikr-i Hak’ga toldir bolur cismi insân
Letâifler bul makâmda bercâ bolur
- 31 On latîfe tamâm bolsa her sâlikde
Hatm-ı sülûk sefrâ olgay ul sâlikdur
- 32 İrşâd bolsa câiz erur bu menzilde
‘Âlem külli ul sâlikge mevâ bolur
- 33 Zikr-i Sultân zikri nefesdin keyin bolur
Andin keyin nefsi isbât makâmıdur
- 34 Tahlîl birle tilâvet hem keyin bolur
Sâdık sâlik, kutb-ı irşâd anda bolur
- 35 Kâmil anda Hak’din Hakk’a seyr eylegey
Bendelerge da’vet için yüz kelturgey
- 36 Tekmîl makâm ul bendege sâdık bolgay
Etmam fenâ ekmel bekâ anda bolur
- 37 Sevedü’t- Teveccehe makâmıdur uşbu makâm
Ul makâmga sözler köpdur ma lâ kelâm

- 38 'Âlem ehli miñ yil bitse bolmas tamâm
Kalem dıraht siyâhisi deryâ bolur
- 39 Murâkebe makâmidin anlañ mâkâl
Hakku'l- yakîn mir'atidin tapkay visâl
- 40 Âyine-i sefâ bolib korgay cemâl
Ser közine ru'viyet anda revâ bolur
- 41 Zikri ani kelime-i tevhîd olur
Bu dünyâdin dili dâim sovuk bolur
- 42 Lâ ilâhe ma'nisini özde bilür
Ul vaktide kâmil işi bîcâ bolur
- 43 Murâkebe ma'nisidür intizârlık
Bir ma'nisi erur ani nigâhbânlık
- 44 Hak tarafdin intizârı bî-nişânlık
Bendesidin intizârlık vefâ bolur
- 45 Nigâhbânlık ani derler ul er dâim
Dil sefâsı saklamakda bolsa kâim
- 46 Kalb közi nâzır bolsin Hak'ga dâim
Bî- rabîta zikr ü tesbîh bolsa bolur
- 47 Dil rahmetin kormey Hak'ni korub yürse
Ul er özin bul nisbetge mâlik bilse
- 48 Hak huzûrin ul er özde dâim bilse
Zâhir bâtın işi anda safâ bolur
- 49 Bul makâmi huzûr derler muhakkikler
Zikr aytmak maksadlari uşbu derler

50 Hakikatniñ makâmiga anda yetar
Ru'viyet birle kâmil 'ârif anda bolur

51 Murâkabe dâiresi on yettidür
Ahadiyyet vâhidiyyet ikkisi dür

52 Mu'ayyeb hem akrebiyet törtinçidür
Üç dâire muhabbet hem keyin bolur

53 Dâire-i velâyet hem sekizîdür
Ulûl 'azmni törtincisi desa bolur

54 Hakikat-ı Kâbe bile selevat erur
Hakikat-ı Kur'an bile lâ ta'ayyun

55 Hakikat-ı Muhammedî Ahmedî'dur
Murâkabe makâmın uksa bolur

56 Yetmiş iki meşâihni sohbetidin
Medine'de Miyân Mazhar hizmetidin

57 Bir kem kırk yıl seccâdenin zahmetidin
Bul ma'nâlar Sâkıb sendin peydâ bolur

16

1 Yetti nefsnı seyr eylebân tamâm kılrsa
Andın keyin kâmil işi becâ bolur

2 Altınç vü yettinçige mevsûf bolgay
Hâdilikni da'vâ kılrsa becâ bolur

3 Kâmil anda heme nefsnı özde körer
Hâk u heşt u sapaldın kemter bilir

4 Cümle kılğan 'ibâdetin günâh bilir
Etmem fenâ ekme bekâ anda bolur

- 5 Sûfi oldur vücûdini yok eylesin
Lâ ilâhe illallâhde fenâ bolsin
- 6 Bul cihândin haber tapmay nisyân bolsin
Âyinesi ul vakitde sefâ bolsun
- 7 Tün keçesi her tün turib namâz kılur
Zikr-i ehfâ fenâsidin mive berur
- 8 Dil kulağı ruhânîdin söz işitur
Yekke bolsa ikinçisi Hüdâ bolur
- 9 Dünyâ mihrin zerre koymay dildin üzgil
Uksañ atın köñliñ içre savut bilgil
- 10 Ehl-i dünyâ sohbetidin özüñ tartgil
Kalbi kirge bu söz kaçan segâ bolur
- 11 Gâfil adam bu sözlerni aslâ bilmes
Bul dükkânnı hazil çağlab közge ilmes
- 12 Aning üçün uşal âdem şeyh bolalmas
Bu sözlerni bilgan âdem resâ bolur
- 13 Bul dükkânnı tebratgûçi usta bolgay
Tört pîrgeçe her ‘ilimde kâmil bolgay
- 14 Âmî nâkıs bul dükkânnı vîrân kılgay
Dükkânidin derz-i kumdan peydâ bolur
- 15 Bul dükkândin çıkkın esbâb Nakşbend’ dur
Biri Gavs biri Sultân Beyâzid’ dür
- 16 Bular yeñliğ evliyâlar bî-had erur
Tâ kıyâmet mundağ esbâb peydâ bolur

- 17 Riyâ birle ‘ibâdetiñ hâsıl bolmas
Kuruğ yağaç yağmur birle mîve bermes
- 18 Dendânesiz kilit birle kulf açılmas
Riyâ birle kılğan ‘amel günâh bolur
- 19 Bu sözlerni tamâmidür risâlede
Risâle –i makâmât-i Ahmediyye
- 20 Açıb köriñ beyân bolur öz câyide
Uşbu sözler ul kitâbda resâ bolur
- 21 Hal Muhammed Hüvedâ’din otkür esbâb
Makâmât-ı Mevlevî’dur âli cenâb
- 22 Cânnişinî Sâkıb erur ber ıztırâb
Köp işlegen alar yengliğ usta bolur

17

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Farzı imân beş erur ey muhteşem
Farzı imân bilmegende köp nedâm
- 2 Evveli ul zâtige imân keltur
İkisi bul kim Hüdâ’yim yekkedür
- 3 Beş imânni sıfatı ey hakîm
Men beyân kıldım sırâtı müstakîm
- 4 Hem yine iki erur imânda farz
Ani bilmaklık erur insânga farz
- 5 Birisi aytmaklık imânni dil bile
Tutkay imânni bari özi bile
- 6 Vâcibi imânni bil on ikidür
Evveli ‘âlim bile sohbetni kur

- 7 İkinçisi fisk ehlidin perhiz kıl
Biri sudin teşneni pürrez kıl
- 8 Törtidür bîmâr ‘ıyâdet eylemek
Biri rahm eyleb yetimnî siylemek
- 9 Altısı bolsa ‘ıyâlmend u fakîr
Şefkat eyleb ani etgil dest-gîr
- 10 Bir biri cenhlerge kılğil aştı
Sekizidür mürde yuvgil ey zeki
- 11 Tokuzi yol üzre bolsa taş-ı har
Kağaz u nân bolsa hem yoldin çıkar
- 12 Bolsa yol üzre necâset gümâni
On biri tevfi ziyâret ey
- 13 Alsa küfr elfâzini kim ağzige
Ani bil yetgey halal imânige
- 14 Alsa bâ kasd ağzige bolmay kuruk
Ger ferâmüşde ise bâki yok
- 15 Küfr uldur mendin ey mü’mini ateş
Tâlibindin sen ani köñliñde tut
- 16 Âyet ile sâbit olgan emr erur
İtse inkar ul kişige küfr erur
- 17 Yaki ba’zı Hak’ga inkar eylese
Yaki ul Hak’larni bâtıl añlasa
- 18 Küfrdir bul bed ‘amel bi’l- ittifâk
Cümle-i a’melidin bolgusi kâk

- 19 Ger ketürse başge imân ul gedâ
Cümle a'melin etsun ul kazâ
- 20 'Ömrüde her ne 'ibâdet etsin ul
Bir birin ani i'âde kılsın ul
- 21 Küfr lefzi ul kişi könlide bâr
Kasd bilkim ani kılmas ihtiyâr
- 22 Ani aldi ağzige bî-ihtiyâr
Küfr emas imânı bolgay berkerâr
- 23 Küfr fi'li daği bardur ey hakîm
Bilgil u köñilde tutgil sen mukîm
- 24 Kiyse zennâr deklere kibrni
Taşlasa otga Kelâmullahni
- 25 Kılssa mundak fi'lni ul bânifâk
Küfr fi'li dediler bi'l-ittifâk

Atamga Yârkentden arz etgan gazel

18

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Şikeste dil bile arz etayın şâh-i cihân ka'bem
Eğer çendiki dergâhiñ erur çün âsumân ka'bem
- 2 Alıb ten kal'esini feth eyleb kişvâri dilni
Vilâyet tâkı içre hükmrân Nuşirevân ka'bem
- 3 Nişâni halk râhber mekânı 'âlemi bîkeyf
El içre câmı zâhirige zât-ı nihân ka'bem
- 4 Köñül közi bî- nasîb oldu harîmi cân güzâriñdin
Visâl u iştiyâkın köñlüm içre mihmân ka'bem

- 5 Cenâbiñdin tapar erdim Hak rızâsını [hemîşe]
Harîmiñdür rızây-ı Hak'ka bîşek tu emân ka'bem
- 6 Kara hâl u lebini sevdâsın kılıb. erdim kaydında
Sefer kıldı gulâm-ı hindûyiñ Hindûstân ka'bem
- 7 Nasîb etse Hüdâyım ravzây u beytu'l-harâm tevfin
Saña ul yerde çeşm-i mağfiretdin yüzünü ka'bem
- 8 Çakırsam câh zemzemge bakıb cânım ata kel deb
Digey lebbeyke savtiñni uşal dem lâ-mekân ka'bem
- 9 Mecâzi kıblaga barıb tapalmay bul hakikatge
Nişân-ı hâk-i pâyiñ közima cennet nişân ka'bem
- 10 Kalıb sekiz belâlar Yârkend içre garîb u zâr
Alar fikride kettim tartibân âh u figân ka'bem
- 11 Rızâ bolsañ kabûl-ı Hak taparmen Hak rızâsın hem
Eğer sen nâ-rızâ bolsañ ne hasret yüz figân ka'bem
- 12 Çıkar vaktimde beytim izdihâm erdi halâyıklar
Köñül evrâkı içre kaldı yüz miñ destân ka'bem
- 13 Köñilni şerce eyleb râz-ı dil yazdım kabûl eyleb
Du'ây-ı hayr eterler hakkıma kutb-ı zamân ka'bem
- 14 Sene bir miñ iki yüz toksan beş erdi Sâkıb miskin
Mübârek yolga kirdim cehd etib bağlab miyân ka'bem

Mazhariddîn tevellüdiğe tarih

19

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Lütüfî Hâlık birle bolsun cümle 'âlem serveri
Nûr-i Sâkıb zibî cân bolsun Muhammed Mazhari

- 2 Ömrini kılsun uzun Hak rızkını etsun füzûn
Şeyhlik ornide bolsun vâlideyni çâkeri
- 3 Dîn u millet içre bolsun şire merd u pehlivân
Desti bâzûside fethi vilâyet kişveri
- 4 Dergâhı bolsun vilâyet halkıga dâru'l-emân
Sâyesidin tegmasun hiç kimsege şûr-i şeri
- 5 Yetmasun aşib devrandin nihali kaddige
Orulub dâim murâdi birle cerhi çemberi
- 6 Eylesun Hak nâdir -i devrân ferîdi rûzi gâr
Dîn u milletniñ çerâğı halk-ı 'âlem muhtari
- 7 Şahbâz -ı evci ma'ni nâkidi 'ilm mâ sez
Ma'deni fazl-i kemâl u tahti tâli' mesderi
- 8 Bahri temkîn u denavi mahzanun nisafi 'adl
La'lidin gülrezi bolsun fehmi dâniş gevheri
- 9 Nûri idrâki zekâvet bark urub simasidin
Cebheyi âmâlidin zahir fetânet cevheri
- 10 Mansabi âbâd-ı ecdâdını Hak mîrâs etib
Şeyhlik tâcını kılsun başi üzre efzeri
- 11 Menbe-i tevfik vücûdi matla'-ı hilm u hayâ
Kâni ihsân u kerem bolsun sehâvet mazhari
- 12 Serv ile şemşad[1] kadlar hizmetide lam elif
Bari mihnetdin dütâ bedhâhlar kâmetleri
- 13 Hâri hârdin millet körünub cennet misâl
Gülistân küfr ü bid'at közige şura hari

- 14 Câdde-i şer'i üzre kılsun makdemini berkarâr
Hiss ü 'isyân u dalâlet mülkidin taşkari
- 15 Şeyhi Mazhar mazhar olsun şer'i millet şem'ige
Halk ı 'âlem urre tüşsun şu'lesidin enveri
- 16 Her kayan 'azm etse bolsun feth ile nüsret refik
Hızır ile İlyas bolsun her işide yâveri
- 17 Mezmehal singan şipâli kaşide yüz cam-ı cem
Kalbi nûridin hicl ayine –i İskenderi
- 18 Zikridin kesb eylesun envâr-i gerdûn üzre mâh
'Işkıdın kesb eylesun tesîri mihri hâveri
- 19 Hâtifi gaybim sehergi kuşi hücumge bülûğ
Müjde[i] târîhi sal mevlüdidin muhberi
- 20 Hay u Mübdî dedi bolsun Mahzariddînge karîn
Düt temin târîh bolsun dedi "câmi' manzari"

20

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Payâmi bî –adeddin soñ selâm aytay bu hâletde
Yetib mevsûl bolgay huş zaman yahşi semâ'atde
Bolub mevhûm beyzâ dillerni âlbendi ferâgetde
Dilim yalğan emasdur bul zemîn u uşbu sâ'atde
Seniñdin özge dostum yok edi uşbu vilâyetde
- 2 Du'â-i bî- eded debsiz bolub mevsûli bu eyyâm
Yetib hursendlik hâsıl bu ân memnûniyet fer câm
Rakam aytdım size bu nâme-i bahçet bile hem kâm
Suraglab hâliñiz tesvîd kıldım eylebân igirâm
Köñül huş mu beden sağ hâliñiz kandag bu hâletde

- 3 Bizni ahvâlimizni izlabân bir hat kelib andin
Bitibsizler esansiz mu cüdâ-i tenhâdur andin
Bihamdilillâh esanmenlik olub âşufte hicrândin
Yurubmis bu vilâyetde sirri hem Hayy u Rahmandin
Esenlikni tiledim yüz tümen üzrü hicâletde
- 4 Yine iki kişini münderic kıldım bu bâb içre
Cû yengliğ nihâni eyledim güyâ hubâb içre
Seniñ ismiñni mekşûf eyledim uşbu kitâb içre
Nedin kim hâtiri pâliñ edi hükmü sevâb içre
İlâhî mesnediñi aylasun ‘izz- i şerâfetde
- 5 Meni bu yerde turmakligimni bâ’isi buldur
Biri devrân cefâsı birisi eb rızâsidur
Yine bir vechi sizdin ayıran hicrâni cefâsidür
Biri bir bu kim nasîbe bend-i kayd ibtilâsidür
Ve gerne turmâgim bu Yârkent’de pür felâketde
- 6 Ziyârât-i imâmâni fetâni eyledim engiz
Nasîb etsin bu da’vetni meña Tañr-ı Tealâ tez
Bu mazmunda meñe bir sözni debsiz cevâb aytibsiz
İlâhî eylesün bul dem mübarek uşbu söziñiz
Seni ismiñ Selâhuddîn münâsibdür seyâhatde
- 7 Sihr -i ‘ilm u ‘irfân üzresin sensiz neyr-i a’zâm
Furuğ –ı râfetiñdin behremend olmuş heme ‘âlem
Açıldı ray-i pâkindin ‘ukudi nokta-i mübhem
Ma’ârif sahihige zemîr rûşeniñidin dem
Seniñdek ilm- i kâmil yok edi hayl-i kiyasetde
- 8 Muhabbettin açıb til bu muhammesige kâtıb
Size emri peder birlen yubardi nâtuvân-ı Sâkıb
Kerem eyleb yubârîñ çarık u uçgunni alıb sâbit
Neçükkim rûgen uçgû dâna Muhyîgedur gâlib

Dîbân emr etti hikmet merdum-i fen sedâketde

21

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Selâmi bî -adeddin soñ size sâhib cism Muhyî
Peyâmi bî- nihâyet ayteyin tertîb kalem Muhyî
Yetib mevsûl bolsun sizge ey sâhib kerem Muhyî
Bulub meşhûd-i beyzâ hâtiringizge bu dem Muhyî
Mene üftâde Sâkîb'din sizge 'âlem selâm Muhyî
- 2 Meña bir nâme-i âli yubaribsiz kılıb erkâm
Kelib tegdi misâli cân bu an minib elcâm
Yetib hursendlik hâsıl ferahdin hâtır-i nâ kam
Çu mehmûz kadeh güyâ mugân-i pîrdin içti cân
Bu m'ani feyzidin güyâ mehamdur cân-ı hem Muhyî
- 3 Dîbsiz kim kelibsiz bul diyâre ketdiñiz körmey
Nice âdem buyurdum teftîş eyleb keldiler körmey
Men hem hasretde keldim bir zamân bir dem sizi körmey
Nice fırsat bolubtur sâginibdürmen sizni körmey
Bu yerlerge kelib kalgânimge yüz nedem Muhyî
- 4 Bu avân-ı zamânlarda sizi yektâ dese bolgay
Kişi bilmes sizi Firdevsi Sadî dese bolgay
Nizâmi Enver-i Ashadi Hâfız dese bolgay
Ferîd-i asr-ı nâdir nâzim-i devrân dese bolgay
Me'âni kân-ı ümmân kalbingiz genc-i hakem Muhyî
- 5 Bitibsizkim bârurman Oş şehriğe bahâr olgeç
Kutulub istikamet külfetidin sebzezâr olgeç
Bahâr keldi ketibdi külfet-i bir yân künâr olgaç

Zemin sebze havâ cânbaş her yân ab şâr olgaç
Ne yahşi bolğisidür munda yetkürseñ kadem Muhyî

6 Bitibsizdürki târih eyledim mescîd tamâmige
‘Abiyri misk bûyin yetkirub cânım meş’âmige
Tecellî hem kılıb târih yubarmış bende nâmige
İkav mim iki yandin keldi çün Sâkıb merâmige
Kadem yetkürsengiz bul yerge eylemiz rakam Muhyi

7 Sâkıb olgan bir kasîde hem kelib erdi
Cevâbın yazmagan erdim nice fırsat kalib erdi
Bahâne boldi bul hatniñ cevabı hem bolup erdi
Yâzildi bu muhammes yahşi fırsatte kelib erdi
Keçiñ noxsânini ma’nide bolsa yaş kem Muhyî
Muni Sâkıb’ga Muhyî eylegen şi’ir u kasîde

22

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Tahiyât-i selâm-ı bî-hed u bî-intihâ Sâkıb
Cenâbiñiz ‘arz etsun sabâ şâm u sabâ Sâkıb
- 2 Ne deb eyley şikâyet bu zamân ehl-i fesâdimdin
Mebâdâ bolmasun bedter zamân mundin yine Sâkıb
- 3 Fuyûz-i ehl-i dânişdin erur bî-behre kim körsem
Belâyi nefsi şeytaña bolubdur mübtelâ Sâkıb
- 4 Yatibmen şehr-i mevludde kılalmay ihtilât elge
Tutibmen medresi kuncide eyleb enzidâ Sâkıb
- 5 Tapalmay hiç ehl-i fuzûl u dâniş dâimâ tenhâ
Kaçıb hergiz koşılmay körmeyin ehl-i gınâ Sâkıb

- 6 Çerâkim her zamân artar alar dîdârimdin gamlar
Bularni sohbeti dilge erur renc u ‘inâ Sâkıb
- 7 Zamâne ehlini kördim cem’i has u ‘âmîni
Bolubdur cümlesi bî- nenk u nâmûs u hayâ Sâkıb
- 8 Kaçıb erbâb-ı takvâdin şerâret ehlini isteb
Alarga eylegey ihlâs cümlesi eĝniya Sâkıb
- 9 Bu yeñliĝ sâhibi ‘ucb u tekebbur bî-temizlerge
Nazar salmay suhan kılmay benem nâ- âşinâ Sâkıb
- 10 Meñe maksûdi şul erdiki bir âzâdei tapsam
Ganîlik vasfide bolsa cihândin mâsuvâ Sâkıb
- 11 Tapalmay bu sıfat âdem heme hâs u ‘avâm içre
Yurubmen derd u hasretlerde ey ferruhlikâ Sâkıb
- 12 Meñe besdur kifâyetkim siziñdek zât ile dâim
Kılıb sohbet tapıb feyz u sa’âdet dâimâ Sâkıb
- 13 Ne yeñliĝ eyleyin tahrîr [bu] derd u cüdâlikdin
Ki hicrân derdi ‘âlemde ekandür bî-devâ Sâkıb
- 14 Meni hem maksadım şuldur taleb eyleb Hüdâ’ din kim
Cemâliñdin közim közgusi tapsa incilâ Sâkıb
- 15 Kaçan eyler yine meñe nasîbe feyz-i dîdâriñ
Keça kündüz Hüdâyimdin kılurmen ilticâ Sâkıb
- 16 Eĝer bolsa müyesser dergâhiñ topraĝı her kimge
Mukarrer bilsun ul âdem közige tûtüyâ Sâkıb
- 17 Erur mesrûr-i sarhoş bî-temizler câm-ı ‘işrettin
Şerâbı zehr-i gam bolmış nasîbi ezkiyâ Sâkıb

- 18 Zamân ehli zamân ıslâhı vu dînniñ rivâcini
Taleb eyleñ Hüdâ'din eyleban dâim du'â Sâkıb
- 19 Ki şâyed bâz kelse bu zamân ehli selâh üzre
Heme ehli selâh olsa kabûl olsa du'â Sâkıb
- 20 Cemâl u sohbetiñ feyz u mülâkatiñ tîz fursat
Nasîb etsun Hüdâ lütfi bile meña yinâ Sâkıb
- 21 Fakîri hasta dil Muhyîni dildin salmay elbette
Mesîh-âsâ nefes birle kiliñ gehi du'â Sâkıb

Muni Muhyî'ge Sâkıb eylegen eş'ârı evsâfi

23

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Bahâristân-ı ma'ni içre misli gülsitân Muhyî
Tecerrüd bağıde gûyâki seyr ü bostân Muhyî
- 2 Ne mâl u câh [u] ferzend u 'ıyâl [u] hâne-i menzil
Elif yenliğ mücerreddür erur 'âlemde hân Muhyî
- 3 Kelâmi cân fizâdur her sözidür 'âlem-i ma'nâ
Kelîbdur ehl-i ma'niler içide misli cân Muhyî
- 4 Fesâhet sebzezârîde lebi gonca tili sivsên
Belâgat gülşeni içre erur ratbul'- lisân Muhyî
- 5 Resalar mahfelide Enveri Firdevsi vü Sa'di
Digeyley vasfîñ eyleb her mekânda merdumân Muhyî
- 6 Otub her karnda bu karn ara bir şâ'ir-i sâhir
Erur bu batnde "Bânet Sûâd"a tev- emân Muhyî

- 7 Musahhar kılrsa bir ma'nini efdal fethi kişverdin
Erursan kişveri ma'nige şah-ı Kemrân Muhyî
- 8 Siyehkeşlik bile taşlar hazîne gencler tapsa
Me'ânî mahzenini serf eter köp râygân Muhyî
- 9 Resalar fevcini köp mahzim kılmay karab sorgil
Me'ânî leşkerini sahfige tartib Gannân Muhyî
- 10 Cihân-i fazl ara fehm ü fetânet birle sultansın
Me'ânî leşkerige hatiriñ dâru'l-emân Muhyî
- 11 Erur 'arş üzre bir mahzen aña sa'ir tili mezah
Lisâniñ vahyî ile elcâm Hak'ka tercümân Muhyî
- 12 Tiliñ miftâhı genci 'arşdur kavli Peygamberde
Felek fersâ urûciñe ne hâcet nerdibân Muhyî
- 13 Digeyley nazm ehli rad tab'iñ âsumânı hevend hümâ
Süreyyâ nazmi nazmiñ satriñ erur keh-keşân Muhyî
- 14 Şikârbâz yeñliğ kaşide mazmûn mahfiler
Kevâkib cevheridür aldide sernihân Muhyî
- 15 Hüdâ'din kalbi insaña kelibdür şi'ir levfeki
Erur Ruhu'l-kudüs ta'alimi caña beyân Muhyî
- 16 Ne yerge barsa urgan fakîr şad revanımı şehdek
Gedâlık vasfide kelgan şah-ı sahibkiran Muhyî
- 17 Kaçankim boldı kâ'id celsesi taht-i Süleyman'ga
Bihamdi lillâhki Sâkıbga bolubdur mihmân Muhyî

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ne deb eyley sıfâtîñ[ni] beyân kim hâme 'âcizdur
Sıfât-ı zâhir u bâtını kılmakga edâ Sâkıb
- 2 Eyâ ey kudve-i ehl-i tarîkat mürîd-i devrân
Melâik haslet u kudsî merâtib evliyâ Sâkıb
- 3 Zamân ehlin hidâyet eylemekge halk etib sizni
Hüdâ Fergâne ehligе kılıbdur rehnümâ Sâkıb
- 4 Çerâkim siz kebi tapılmağay ehl-i sülûk içre
Safâ-i dil bile perhizkâr u bâresâ Sâkıb
- 5 Körübmen halk arâ bîhed azîz [u] sûfi [vu] işân
Ve likin körmedim sizdek şî'ârı bî-riyâ Sâkıb
- 6 Tapalması siz kebi ehl-i fazîlet câmiu'l-hayrât
Vücûdiñiz zamân ehligе misl-i kimyâ Sâkıb
- 7 Salâhuddîn vâlideynâ ziyâu'l-mülki ve'l- millet
Reff'u'l- kadr ve'l-hürmet ferîd u etkıyâ Sâkıb
- 8 Tarîkat câddeside zulmet u hayretde kalgannı
Hidâyet eylemeklikge erur şems u duhâ Sâkıb
- 9 Kılıb hizmet du'âsın almağı lâzım erur bî-şek
Biliñlar ey müslümânlar erur sâhib-i du'â Sâkıb
- 10 Çîn ihlâsi bile bolsun uşal âsitânege ferrâş
Kimikim istese 'izz u makâm-ı i'tilâ Sâkıb
- 11 Ani fazl u kemâlâtını şerh etmek besi düşvâr
Kemâlât ehl-i içre sâhibi fazl u resâ Sâkıb

- 12 Fezâil bâbide yektâ tarîkat fâzıl u dâna
‘Aseledek şehd-i güftârî erur câna devâ Sâkıb
- 13 Velîler şartı şuldurkim bolur dîdârıdın hoşnûd
Bolur hursend körganlar ‘acâib hoşnevâ Sâkıb
- 14 Fesâhat bostânide hoş elhân ‘andelîb âsâ
Belâgatlık tili birle ‘acâib hoşnevâ Sâkıb
- 15 Demâdem zâhir eyler ta’bidin yüz reng [u] mazmûnlar
Ani her nezmi gevherdek erur kimmatbahâ Sâkıb
- 16 Kelâmı cân fezâdur sözleri her harfi bir gevher
Erur her bir sözi kimmetde dur-i bî-bahâ Sâkıb
- 17 Eban ‘an ceddî şâ’ir ve likin şâ’ir-i nâdir
Fazîlet sizgadur mirâs halk içre eyâ Sâkıb
- 18 Özi dervîşlik vasfide kelgan ‘âlim u fâzıl
Ve lekin ehl-i devletler kaşide pâdişâh Sâkıb
- 19 Köziga ilmas hergîz bu mâl u mülk [dünyânı]
Nazar salmay bu devletge tiler mülk-i bekâ Sâkıb
- 20 İlâhî bolmasun kem feyz u ikbâl u şeref sizdin
Kılurmen sıdk u ihlâsım bile dâim du’â Sâkıb
- 21 Neça kün Oş şehride turubmen sohbetiñ tapsam
Siziñdin körmadim hergîz becûz mihr u vefâ Sâkıb
- 22 Rucû’ eyleb cemî’ ehl-i dâniş âsitânige
Şereflik dergâhiñ bolsun melâzâ’t-tekıyyâ Sâkıb
- 23 Zamâni bolmasun hâli azîzlar âsitâniñdin
Hucûm ile rucû’ eyleb heme ehl-i safâ Sâkıb

- 24 Selâmetlik nasîb etsun kılıb mahfûz külfetdin
Kerem eyleb tûl-i ömr ü ikbâl ü bekâ Sâkıb
- 25 Meni Muhyî mechûriñ erur müştâk- ı dîdâriñ
Tilermen devlet u vasliñ Hüdâ`din dâimâ Sâkıb

HÜVEYDA'YA MUHAMMESLER

1

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Hecr-i 'ışk âteşi kıldı yüreğimi kebâb
Yetse dilber şem'ige nâgâh bu hali harâb
Yâr dese bahtımni bolsa yüzümge feth-i bâb
Tâliyim kılrsa medet bolsa bu âhim müctecâb
Yâr özi kelgaymukin bu hasta ahvâlîm surâb
- 2 Kâşıma kelse imdi nâgâh Sultânım meni
Âteşin gülyüzlüğim zîb-i gülistânım meni
Pâye pâye başıma serv-i hirâmânım meni
Kalmas erdi zerreçe köñlümde armânım meni
Ölsem erdi aldîde güldek cemâlige karab
- 3 'İşk otı tüşti yürâgimğa ciğerni bûyiga
Dâğ-ı dil keltirdim ul zîbâ senemni sûyiga
Derd keltirdim ciğer içre nigârim kûyiga
Dağı derdimdin alıb barsam lehedni uyiga
Tâ kıyâmetge mezarımdın kelur bûy-ı kebâb

2

- 1 Almasa bark-ı cemâlidin kıyâmet deştide
Kelmese aldimğa cânânım kıyâmet deştide
Sormasa hâlin neçükdir deb kıyâmet deştide
Kormasam tangla cemâlini kıyâmet deştide
Sehl erur mahşer azâbı bu meñe kattıg azâb

2 Hûr u ridvânîni nitey anda özünü körmesem
Yüzüğe bakıb turub cânimni kurbân kılmasam
Hâk-i râhin közüme kehlü-l cevâhir kılmasam
Na kılay cennetni men anda özini kormasam
Yârimisiz cennet körünür közüme cây-i harâb

3 Körse Sâkıb ul karâ közni temuğ içre közin
Ger körse dilrubâ birle sakar içre özin
Uksa dilberni cehennem içre şekerdek sözün
Bu Hüveydâ yarni dûzah arâ körse yüzün
Meña ul cennet erur kelse rizâmen her azâb

3

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Cihâña arz-ı 'ışk etsem körub 'arş ıstırâb olgay
Eğer âh ursam köksimde ot cânım harâb olgay
Bâşimni urmasam yerge vücûdum peçtâb olgay
Eğer dem urmasam bu dem küyüb bağrım kebâb olgay
Figân u nâle eyleb yeglasam 'âlem harâb olgay

2 Tapalmay vasliñ ey Yârim biyâbenlerde urdum tek
Seni derd u firâkiñ tıgı birle ölgenim bî-şek
Ezib bağrım yürek kânim âkızdım dîdedin çek çek
Yüreğim gamga toldi kem kılay deb yeğladım endek
Zamâni tökmesem yaşım yüreğim tola âb olgay

3 Bolubdur vade-i vasliñ şehid[ge] ey dilârâmım
Şehîdi 'ışkın olmak şevki birle ey dilârâmım
Bolubmen teşne köp bî-şek süyige ey dilârâmım
Meni öltür kesib bâşım rizâmen ey dilârâmım
Bu 'âşık ölmegi Yâr ilkide bî-had sevâb olgay

4 Körünüb bed-nümâ közümge hiş u yâr u ahabbım
Koyub mülk ü diyârım tâğ u tuzdur meskeni hûbim

Giribân çâk közi giryân istabân dürr ü nâyâbım
Biyâbanlarda töksem yâr yâr deb eşk-i hûbânım
Tamâmi deşt sahrâ lâledek gülgün siyâb olgay

5 Tikib muhkem ezeldin nahl-i ‘ışkıñ cismime rîşe
Müdâm giryân nâlân misli Yahyâ hâtirî rîşe
Misâli Nûh kılmây eşk-i tûfânimdin endîşe
Eğer kirsem yeğige köz yâşımın ey cefâ –pîşe
Ki meşrik tâ mağribge cihân âb-ı azâb olgay

6 Ezeldin bâğ-ı cismîmge ekildi dâne-i derdiñ
Kelib bu dünyâga boldim yine hemhâne-i derdiñ
Bolub şem’i cemâliñ şevkide pervâne-i derdiñ
Beyân kılsam el içre men seni efsâne-i derdiñ
Üyâlgay derdmendler derdsizler mest-i hob olgay

7 Tün ü kün Sâkıbâ boldi Hüveydâ şiri gülzârım
Dilim hasretde tolganda kitâbı boldi gamhârım
Eğer her kimni körsem hasretiñ aytmak erur kârım
Tün ü kün zâri -zâr yeğlab seni derdiñni ey yârım
Hüveydâ ayta ayta el arâ âhir turâb olgay

4

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün

1 Ey şâh-ı cihan ‘âlî sıfat pâk zât
Meña cihânni nakd eter her kimga kılsañ iltifât
Teşne-i dîdâriñe yâding erur âb-ı hayat
Kim seniñ yâdiñde bolsa tapmagay hergiz vefât
Heçdur kimki seni[n]din mürdedir irmes hayât

2 Mezheb-i ‘ışk içre kufr-i râh özge istesem
Cân çıkar güyâ tenimdin özgeni yârım desem
Zehm-i gam kirgey tenimge özge feryâd istesem

Telh erur kâm-ı zebânım sendin özge sözleşem
Ey seni zikriñ tilimde behtaraz kand u nebât

- 3 Yâd-ı hicrân kimni yetkürse bahârige harif
Üçrese bid-i revnâkini külfetige her harif
Derd gafletkim olsa hasta vu zâri hayf
Renc-i isyân birle bolsa kimki bîmâr u zaif
Tilge âtin köp alsa derdidin tapgay necât
- 4 Yeğlamakdin taptı maksad cümle el râh-i kabûl
Enbiyâlar yeğladılar boldılar senge kabûl
Evliyâlar yeğlamakdin taptılar çâh-i kabûl
Munda kim yeğlar seña âhini eylersen kabûl
Anda sûd etmas yiği yetkanide keşt u mât
- 5 Tâ'atıñ kılmas kişi dermânda bolgay âkıbet
Bendelik kılmas seña armanda bolgay âkıbet
İki dünyâda yamân ul bende bolgay âkıbet
Hizmetiñdin kim kaçar şermende bolgay âkıbet
Kim seña hizmet kılur iki cihân bolmas uyât
- 6 Bir işi kıl Sâkıbâ sözüñ puşeymân bolmasun
Cehd etib kirgil Hüdâ yoliga emân bolmasun
Ati bednâm olmagil senge halâyık külmasün
Saklagil bir yahşi at özünge hergiz olmasun
Ey Hüveydâ saklagunçe yılmıde miñ yahşi at

5

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Nice yıl küyide yattım yol tosûb
İlticâdin ser garîb boynum kısıb
Tâliim men nagehân boldi nasîb
Kol salib keldi senem bir bir basıp
Beliga hancer hemâyildek asib

2 Hanceri ilkide şûhi dilrubâ
Keldi cânım kasdıge bî- merhabâ
Dedi başıñ lâzım oldi meña
Aydım ey cânım tesedduktur saña
Baş kerak bolsa rizâmen al kesib

3 Neşteri ‘ışkida küygân yâreni
Bağrı mansuriñ kebi sed pâreni
Aydım ul bî-bâki saçı kâreni
Öldür bölsañ mane bî -çâreni
Zülfi zincirin bilen öldür asıb

4 Hâhi kalmak hâhi hindû kıl meni
Küydürib kökka savurgil görumi
Öldürüb sed pâre kılğıl ey senem
Hâhi öldür hâhi kuydur ey perî
Kılmağil ammâ yüzüñdin bî -nasîb

5 Aydım ul ra’nâga ul saatte men
Körmayan yüzüñni köp hasratdamaen
‘İşk dardidin töla külfatdamen
Küldi aydi bu keça halvetdemen
Şum rakîblar bilmesün bargil pusîb

6 Sâkıb tapıb ganîmat vaktini
Dîdedin âmâde eyleb tahtini
‘Eşk-i gülgündin salib çün rahtini
Bul Hüveydâ’ni körüñ bî- bahtini
Bargâni koymas rakîbler yol tosib

Hüveydâ eş’ârige Sâkıb’din olgân bul müseddesdür

6

Müstef’ilâtün Müstef’ilâtün

1 ‘Âşık bolubman zerrin kebâge
Köñlim beribman kaddi resâge

İlkin kuterib her dem du'âge
Tün keçe dâim yeglab Hüdâ'ga
Arzimni aydim bâd-ı sabâga
Yetkürse hâlim ul dilrubâga

2 Yetkürse kâsid otliğ du'âyim
Hicrâni içre korgan cefâyim
Kan yaşıim ile köp ilticâyim
Kattiğ köngüllik ul dilrubâyim
Kılsa Hüdâ'yim köñlin mülayim
Rahm eylegey mu men mübtelâga

3 'Âşık bolubman cân bûyi birle
Bardim kuyige gam cûyi birle
Dil kâsesidin kecluvi birle
Yeğlab talepte köz hûni birle
Kılgay mu hayrin öz koli birle
Barsam küyige miskin gedâga

4 Her dem nigârim kaşıim kemanlab
Bağrımnı teşti pikâni kanlab
Cânım alurdi cânımı cânlab
Kanlar sunurdi cânın cihânlab
Kılgay mu hayrin öz koli birle
Barsam küyige miskin gedâga

5 Çâkdi rakibler bermay emânım
Yahşıimni bükti aytib yamânım
Saldi kulağın kâşi kemânım
Başıim fedâdur sedke-i cânım
Koñlimde yokdur zerre gümânım
Kimki yamândür koydim Hüdâ'ga

- 6 Tutti rakibler hiç rahmi kelmes
Kanimni tökti Yâr ani bilmes

GAZELLER

1

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

- 1 Hüdâyi kim yarattı cümle mevcûdat ile eşyâ
Melek kürsî vü rûh u arş u ferş u ‘âlem-i bâlâ
- 2 Cemâd u bâd u âb u âteş u hâk u şecer hayvân
Meh u hurşîd u necm-i ra’d u berk u deşt ile deryâ
- 3 Nebâtât u vuhûşun tayrân [..]sidre tâ kavseyn
Yürüttü hükmünü bu cümledin tâ âyet-i kübrâ
- 4 Muhîti kim kıl u bir zerredin tâ arşu kûh-kâf
Hemesin devr alıb turgûçi pinhânlıkdadur peydâ
- 5 Cemâli şem’ige ber-dîde-i hayrân yine tâvus
Ya ouylık kıl erur dergâhı içre Âdem u Havvâ
- 6 Çünân zâhir erur ‘âlem libâsı içre pinhândır
Tamâmı şem’ini fânûs cihânda taptı isticlâ
- 7 Çünân kâdir erurkim âsumânı üstivâr aylab
Mutabbak turguzib kolida bu yetti gubrâ
- 8 Yegey sîmorg-ı Kâf peşşe vü mûr u neheñu fil
Hemîşe nîmet-i elvânni hân-ı âmîdin bercâ
- 9 Asâ ilkide bir çübânîdür Mûsâ Kelimullâh
Şebistân-ı talebde körgüzüb esîr yed- beyzâ
- 10 Muhabbetni otidin bir şerer izhâr kılğandın
Gülistân etti Nemrûd otin İbrâhim Halilullah

- 11 Muhît kudretidin katrasın izhâr etmekte
Niçün korkmassın ey Sâkıb cev-i hevâ deryâ

2

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

- 1 Dilâ cürmiñ ayıtıb Yâriña eyleb ilticâ yeğla
Seherler köp köziñ yaşın töküp eyleb du'â yeğla
- 2 Bu yerde çıkgaykim yeğlar duasın müstecâb etgey
Hüdâ kaşida tañla hâsıl olgay müddeâ yeğla
- 3 Ne yerde âb cârîdür oşal yer sebzezâr olgay
Kiyikkim eşkı cârîdir rahmet-i müntehâ yeğla
- 4 Kopup cürmiñni yâd eyle köziñdin eşk-ı hasret tök
Seherlerde Hüdâyim hâcetiñ eyler revâ yeğla
- 5 Töküb köz yaşıñni Hak kaşida izhâr-ı acz eyle
Oşal suvdin diliñ âyinesi bolgay sefâ yeğla
- 6 Muhabbet birle ihlas et diliñde derd hâsıl kıl
Bu hâsildin taparsın kullü derdiñne devâ yeğla
- 7 Diliñde 'ışk barkın köz yaşın âbru bahârân et
Umudun mürgini sebze eyleydur Hüdâ yeğla
- 8 Dü piyâle mey içib sâkî cemâlin bâdedin körgil
Bu meşrebdin boladır herne maksûdın edâ yeğla
- 9 Yiğidin taptı Sâkıb enbiyâ vu evliyâ kurbet
Heme cürmiñ günâhın yâd etib subh u mesâ yeğla

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Ey közümnî rüşeni cânım fedâ bölgay saña
Va‘z birle nice sözler ibtidâ bölgay saña
- 2 ‘İtikâd ile bu sözlerni okub salgil kulak
Hoş nasîhattırki köksün içre câ bölgay saña
- 3 Pîriñni hizmetlerin eyleb başın birle yügür
Dertli bölsañ elbette devâ bolgay saña
- 4 Vâliden pîr ü üstâzın rızâsın tap eğer
Tâli’ u ikbâl u devlet müddeâ bolgay saña
- 5 Kimni körseñ lütf yolla yahşi sözler sözlegil
Düşmanın hem bolsa yâr u âşinâ bolgay saña
- 6 Yahşi işge koy ayağın fiilni keñ eylegil
Devleti bî-had tapıb lütf -ı Hüdâ bolgay saña
- 7 Hâhı tilde hâhı kolda hayr ü ihsân eyleseñ
Tañla mahşerde başın üzre bolgay nevâ saña
- 8 Köp seher Allah’ga yalbar tevbe kıl ‘isyâniñe
Tök yaşın sineñ üzre köñliñ sefabolgay sanâ
- 9 Nefs küyige barıb koysañyaman işge kadem
Menziliñ dûzeh ara tahte’s-serâ bolgay saña
- 10 Yârkend şehrîde Sâkıb kıldı söz köz yaş töküb
Añla bu sözler durûdiñe devâ bolgay saña

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şâm-ı gamdin tîre kõnglüm kündüzi edbârilğ
Zülfidin dilge şikest közidin âzârilğ
- 2 Dosttin ta'n u melâmet gayrıdın âzârilğ
Hâtirimdur derd u gamdın tîre vu zenkârilğ
- 3 Bir sinûk ecvânga karşı ikki düşvârığ
Devridün ikbâlime edyâr kıldı ihtiyâr
- 4 Tali'imge pestlik yetkürdi curhi gecdâr
Kevkebi bahtım kesâfet mağribîde kaydivâr
- 5 Burci ikbâlim nuhûst ehtarige hânedâr
Zebh e'mâlim girâmet nakdidin enbârlığ
- 6 Dâimâ fikr u hayâlim tün ü kün oldi cemâl
Eyledim tûl-i ehli derside tahsîl mehâl
- 7 Emr-i nehî Hakni cân u dilde kıldım imtisâl
Kaysı de'vayı birlen eyleb 'arz-ı isbât kemâl
- 8 Menin bâtın zâhir ömrüm hemesi bî-karlığ
Şer'u dîn şe'nini kılğan merdum islâmı
- 9 Pîşe -i 'ukbâni kezgan şiiir-i hûn âşâmını
Ka'be maksûda yürgen lâbisi ihrâmı
- 10 Goncedek dil tengligidin hiç gül endâmı
Kılmasun sırr u âhın 'âlem tenige tarlığ
- 11 Renc u gam ihlâsîdın tab'imde yüz ming ihtilâc
Kördi heftimni tabîb hâzik nârik merâc
- 12 La'l u yâkûttin kılıb gülkend birle ümtirâc
Şerbeti la'l-i lebi eylerde terkîbi ilâc

- 13 Nergis bîmârî koşdi derdime bî-mârlık
Sâkıbâ pîr-i mugân kõnglüge makbûl olmadım
- 14 Deyr-i perî itlerin teb'ige ma'kûl olmadım
Gonca leb mücgân hedenki birle maktûl olmadım
- 15 Hiç gülni dâmini nâzige mevsûl olmadım
'Işk yolidâ esirni bolur mu fâriliğ

5

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Dilâ yahşini ahtargil yamandin özni bî-zâr et
Cemâl ister iseñ kalbiñ üyidin selb-i ağyâr et
- 2 Kılursan miñ hatâ her kün yapar hilm ile Gaffâriñ
Hayâl eyleb bu ihsânları yür şükr-i Settâr et
- 3 Bakıbsan tâ küçükdin nefsi-i bedd kirmaydür emriñe
Alıb sen hem hilafını belâlarga giriftâr et
- 4 Ani re'yige sen kirdiñ seni re'yinge kirmaydür
Şbu kılğân hatâsige hilâf eyleb ani zâr et
- 5 Hilâf-i nefsi- bedd efdal erur küllü ibâdettin
Gazât eyleb aniñ birle ceñ esbâbini tayyâr et
- 6 Aniñ reyî erur dûzah seni re'ying erur cennet
Açıb akliñ közini uşbu işge ani hûşyâr et
- 7 Urub köziñe mil-i şehvet eyler kör akliñni
Nice tenbiye eyleb her zamân akliñ haberdâr et
- 8 Sâlibdur sâdde diller cebhige beş hilni dânadur
Pîsend eyleb sözün tutgil kulak öziñni 'ayyâr et

- 9 Eşvek pây-i mülhidini nâtüvân cânîñe yük koyma
Özi bergânni özige berib özni sebebkar et
- 10 Köziñ nûruni Sâkıb deyr peri hâkidin iste
Riyâyî bolma terki hirka vu tesbih u destâr et

6

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

- 1 Arz etayin eşitgil ey Hüsre vü şevket
Vasfîñni uksam ermiş Rahmân u bâ letâfet
- 2 Hâlim sana eyândur ne hâceti beyândur
Kul hâlini bilürge sultâni bâ firâset
- 3 Dânâyî râzidânim ey mâliki cihânim
Azgurdi togri yoldin nefsi-i hevâyî âfet
- 4 Andîn meni yubardiñ bu cismi hâkidâña
Eşkiñ suvi bile kıl deb vaktide köp zirâ'at
- 5 Köp cân çekib kılurdim bir zâgine ekinni
Vaktige yitmey aña Allah yetküzdi âfet
- 6 Kaldim hevâga hiç tapmayin 'ilacin
Yok sendin özge ümîd bu deşti ekin bî-heşt
- 7 Esbâb erdi nâkıs merkeb çülâk lager
Emdi ümîd sendin sensin pîşe berahmet
- 8 Sen tâlibi gedâsın men tâlibi kerem men
Mendin şikestelikdür sendin erur kerâmet
- 9 'İsyânni barkı tegdi kaldım biküllî zararda
Yâ Rahîm u yâ Rahmân Sâkıbnı eyle rahmet

7

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Hüdâ'ya caña yâdiñ lezzeti derkârı her sâat
Ferâmûş eylesem cismimge kirgey nârı her sâat
- 2 Cihân dūzeh bolur bir dem seniñ yâdiñdin ayrılısam
Eğer yâd eylesem deşt olgusi gülzâri her sâat
- 3 Demâdem eylesem yâdiñ erur cânimni gülzâri
Hayâliñsiz kadalğay cân közige hârı her sâat
- 4 Eğer sen birle bolsam bir zamân dūzeh erur gülşen
Emasdür huld bâğı sensizin derkârı her sâat
- 5 Nitey cismimge cânım bend etibdursen 'ilâcim yok
Turar cismim arâ cân sensizin nâ-çârı her sâat
- 6 Meña ehl u iyâl ruz-i gâr olgay cefâ sensiz
Cihân halkıdın olgay sensizin âzârı her sâat

8

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlün Fe'ûlün

- 1 Ey kâkili zünnâru mekveş kâşı mihrâb
Deyr u harem ehligе tuşub bu ikki kellâb
- 2 Çâh vaktiñ içre zebûn [oldı] Yûsuf-i bernâ
Bend itti Züleyhâni ser kâkil u pür tâb
- 3 Derdiñni mezâkın tatgan kanige teşne
Âbit tenfiñdin olub 'ışk eli sirâb
- 4 Kan yuttu lebiñ taşıdın la'l ile yâkut
İksiriñ sufütindin peyker-i simâb
- 5 Tâbişde yüzüñ revnâkidin 'arız-ı 'azrâ
Vâmık başide bâde 'ışkıñdin erdi târub

- 6 Bâş urdi gami ebrû nigâri bile Fağfûr
Zünnârı çekib kâkiliñe andin miskâb
- 7 Tüşgan kaddiñni kulligiga boldiler âzâd
Zülfünñi gerhi saldi cihân ehliçe kellâb
- 8 Deyr içre humâr ehli müceñzehride bî-dâr
Mey neş'esidin mest köziñ tapsa şeker tâb
- 9 Mutrib gami gülyâr ile âhiñni hicâr et
Kıldı men miskinni 'acem perdesini hûnâb

- 10 Sâkîde miñ neş'esidin nûriş te'sîr et
Teşvîr şarâbiñdin erur şurişi ahbâb

- 11 Deyr içre içib bâde-i sâfini bolub mest
Sâkıb dedi agûş nigâri arâ der-bâb

9

- 1 Şükür Allah dağı boldi tevfi beyti muhterem
Zâil oldi cisimdin 'isyân u enduh nedem
- 2 Dâhili bâbi's-selâm olganda bâ acz u niyâz
Zâhir oldi cismi müştâkimge beyti bâ haşem
- 3 Zâhiri andâğ oldukim hattâ zemîn u âsumân
Feyz-i enver ile tolmuş dâhili sahn-i harem
- 4 K'a'betullâh fil hakikat dilberi müşkin nikâb
Lek nûr-i kalb bolğusi ziyâde dem bedem
- 5 Kim tavâf etse niyâz u acz u şevk u zevk ile
Müstecâb eyler du'âsın ul Hüdâ'i bâ kerem
- 6 Ul sa'âdetmend kuliga her ne maksûdın berib
Gûyâ yeñi anâdin tuğuldi bî- cürm ü sitem

- 7 Sıdk-ı dil birle tevâf eyleb degeysen tün ü kün
Yâ ilâhî neccini min külli emrâzî sekam
- 8 Şek keturme Zâhir u Bâtın Habîr u hem ‘Alim
Cürm bî-haş u bî-şerik u misli hem bî keyf u kem
- 9 Rahmeti ‘âm ol mekânda mücrim ü ‘âsilere
Vus’ati pââyâni yoktur lütf u ihsânı kerem
- 10 Tevaf beyt eyleb namaz nefl okub zemzem içib
Âsitânin bûs etib tök dîdedin âb-ı nedem
- 11 Ka’betullâh dâmenin tut her günâhiñ yâd etib
Señ esved bûse eyleb yeğla nezd u mültezem
- 12 Señ ehzer üzre eşking akuzib kılğıl namâz
Bî- gümân miyrâb-i rahmet üstidür bâğ-ı irem
- 13 Nâmeñe bitib bir yıllık sevâb-ı kâmile
Bir sevâb ul yerde bir miñ bolgusi bî-heşi kem
- 14 Bir günah etse yine bir miñbolur bî-şeki reyb
Kaç günâhdin kıl sevâb ul yerde ey ‘âlî himem
- 15 Yeti katla yügürüb sa’y u Safâ Merve et
Ümmunâ Hâcer suv isteb yügürüb koygan kadem
- 16 Merve’de sa’yiñ tamâm eyleb saçıñni aldurib
Küllü cürmiñdin kutul ey bende-i ‘âlî himem
- 17 Rûzi teşrik olsa yettinci kuni zilhiccenî
Gusl etib ihrâm bağla nezdi beyti muhterem
- 18 Tevaf etib sa’yı Safâ Merve kıl bir farz-ı hac
Cem’i kıl beş vakit namâzingni Minâ’da ey ümem

- 19 Arafat'ta farz bolgan bir keçe kılmak vukûf
Cem'i eyle anda peşin birle 'asringni beham
- 20 Tün etib vakti namâz şâm anda okumay
Cem' şâm u huftan eyleb bir keçe yat anda hem
- 21 Vâcib erur bir keçe yatmak ul yer meş'ar-i harem
Rücmü şeytân deb u yerdin taşni al bi bes kem
- 22 Bir kem anlık taş alıb azm eylegil vakti tulû'
Sıdk u ihlâs ile yetkürgil Minâ sari kadem
- 23 Üç keçe yatib Minâ'da taş atıb zebh eylebân
Saç alib ihrâm taşlab kiy libâsi bâ haşem
- 24 Zebh i İsmâil bolgan yer uşal câyi se'id
Tevf etib Ka'be sarini 'azm eylebân koygil kadem
- 25 Hac tamâm olgay bukün kasd ile azm ravza'ga
Bu sa'âdetliğ seferge cân bilen koygil kadem
- 26 Her kadem bu yolga koyseñ gûyâ cennet sâri
Yürgan olgay râhati cândur

10

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Serv u kaddiñ sâyesı olsa bâşimge sayâbân
Serv u 'ar 'arni kerakmes sâyesı asla meña
- 2 Vade tün kıldıñ visâliñdin vefânı kılmadiñ
Dâmeniñdin tutganimde ne degün ferdâ meña
- 3 Kanla öltürgali keldiñü veli öltürmediñ
Hacr arâ 'âyş etgenimdin ölmagim evlâ meña
- 4 Dâdıma her devâni eğer kılsa hâzık tabîb
Ne esiğ pervâ kılmas yâr-ı bî- pervâ meña

- 5 Za'ferân çehrem kızıl kanım ile gülfem erur
Lütf etib ölmes bir dem ul ra'nâ meña
- 6 Câmı hem mülket Süleymân nitey kûyı arâ
Bu riyâ bahtim kelib olsa suvdin hinâ meña
- 7 Âh-i serd ile hubâbi mey gibi berbâd ürey
Ne cefâlar eyledi bu keşbend minâ meña
- 8 Sâkıbâ eşkimni tufân etti gam sahrâside
Köz arâ tıgım çekib mühr-i cihân arâ meña

11

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Gülizârım bağ arâ hüsnün mecellâlandurub
Mest boldı bâdedin la'lini sehbâlandurub
- 2 Cılve berdi kaddige bostân arâ ul servinâz
'İşkî elini kâmeti şevkide şeydâlandurub
- 3 Cürhdek mihr yükidin kâmetimni hem kılur
Ul kuyâş kök sahnide hüsnin temâşâlandurub
- 4 Ot yakur köñülge ul mâh dem be dem pinhân bakıb
Sürme- i hindu ile közini şehlâlandurub
- 5 Pâyımâli şevk eter kû kû deyu men kumruni
Serv ile 'ar 'ar kebi kaddini zîbâlandurub
- 6 Halkdin pinhâne oldur men garibi zârini
Zâhir etme bu kerem 'âşıkını gevgâlandurub
- 7 Kâmetim bükti nigâh-i tünd ile eyleb 'itâb
Çin ile teşleb gira kaşını kirralendurub
- 8 Sâkıyâ sun bâde-i gülreñ nûş eyleb bu kün
Dehr şuglîn mahv etey köñlümni dânlâlandurub

- 9 La'li vehmidin belini remzidin sorma nişân
Sâkıbâ öltürmegil öziñ temennâlandurub

12

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün)

- 1 Mülk arâ cân u cihânmen yüramen cân isteb
Vasl -ı cânânda türüb cân bile cânân isteb
- 2 Vasl âyinesi kâşimde meñe hayrette
Men cihânni kezemen yârni hayrân isteb
- 3 Men nâdân balık teşne- i sumen dâim
Ka'ri deryâ- i kahat içide ummân isteb
- 4 Bark- ı güldür bedenim gülşen arâ ömür içinde
Yürdim 'âlemni kezib teşne gülistân isteb
- 5 Der-i şehvâr kolumda yüramen bîhûde
Ka'ri deryâğa kirürmen dûr-i giltân isteb
- 6 Bâr mercânda hicildür keça kündüz bedenim
Yüramen hindu arâ dâne -i mercân isteb
- 7 Mahzani la'li bedehşân sen özüñ genc-i zemîn
Şişesen kûh kerneb la'li bedehşân isteb
- 8 Cân çekib hûn-ı ciğer âh urub yeğlaydür
Kumri kû kû deyu serv üstide bostân isteb
- 9 'İşk derdige devâ derdu diliñ fekasinde
Bî -devâ derdige sen yürüme Lokmân isteb
- 10 Sohbeti şâhi Süleymân köp erur 'âlemde
Bârâmen koyni soyib taht-i Süleymân isteb
- 11 Dâmen-i şer'i nebi kolda erur ey Sâkıb
Teşnemen bahri kezib hikmet-i yunân isteb

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Âyet-i Kur'an'dan eyley bir kâmi ey lebib
Cân-ı bî-mâriñe bolgay misli daru ey lebib
- 2 Dedi Hak bir bende ihlâs bilen hâcet tiler
Men uşal bendemgedürmen hem karîb hem mücîb
- 3 Dünyâni her kim tiler bergeymen aña bî-aded
Hâtirini cem' etsin ul kim âhirettin bî- nasîb
- 4 'İlm okub dünyâ tâpıb hırsige bolsa mübtela
Bolgusidur ehl-i dûzehlerni cem'ige hatîb
- 5 Kimki Allah birle bolsa Hak aniñ birle bolur
Kim muhabbet kılrsa aña ul bolur aña habîb
- 6 Cânımız sidreni şâhide edi Yâr aldîde
Bu diyâr içre tüşübmüz tahti zindânda garîb
- 7 Ul muhîtimde nigahbân hâzır u nâzir erur
Akl u rûsimge beribdür nefsi-şeytânım firîb
- 8 Köz tapalmas Zâtini ammâ tapar közimni ul
Men tapalmasman Ani "Hablu verid"imdîn karîb
- 9 Sâkıbâ gör ile dûzeh fîl- sirât aldîñdadür
Sen bu yerde gaflet ile yürmegil haddin aşîb

- 1 Yüzi körgüsin numâyân kılıb
Salur elni hasretige hayrân kılıb
- 2 Cihân kasdi hûn közleri zâlimni
Tuşubdur kılıçın 'uryân kılıb

- 3 İki kâşi hâlin âlib öltürür
Baş üstide izzetli mihmân kılıb
- 4 Kaşı birle hâli hız körgüzür
Başım küyi kaddimni çökkan kılıb
- 5 Zenhezâni iki zor dâne sîne
Yıkar köngülni ence veyrân kılıb
- 6 İçür bir kadeh sâkî gülizâr
Bolay mest bülbüldek efgân
- 7 Karâ zülfi cânimge sâlur yüzgire
Bu Sâkıb gamdin perişân kılıb

15

Uşbu Beytu'l-mukaddes içre yazılğan şiidür

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 An Rasul-i Hak şefâ'at hâh-ı rûz-i mahşerem
Hem Ebî Bekr u Ömer Osman Hayder rehberem
- 2 Bû Hanîfe müfti mahşer sirâc-ı ümmetân
Şükür der millet libâsi mezheb-i û der-berem
- 3 Hâce-i Büzürg Bahâu'l-Hakkı vedd-dîn Nakşbend
Nakş mihr meşreb [...] hatt-ı hüccet gösterem
- 4 Mülk-i Türkistân bilâdi mâverâünnehr –i hûb
Şehri Fergâna [...] bahş-i 'âli-kişverem
- 5 Menzil u me'vâ behâki Oş cennet tev- emân
Âyem ez nehri Süleymân misli hevz u kevserem
- 6 Vâlidem Şeyh u Sirâcüddîn Muhammed Mevlevî
Nokta-i Hâl-i Muhammed şeyhi asli mesderem

- 7 Vâlideş Hâcem Nazar mahlas Hüveydâ der kitâb
Geşt meşhûr-i cihân ân zâtî mes'ûd ahtaram
- 8 Hattî men bâ kist ba'dez en bulûci rûz-i gâr
Lîk erd nîst kazâ nâ-çâr der hâk-i enderem
- 9 Çeşm dârem mişevêd efgâr ba'de men yetim
Ey dur-i rûh-i vücûdim cümle 'âlî gevherem
- 10 Hatî men bâkî be-yârân mâned incâ yâdigâr
Ger bîned tâ koned yâd-ı merâ nîk -ahtaram
- 11 Yek hazar si sedşesş buved hacc-ı davvom
Ger der beytü'l- mukaddes Sâkıb ez hâl-i serem

16

Hoten yolıda Yârkenddin nari cûlâk tarihi
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

- 1 Cihânki câyı misâfir rebâtı köhne erur
Ne ani devleti bâkî ne kasridur muhkem
- 2 İkâmet eylese her kim türmekzâr arâ
Güzer eyledi türmey ne şehriyâr[1] ne cem
- 3 Kimiki könsa bu menzilge turmay öttiler
Şâh u peyâamber u ehl-i gınâ vu ehl-i kerem
- 4 Emes makâmı ikâmet kişige bu menzil
Vefâsı yokligiga yok kışde lâ u ne'am
- 5 Bu nev' añladi vu eyledi binâ-yı hayr
Niyâz Hâkim Gâzî mûkerrem efham
- 6 Vezîr-i a'zam-ı Gâzi Muhammed Ya'kûb
Tahmeten yıl deryâ - dil u zafer -fercem

- 7 Miñ iki yüz sene seksen bir edikim
Koliga mülk-i Hotenni Hüdâ'yi kıldı kerem
- 8 Vücûdı bâni'din ve kudûmi zîb-i mülk
Bolub halâyık içige zamâni çün yerem
- 9 Hoten yolıga buyurdı rebâtı kûh âsâ
Kılurğa bir keçe menzil halâyık- ı 'âlem
- 10 'Azîzbek turubân 'imâreti üzre
Yetürdi kâr tamâmıga köp töküb dirhem
- 11 İçini sufûti 'ârif-i dil safâsidek
Taşını fushati subh u safâgadur hemdem
- 12 Bu mevzi' içre yine hafr kıldı bir havzini
Erur muhît aniñ aldide çü çeşm-i ganem
- 13 Tamâmı boldı burunki yılı 'imâreti koş
Soñğı yılı bu 'imâretni aña eyledi zam
- 14 Binâsını ikem eyleb bekâ makâmide
Cihân binâsı kadar asrasun kılıb muhkem
- 15 Ne yerge lâyıık erse kılmaki binâ-yı hayr
Bu yerni eyledi âbâd u kad koydı kadem
- 16 Husûs[i] mavzi' çulâk kılıb bir kasr
Fezâsı sahn-[i] cinân u likâsı bâğ-ı irem
- 17 Ruhâm u âcir etib sarf eyledi señin
Neşimini çü bihişt u havâsı huld –ı şem
- 18 Kimi bu kasr harâbige eylese gûşiş
Harâb eylesun ol hârni uyin târem

- 19 Binâ-yı sâniî mi'mârı 'akldın sordum
Dedi ribât[1] becâ vu metîn u mustehkem

17

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bir nefes kalgunça bâr erdi Sekender devleti
Bir nefes 'âkıl kişige mülk-i 'âlemdin ziyâd
- 2 Saykal-ı zikr eyle dil âyinesin[i] tâze kıl
İşlagandin yüzüni körsetti teymudiñ cimâd
- 3 Añlagıl cân birle pîrâmı tarîkat sözlerin
Yahşırakdur señe yüz genci güherdin ziyad
- 4 Tut ganîmet her nefesni lokmaga kâni' bolub
Kaç yamanlar sohbetidin pîriña kıl i'tikâd
- 5 Bes ganîmetdur nefes tut Sâkıb aniñ bahâsını
Bir nefes kadriçe yok 'âlemge kılma i'timâd

18

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bir demiñni zâyı' etmey eylegil Allah'nı yâd
Her nefes gevher erur ten içre kılmay hayrı yâd
- 2 Genc-i mahfî bul ten-i vîrân arâ kalb-i selîm
Pîşe-i Allah'nı urgıl kelgay ilkiñe murâd
- 3 Eylegil ey dostlar tâ ölgünçe Allah'nı yâd
Sen ne yerdin munda keldiñ kıl uşal me'vâmı yâd
- 4 Dil erur bir katrekim anda cihân deryâsidur
Katreni âyine eyleb eylegil deryâmı yâd
- 5 Dil erur bir şîşe kim anda perîzâdiñ nihân
Gark-ı hasret birle kılğıl ol perî persâdi yâd

6 Dil erur pervânekim anda cihânni harmani
Harmaniñni nakd eter kılıgıl cihân ârâni yâd

7 Dâimâ âyine içre muntazirdur dilberîñ
Kılmagaysen ne üçün dâim melek besni yâd

19

1 Kimni tâkatıdur kim haml-i ‘ışk-ı yâr eyler
Zerrede ne had bârdur niyyette gerdâr eyler

2 ‘Işk sırrını dilde yaşirin tutay desem
Köz yaşım bolub gammâz elge iştiâr eyler

3 Lütfni ‘itâbidin korsa her zamân ‘âşık
Yüz tümen belâlarga özini düçâr eyler

4 Hancer-i müjeñ zahmın lezzetini cân tapgaç
Nâtüvân köngül ulkim cânını miñ tegâr eyler

5 Uykuda cemâliñni korsa nâgehân ‘âşık
Özin uykuga salıb ölmek ihtiyâr eyler

6 Cânın almakka cânâ her dem ihtiyâr etseñ
Cânını yüz tümen tapıb könglüñge nisâr eyler

7 Kaşı yâsin ul seyyâd gizleb atlanur bolsa
Cismim içre cânânım cânımı şikâr eyler

8 Leyli nâkesi dâim her tikeñe baş urmay
Kasdı hâr etib Mecnûn kabridin güzâr eyler

9 Kâkili tenâbini âzâdeside ‘âşık
Boynuma tuşer mu deb özni taht-ı dâr eyler

10 Câm ârâ yüziñ körgeç deyr perî hâkige
Yastanıb keça kündüz it kebi karâr eyler

11 Neça yıl bolubdur kim tapmadım nişâniñni
Subhidem sabâ gemmâz cânımı fikâr eyler

12 Sâkıb cefâ cûyuñ kâkiliñni bendide
Çün kafesde tûtudur kasdi her diyâr eyler

20

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Seher vaktide keldi başıma serv u revân yalğuz
Garîb u nâtüvân hâlim sorab şîrîn zebân yalğuz

2 Kopub cânım bile kuçtim ayağımı bolub giryân
Kotarib başım aydi bolma hergîz pâzümân yalğuz

3 Turub yüz miñ tevâzu' birle olturdım edeb eyleb
Dedi hâliñ neçük keçti kalaysan hasta cân yalğuz

4 Dedim kurbân bolay sendin tasadduk seña yüz miñ cân
Başıñdin örgülay yârım tasadduk seña cân yalğuz

5 Yatıbmen hecr-i deştîde firâkiñ derdide yeğlab
Keladır nâlişimdin lerze-i yaz u yebân yalğuz

6 Yatıbmen bî-kesi üftâde hayrâne zaif u hâr
Meña yoktur seniñdek yâr-ı müşfik mihribân yalğuz

7 Nigâhı merhamet eyleb tebessüm birle bir baktı
Vücûdim hâki örteb cânıma saldı kırân yalğuz

8 Bolub âgâh özdin kördim şâh-ı cihân erken
Kelıbdur başıma cân algali kahr-ı yamân yalğuz

9 Bolur bir lehzedede nâ-bûd bûz 'âlem 'itâbidin
Terahhum kılrsa bir pîşe bolur 'âlemge cân yalğuz

10 Vücûdi körkidin 'âşık iken tâ peykeri pîşe
Men aytıbmanki 'ışkıda erurmen bağr-ı kan yalğuz

- 11 Uşal ma'şûk-ı yektâ körsetib özdin nişân Sâkıb
Perî yeñliğ közimdin gâib oldı bî-nişân yalğuz

21

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ey servi kadlar serveri ister emir ikbâlimiz
Başımga sevdâ saldıñız bolsun selâmet başıñız
- 2 Külbem sâri ger kelseñiz cân nakdur pâdâşıñız
Köz eşki birle su sepib müjgân bolur perrâşıñız
- 3 Serv-i kaddıñızga gulâm bolsun sanevber subh u şâm
Vahşi gazâlân-i Hoten meftûnı köz ü kaşıñız
- 4 Behrâm savlet hûr sıfat ey şâh-ı gerdûn menzilet
Zühre, kamer hem müşterî, çulpân erur müñdâşıñız
- 5 Yüz miñ kereşme sâz etib uykumni kıldıñız harâm
Kaşımni kıldıñız hilâl bolsun mübârek aşıñız
- 6 Rahm eylemey bağrım ezib kanımni közdin akızıb
Köz ü kaşıñız birledur öltürmekke keñâşıñız
- 7 Mülk ü diyârimdin keçib keldim gariblik şehriğe
Mülk ile mal u cânımı kıldım tasadduk başıñız
- 8 Yahşi emes rahm eylemey miskîn müsâfir hâlime
Siñan dilimni ağrıtıb düşmân sözün añloşıñız
- 9 Her ne dese salmañ kulak bî-hed garazgûydur rakîb
Cümle halâyık aldide yahşi emes aldaşıñız
- 10 Yüz ilticâda 'arz etib yeğlab bitibmen 'arz-ı hâl
İlyâs dâim yâr bolub bolsun Hızır yoldaşıñız
- 11 Mahlûk-ı Hakdur mûrçe hem közida kanlı yaşı bâr
Mendek garîb bî-çâreni yahşi emes kıynoşıñız

- 12 Zâlim sıfat şâhım meni kattıg köñil mâhım meniñ
Te'sîr etib âhim meni bolsın mülâyim taşıñiz
- 13 Kâkilni her bir târide 'âşıklarnıñ miñ cânı bâr
Sâkıbnı cânın bend etib ne müdde'â çirmaşıñiz

22

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Kârı bâriñ dâimâ bolsun dilâ 'acz u niyâz
Zerre naziñni kötarmaydur nigâriñ bî-niyâz
- 2 Dâimâ bolsun işiñ halvet arâ hâmûşlık
Bolğusi kalbiñ tili yâr aldide güyây-ı râz
- 3 Āsitânige urub başiñni tün kün yeğlagil
Rahm etar cânıña bir kün dilberiñ 'âşık nevâz
- 4 Āfitâb u mâhi sendin kasb eylegey envâr
Zikr[in] aytib hâsıl etgil tün ü kün söz-i gedâz
- 5 Dilde derdi bolmasa hergîz tirik ermes ölüğ
'Işk resmide tirikley turguzub aylañ namâz
- 6 Ehl-i dünyâlar dilidin derd-i 'ışk etmeñ ümîd
Teh be teh engâr ol ra'nâ dilide çün feyâz
- 7 'Işk u dünyâ nûr u zülmetdek ikev bir birige zıd
Ot bile suvdek şbu mahfilide hemçün şem'-i gâz

23

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Hezâr şükür ki boldum sem' u vâkıf-ı râz
Közimge sürme bolubdur bu yolda hâk-i ayâz
- 2 Bu yolda kimki muhabbetsiz olsa elbette
Tiriklay aña okuñ şer'-i 'ışk içre namâz

- 3 Tâlibâ bolsun mübârek ‘âzîm-i râh oldiñiz
Kızıtıb yüzni cihândin süyi Allah oldiñiz
- 4 Dâne vu dâm erdi nâdân cümlesige mâl u câh
Mübtelâ-i dâm bolmay ul âgâh oldiñiz
- 5 Erdiñiz bâri ‘alâik astide tündek zebûn
Mesnedi tecerrüdlük üzre şeñşâ oldiñiz
- 6 Kasr u câh u mâl u dünyâdin köñülñi savutib
Onlara salmay nazar makbûl-i dergâh oldiñiz
- 7 Câm –ı vahdet nûş etib kesbi külâhi fakrini
Haymeni kökka berib ‘âlemde cem câh oldiñiz

24

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Dilâ işiñni bilib kıl cihân ganîmetdur
Hayât mevsûmide cism ü cân ganîmetdur
- 2 Zamâni köz yumub açgunçe mevsûmi ömrüñ
Keçurme bir nefesiñni [ki] zamân ganîmetdur
- 3 Keçurdi bir keçada neçalarni bu devrân [kim]
İşiñni tîz butur uşbu ân [seña] ganîmetdur
- 4 Hayât-ı âdemi hemçün hayât suvi câyek
Çıkıb kirer seña [bu] rûh-i revân ganîmetdur
- 5 Ne yerde âb-ı revân bolsa lâlezâr olgay
Vücûd bâğide eşk-i revân ganîmetdur
- 6 Murâd bâğını sebze eyle köz yaşıñ birle
Zirâ'at etgeli bu hâkidân ganîmetdur
- 7 Hazândin ilgeri cân birle sayragil bülbül
Bahâr vaktide âh u figân [seña] ganîmetdur

- 8 Hazânni vaktide sayrab başıñni ağrıtmâ
‘İbâdet eyle yiğitlikde [bu] cân ganîmetdur
- 9 Hazânni ‘ibretin al her direhtni bergidin
Köziñ açıb nazar et gülistân ganîmetdur
- 10 Yamandin ‘ibret alıb yahşidin algil pend
Hayât vaktide yahşi vü yaman ganîmetdur
- 11 Devâm-ı sohbeti pîriñni bermagil koldin
Fenâni deştide bu sâyebân [seña] ganîmetdur
- 12 Gamend râh-i zen u dûz râh arâ erur pinhân
Refik ile yürügül kervân [seña] ganîmetdur
- 13 Her işni maslahat eyle hard u nedimge
Enîs-i mûnisi cân-ı râzidân ganîmetdur
- 14 Teniñni kılma Hüdâ yolida çü ostormorg
Yükiñni yükle bilib gergedân ganîmetdur
- 15 Misâli kerkes-i hüd mürde bolma çün Kârun
Humâ-i bahtiñe koy ustihân ganîmetdur
- 16 Diliñni dîdesini rûşen et bugün Sâkıb
Señe budurki pîr u mugân ganîmetdur

25

Mef’ûlü Fâ’ilâtün Mef’ûlü Fâ’ilâtün

- 1 ‘Arz u dilim aytay ey dilber-i sîmbe
Râz u dilim eşitgil başdın ayağ yekser
- 2 Keldim kûyiñni izleb bir körgeli cemâliñ
Körset yüziñni bir yol ey kâmeti sanevber
- 3 Keldim garîblikke müştâk u nâ-tüvânmen
Algıl nikâbı yüzdin ey yâr-ı cevri peyker

- 4 Kelmakga bul diyâre yok erdi ihtiyârım
Bul yerga sen yubardiñ boldum bu işde muztar
- 5 Ketmakga yok mekânım kûyiñde özge câyım
Toprağ-ı kûyiñ oldı bul bî-nevâ kalender
- 6 Bul yol iken karanğu her gûşede bori köp
Her deşt arâ karakçı her yerde cû bile cer
- 7 Hizmetde yügürardım tüştüm çukurga bilmey
Sindi bel u ayağım köp hâlim oldı better
- 8 Sen ey hakîm u dâna kıl hâlime terahhum
Derdimge koy devâni dedim señe derd izhâr
- 9 Her işge emr kılsañ aldiñdamen kara kul
Kılmasge yok mecâlim ey hired muzaffer
- 10 Kulnı satıb alurda ‘aybimni körüb aldiñ
Men ‘ayblik uşal kul bil sen hâce-i tevângâr
- 11 Mendin bu iş kelibdur ‘aybım mîrâs-ı Ādem erdi
Bes sen Rahm u Gaffârsın eteriñdür
- 12 İlkimde yok yerâğım yol körgüdek çerâğım
Ya yügürdek ayağım merkeb çolak lâger
- 13 Rabbiñ Gafûr u Settâr zinhâr bolma nâ-ümîd
Sâkıb seni fe’âliñ gerçend şûr ile şer

26

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Hüsn tahtıda seniñdek kimni melek ârâsi bâr
Kaysı şehniñ biz kebi mahlûk bâtmağâsi bâr
- 2 Yüzlariñ üzre yazılğan âyeti “nûn” u “kalem”
Safha-i hüsnini Bismillâhdin tuğrâsi bâr

- 3 Gerçi bostânda sanevber ‘ar ‘ar u şimşâd köp
Kaysı dilberniñ seniñdek kadd-i serv esâsi bâr
- 4 Bilse bolgay ‘ışk elini dilde dâg-ı derdidin
Nâke-i sâlih misillik cânide tamğası bâr
- 5 Bahr-i ummân içre köpdur güher-i kımmetbahâ
Güher-i ‘irfân talebni közide deryâsı bâr
- 6 Ehl-i ‘ukbâlar tün ü kün tâlib-i derd olgusi
Şâhid-i dünyâga derd ehlini istiğnâsi bâr
- 7 Turmagay âzâdalarni köñlide mihr-i cihân
Tâlib-i dîdâr ‘âlemdin kaçan pervâsı bâr
- 8 Şem’-i hüsniñe cihân fânûsdur etrafide
Âfitâb u mâhdek miñ ‘âşık u şeydâsı bâr
- 9 Sâkıbâ bir kâse mey birle diliñ gerdini yuv
Yârmı mirât-ı kalbiñde rûh zibâsı bâr

27

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Âhîret yoliga kirganlarga Allah’din gapir
Ömrüni beyhüde ötkazganlarga dünyâdin gapir
- 2 Keşî-zâr ‘ilmü’l-esmâni sen dilden tile
Harmeni ma’ni degen dânâga Allah’din gapir
- 3 Ger tilersen gevher-i maksadni sâhib-i dilni tap
Gevheri nâyâb ahtarganga deryâdin gapir
- 4 Tâlib-i sâdik eger bolsañ taleb deştige kir
Tâlib-i dîdârsen seyr-i İlallah gapir
- 5 Ma’siyet deştini kezgan zâr-ı sergerdânlara
Terk-i cennet kılğan Âdem birle Havva’din gapir

- 6 Tâlib-i genc-i tecellî-i cemâl-i yârga
‘Işk deşti deb atalgan Tûr-i sinâdin gapir
- 7 ‘Işk tûride ciğer büryan közi giryân bolub
Vâdî-i Eymenni kirgenlerge Musadin gapir
- 8 İştîyâk-ı ravza-i şevk-i harem tapganlara
Zevk u şevk-i râh-i Yesrib birle Bethâdin gapir
- 9 İntizâr u teşne vu zâr u visâl olganlara
Sâkîbâ şevk-i cemâl ‘âlem arâdin gapir

28

Mef’ûlü Fâ’ilâtün Mef’ûlü Fâ’ilâtü

- 1 Peykânı ‘ışkındur bağrımdagi yaralar
Şemşîr-i nâzidindur közimde şerşerâlar
- 2 Sormañ tabîblerdin ‘ışk derdinin devâsın
Dâru-yı ‘ışk bolmas onlardagi devâlar
- 3 La’lni goncasidin kat kat yürekde kanlar
Sevdâ-yı zülfidin köp başımda mâceralar
- 4 Başımda geh cunûnim âsân dimeñler ey dost
Peykânidin selâmet ta’n etti âşinâlar
- 5 Hâcerde Ka’be şevki ümîd deyr Tañri
Köpdur bulardin özge kûyinde mübtelalar
- 6 Kumrı kaddiñni izler bülbül yüzingni közler
Hüsniñ zekâtın ister mendek tümen gedâlar
- 7 Sâkîb cemâlin ister zâhid cinânni közler
Buthâne-i brahman cânide yüz cefâlar

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

- 1 Kördüm bugün bir mâhivêş bilmem kimi cânânıdur
Devrâb-ı hüsnini sürüb olturguçi sultânıdur
- 2 Yüzdin nikâbini alur 'âlem arâ otlar salur
'Âşıkları özdin ketur 'ışk ehlini tufânıdur
- 3 Dil Mısrıda Yûsuf misal her bir sözi kand u 'asel
Hüsni kemâli bî-halel cennet arâ rızvânıdur
- 4 Ul Yûsuf-i gülbeden boldı Züleyhâ'ga mihmân
Me'vâ kılıb beytü'l-hazân peygamberi Ken'ânıdur
- 5 Nâgâh köründi mâh u likâ ul dilber-i nâzik edâ
Kim körse eyler cân fedâ derd ehlini dermânıdur
- 6 Her bir sözi şeker siken tûti misâl şîrîn sūhan
Gerçend hind oldı vatan dîn ehlini îmânıdur
- 7 'Āşıkni kadrin bildi ul külbem sârige keldi ul
Cân perdesige kirdi ul könglüm uyin mihmânıdur
- 8 Ul mâhi-tal'at gül -beden ak tenleri durr-i 'adn
Söz sözlese gonce dehân cânım aning kurbânıdur
- 9 Ul mâh-ı tâbânım meni hüsn içre sultânım meni
Gül bergi handânım meni şehd-i melâhat kânıdur
- 10 Uykumni aldı tün keça yeğlab yürarmen ölgünçe
Mundağ perîveş muğbaçe kimni mâh-ı tâbânıdur
- 11 Fısk u fücûr ile işi beyhûdelik yaz u kış
Çendân günâh sorsa kişi Sâkıbni ul 'isyânıdur

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Közimge bağ arâ cânân körünür
Güyâ serv u hırâmân körünür
- 2 Hatt-ı ruhsârîñ üze ebrûlar
Menge “ Bismillâhi Kur'an” körünür
- 3 Lebiñ üstide lebiñ gül üzre
Gül içre la'l-i Bedehşân körünür
- 4 Tişleriñ fikride kan yaşım
Bahr arâ gevher-ı giltân körünür
- 5 Ul elif kâmeti cennet-i servi
Dehr arâ nâdir-i devrân körünür
- 6 Bâde-i sâf kerem kıl sâkî
Câm arâ ‘ârız-ı cânân körünür
- 7 Kûyuñ itlerini hâk-i pâyi
Sâkıbâ közima kehl-i Süleymân körünür

- 1 Kaddi kaş közi meni hibân yüragimni ançaki kan eter
Sitem ile renc-i belâ okini tenem külli dil u cân eter
- 2 Kaşı yası fikride ey köñül çü kemân kaddiñni hem eylegil
Eğer atsa teşib haddiñ bahtki murâd-ı dilni nişân eter
- 3 Kaddim sitem yüki hem kılur dilimni belâ oki tirdân
Deb alardin eyleme sen gümân ne eterse kaşı kemân eter
- 4 Kad ‘ârızini hevâside dil cân zârimni kuşları
Geh ‘inâdil ile gammârlar gül serv içide figân eter

- 5 Çû kaddingni sâyesi başıma tüşüb erdi gülşen dehr arâ
Geh zamâne serv-i sehîler başımı felekde gümân eter

32

- 6 Cânni rahâti bolgan cânım içre cânânlar
Cânni bâğini kılğan vaslidin gülistânlar
- 7 Hayr u şehse senn ‘ışk elini cânide
‘Āşıkıngê kul bolmış Kaysar ile Hâkânlar
- 8 Ne emiş cinân bâğı milket-i Süleymân hem
Kûyiñ içre itleriñ hemnişîn yârânlar
- 9 Dâğ-ı derdiñni dilde körer alıb barsam
Lâlezâr olub ungay hasret ile irânlar
- 10 Kahrđın helâk olmuş nice Ād ile Nemrûd
Lütfiñ ile şâh olmuş nice ming Süleymânlar
- 11 Kimki yâdini kılsa ömr-i câvidân tapgay
Yâdın etmaganlarni deñ ölük müslümânlar
- 12 Kim seni rızâ kılma mescîd-i melâikdur
Kim seni rızâ kılmas hemnişîn-i şeytânlar

33

Mefâ ’ilün Mefâ ’ilün Mefâ ’ilün Mefâ ’ilün

- 1 Dilâ rahm eylegey hâliñe bir kün kird –i kâr âhir
Günâh gerdini cebheñdin aritgey bir u bâr âhir
- 2 Bu künler ma’siyet deşti arâ kaçgan kiyikdursın
Kamendi rahmetige bend etib eyler şikâr âhir
- 3 Erur tâclık şehlerni başı âsumân Hüveydâ
Felekning âşinâsı astide bolgay gubâr âhir

- 4 Cemâl-i cân musaffâdur günâh hâlini köp koyma
Bolursın sedrede cânân kaşide şermsâr âhir
- 5 Muhabbet birle Hakniñ' cân bilen fermânın
Muti' olgusi şer -pîşe-i gerdun şikâr âhir
- 6 Şeh eyvânini üstige konib çıkzı nidâ eyler
Harâb olgusi kılğan uşbu kasr zernigâr âhir
- 7 Keçurgan ömrünü nermu tarafda şadumânlar hem
Bolurlar bir küni desti kazandın su guvâr âhir
- 8 Bugün Sâkıb tümen noxsân ile meşhûr-i devrânsın
Tapalmay kördiki hasretde tapgay boldı yâr âhir

34

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dilâ señe hâkikat söz kılay cân anga şeydâdur
Hadıs u âyet-i Kur'an sözi birle mücellâdur
- 2 Hüdâni düşmanidur nefsi emmâre erur fehşe'
Cemâl-i zîb birle nefsinu ma'sûk-ı dünyâdur
- 3 Cihânda ehl-i dünyâni a'lâsı erur Kârun
Mücerredlikde dünyâsızını a'lâsı Mesihâdur
- 4 Neces iflâs suvlar past yerler içre cem' olgay
Mukarrer tâbiş hurşîd ul câyiki a'lâdur
- 5 Terâzû pellesige kança taş koysañ ağır bolgay
Elifni kança köp sıfırı makâm u cây-ı bâlâdur
- 6 Koluña sîm u zer almay eğer olsañ servdek âzâd
Bolur sensiz haram servge tâğ üstide câdur
- 7 Yügürüz şîr hûn âşâm elidin eyleb istiğnâ
Yügürür bu it kuyulu izleb necâsethor rüsvâdur

- 8 Necâset tâlibidur ehl-i dünyâ it sıfatdurlar
İşi cehl u tekkeuir bar bar ilân ceng-, gavgâdur
- 9 Kimi dünyâsı yok bolsa digeyler cinni vu rüsvâ
Kimi mâlı ferâvândur degeyler kutb-ı a'lâdur
- 10 Kimikim kolda mâlı yok degeyler ani cânı yok
Kimi dünyâsı köpdur 'âkıl u zekî vu dânadur
- 11 Ne kim dünyâdin alsañ kolga dil mir'âtidur hîre
Safâ âyine bolsa yâr sîmâsı musaffâdur
- 12 Hüdâ aydi eğer bendem tiler dünyânı köp bergüm
Velîkin âhiretdin yok nasîbi redd-i Mevlâ'dur
- 13 Köñülde mîhr-i dünyâ bâr u yoğu hâhişi Hak'din
Tile Sâkıb Hüdâ'din her 'atâ berguçi Allah'dur

35

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Dostiñ her sözni kılsa cümlesi cân añlanur
Düşmaniñ Kur'an okur ma'nisi vîrân añlanur
- 2 Âyet- i Kur'an okur bu cehlgedur zehr-i yâr
Mustafa kavli Ömer'ge cümle îmân añlanur
- 3 Düşmeni her söz kılsa cümlesidur nâ-pesend
Dostiñ her söz dese derdige dermân añlanur
- 4 Oş halkı mûg erur ammâ zemini nûrdin
Kutbu'l-aktâbi alar köziga şeytân añlanur
- 5 Hiç kimi köziga ilmes cümledin dâna özi
Özlari öz tab'ide öziga sultân añlanur
- 6 Gâfil u nâdân u câhillerni bir dem sohbeti
Derdlik ehl-i muhabbetlerge zindân añlanur

7 Hak taleb ehl-i muhabbet dostlariñ Sâkıbâ
Sohbet-i ehl-i muhabbetge gülistân añlanur

36 79

- 1 Başımde ‘ışkıñ ustirlâb ebruyiñ hemsemdur
Visâliñ rûberu mir’ât –ı hayniñ nasimdur
- 2 Ne yerge barsam oltursem behemdürmeñ senin birle
Hayâliñ mûnisimdur fikr u yâdim hemnişînimdür
- 3 Kaşımde rûbaru dâim seniñ âyine-i hüsniñ
Közimge menzil etgan yâr u cânımdin fuzûnimdur
- 4 Dil u câña nigâr-ı nâzeninim nâzi lezzetlik
Cihânda nâzenin sözlük nigâri nâzenînimdür
- 5 El içre yâr şirinimni cânın sözi şirindür
Hevây-i hattı yazılğan hat lavh câbinimdür
- 6 Gulâm şehriyârinde yürür bâkerem dürmen
Ruy u Feğfur Kaysar hürreminimdin hûş cânimdür
- 7 Cünûnim dâimâ keldi nigârim kaydi zülfünde
Başım üzre müselles küfri zülfî resmi dînimdur
- 8 Süleyman tahti Oş Sâkıb’ge neşîmendür
Bahârim lâlezâr u sebze -i hazmi zemînimdür

37

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Nigârâ kâmetiñni körgen el Allâhu Ekber der
Hiyâbân içre kumriler ne huş sevr u senevber der
- 2 Hilâl ebrûlariñ şimşîrdur âfet-i cânım
İki şehlâ köziñ cellâd u müjgeniñni hanceridur

- 3 Nikâbiñni kôtarseñ ey yüziñdin ey per-i Hoten
Keçib cân u cihândin tuşti ot ‘âlemge yekberdur
- 4 Demi tiğîñni nûş eyleb şehîdi ‘ışk bolganlar
Erurse cihân cânın “el-hubbi mânendi kevserdur”
- 5 Nigârâ ey yüziñ körse ‘âşıklar okub la havle
Başimge tuğdi gûyâ şarkdin hurşîd-i hâder der
- 6 Gedâ-yı kûy-ı cânân ‘ışkı tahti üzre sultândur
Sofâli câm-ı cemdur çâkeri Fağfür u Kayserdur
- 7 Kerem vaktide cânân kaşide ‘ışk ehli mikdârîn
Cihân mülkin müsehher eylegan Şâh Sekender’ dur
- 8 Muhabbet birle bolgil Hak yolide derd hâsıl kıl
Muhabbetsiz kişini bed terin gav ile her der
- 9 İtini toprağini arzûsin eylegil Sâkıb
Uşal itlerni tün kün mukîm - i kûy-i adl der

38/81

- 1 Hakk’a ‘âşık uldurkim cânda sarf-ı cân etse
Tiğ-ı ‘ışkıdın dem dem bağı tola kan etse
- 2 ‘Âşık uldur Hak’ga uykusuz közi yaşlık
Yemişi giyâh bolub rengini saman etse
- 3 ‘Ârif ul temâşâdin terk kılsa gülşenni
Kalbidin açıb közni dilni gülistân etse
- 4 Sâlik ermiş anıñ kim lokma-i cerb-i şîrîndur
Keçalar kopub yatıb fikri âş u nân etse
- 5 Da’vâsı erur yalğan bul heves erur kâzib
Özni elge yahşi deb halknı yaman etse

- 6 Ul kişi azar yoldin kasdi hûr u gılmândur
Nâz u ni'met ümîdi maksadın cinân etse
- 7 Bülbül olgay 'âşık tün küni hurûş eyleb
Vakti gül gülistânda ani figân etse
- 8 Kâsede körer mey nûş aks rûy-i dilberni
Deyr kûyide özni zümre-i mugân etse
- 9 Miñ belâ amñ birle iki dünyâda Sâkıb
Renc-i 'ışk-ı dilberdin özni pinhân etse

39

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Saba yetkür selâmimni uşal ârâm –1 cânımge
Okub nâmemni şâyed rahm kılsa hasta cânımge
- 2 Eğer tüşse güzâri hind ara şîrîn suhenbârim
Şeker hem tûtîler kul bolgusi şîrîn zebânımge
- 3 Nezâket bostânide kaddiñ serv u sanevberdur
Letâfetni bahâride cemâli gülistânımge
- 4 Figânkim taş iken ul dili ot saldı köñlimge
Eser kılmas şerâr-i âh mâh-i âsumânımge
- 5 Seniñdin bir zamân tüştim yırak hâlim zebûn boldı
Hüdâ câ berse şâyed közde sendek mihmânımge
- 6 Kalıbmnen hecr deştîde garîb u zârî sergerdân
Hüdâ yetkürse şâyed bâz seniñdek mihrîbânımge
- 7 Çû şebnem eşki çâk sînesi hûn subhdek yetkür
Seher bâd-ı sabâ barsañ selâmım kadrîdânımge

40

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Dilâ keç dünyâdin her zâni Hayy-ı lâ yezel etse
Otub emmâredin pâk cemâlîni zevâl etse
- 2 Uşal serv u hirâmân kâmetini arzû kılsañ
Hiyâbâni cihân içre elif kaddiñni dâl etse
- 3 Kılıb beyhûde söz mü' minini gıybetin kılsañ
Cehennem otidin misvek dûzehdin hilâl etse
- 4 Cemâl-i Yâr u mihr-i mâl bir tende emes mümkün
Veger ne bir gilâfe iki şimşîr ihmâl etse
- 5 Sirâc –ı cân rûşen eyleseñ yârîñ Hüveydâ'dür
Günah dâğın cemâl cânige bir hasta hâl etse
- 6 Bakıb kalbiñ közi birle devam etmiş kuvvetiñni
Körüb mir'ati cânîñdin cemâl-i lâ yezel etse
- 7 Devâmet zikrin aytib aç yurub Sâkıb seher yegla
Barıb dar âsârda şâh câmi'din cemâl iste

41

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Evlâ kılğan kaşîñde neça tün ol yâr-ı hat
Nice tün yüz miñ meşakkatler çekib gülyâr-ı hat
- 2 İlkime alsam kalem kağaz kelur ağzıma söz
Aniñ üçün eyledim aña bu tün tayyâr-ı hat
- 3 Sen sıfat dilber müyesser bolmadı etsem şitâb
Ger müyesser bolsa bolgay erdi köp serşâr-ı hat
- 4 Hat bile ma'ni yeri çıkar tuş sırrı
Her kayu lañ u lundlerdin kaladur 'âr-ı hat

- 5 ‘Âlem ehliniñ cevânı sarige lâzım erur
‘Işk ehligi husûsen kelgusi derkâr-ı hat
- 6 Kelse otar közge mundâğ fehmi yok bî-fehimler
Bir kelur muhkem bolub dil içre gulâb gâr-ı hat
- 7 Mahzen-i dildin çıkıb dervâze ağız bile
Yol salıb kelgan kalem uçide nâ-çâr-ı hat
- 8 Hüsnde tâvus-i ra’nâ baş üze yarlık kısıb
Şâh –ı ‘âlemdin kelur destârı sançıb fâr-ı hat
- 9 Bâğ u bostân u hiyâbân u gülistândin ne sûd
‘Âkıl ehligi kelibdur yüz tümen gülzâr-ı hat
- 10 Sâkıbâ defter yüzün gülzâr kıldıñ hat bile
Aldide bî-gâne gülşen sebz âbşâr-ı hat
- 42/85
- 1 Mushaf-ı yüziñ üzre ne ‘aceb temâşâ hat
Sûre-i kitâb üzre çün yazıldı zîbâ hat
- 2 ‘Âşıkım mu sen deding men dedim inkâr ey
Munçe hem lezîz ey meh yazılır mu a’lâ hat
- 3 Cânni levhige yazdım taş nakşidek muhkem
Hiç nakş bul yeñliğ yazmagusi Allah hat
- 4 Bul hatnı ey şîrîn cânga yazdı miñ Ferhâd
Kança tâğnı pâre kıldı mu âyâ hat
- 5 Şâhlara revân hükmi âsumâña tâ fezdur
Boldı cihân içre bul sıfatla aslâ hat
- 6 Çımadı hurşîd hat satrıdın aslâ
Mest kıldı çün ‘âşık tuttı câm gûyâ hat

- 7 Toldı bâdege güyâ lebâleb felek câmı
Teşnege meyni bir zerrei Sâkıb etdi imlâ hat

43

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Keldi külbem sârige serv u hirâmân özge nev'
Kâmeti ra'nâsidur zîb-i gülistân özge nev'
- 2 Makdemîge eşk ile cân nakdini kıldım nisâr
Tapmadım isteb cihânni der giltân özge nev'
- 3 Gülşeni cânimni bir lahza makâm eyleb dedi
Tapmadım isteb cihân mundin gülistân özge nev'
- 4 Kaş u közi dîn u imânimni berbâd eyledi
İkisîdin tapmadım 'âlemde imân özge nev'
- 5 Koy kadem köz manzarige mordem-i dîdem kabi
Yokdur ey gül senge mundin yahşi bostân özge nev'
- 6 Şâh-ı Merdândur gedâsı kûyung ey gonce dehen
Bûse-i la'ling fedâsı Şâh-ı Merdân özge nev'
- 7 Kafi garîn kıldı merdûd devleti 'ankâ taleb
Men garîb murge taht-i Süleyman özge nev'
- 8 Câmı Sâkıb Yâr mihri birle tabti âb u reng
Güher kadri bölek la'li bedehşân özge nev'

44

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 'Ârezîdin yüz çemen köñlimdedür gülzârlıĝ
Közlerimdin miñ çemen cismiñdedür bî-marlıĝ
- 2 Kâkilini sirbesi başimdedür sevdâ-yı küfr
Lebleriñdin teh be teh baĝrımdadur bî-zârlıĝ

- 3 Hâr-ı mücgânim şi'ârı kûyide cârublîğ
Merdumi haşmım isi yolige gevher bârlığ
- 4 Ağzı vehmidin Felâtun hikmetide yüz gümân
Bili remzidin Aristo mehzebide tarlığ
- 5 'Ârezîdin yüz cihân mir'ati erur hayret-nümâ
Hatidiñdur yüz tumen âyinege zenkârlığ
- 6 Serv-i nâz olmuş hirâmidin yara üzre pâyimâl
Âfitâb olmuş sükûnidin felek reftârlığ
- 7 'Andelib dil yüzi gülzârimde tapgay nevâ
Tûti cân la'li güftârıde şekerhârlığ
- 8 Makta-'i etmâm vâsfide erur zülmetfurûş
Matla'i- şi'rim yüzi evsâfidin envârlığ
- 9 Tab'ı Sâkıb lema'-i urkîdedür bir şerer
Ahgeri 'ışkında keldi nev'i şek asârlığ

45

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ciğerni ezguçi cevr u cefâlar bâr iken mundâğ
Alardin kelguçi zâlim belâlar bâr iken mundağ
- 2 Lebîdin kâm-i dil sorsam menga nâz ile yok yok der
Köngül içre yaşırgan müdde'âlar bâr iken mundağ
- 3 Refikim şevk u zevkim mûnisim renc u belâderi
Muhabbet mahfelide âşinâlar iken mundağ
- 4 Gedây-ı kûy-i cânânni gulâmi Kayser u Feğfür
Ser yer mülki fukarâ üzre gedâlar bâr iken mundağ
- 5 Köngül dünyâni câyin, hâtırım şâh mülkini süymes
Fenâ deştide yurgan mâsivâlar bâr iken mundağ

- 6 Kelib oltirdi cânân hâtırım cem ölmegin ister
Vefâ kûyi arâ sâhib du'âlar bâr iken mundağ
- 7 Nesîm-i subhigâhidek seherler âh-i derdi âlûde
Küllü maksadni açmakga sabâlar bâr iken mundağ
- 8 Seherler derdi âh u eşki açgay sebze- i maksûd
Muhabbet şek bahâride sahâlar bâr iken mundağ
- 9 Hüsni-i 'uşşâk arâ gülyâringe yok bülbül-i miskin
Keça hûnâblar yutgan nevâlar bâr iken mundağ
- 10 Günâh rencige hâk-i deyr ile bir kâse mey derler
Devâsız renc ü külfetge şifâlar bâr iken mundağ
- 11 Gedâlık mesnedide misli şâhân Kâmrân dursan
Vefâ mülki arâ Sâkıb atâlar bâr iken mundağ

46

- 1 Gayre terahhum ile lütf u 'atâ mübârek
Bizge ta'zîm ile cevr u cefâ mübârek
- 2 Gül bûyidin harirmi nâz u kiyanga kiydiñ
Salgan hayâl muyin bend-i kabâ mübârek
- 3 Kiyding metâ' cândin hil'at mübârek üstide
Kanımla reng berding kolga hina mübârek
- 4 Şerşar-ı vasl etarsen halvet içide her tün
Gayri kaşide kündüz şerm u hayâ mübârek
- 5 Bostanni seyr kılğan 'ar 'ar belini bukğan
Pâmâli serv kılğan kaddi resâ mübârek
- 6 Bizlerge nakd 'ışking gayrige şerâb-ı vasliñ
Bezl-i kerem etersın ey huş 'atâ mübârek

7 Peykânı tîre nâz ul kâfir u cefây-ı huy
Bağringni teşti çendân devlet yâra mübârek

8 Sâkıb cerâhat-ı dil ‘eyşingni telh kıldı
Derd-i gamıyla kılğan şîrîn devâ mübârek

47

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

1 Müjde yetkürdi hazin cânimge cânân kâkiliñ
Telbe eyleb kıldı ahvâlim perîşân kâkiliñ

2 Eyledim vasfiñni elden kâmeting lâ şek imiş
Kâmetiñ ermiş içinde seyr u bostân kâkiliñ

3 Bend etib câh zenhed itge yetkürdi dilim
Küfr deb ürsem kolum yetkürdi imân kâkiliñ

4 Sünbül berbâb bolub ‘anberi sanlığ eylemiş
Misl-i ejder cermugân serv-i hirâmân kâkiliñ

5 Añladım müsk-i Hoten tapgaç dımâğım bûyidin
Cân dımâğige yetkürdi rûh-i reyhân kâkiliñ

6 Dilrübâ cân u harâbim ‘ışkıda bîmâr edi
Berdi bul tün derdliğ cânimge dermân kâkiliñ

7 Belki cânımnı çaktı yılan aniñ hicrânide
Uykuni közdin kaçurdi kıldı giryân kâkiliñ

8 Takâtım tâk oldu bir sa’at turarğa ey nigârâ
Kâş tartsaydı salıb boynumga imân kâkiliñ

9 Gülşeni hüsn-i cemâliñge selâh yetkürüb
Kâmetiñe zîb-i zinet berdi çendân kâkiliñ

10 Câmı bî-ârâm-ı zârım râhat isteb dehr arâ
Tabtı Sâkıb saç sünbül misk-i reyhân kâkiliñ

Mef'ûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün

- 1 Köñilni közi birle kav-li bâsefâga bakiñ
Yeñ cihânni gamını sabr etib Hüdâ'ga bakiñ
- 2 Hüdâ'ni dergâhidin her nime tiler iseñiz
Hüdâ'ni anda bilib kalb-i bî-riyâga bakiñ
- 3 Ümîd-i vasl senam ger kılursan ey zâhid
Dil içre 'ışk degen derd-i bî-devâga bakiñ
- 4 Günâhni sahl bilib yürmagil hezâr kılmay
Cânânni dânağa bergan ata anaga bakiñ
- 5 Tillâ bilen gümüş aldinge tâğdek kelsa
Nazarni salmaguçi fi'l-i Mustafa'ga bakiñ
- 6 Diliñ mekânı Hüdâ andin iste maksûdiñ
Ne bulki vakt-i taleb dil bile simâga bakiñ
- 7 Cihân gülşenide isteñ fereh dillik
Devâm bir til olub hoş nevâga baking
- 8 Ölümdin ilgeri ölmekni ihtiyâr etiñ
Cihâña közni yumub dil bile hevâga bakiñ
- 9 Cihânni mülketini bir kâse şerâbga satıb
Öziçe şâh bolan Sâkıb gedâga bakiñ

- 1 Ey bâd-ı sabâ hâl u dilim cânıma aytiñ
Köñlüm arâ cân râhat-ı cânıma aytiñ
- 2 Köñlümni berib halk –ı arâ zâr ekanimni
Dil mülkini feth etguçi sultânıma aytiñ

- 3 Reftâr bile kâmeti ra'nâsige her dem
Yüz men kebi kul bolguçı kurbânıma aytiñ
- 4 Men fitneni kûyi arâ bîmâr ekanimni
Ul râhat-ı cân derdime dermânıma aytiñ
- 5 Yüz va'de vu vaslıdın etib men kebi zâre
Her lahzada sindirguçı peymânıma aytiñ
- 6 Men bülbül-i hayrânı seherlerde figânın
Gülzâr-ı şehri ul gül-i handânıma aytiñ
- 7 Ku ku bile ahtârganım ey kumrı-yı nâlân
Bostân arâ ul serv-i hırâmânıma aytiñ
- 8 Kan başımni kûyide nisâr eylegenimni
Cennettegi ul lü'lü-i mercânıma aytiñ
- 9 Zîbâ bet tersâlice zâlim bedhû
Zülf-i geçeği dîn ile imânıma aytiñ
- 10 Sâkıbni perîşânligin ul kâmet-i ra'nâ
Ruhsâr-i kuyâş zülf-i perîşânıma aytiñ

50

Mef'ûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün

- 1 Ey sabâ zâr u dilim dem dem barıb cânımga deñ
'İşkıda ârâmısız cânımı cânânımga deñ
- 2 'Arz-ı ahvâl-i garîb zâr-ı sergerdânımni
Mülk-i hüsn içre melâhat tahtide cânıma deñ
- 3 İntizâr mâhitâbânımga dâim bolganımni
Hûr tal'at hem perîveş pâk-i dâmânıma deñ
- 4 Hasta mecrûh olub kûyide yetgan hâlimni
Şehsuvâr mülk-i cân devletli sultânıma deñ

- 5 Firkat-ı zülmet arâ hicrânide kalganımnı
Mıhr u hâver mâh-i tal'at közi çolpânıma deñ
- 6 Gerd-ı râhı el közige tûtiyâdin hem azîz
Nâdir-i 'âlem mülk-hû şâh-i devrânıma deñ
- 7 Barsañ ey kumri hiyâbân içre dûd-i âhimni
Gülşen içre kâmeti serv u hirâmânıma deñ

51

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Yüzüñ şevki bile bülbülni nâlân eylediñ kettiñ
Lebiñ yâdı bile gülşenni handân eylediñ kettiñ
- 2 Hirâm eyleb kirib bostân arâ kaddiñni körsattiñ
Heme tâvûs u ra'nâlarıni sersân eylediñ kettiñ
- 3 Temâşâ-i bahârân eyleseñ cevân etib nâgâh
Tamâmı lâle bağrıñ dâg etib kan eylediñ kettiñ
- 4 Şeker nekbâriñ izhâr kılding halk-ı 'âlemge
Heme tûtîni câyın şekeristân eylediñ kettiñ
- 5 Cerâhatlık yüragimge urub yüz nâvek soksañ
Devâ-yı 'ışk ile cânım dermân eylediñ kettiñ
- 6 Dilimni sayd etib bağlab kara zülfiñ kemendige
Koyib 'ışk âteşin bağrımnı büryân eylediñ kettiñ
- 7 Kadd-ı şimşâd serv-i nâzenîn ârâ berib cânâ
Meni pâyimâl etib 'azm u hiyâbân eylediñ kettiñ
- 8 Kirib meyhânege nûş eyleseñ yâkût küni bâde
Heme 'uşşâk elige bâdedin cân eylediñ kettiñ
- 9 Kûyiñ hâlige mûr-i nâtuvân hastani taşlab
Mekân-ı Sâkıbniñ taht- ı Süleymân eylediñ kettiñ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Barıb båd-ı sabâ ul yâri cânimge selâm aytiñ
Ciğer kan közi giryân zâr u hayrândin benâm aytiñ
- 2 Kûyiñni toprâğini közige sürsem deb tapalmaydur
Akardi közleri Yâkub yenliğ deb kelâm aytiñ
- 3 Olümdin hem yamanrâk intizâri yâri cân erken
Kadem ser ziknime koygay mu deydur deb gulâm aytiñ
- 4 Gülistân mevsumi bülbül kızıl gülñi hikâyâtin
Kılıb tinmey yürek bağrıñni örteb subh u şâm aytiñ
- 5 Perîşân zülfi yâdide köngül bihed perîşândur
Nigârim zülfi ile hâlidin etsun anga dâm ayting
- 6 'Ademni şehridin gurbet çekib kelgan gulâmını
Dilini şâd etib yandursun eyleb ihtirâm aytiñ
- 7 Sen ey meyhâre barsañ deyr perîniñ cenâbige
Günâhniñ harmâni Sâkıbga bersun bitte câm aytiñ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Nedür ey bî-vefâ men bî-nevâga bir vefâ kılsañ
Fırâkıñda edim vasliñğa bir yol âşinâ kılsañ
- 2 Cefâ hâriñ bu gülşen içre urdiñ köksüme ey gül
Nedür ağıyâri bedhâhimge hem bir yol cefâ kılsañ
- 3 Hayât aksını hırs u heves otige küydürdiñ
Ne bolgay nakd neki bu buta içre kimyâ kılsañ

- 4 Şeref istersen ehl-i dilber kûyide tün kün
Felekdek secde eyleb kaddiñni bolgan dütâ kılsañ
- 5 Ten sâyedur ‘uşşâk ile gülyarsız mutrib
Ne bolgay fasl-ı nevrûz içre gülbaş nevâ kılsañ
- 6 Bahârîñ otti ey bülbül gülîñ ‘ışkında cânîñni
Fedâ eyleb seher gülşen arâsidur nevâ kılsañ
- 7 Zemîriñ dîdesin lebni kılursan rûşen ey Sâkıb
Safâ diller ayağı toprağini tûtiyâ kılsañ

54

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Dilâ zâl-i felekni gerdişidin bolgıl gâfil
Heme kılğan şi’âru gerdişi râigedur mâil
- 2 Berur ni’met selâmet mâl u câhi zînet u râhat
Semurtub soyguçi kassâb kûyini şâdumân huş dil
- 3 Direht ile zirâ’at bâğbân dihkân kılur ferdâ
Başıga bir küni tığ u batar birle bolur kâtil
- 4 Bilibdurlar felekni zâini dâna vu ‘ârifler
Salıb nefsin meşakkatge ana hiç bolmadı mâil
- 5 Kılıb enbâri sîm u zer çû Kârün yıgdılar köp mâl
Hüdâ’din kaytarıb yüzün özini bilmegen câhil
- 6 Yaparlar mâl u pul birle öz ‘aybini nâdânlar
La’li yalangaç eyleban rüsvâ kılur bir küni ‘âbil
- 7 Kirib çakkan nefes kirmey kalur bir kün mukarrer
Tamâm ‘ömri içide eylegan mihnetleri zâil
- 8 Yigey bir lokmani hun-ı ciğer birle Hüdâ’ cûler
Yigey yüz hil ta’âm âsanlığ ile merdumi gâfil

- 9 Ölümi yâd kılmay kılğusi bâğ u ‘imâretler
Keter bolsa bolur ‘ömrüde kılğan mihneti zâil
- 10 Bolub bîdâr u aç hâmuş zikri berdevâm eyleb
Yamanlardin kaçıb yahşini iste merdum-i ‘âkil
- 11 Kılıb tûl-i ‘amelge tövbe Sâkıb kıl binâ-yı hayr
Bu dünyâ zînetige bakmadiler merdum-i kâmil

55

Mef’ûlü Fâilâtün Mef’ûlü Fâilâtün

- 1 Ey dil kopub seherde köp yalbarıb du’â kıl
Cürmiñ alıb köñliñe Allah’ga ilticâ kıl
- 2 Vakt-i seherde köz yaş niysân yağmurudek
Cân deştini kökertür bâğiñni sebzeñâ kıl
- 3 Vakt-i seherde Âdem ‘isyanı ‘afv boldi
Ey Âdemoğlu sen hem yığlab diliñni safâ kıl
- 4 Gül vaslini tilersen tün keça kâim olgil
Feryâd u nâle eyleb bülbülñi âşinâ kıl
- 5 Hak zikriğe seherde meşgullikni köp kıl
Nûr-i Hüdâ’ga gark ol hurşîdñi gedâ kıl
- 6 Cümle nebiyy u velî taptı seherde kurbet
Kurbet yolida dâim onlarga iktidâ kıl
- 7 Nûriñni kesb eterler hurşîd u mâh u encüm
Nûr-i Hüdâ yolidin nezâre-i semâ kıl
- 8 Âyine diliñe dâim bakıb nazar kıl
Ey ‘âşıkân diliñni hayrân u dilrubâ kıl
- 9 Bâğ u çemenni taşla seyr-i bahâr nedür
Dil bağı içre seyri ul seyri hoşnümâ kıl

- 10 Mutrib gam ‘ırâkiñ âhengini etme asla
Seyr-i Hicâz eyleb gülyâr deb nevâ kıl
- 11 Bûlbûl figâniñni koy beş künli rengi gülge
Bûy-ı gülâb içre cânıngni câbe-câ kıl
- 12 Cürming çû kûh-i elvend meyhâne içre kirgil
Bir kâse birle Sâkıb ‘isyâniñe devâ kıl

56

Feilâtün Mefâilün Feilün

- 1 Hoş haber bolgil ey nesîmi şemâl
Cânıma yetkürürde bûy-i visâl
- 2 Hâlimni sâkıyâ tamâm eyle
Yetkürüb mence câmi mâlâ mal
- 3 Yanayın kûyide özüm bilmey
Şâyed ul yâr dese keyfe’l-hâl
- 4 La’lidin kâm âlurni fikr etme
Dilge tugme boğunça emr u mehâl
- 5 Sâf kıl kâse içre bâde-i nâb
Ey dilâ eyleseng ümid-i mecâl
- 6 Muhkem et kal’a-i muhabbetni
Yok erur bul binâde havf u zevâl
- 7 Dilde kıl şevk ile Hüdâ zikrin
Lâzım ermes bu yol arâ kavvâl
- 8 Kûh-i gam astide zebûn boldım
Câmni sâkıyâ keltür derhâl
- 9 Deyr periniñ hâk-i pâyı bol
Sâkıbâ eylesen ümid-i visâl

Mef'ûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün

- 1 Yârab ümîd bâğını harem babâr kıl
Her yân murâd güllerini bî-şumâr kıl
- 2 Yârab muhabbetiñde bolgan kulni dâimâ
Tevkir-i ihtirâm bile pâyidâr kıl
- 3 Dâim yüzüğe kevkebi ikbâl tuğdurub
Bâli hümâni başı üze sayedâr kıl
- 4 Her yerge 'azm kılrsa bolub hafî hemrâhi
İkbâl u taht-ı tâli' devlet düçâr kıl
- 5 Sıdk u sefâli kullara din u vasliñ et
Nûr-i visâliñ ile ani bahtiyâr kıl
- 6 Bedha hâsid bile günâh cûsini
Dâim 'işingda derbeder u hâr u zâr kıl
- 7 Vasliñ havâsin etgüçi kullarnı dâimâ
"Dâru'l –cemâl" halvetide kâm u kâr kıl
- 8 Câm ilkide gedâyi şehenşâh deyirni
Dâim şerâb neş'eside berkarâr kıl
- 9 Yârab hemîşe Sâkıb hayrân vasliña
"Dâru's-surur" devletini nişâr kıl

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Cünûn 'ademidin keldim boldum bu devrânda melûl
Nefs kaydıge tuşub târik-i zindândin melûl

- 2 Seyr-i bostân u hiyâbân eyledim boldı köngül
Pâyi bend gül iken serv u hirâmândin melûl
- 3 Serv u şâh üzre kumri nâlesi dâim emes
Dostlar emdi bolubmen utruk ef'andin melûl
- 4 Nâle eyler tün ü kün gül şâhi üzre endelib
Boldım emdi ey köngül mürğ-i hoş elhânidin
- 5 Sâye taşlar baş üzre serv u senevber tün ü kün
Boldi dil-i zîbâ nesîmi bûy-i bostândin melûl
- 6 Munçe zîbâlıkde gonca handesi dâim emes
Boldi köñlim dostlar gülreng handânidin melûl
- 7 Pertevi mehtâb hem hâtir-gûşe ermes müdâm
Cerhide rîde bolubmen bu mâh-ı tâbânidin melûl
- 8 Kök bisâtide yarım künlük emes mirâc-ı mihr
Boldı hâtir dostlar hurşîd-i rahşânidin melûl
- 9 Şehriyâri 'adl kesti husrev-i Yâkub'niñ
Bolmasa ketgüm bolub bu mülk ü hânümânimdin melûl
- 10 Lâ yezâl u Hayy'u Mutlak cânibidin alma dil
Ey köñül bolsun deseñ bolguçi behtânidin melûl
- 11 Deme Sâkıb dehr içide bir Hüdâ'din özgeni
Mâsivâ Allah'din ötüb bolgıl bu virânedin melûl

59

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Zâyı öttü ey köngil ömrüñ el içre âr kıl
Ötgan 'mrüñga nedâmet eyle istiğfârı kıl
- 2 Lehv u la'ib fisk u 'ısyân birle öttüñ dâimâ
'Arz etib Hakk kâşide cürmüñ sanab tekrârı kıl

- 3 Sıdk u dil ihlâs ile heyfidin zâre kılıb
Cümle ef'âl-i bediñni tuhfe u Gaffâri kıl
- 4 Mağfired deryâsı keñdür bolsa ger cürmüñ 'azîm
Nâümid bolma Hüdâ'din 'acziñni izhârı kıl
- 5 Tâ'at u ihsân u hayrâtiñ köñilge almagil
Tekiye kılma gayrige andin özüñ bî-zârı kıl
- 6 Gâfil ehli birle olturma seni gâfil kılur
Cân u dilde ihtiyâr sohbet-i ebrârı kıl
- 7 Zerreçe koyma binâ Sâkıb özüñe fikr kıl
Aslı zâdiñ hâk özüñ toprağ yeñliğ hâr kıl

60

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Ey köngül yâdi Hüdâ'ni eylegil cân istegil
Kalbini mir'âtidin dîdâr-ı cânân istegil
- 2 Yâd-i Hak'ni kılmagan ten u cân yok gûyâ ölüg
Tüna kün yâdini eyleb tenni bâcân istegil
- 3 Genc u bî-pâyâñni tabkoy cümle el toprağidin
Hâki teñe işlegil gevher neçük kân istegil
- 4 Aslı ceddiñ yer erur tabi'îlik tutgil fakîr
Hâklik da'vâsin et merzâ-yı Yezdân istegil
- 5 Âfitâb eyler tecellî berg andin sebz olub
Cümleni şâdân eter evsâf-ı Rahmân istegil
- 6 Hak cemâlin isteseñ elbette bolgil yer sıfat
Hak cemâlini tapıb 'âlemge ihsân istegil
- 7 Her ne maksad isteseñ ten mülkidin mevcûd olur
Ravzan-i dilge bakıb hurşîd-i tâbân istegil

8 Bir nefesni bil ganîmet mülk-i'âlemdin ziyâd
Bir nefes kadrini bil mülk-i Süleymân istegil

9 Renc-i 'isyâña devâ sordum hakikat sırrıdin
Meydin ey Sâkıb dedi derdiñe dermân istegil

61

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1 Hüdâ'ni yoliga kir ihlâs ile tâ'atga râm olgil
Savut köñilni dünyâdin 'ibâdetge müdâm olgil

2 Namâziñni oku âdâb-ı erkânin becâ eyleb
Bihişt-i câvidân içre kirib âlmakâm olgil

3 Ne tapsañ hayr u ihsân eyle şâd etgil gâriblerni
Tapıb devletni gilmânlar kaşınde şâdi kâm olgil

4 Hatalarni başıdur mâl ü dünyâga harıs olsañ
Temuğ içre kirib kâfirler ile hemmakâm olgil

5 Kılıb gemmâze yalğan hiyânet 'ahdiñde türmey
Tuşub boynuña "aglâl u selâsil" bend-i dâm olgil

6 Muhabbet birle kirgil deyr-i peri câmidin tatgıl
Tekarrub tahtıda Cemşiddek ilkide câm olgil

7 Hüdâ'niñ dostları dost bolgil cân bile Sâkıb
Bihişt içre mukîmdur ki "Daru's-selâm" olgil

62

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

1 Hüdâ'ni 'ışkıda küydür öziñni kül eyle
Tarikat içre vücûdiñni kimyâ kılgil

2 Oturma ma'rifet iste dinniñ dükkânige kir
Öziñni 'ilmi tarıkatta usta kılgil

- 3 Eğer gazanfer hühârılık köñül ise
Öziñni pîşe-i ‘uzlette kemnümâ kılğil
- 4 Hüdâ rızâligini ahtarursen ey tâlib
Ata ana bile pîriñni sen rızâ kılğil
- 5 Cemâli şevkide maksad seri kadem koysañ
Ölümni menzilin ul yolga ibtidâ kılğil
- 6 Konarge sedreni şâhige iste çün şebbâz
Özüngni hâk-i mezellet bûyide câ kılğil
- 7 Evvel ey cemâlini ger arzû kılur irseñ
Kaddiñni dâl kılıb kâmetiñ hüyâ kılğil
- 8 Günâh necâsetini yuvmak isteseñ Sâkıb
Cihân melâmetidin boynuña ridâ kılğil

63

Mef’ûlü Fâilâtün Mef’ûlü Fâilâtün

- 1 Yeğlab seherde ey dil feryâd u nâleler kıl
Efgân-i cân şitâbidin bî-derdlerni kar kıl
- 2 ‘Işk oti hâsıl eyleb hânekadin güzâr et
Bul yahşi tuhfe birle cânân seri sefer kıl
- 3 Takvâ teyâğı birle ‘ilm u ‘amel çerâğidin
İlkiñe algil andin yolingni bîhatar kıl
- 4 Âdâb u sünnet eyle hem hayâ şî’âr et
Bâğ-ı tarîkat içre nehliñni bersemer kıl
- 5 Aldiñde hâzır ey dil âyine –i cemâli
Âgâh bol özüñdin dil közide nazar kıl
- 6 Meyhâne içre mey iç bir neş’e hâsıl eyle
Âlemni müşkilini bir meyde muhtasar kıl

- 7 ‘Âlem misâli fânûs şem’i cemâliñedür
‘Âlemge nûr tökülsün Sâkıb’ga bir nazar kıl

64

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Men özüm cân u cihânmen cân birle cân istedim
Yâr ağışidemen beyhûde cânân istedim
- 2 Seyr-i gâhim hem horâgim dâimâ bahr-i muhît
Bahr-i ‘ummânda turub, cân birle ‘ummân istedim
- 3 Deste gül kolda, ser tâ pâ vücûdum gül erur
Teşne leb ‘âlemde beyhûde gülistân istedim
- 4 Genc-i mahfî dilde esbâbım müheyyâ koldadur
Cüst ü cû-i la’lide kûh-i bedehşân istedim
- 5 Hikmet-i Yasrib bile Bethâ kolumda tün ü kün
Tâlib –i hikmet bolub beyhûde Yunân istedim
- 6 Pâsbânım keça kündüz başımde sâyebân
Deşt u sahrâlar kezib dâim nigâhbân istedim
- 7 Derdsiz şi’ri Fuzulî u Nevâî’ni körüb
Derd u hasret mahzeni deb hâk-i Çimyân istedim
- 8 Renc u ‘isyân derdiser kıldı cihânni külfeti
Deyr içre uşbu ‘illetlerge Lokman istedim
- 9 Nâib-i Peygamberân şeyh u meşâyihler kalıb
Koynı beyhûde soyub,taht-i Süleymân istedim
- 10 Hâki ten içre kökartürge muhabbet tohmunu
Dûdi âh u ‘ışkı barkı birle bârân istedim
- 11 Sâkıbâ genc-i kanâ’at gencini koldan berib
Deşt u sahrâda yurub genc-i ferâvân istedim

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Hüdâ'ni yolida bergil eğer miñ bolsa cân köñlüm
Bu sevdâdin bolursen bî-gümân şâh-i cihân köñlüm
- 2 Cihân gavgâsidin dil cem'i bolub fârig bolay deseñ
Mey içgil deyr peri dergâhi Dârü'l- emân köñlüm
- 3 Eğer kan mezheb-i 'ışk içre tökmaklik mübâh erse
Selâhuddîn şbudur ne alursan kanga kan köñlüm
- 4 Közi cellâd tıgıdın eğer yüzümni kaytarsam
Hedeñ 'umresidin köksümge tegsun sinân köñlüm
- 5 Sevâb-ı rûze haccı kabul bende tapgaykim
Tavâf-ı kûy-i mest-i 'ışkni kılsa nişân köñlüm
- 6 Kelib deyr eşiğige saltanat tahtimni körgaysen
Hakâret közi birle baksañ ey va'z-i imân köñlüm
- 7 Kelib halka tuzâgın kör ne yeñliğ mekrler kılğay
Kutulğay mu kûyi dâmi şî'r-i âsumân köñlüm
- 8 Kel ey bülbül ganîmet tut figâniñ vakti gül evkâti
İki kündin keyin kalmas figân hem gülistân köñlüm
- 9 Cihân ra'nâların Sâkıb hatt u hâlige köz salma
Gubâri tâtir eyleb kılğusi mekr-i 'ayân köñlüm

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Necük eyley birâderler ki men cânımnı sâğındım
Terahhum eylemes cânımga sultânımnı sâğındım

- 2 Cüdâliğ hanceri birle yüragim çâk çâk etti
Bu tût-i hoş suhen la'li bedehşânimni sâğındım
- 3 Güli erdim aniñ yânide ra'nâdin kılurdım âr
Çû gonca kan yutub dostlar gülistânimni sâğındım
- 4 Cefâ vu cevrler yetti cihânda serv u kadlardın
İrem bostânide serv u hirâmânimni sâğındım
- 5 Bu garîbhânedede dostlar çünân hâtırperîşânmen
Yüragim kan bolub zülf-i perîşânimni sâğındım
- 6 Diyâr u şehriyâr u dostlarga çûbçe kadrım yok
Nitey yeglay birâderler kârdânımni sâğındım
- 7 Ne boldı meñakim bul dem nigârımdin cüdâ boldım
Melûl boldım tenimdin pâk –i dâmânimni sâğındım
- 8 Kaşide pâdişâh erdim kelib munda gedâ boldım
Garîblik şehride mülk-i Süleymânımni sâğındım
- 9 Zamâni mest u bî-pervâ edim cânân kuçâğide
Cihân câyiga şâh erdim ki devrânımni sâğındım
- 10 Aña esrâr-ı nihânım der erdim manga ayturdi
Nigârım sîm u ten serv u suhendânımni sâğındım
- 11 Cihânni izledim Sâkıb nişânın tapmadım asla
Peri yeñliğ melek-veş şûh-i nihânımni sâğındım

67

Mef'ûlü Mefâilün Feûlün

- 1 Lütf eyle meñe şeker zebânım
Kirsün tenimge bu hasta cânım
- 2 Mihrniñ yükidin kaddim hem boldi
Ey mâhılikâ kaşı kemânım

- 3 Saçıñni yüzinge yayma ey mâh
Közümge kara olur cihânım
- 4 Tañri üçün ey nigâr-ı ra'nâ
Sariğ yüzime akızma kanım
- 5 Bülbül peri bâling savurgey
Gül 'ışkide âh ile figânım
- 6 Meyhânedede câm ile cemâliñ
Körsetmedi sâkî mugânım
- 7 Sâkıb dilige merdarib bol
Köz merdumi içre cihârânım

68

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Ey Yâr-i mihribânım men seña 'âşık oldum
Cismim içide cânım men seña 'âşık oldum
- 2 Keldim vatannı taşlab yattım kûyiñni huşlab
Ket deme bu itiñni men seña 'âşık oldum
- 3 Bul yerde men garîbmen hicriñde sergarîbmen
Kılğil menge terahhum men seña 'âşık oldum
- 4 Ketmakka yok mekânım toprağı kûyiñ oldum
Başım üzre kadem koy men seña 'âşık oldum
- 5 Hâk-i siyah kuliñmen kadrimni sen bilürsen
Ey dilberi kadrân men seña 'âşık oldum
- 6 Nâz u 'itâbiñni koy men korkunçluk kuliñmen
'Işkiñde âciziñmen men seña 'âşık oldum
- 7 Köp 'ayblik kuliñmen 'aybimni sen bilürsen
Ey, 'aybim ile algan, men seña 'âşık oldum

8 Dilde cerâhetim köp merhemni sen kılusen
Dânâ-i tabîbdursen men seña ‘âşık oldum

9 Sâkıbga ber muhabbet sıdk u dil hem ‘atâ kıl
Derdiñ bile devâ koy men seña ‘âşık oldum

69

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

1 Dil arâmin aldı tün kün yâr-ı dil arâmım
Ciğer kan eyledi dâim lebi gonca gül endâmım

2 Harâb eyleb kaddim hem kıldı hicrân deştige taşlab
Dilim sayd etti ul zâlim kaşı yây közi bâdamım

3 Kelürmen deb dilimni şâd kıldı bî-vefâ yârim
Kelur mu deb kûyide intizâr oldı dil u cânım

4 Visâl ümîdi birlen mübtelâmen şâm u seher anda
Bolur mu subh-i sâdikge mübeddel tâli’-i şâmım

5 Humârim haddin aşti sâkıyâ eşki-i hâtirmen
Kerem kıl bâde sâf ile toldur bu sınık câmım

6 Çemende tün ü kün nâlân giryândursen ey bülbül
Nümâyân etgan ohşar yüzini ruhsâri gülfâmım

7 Kaçıb sersân u hayrân deşti ‘isyân vahşisi durmen
Tamâm et küfr-i zülfiñ bendide imân u islâmım

8 Sedâ’im haddin aşti hastamen ‘isyân renkâmidin
Tamâm et toldurub bir kâse mey birle serencâmım

9 Yetalmay ka’b’e maksadga hârigân leng u lâgermen
Belimge kürşât ey pîr-i mugân sıdk ile ihrâmım

10 Talebgâriñ erur kûyiñda yatgan bir gedâ Sâkıb
Zekâtı hüsn ile şâd eylebân ‘ıyd eyle eyyâmım

- 1 Kulligîni özümge kay gün ihtiyâr ettim
Ne buyuseñ emringe tün ü kün şu'â ettim
- 2 İtleriñ yalâgide yuvundu idi maksûdum
Maksadım revâ eyleb hâcetim berâr ettim
- 3 Dünyâ ilkime kelib yüz belâga yâr eyleb
Çûbçe közimga ilmay yüz belâga yâr ettim
- 4 Fakr mesnedi üzre hükmrân gedâdurmen
Cem ile Sekender'dek özni şehriyâr ettim
- 5 Her hatâ eğer körsem zerre ihtiyâr etmey
Tövbe-i nasûh eyleb tevfik ihtiyâr ettim
- 6 Deyr eşiği toprağın zerresin eğer tapsam
Közge tûtiyâ eyleb durce i'tibâr ettim
- 7 Sâkıbî günahkâriñ nice kûh 'isyânini
Tûr-i teşnesi birle bâdege düçâr ettim

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Dilâ işanma 'ömürge vefâsı yok 'âlem
Nebiler olmadı bâki ne Şehriyâr-i nesimim hem
- 2 Peyamber aydi bu dünyâni âhiret cisri
'İmâret etti bu cisr üstige Benî Âdem
- 3 Cihânni 'izzetidür bî-vefa binâ koyma
'İmâret ile ger olsa zemini müstahkem
- 4 Şemâl yoliga koygan çerâğı 'ömrü ile
Su yolu üzre 'imâret kim kılur bî-gam

- 5 Ümid harmen eterler zirâ'at etmesdin
'Amelsiz ebleh eter Tañri'din ümid kerem
- 6 Kolida zerre 'amel yok günâhni tuhfe etib
Ümid sendin etib keldim ey şeh-i 'âlem
- 7 Yoluña bir keçelik Sâkıb oldu mihmâniñ
Dilini şâd kılıb sal yoliñe Yâ Ekrem

72

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Yâr cânân ile cânım erdi behem agveş cân
Bul küni zindân-i ten içre kelib eşkim revân
- 2 Bâg-ı vaslı içre çün tâvus ul nun şâd ettim
Deşt-i hicrânide bul kün tolganurmen çün yılan
- 3 Gülşen vaslide ul kün hürrem ü handân edim
Heçr vâdiside bul kün boldi rengim za'ferân
- 4 Vasl-ı tahtı üzre ul küngüdek hürrem edim
Heçr-i vîrânide misli çuğd boldim nâ zamân
- 5 Vasl-ı bostânide ul kün kaddim erdi serv-i nâz
Bul küni hicrân yükidin kâmetim hemçün kemân
- 6 Gülşen vaslı içre yüzlerim gülgün edi
Deşt-i hicrân bul küni boldı çün rengim samân
- 7 Nefs-i şeytânni kolida bul küni boldum esîr
Bir kün bolgüng alar kaydidin âzâd u emân
- 8 Bul kün ten külfetide zîr-i yâr-ı gamdek edik
Bir küni çün senâ bolgüng kâmkâr u kâmrân
- 9 Bul küni Sâkıb bolubsen gam gemâmide hazîn
Bir küni bolguñ kerh bezmide âhir şâdumân

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Tümen cânimni kurban kûy-i canân eyleyâlmesmen
Milh pâyini men nazri Süleymân eyleyâlmesmen
- 2 Cihân câni tapsam yârga nazr eylesem dermen
Lûd hakîr tuhfeni makbûl-i Sultân eyleyâlmesmen
- 3 Dilimni goncasi kan boldi bî-hed hecr-i şâmide
Visâl bâğide goncam gülistân eyleyâlmesmen
- 4 Figân-i bülbül kumride serv u gül bu bâğ içre
Alarni körmak üçün 'azmi bostân eyleyâlmesmen
- 5 Likâyî 'ar 'ar şimşâd serv-i nâz cân aldı
Kadi yâdin kılıb 'azmi hiyâbân eyleyâlmesmen
- 6 Nisân makdemini közge sürmek ıztırâbında
İkâmet gûşe taht-i Süleymân eyleyâlmesmen
- 7 [...] 'âşık zamîridür sinân 'ışkıdın mecrûh
Özim Sâkıb alar fevçige buhtân eyleyâlmesmen

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Ey közüm bir söz kılay zevk ile tatgil lezzetin
Cân kulağı birle añlab bil ani keyfiyetin
- 2 İsteseñ merdi Hüdâ'ni ayteyin evsâfını
Cân bile isteb tapıb körgaysen anı devletin
- 3 Lokmasi pâk közi yaşlık erur boynu sinuk
Râst sözleb kılmağay bir mü'minni gıybetin

- 4 Yahşilarni sohbetige tâlib olgay cân bile
Gâfil u nâdânlar ile bermes körseñ rağbetin
- 5 Dâimâ halkı Hüdâ'ni Hak tarafga ündegey
Dâimâ sarf eylegey hayrât işge himmetin
- 6 İhtiyât ile namâz okub edâ eyler zekât
Cân u dil birle kılur vâlideyni hürmetin
- 7 Kavlı u fi'l u hayrini mü'minlere tutmes dariğ
Keça kündüz eylegey üftâdelerge şefkatın
- 8 Kavlı u fi'lin ihtiyât ile kılıb halvet tutub
Ahtarur dâim huzûr-i kalbi hem himmetin
- 9 Tapkânin isâr kılgay köñli dünyâdin savuk
Hükmü şer'i ile Hüdâ yoliga kılgay izzetin
- 10 'Avretin saklab emânetge hiyânet kılmagay
Tapkusidur ul kişi Firdevs-i a'lâ savletin
- 11 Bilse hasdın kem özini hulki hoş hâmûş erur
Berme hergiz koldın ul merdi Hüdâ'ni sohbetin
- 12 Bul sıfat merdi Hüdâ'ni tapsa ger her neki baht
Tapkısîdur sohbetindin feyz ile hâsiyetin
- 13 Yürgüsi âfâk üzre 'izzet u kadri bülend
Saklagay halk arâ ul merdni Hak'ni hayyiyetin
- 14 Ehl-i dünyâlar közige hâr u bî-mikdârdur
Ehl-i 'ukbâ vu Hüdâ bilgûsi kadri kimmetin
- 15 Közge ilmey kadrini bilmey kişi inkâr eter
Hâr olub, imân ketib 'ömride korgey külfetin

- 16 Tut mukaddem Hak yolın dünyâ işidin sıdk ile
Tört künlik dünyâga satma âhiretni ‘izzetin
- 17 Söz tekürmey halk-ı ‘âlemdin öziğe ‘ömrünü
Ötkerurkim halk-ı ‘âlemdin aşurgey şevketin
- 18 Her karaganda edebsiz bilmegey munça ‘amel
Bilgûsi yüz nev köçet bâğbân berniyyetin
- 19 Kutb-i Hak’dur berma koldin dâmenin ul merdni
Sâkıbâ toprağı bolgil cân bilen kıl hizmetin

75

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Köñül cân u cihân canânıma kim bermasun cânın
Ve bilkim bergusi halk-ı cihân sıdk ile imânın
- 2 Kazâ takdîr mektûbin yazarda yâr sevdâsın
Meni ikbâlîme yazgan ikandür hattı reyhânın
- 3 Ki bu nâdân kulum bilmey meni ‘ışkım kabûl etti
Eğer bilse kabu etmezdi tağlar pâre bolganın
- 4 Kılalması dedi yâr ‘ışkımgâ tâğ u yer u kök tâkat
Kabul etti bilalmay ‘âşıkım derdimni pâyânın
- 5 Başıge tüşti bildi ‘ışk derdi mühlîk erkândur
Hazârân derd u renc ü belânı bilmedi sânin
- 6 Yatıban oti berk-i ‘ışkı nisyân közi yaş
Külin kökke berib sila akuzgay haşr u meydânın
- 7 Ölmey yâ tirilmey yâ külmey yâ kutulmay
Külüb dilber temâşâ eyledi ‘ışkıda kuygânın
- 8 Terahhum eylese şâyed nigâr ‘âşıkını hâlige
Nümâyân etse şâyed közima mihr-i dîreşânın

- 9 Kötarsa başımı hâk-i mezellettin dese şâyed
Bul bîçâre bilmes, men bilürmen sırr u a'yânın
- 10 'Aceb yok bahtiyâr olsa kutulsa renc ü külfetdin
Hakîr mûr tapsa nâgihân dest-i Süleymân'ın
- 11 Kalem-i şâh u varak berg-i dırahtân, siyâsi bahr
Bolub bitse tugenmez şerh -i derd-i 'ışk tıbyânın
- 12 Kerem eyleb kadeh tut sâkîyâ yekbâre mahv etsun
Kitâbım safhasidin cürm ü 'ısyânimni yazgânın
- 13 Uşal nâdânligim 'ilm oldi Sâkıb zülm 'ayni 'adl
Nasîb etti bize şerh-i cemâl-i yâr 'irfânın

76

Mef'ûlü Mefâilü Mefâilü Feülün

- 1 Ey közleri âhu, yüzi gül, kaşı kemânsın
Kâkilleri sünbül, tişi dürr serv u revânsın
- 2 Ra'nâ kaddi gülgün,yüzi üzre lebi gonca
Zülf-i anber sîmin -zekn,mürçe miyânsın
- 3 Kâşinñ kılıç u gaming oti,hencer-i müjgân
Feth etgüçi dil kişverini şâh-ı cihânsın
- 4 Vasfîñni işittim nice yol halk-ı cihândın
Ger kılsa hord etguçi vehm u gümânsın
- 5 Yahşi dese ger yahşi nafîñni
Bolgusi yaman her ahdi dese yamansın
- 6 Ne deb sıfâtiñ tugatur aslı kemîne
Ger bitse kalem singuçi kasr-ı reyyânsın
- 7 Dânáligiñ 'âlem arâ meşhûr-ı cihânsın
Dem urmeguçi halk içide hiç medânsın

- 8 Çâh-i zakiñ içre çû Yusufi dil u zârim
Sen Mısr-ı cemâl içre Züleyhâ –i zamânsın
- 9 Her gisûv-yı her tâbeñ her târende ming dil
Efsûn ile bend etguçi miñ şerri zamânsın
- 10 Bir kördiyu “ La havle” okub ilkini tişleb
Sâkıb dedi Allah neçük âfet-i cânsın

77

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

- 1 Serv u kaddiñe pâymâl şimşâd ile serv u semin
Şehlâ köziñni aldide şermerde âhû-yı Hoten
- 2 La'li lebiñ şeker töküb, şekerni sindurdi
Vakti tebessüm tişleriñ zâhir kılur dürri ‘adn
- 3 Yoktur cihânni izlesem sendek melâhat-ı destgâh
Ey hired u melek cemâl,ey şem’i yâkut-i leken
- 4 Miskîn nevâz olduñ, meñe lütf ile külbem sarige
Bir keldiñ öldürdiñ meni ey tût-i şîrîn sühen
- 5 Aytur halâyık közleriñ oynar gazâli sermest
Men aytaram bâdem-i ter nergîz gülini kösteren
- 6 Nâziñ edâ ey nîk- huy düşman güzâri cenki cûy
Ey mâh-ı tal’at nîk- rûy ey dilberi ‘âşık sun
- 7 Kumrı bergi saldim boyun boynumga tavkı bendelik
Ey serv u nâzi bostân vey gülistân-ı şîrîn
- 8 La’liñ tuzar İsa kabi cân yahşilikni şebusin
Yâ Hızırı hayvân üztide bâzede Meryem musen
- 9 Yüz üzre terdin katreler ul kün körub hayretde
Gül bergi üzre katre su şebnem çekib mu yâsumen

- 10 Hergâhıma teşrif etib kıldıñ dilimni şadumân
Köz matzeridur mütecellî rûşen erur beytu'l-hazan
- 11 Ey pâdişâh melek hüsn taht-i Süleymân bâr gâh
Tang yok Süleymân dese el atiñni ey nâzûk beden
- 12 Nazmini her beyti üze nâmiñni bir harfin etib
Tâc eyledi Sâkıb bütün ey Yûsuf gül birmin

78

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Zâhidâ seña sakal u 'ârız-ı gülnâri hayf
Elyegen tertîb birle cübbe vu destâri hayf
- 2 Tildedür zikr-i Hüdâ köñlüñ içre fikr-i fisk
Dildegi tasdik kalb tilidegi ikrârı hayf
- 3 Köñil içre bet hayâli zâhiriñ mü'mindürtür
Gülistân yeñliğ taşı zîbâ içi pirmâri hayf
- 4 Keçasi tövbe kılursın kündüzi eyleb günâh
Tövbe vu zâri bilen tesbîh u istiğfâri hayf
- 5 Dilde hırs-i mâl u câh u kolda ihsân zerre yok
Bî-sihâ vu hayr senge dirhem u dînârı hayf
- 6 Tîre dilsin devlet-i ârâiş dünyâ nedür
Rengi vu ruhsâri nâ-hoşki gül ü gülzâri hayf
- 7 Özni mü'min eylebân cennet ümîdi eylediñ
Turmadiñ kavliñda seña "Tahtiha'l- anhâri" hayf
- 8 Bülbüla beş kün çemen vaktide efgân eylediñ
Şâh-ı gül seña nedür belkim likâ-yı hâri hayf
- 9 Hızırni cediñ dediler şeyh hâkâni seni
Yüz lütf birle seña eylegân îsârı hayf

- 10 Sâkıbâ her çendi ‘âsısın Hüdâ dergâhide
Bâde-i gülgün taleb kıl demegil humâri hayf

79

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Ey dilâ tâki kılursın ‘ömrüñni mâdem hayf
Zâyı etdiñ dâimâ vaktiñni subh u şâm hayf
- 2 Âdem evlâdını “ Kerremnâ”ge dâhil eyledi
Hüsn-i sûret hüsn-i hulk ‘ârız-ı gülfâm hayf
- 3 Kirmegey hergiz kulâğiñe nasîhat eylese
Lütfi birle nâzil olgan yârdin peygam hayf
- 4 Sedd-i hezârân ni’metin Tañrim kerâmet eyledi
Kulluk eyleb, şükür kılmassın, señe in’âmı hayf
- 5 Koldadır zâdi sefer, alnında maksad ka’besi
Kervân kaktı celesni señadur ihrâm hayf
- 6 Bir müslümanni yaman deb, tilge aldın atini
Ming til ile özni elge eylediñi bed-nâm hayf
- 7 Sâkıbâ boldı işiñ tertîbi kasr u bâğ u râğ
İki künlik ‘ömr üçün kıldıñ hayâl-i hâm hayf

80

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Dostlar gafleti bolma bir kün ölgüñ bî-hilâf
Dâimâ yatkan yeriñ tenhâ karanğu bî-şikâf
- 2 Yeb içib köp uhlabân, cismiñ semurtmaklık bile
Gör ‘azâbin tapmagıl sen eyle nefsiñe hilâf
- 3 Köp yeseng köp su içersin gaflet esbâbi bolub
Tâ’atiñ kem bolgusidur, bomagay cefdın mu’âf

- 4 ‘Ayb eyleb mü’minin aybin izhâr etmegil
Tangla mahşer deştide bolgusi ‘aybiñ inkişâf
- 5 Tâ’at u takvâni zâhid pîşe eylersin müdâm
Dâimâ yürdüñ rızâ-yı nefis ile köp kılma lâf
- 6 Ka’be-i maksad yolın sordum hakîkat pîridin
Eyle dedi deyr-i perî hâkin dâim tavâf
- 7 Tâlibâ sîmorg maksadı kaskin etiñ dâimâ
Himmat atını minib kasd eyle râh-i kûh-i kâf
- 8 Deyr-i peridin suâl etsem cemâli yârdın
Körmegeysen dediler tâ bolmagunçe bâde sâf
- 9 Sâkîbâ kim koydı seña, halk pendin kılmagıl
‘Ayb hâsıl etme ki, dâim kılursan i’tikâf

81

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Ey köñül bir söz kılay, başdın ayak i’câzlık
Añlagıl bolsa dımâğında eğer hem mümtâzlık
- 2 Kem yegil kem uhlagıl şeb hayzâ olub, hâmûş bol
Bu ‘amel bolgusi rûhinge gerdûn tâzelik
- 3 Dâimâ ehl-i muhabbet, yahşılarni izlegil
Bî-haber gâfil yamanlar birle kıl nâ- sâzlık
- 4 ‘Âkıl ehli birle kılğıl her ne işni meşveret
Aklı yok nâdânni kılma özünge hemrâzlık
- 5 Eyleseng bir pul sehâvet hayfdur bî-derdge
Kılğusi derd ehligi cânîñni berseñ azlık
- 6 Nefsni râyige kirme eylegil dâim hilâf
Aks alıb bir sözni kılma eyle şem’i közlık

- 7 Kalbge köz ü kulak til açıb zikr eylegil
Halveti kalbiñ bolur gayb ile dâim zârlık
- 8 Ger du'âda bolsa te'hîr icâbet ağrınma
Bolgusi şîrîn eğer ma'şûkiñ olsa sâzlık
- 9 Sâkıbâ özüñ 'amel kılmay, kılursın pendni
Kılgusi kimni kulak u hâtirge sâzlık

82

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Ey köñül bolgil tarikat yoliga hâlâ refik
Nefsime hem keşke bolsa edi bercâ refik
- 2 İkiñiz tâ bolmasa Hak yoliga mümkün emes
Boluniz ey nefis ü köñlim kılmay istiğnâ refik
- 3 Nefs garkâb olmagay tâ bolmasa 'ilm ü 'amel
Yârdi deryâni asâ bolgaç “yed-i beyzâ” refik
- 4 Ma'rifettin bûy alur bolsa “ledünnî”din nasîb
Hazret-i Âdemge boldi “‘ilmü'l- esmâ” refik
- 5 Pîr baksa sâhil maksûda elbette çıkar
Keşti bî- desti pâge bolsa ger deryâ refik
- 6 Tâ mürid ü pîr bir bolmay, tapalmas maksûdin
Bolmagay ferzend, bolmay hâtun erge yâ refik
- 7 'Âkıl erseñ pîr dâmenin tutub koygil kadem
Körmagan yolga kirer mu bolmasa binâ refik
- 8 Ehl-i diller kâşida zinhâr dilni saklagil
Zerre-i şek birle bolmas Hızır'ga Mûsâ refik
- 9 Yâr-ı Hak bolmasa zehr olgusi âb -ı hayât
Otgâ küymas her kişige bolsa ger Allah refik

10 Cân bilen bağlab kademni koydi cânân sarîge
Ey benim aygil meña bolmasmusın ayâ refîk

11 ‘Işk dâğın Sâkıbâ, cânîñe ur kulmen disañ
Hâcesi tapmas kulini bolmasa tamga refîk

83

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

1 Ehl-i dünyâlar digeyler, mâlı yokni cânı yok
Bilki bu sözdin alarni, mutlaka îmânı yok

2 Enbiyâ vu evliyâlar tutmadiler mâl u pul
Belki onlar rûzi gârı içre aş u nânı yok

3 Ehl-i dünyâlar namâzide hesâb-ı mâl u pul
Tilleride yâd-ı Allah, ma’ni subhânı yok

4 Kelgusi yâdige Mennân kim içide nân bâr
Dimegey hergiz Hüdâ çünkim içide nânı yok

5 Kavli peygamberde ermas lâyiki la’net Yezîd
Ehl-i dünyâlarğa la’net kılrsa hiç tâvânı yok

6 Ehl-i dünyâlarğa her kim eylese köp ihtilât
Bî- devâ derdi erur keçmaklığın imkânı yok

7 Eyleñiz ma’zûr, Sâkıb dedi ma’nâ-yı hadîs
Aslı yok sözni müslümân, ger dese îmânı yok

84

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

1 Vasl-ı cânân nakd olur her kime bolsa cân şefîk
‘Âlem-i cânâ ulangay ger añâ cânân şefîk

2 Lüt-f-i Hak’din çeşme-i zulümât olur âb-ı hayât
Ot gülistân olgusidur ger añâ Rahmân şefîk

- 3 Şam-ı gamdın subh-i mahşerge çerâğânlık kılıb
Görیده hürrem yatur her kimge ger î mân şefik
- 4 Kul hem kaşide hemçün meşre-i ‘âciz bolur
Bir gedâ-i nâtüvâña bolsa ger sultân şefik
- 5 Ming çemen yüz miñ gülistânlarga yetgey âb-ı reng
Âb-ı rahmet yağdırıb bolsa bahâristân şefik
- 6 Lütf-i Yezdân bolsa dâri bolgusidur zehr-i mâr
Ger kazâ yetse bolalmas derdge dermân şefik
- 7 ‘Âmme-i mü’ miñe dâ nâlar şî’ârı lütf-i Rahim
Bilماغay nâdâña kılssa cânını kurbân şefik
- 8 Tiveni ecri bolur dâ nâga bersañ bir hilâ
Çûbçe kadrı bolماغay nâdâña berse cân şefik
- 9 Zehr-i çayın sunsa dâ nâ bil şerâb-ı erguvân
Zehr erur Sâkıb eğer berse ‘asel nâdân şefik

85

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Kâf u nundîn kıldı ‘âb-ı Dâ nâ Hayy u Tâk
Şükriini bercâ kılur her kimni bolsa aklı sâğ
- 2 Eylese kimga yamanlık özi aldige kelur
Kılماغay hergiz hiyânet kimni bolsa köñli ak
- 3 Kimni zikrin ayleseñ kıl yahşilik evsâfidin
‘Ayb-ı mü’ minni kılur kim söziğe salma kulak
- 4 Kışni zemînide bahâr yaznı zemînide gül
Zemînide yüz lütüf olur ger eylese yâriñ firâk
- 5 Perçe nân-ı coviñe toymadiler enbiyâ
Bâtinide yâğı toldur zâhiri kattığ segâk

- 6 Dostige âzâr etti düşmâniga lütf ü rahm
Bu cihânni vasfi şuldur sözima salgıl kulak
- 7 Külbe-i cûyin bile nân cûyin şükür kıl
Ehl-i ni'metlargadur kand u şeker zerrîn tabak
- 8 Her ne kelse dostindin dostin kaşide dost
Dostdin ger zehri yetse nûş kıl çeşme kıyâk
- 9 Kimge sûd etti cihânu bu cihân sultânligi
Taht-ı zerrîn tâc u leşker mahzeni tâk u revâk
- 10 Bil ganîmettir bu kün ham'iyet ey ahbâblar
Her gülîñ cem'iyetige bir kün olgay ihtirâk
- 11 Kaldırgâçdin 'ibret al Sâkıb havâdin kesb eter
Perçe-i cânga kanâ'at eyle kıl hâtırını çâk

86

- 1 Tarîkat ehli bukün berdiler 'aceb haberni
Kalenderâne otuñlar cihânni cûre güzarni
- 2 Nisâr-ı cân bile al pîrlerni du'âsını
Nesîmi subhı kebidur bahâr aña eserni
- 3 Direht bâğ içide behre aldı hergiz
Garezîdin aña tapgunçe bir nazarnı
- 4 Beyânı kotargilu bûlböldin ilgeri körgil
Ki mesîhât-ı du'â vakti nâle-i seherni
- 5 Közingni yaşlagil u ilkingni aç Hüdâ sâriga
Murâdı-ı gülşeni birle bahâr sebze-i tîri
- 6 Vefâ va'de kılı yâr eşîğidin ketma
Veger ne halk içide bî-vukûfidur bedri

- 7 Çerâğ-ı ‘ilm ile yurgil sefâ tarîkige
Karangu keçada körseñ vurûd u cû ceri
- 8 Günâh cerâhatidin derd-i bî-devâ tapsañ
Hevâlesige kılıbdur tarîk-ı pîrleri
- 9 Sefâyı kılıb tile Sâkıbâ köziñ yaşıdin
Hezânelerde takılmış muniñ kebi güherni

87

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Keçalar yığlab baribân âsitâning yâstânây
Sen yatıb uykuñni algıl men yürüb yıldız sanay
- 2 Gonca leb gül yüz kaşı yâ közi bådâmım meni
Her zamân bakıb cemâlinge temâşâlar kılay
- 3 Başlarıñdin aylanıb yığlab yürüb tañ atguçe
Yâdiñni eyleb ezib bağrım yüragimni tiley
- 4 El körüb bağrım yarâsın rahm etar mu hâlîme
Kılmasa derdim ilâcın subh kim kandak kılay
- 5 Derdiñni yürgan hicâzî perdege yâdiñ kılıb
Kû be-kû yığlab yürüb izleb seni kaydın tapay
- 6 Lâ mekân şehrini izleb bir nişânı tapmadım
Yâ közimni kâsesidin yâki cânımdin tapay
- 7 Ger izingni toprağın tapsam nişânıng uşbu deb
Katla katla bûs etib yüz ming atiñdin örgülay
- 8 Men kebi küyiñ itlerin tapıb cânım bile
Çâk etib köksüm bağır kanım yalâğige koyay
- 9 Küydürüb Sâkıbnı gerd eyleb külin kökka berib
Ey cemâliñ yüzini ul deşt-i sahrâdin tapay

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

- 1 Yüziñni körsem cennette bağrım tola hâr olgay
Sensizin iki ‘âlem eyşi mence zehr-i mâr olgay
- 2 Seniñsiz deşt u sahrâ könülür cennetni gülzâri
Libâsı sunduz istibrâkî çün hâr u zâr olgay
- 3 Meni nâz u na’îm u lütf birle perveriş kıldıñ
Vücûdimga sensizin bâğ u cennet çün şerâr olgay
- 4 Eğer bir yol meni dilhastani aytsañ yaman kul deb
Cehennem otı güyâ şâdlikden âb-ı şâr olgay
- 5 Cemâliñ körsem cennette bir yol ey dilârârim
Küyüb âhim otidin dûzehing hem çün gubâr olgay
- 6 Cemâl-i bâ kemâliñni eğer dûzehde bir körsem
Eğer yüz dûzeh olsun közima hürrem bahâr olgay
- 7 Yüzüñ bir körsetib yüz tığ ile miñ yol eğer soyseñ
Dem-i tığiñ suvi kevser suvidin heşkdâr olgay
- 8 Yüragım şerce şerce boldı hicrâniñ yarâsidin
Visâliñ birle merhem eyleseñ devlet düçâr olgay
- 9 Atiñni hâki râhiniñ şumârı bolsa bul Sâkıb
Meña yüz mülk-i dünyâdın füzünrâk baht yâr olgay

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Hasretâ cânımga dermân yâr –i cânân bolmadı
Cânı bî-ârâm-ı zârim anga kurbân bolmadı

- 2 Kadrini bilsem dedim ger kelse külbem sârige
Külbem içre bir zamân yâr-i kârdân bolmadı
- 3 Neyleyin bî-derd bî-ferdâ iken u señ-i dil
Bir zamânı derdlik cânımga dermân bolmadı
- 4 Şâdlikni körmedi hergiz perîşân hâtırım
Bir zamânı hem sohbet-i kâkil perîşân bolmadı
- 5 Bend edi könglüm Züleyhâ-i zamânım ‘ışkıda
Yûsuf-i dilbendi ul çâh-i zindân bolmadı
- 6 Çâyibâr eşkime kıldım hayân kirpigim
Hayf-i bostânide ul serv u hirâmân bolmadı
- 7 Kâş bogaydı uşal gülruh gülistân zîneti
Hayf bu gülşende ul zîbâ gülistân bolmadı
- 8 Va’de u vaslini kıldı hârlıkni astide
Hayf kim dîdem arâ hâr –ı megiylân bolmadı
- 9 Sâkıbâ bir kün bolur dîdenge cânân mûnisiñ
Demegil kim ul gülüm dîdemde mihmân bolmadı

90

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Aynı körsem mâh-ı ruhsârîñ dedim tenvîrini
Keçalar boynımda kördim kâkiliñ zencîrini
- 2 Ger namâz içre okusam sûre-i “nûn ve’l –kalem”
Rûberû olgum hilâl-i kaşlaring tasvîrini
- 3 Âyet-i Kur’an tilâvet eylesem her rûz u şeb
La’li labiñ şerbetidin körgeyin tefsîrini
- 4 Ger benefşe lâle vu reyhânni körsem her bahâr
Hûn-i ‘âşıkni körürmen ‘ışkının şemsîrini

- 5 Sâkıbâ ölgünçe kılığıl dil u cânîñ bile
Dilde vü tilde nigârîñ fikri ile zikrini

91

Mef'ûlü Mefâilün Feûlün

- 1 Kel dîdeme rance kıl kademni
Seyr eyle bu gülistân-ı iremni
- 2 Hüsniñ zekâtidin nigârâ
Miskînlara eylegil keremni
- 3 Ul kûyidin etme nâsahâ men'i
Sen dağı tavâf kıl haremni
- 4 Pendimge bu bazmde mefni
Tut göş tuz yardımni
- 5 Sen fikir dehâtın etme ey dil
Câ eyleme menzil-i 'ademni
- 6 Âheng-i Hicâz eyle mutrib
Terk eyle Irâk ile 'Acemni
- 7 İlkimde turub sınık sofâlim
Netgüm mey içerge câm u cemim
- 8 Kıldı cellâd közleriñ cânlara bî-dâd imdi
Eşit ey şâh bu mazlûm elidin dâd emdi
- 9 Derd-i hicr-i gam-ı firkatide hurâsân oldum
Bezm-ı vasliñda bu kün köñlüm şâd emdi
- 10 Zülf açıb şâne urub misk saçıb lütf eyleb
Kayddin cân kuşını eylegil âzâd emdi
- 11 Örgülay şem'i şeb târimi rûşen kıl âsânı
Meni pervâne ebr u bâlini berbâd emdi

- 12 Dâne vu hâl kara zülfidin eyleb dâmi
Saydı kılsun dil-i mahzûnimni saydı edâ emdi
- 13 Bülbulâ ötti bahâr eyle bukün mevsûm-i gül
Sûd kılğay mu hazân faslide feryâd emdi
- 14 Dil üyin zülm bile tâki etersın veyrân
Kel kadem rence etib eylegil abâd emdi
- 15 Sâkîyâ bâde-i cân bahş ketur nûş eyleb
Deyr peridin alay ‘ışkga irşâd emdi
- 16 Ders-i ‘ışk u sabak derd velidi Sâkıb’ga
Yetmasun nefesi hû fenide eyrâd emdi

92

Fe’ilâtün (Fâ’ilâtün) Mefâ’ilün Fe’ilün (Fa’lün)

- 1 Yine bir kâ’ide beyân eyley
Asl söz cângadur şifâ vu devâ
- 2 Kar u yağmur tökülse issikda
Bolğusi yer yüzi cihân ârâ
- 3 Ger sovuk yerga ikisi yağsa
Anda bîcân bolur heme eşyâ
- 4 Rîzeş nezledin heme ‘illet
Cism-i insânda bolğusi peydâ
- 5 Zarar etmes issik mizâc olsa
Gül ü gül açılğusi rûh simâ
- 6 Zarar etgey sovuk mizâc olsa
Küllü ‘illet aña bolur hemrâ
- 7 Rengiden kan kaçıb zaîf [olğay]
Ağır olğusi cümle-i a’zâ

8 Sovukni 'illetin beyân etsem
Yukarıda okub körüb añla

9 Hükemâ hikmetin beyân ettim
Uşbu reng kâ'ide kılıb icrâ

93

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

1 Yine kâ'ide beyân eyley
Cân kulağı birle eşitse

2 Neça sözlerdin kılıb temsîl
Erur hâtun misâli 'arz u semâ

3 Âsumân yerge tökse yamğur
Yerdin olgay tevellud eşyâ

4 Hölçilikde semurgusi yerler
Şecer u sebze bolgusi huzrâ

5 Haddin aşıb eğer yâğın bolsa
Hiç dâne kökarmagay asla

6 Ger hâtun köp yer sovuklikni
Bala karnide olmagay hiç câ

7 Balasi ölgey ve çökib kolgay
Tuğmay kolmakğini bâ'isi anda

8 Sovuk hölga yer erur tâlib
Cümle hâtun uşbu misâl añla

9 Cümle hâtun bile heme yerni
Souk hölga tab'idur âşinâ

10 Anıñ üçün hâtun tabîb olsa
Misli âb issik kılur sovukni defhâ

- 11 Buyurur cümleli sovuklikke
Issik eşyâ yeme degey asla
- 12 Yemegil mutlakâ issiklini
Kogurib ortagay heme a'zâ
- 13 Zinhâr yemegil besed zinhâr
İssik öltürğusi heme hiç câ
- 14 Sovuk eşya erur gülistânlık
Bil gûristân heme issik eşyâ

- 15 Bul zamâne tabîb[i] halkıga
Uşbu hikmet bolubdurur icrâ

94

Mef'ûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün

- 1 Nâz okuna köksimni nişân eyleseñçi
La'liñ kabi bağrım tola kan eyleseñçi
- 2 Zülfiñger her birle salıb cânıma kallâb
Mecnûn kabi suvâ-i cihân eyleseñçi
- 3 Köksimni cefâ hecridin pâre etersın
Köp cevr u cefâlarga nişân eyleseñçi
- 4 Aşib tuşar 'âlem arâ 'ışveleringdın
'Işk otıga ortab meni kan eyleseñçi
- 5 Ruhsâr-ı kuyaş tişleri gevher lebi gonca
Müjgân oku kaşlarıñ kemân eyleseñçi
- 6 Câdû köziñe sürme-i hindû çekersın
Âhir meni cânımga ziyân eyleseñçi
- 7 Sâkıbâ başıña saldı Hüdâ 'ışk cefâsın
Allah hakkı köp âh u figân eyleseñçi

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Cism u cân hoşhrâmım iki dâliñsadcasi
Ol elif ey servi kaddi bî-misâliñ sadkasi
- 2 Nûn-i ahd-i ‘anberi derçidin îsâr üçün cân ilkide
Yañi aydek vesimeli müşkîn hilâliñ sadkasi
- 3 Cân tasadduk bolsun ey gül kâmeti mevzûña
Kalgan iki nokta ey gül iki dâliñ sadkasi
- 4 Seyr-i gülşen eylebân bostân sari kılsañ hirâm
Tâze güller safhasi ruhsâr-ı aliñ sadkasi
- 5 Gülşen içre cân berib şâh-ı gül üzre andelib
Sındırur teñ şeker şîrîn makâliñ sadkasi
- 6 ‘İşk deştide şehîd olmuş hezârân’âşıkıñ
Cân-ı pâk u bî-zevâlidur visâliñ sadkasi
- 7 Fırsatidur dilberidin hâkânı ger merdûdidur
Sâkıbâ sun bâde kim nîk u hasâliñ sadkasi

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

- 1 Sabâ yetkur seherde yâr u cânımga selâmımni
Ölümdin hem yamanrak intizârıñ deb peyâmımni
- 2 Dilimni rûşen etti va’de birle subh-i kâzibdek
Mübeddel subh-i sâdıkke kılur mu baht-i şâmımni
- 3 Dedi meyhânedede sâkî cemâlım bâdedin körmes
Kirer Mescîdge zâhidler bilalmaydur merâmımni

- 4 Günâh deştige kaçtım lîk lütfidin ümîdim bâr
“Tutub zülfimge bend et” dermukin kaçkan gulâmımnı
- 5 Günâhni seli berbâd eyledi bünyâd-ı ‘ömrümni
Gamım yok mutlaka pîr u mugân toldırsa câmımnı
- 6 Közimni rûşenini deyr eşğın hâkidin derler
‘Aceb yok bahtiyâr olsa meña Hak bersa kâmımnı
- 7 Kelib halvetde aydı “ elge sırrım âşikâr etme”
Nigârım cân kulağı birle ukğın deb kelâmımnı
- 8 Köray deseñ cemâlîm tendin ot cânıngni ber meña
Dedi mirât-ı cânđin kör rûh-i bâkuti fâmımnı
- 9 Netarsın körgali çehre cemâlîm arzû eyleb
Bolur fikrimni alsañ dilge Sâkıb tilge nâmımnı

97

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

- 1 Cihâniñ şâhidur her kimni sendek bolsa cânânı
Senge cânın fedâ kılmas kişiniñ yokdur imânı
- 2 Nigâh nergis fettâniñni bî-mârı ger bolsam
Hayâli kâmetiñ ma’cunidur cismimni dermânı
- 3 Tebessüm çağı gevher tişleriñ yâdını ger kılsam
Havâsı bahr-i ‘ummân tabkusi kalbim güher kânı
- 4 Şehîd hanceri ‘ışkıña kılsa tañla hûn da’vâyı
Cemâl-i yâr kaña kan emasdur ani tâvâni
- 5 Kimi kim vasl çağı bir nigâhiñ feyzini tapsa
Cebeli Tûr-i Sinâ sînesi Mûsâ aniñ cânı
- 6 Takarrub çağı ilkiñdin kişi kim câm-ı mey tapsa
Degil kim ul mü’mini durur yokdur aña sâni

- 7 Cihân meydânige cânâ hirâm eyleb çıkar bosañ
Kökargay serv-i nâziñ feyzidin ‘âlem hiyâbâni
- 8 Cemâlidin nikâb açmas berib dîdâridin va’de
Erur mahşer künide ilkimde yârimni dâmâni
- 9 Nigârâ âsitâniñ toprağı Sâkıb eğer bolsa
Hayât-ı câvidân tapkay erur ‘âlemni sultânı

98

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Dalâletde ol kim dünyâda türlük müdde’â eyler
Perâkende erur ol kim talebi ‘az Hüdâ eyler
- 2 Perîzâdiñni öz şîşeñdin ahtar ey safâ tâlib
Seña ol şîşe içre her ne maksûdiñ edâ eyler
- 3 Niğârı nâzenin cismiñde heme cân-ı dil birle
Tapar ol mihrîbânin ol kişi cânide câ eyler
- 4 Uzak ermes niğârin dâimâ câniñ kuçağide
Neçük ol bî-haber cânını cânândin cüdâ eyler
- 5 Aniñ sırrını köñlüñ içre hem cândin nihân tutgil
Hayâli mûy u bûy-i gül raksidin hayâ eyler
- 6 Aniñdin bî-haber her kim cihân ehli aña düşmân
Kim andin bâ haber ‘âlemge özni âşinâ eyler
- 7 Kişi ani gedâsıdur cihâña hâceti tüşmes
‘Atâ-yı râigân tapgan kişi özni gedâ eyler
- 8 Kirib mahkûm-ı Sultâña özin teslîm eter hem kim
Ayâz kul kebi ‘âlemge özini pâdişâh eyler
- 9 Cihânni şâhligi Sâkıb hayât-ı câvidân tapgay
Tün ü kün kûy-i cânân sâri cânını fedâ eyler

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ottüm deriğ dünyâda derd u sitem okub
Çün bülbül sitemzededek derd u gam okub
- 2 Dünyâni siccîni mü'min kâfirni cenneti
Dedi Rasul şâh-i arab vel 'acem okub
- 3 Hatt u havisni köp okudum çıkmadı sevâd
Çıktı sevâd-ı hoş meña 'ışk-ı senem okub
- 4 Erurmiş tamâm-ı âdemler mübtelâ-i nefis
Nisyân kılur Hüdâ'ini fikr-i direm okub
- 5 Bolalmas edâ Hüveydâ gam rûzigâridin
Yürseñ hazar sal ani dem bedem okub
- 6 Kayu işge kadem koysam meña andin ziyân boldi
Meni bîtâleim ey dostlar köp imtihân boldi
- 7 Yüzim şûr yolim kattıg yürürmen türfe bî-tâli'
Kime men mihrîbân bolsam meña nâmehribân boldı

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Muhabbet hâsıl etgil dîde-i pür nem kerak bolsa
Hüdâ'ni yâdide bolgıl dil-i bî-gam kerak bolsa
- 2 Yiğidin baş kötarmegil günâhinge tutub mâtem
Felekdek sernigün bol câme-i mâtem kerak bolsa
- 3 Heves tâğide su yokdur yügür anga çün Hâcer
Zebihdek dünyânı tep çeşme-i zezem kerak bolsa

- 4 Ölümse deb kalâğândek günâh deştide kalma
Çü bülbül-i hoş nevâ bolgil gül-i hürrem kerak bolsa
- 5 Kıyâmet âb u rûyidur Hüveydâ yeğlagil dâim
Gül-i ruhsâringe tañla seni şebnem kerak bolsa
- 6 Ölümdin zerre vehmim yok veli korkkuçim andin kim
Ki men ölgeymenu ketgey başımdin yâr sevdâsı (Nevâi)

101

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Keladur 'ilm ehli cümlesige müddeâ kök çay
Murâdı hâsı 'âmı maksadı şâh u gedâ kök çay
- 2 Eğer tullâblar içse bolur bî-şek Felâtun tab'
Eğer ehl-i ta'rif içse bolgay asfiyâ kök çay
- 3 Nice hasletlerin bir bir kıladı yâd ey rumûz ehli
Kılur uykuni zâil yiğlatıb köñlüñ safâ kök çay
- 4 Eğer pul tapmasañ cân birle cânıngni girev kılgıl
Müyesser bolsa bir demlem alıb iç yüz tillâ kök çay
- 5 Biridur kâti' balgam biridur kuvveti a'zâ
Kılur hazm ta'âmiñ terletib ta'biñ safâ kök çay
- 6 Biturgay gussa vu gamni köterib ter dimâğ eyleb
Köñil âyinesin zenkâridin bergey cilâ kök çay
- 7 [...] cân u köñil bâğige bu yeñliğ meserdur
Eğer küfr olmasa Billâh der erdim Rabbenâ kök çay
- 8 Koyub tiryâki ma'cûniñ bile yâkût evrâkiñ
Hekimâ nûş dâru ornige bergil menga kök çay
- 9 .
İçersiz ehl-i Çîn birle eğer kılmasañ gizâ kök çay

- 10 Veşika (vaşak)mahzar u fetvâ sakâtiñ tevfiķiñ içre
Bitiñ ey ‘âlim u müftü dibân içseñ zor kök çay
- 11 Ey ‘âlim u ‘âlem ders ehli içre ber cümle
Kıyâs-ı kisse isbâtın kılıbân müddeâ kök çay
- 12 [...] rütbesi [...] hatâ mülki hatâ boldı
Hatâni kasr etib andin özi boldı edâ kök çay

TAHMISLER

1

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Bir kaniz u kul erur Havvâ bilen Âdem ata
Arz-ı kul boldı sukuniña hıramiña semâ
Mâh u ruyiñ sadkasidur kök üze şems u duhâ
Ey sabâhiñ sergeştesi Çin mülkide müşk-i Hitâ
[...] Hoten deştide âhu hem nevâ
- 2 Enbiyâlar hâsıl etti kurbetiñdin mu’cizât
Dîde-i Yakub’ga ber âhiñdin inbisât
Bend-i zülfüñ çâh-ı Yûsuf’ga yetkürdi necât
Teşneye la’l-i lebiñ zülmet arâ âb-ı hayât
Kök üze İsâ hatiñ Hızır’dın ister müddeâ
- 3 Hiç it mendek cürmüñ içre dâim bolmadı
Müstecâb ey señ-i dil kılğan du’âyım bolmadı
Men itiñe dergâhiñdin özge câyım bolmadı
Yeqlarimdin hâredik köñlüñ mülâyım bolmadı
Taşni yağmur suvi [hiç] kılğan emasdur mûmiyâ
- 4 Tâleiim kıldı katâr itlariñ eyleb pisend
Çün kilâde zülf-i zinciriñ bolub boynimga bend
Hâki bûsin tapganimdin yetti kadr-i ercümend
Hâki dergâhiñe yetkürdi meni baht-ı bülend

Şükür tâli-i Kâbe maksûda boldi rehnümâ

- 5 Ka'be hâlin iştiyâkida siyehdin hırka-pûş
Bâde 'ışkın feyzidin aldı hum içre taptı huş
Berhemem deyr içre zinnâring çekib eyler hurûş
Deyr peri la'lni nebek şerbetidin cur'a nûş
Tâk-ı ebrûniñ ne zâhid kıldı mihrâbi du'â
- 6 Ka'be-i kûyiñde ey kaddâr kadiñi meyli men
Men imâm 'ışkıñ ey sırrın muhabbet fenâni seyli men
Sabâ mihrâbı ebridi seniñdek leyli men
Râh-ı 'ışkında muhabbet ehliniñ ser hayli men
Vâmık u Ferhâd u Mecnûn meña eyler iktidâ
- 7 Şer'i millet taptı Sâkıb kufr elidin incirâm
Köz tutarman dîn binâsı emdi tapsa intizâm
Ani şükrüni kılurğa gûşede eyleb makâm
Tâ tirikdür Hâtîf'ni dest ü mâhir subh u şâm
Kol açıb saydı 'umr Sultân üçün eyler du'â

2

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ey vücûdim peykerin rakm içre ihyâ kılğûçi
Katre suvga köz berib keyfige binâ kılğûçi
Til berib mehd içre türlük sözge güyâ kılğûçi
Akl u idrâk u fetânet birle dâna kılğûçi
'İşk köñlige sâlib öziğe şeydâ kılğûçi
- 2 Altı künde yetti kök ta'mîrsiz eyleb becâ
Ul yetti eyvânini şem'idin eyleb ziyâ
Neça türlük hikmet ile sersebz[a] eyleb rasâ
'Alem-i îcâtda tün kün hükmini eyleb revâ
Her sırnı hayl- i muhdeslerge ihfâ kılğûçi

- 3 Ni'met-i imân akl ni'meti nefsi-i beden
Ni'meti icâd 'ilm ni'meti ferzend ü zen
'Âlemi içre niçe türlük ni'meti ser-i'ayn
Hâlıkı arz u semâ dâreyni Hayyu zü'l Mennân
Neça türlük ni'metni hânide peydâ kılğûçi
- 4 Ay u künni kılıb insân nûride eyleb gedâ
Vus'ati kalbini ser- cürfidin eyleb cüdâ
Şîşe-i kalbin muhabbet suyidin eyleb safâ
Saykalı 'ışkını sürtub reñini eyleb sadâ
Kalbin mir'atide hüsnün temâşâ kılğûçi
- 5 Ebr-i nîsân katresidin etti der âb-ı zâr
Bir kadin kimmetbahâ elmâs eyleb âşikâr
Câ kılıb kûh-i bedehşân içre la'li âbzer
Katre- i âbi menidin enbiyâ vu şehriyâr
Taht-i deryâda reki mercânni hemrâ kılğûçi
- 6 Tıflıkı bî-desi pâ mehrin atâ köñlide câ
Hükm ile sütüni anañ karnide eyleb cüdâ
Perveriş kıldı niçe künler berib süttin gıdâ
Lütf ile mehd içre tün kün çirkini eyleb safâ
Bizni yüz miñ lütf ile ölgünçe pervâ kılğûçi
- 7 Neça türlük sebze toprakdin bâlâ kılıb
Suv berib kökde alardin dâneler peydâ kılıb
Her yılı halk-ı cihân enbâri içre câ kılıb
Ni'met-i elvânni cân 'âmide bercâ kılıb
Gûreni bî-ot pişirmek birle helvâ kılğûçi
- 8 Kutbi dânağa berib fehm ü hıred zihn ü hayâl
Hikmet ehligi berib tedebbür akl u berkemâl
Neça Yûsuf' dek perîveşge berib hüsn ü cemâl
Cümlesin güldeste-i 'âlem kılıb hem bî-misâl
Cümlesidin dehri âbâdini peydâ kılğûçi

- 9 Nûh kalbidin çıkârıb nevha-i efgânını
Şevkini köñilge sâlib kuzgâtib tûfânını
Kök direht otini sâlib kalbige çobânını
Gark-ı deryâ kıldırıb Fir'avn ile Hâmânını
Deşt-i metleb kezdirib ilkini beyzâ kılğûçi
- 10 Bir Halili kalbide 'ışkını eyleb berkemâl
Âteşi Nemrud'ni tuğyânige berdi zevâl
Eylebân Yakûb'ni oğli gemide pâyumâl
Hüsni Yûsuf'din kılıb bir zerre izhârı cemâl
Ani hem öz 'ışkıde hem çün Züleyhâ kılğûçi
- 11 Bir kulini kadrini 'âlem arâ tevkîr etib
İns ü cin u vahş u tûyr u bâdeni tashîr etib
Lütf u ihsâni bile bir kulni 'âlem gir etib
Berî enfâsige subh-i lütfidin te'sîr etib
Kök revâkı üzre nâmını Mesihâ kılğûçi
- 12 Hüsni nûridin berib hurşîd u mâhga miñ cemâl
Köküdin encum feyzini eşyâga eyleb intikâl
Ra'd u bark u bâdige yetkürdi te'sîr-i celâl
Mahzani feyzi cihâña kıldı isâr-ı nevâl
Hikmet izhârin kılıb gubrâni huzrâ kılğûçi
- 13 Mürge öz rütbesi tevfiği içre câ berib
Peşşege öz kudreti hennâside pervâ berib
'İşkîdın pervânege bir neş'-i mînâ berib
Zâtidin hardalga bir hâsiyet bercâ berib
Zerreni Sâkıb Sirâci vu Hüveydâ kılğûçi
- 14 Zikr u tesbîhi 'ibâdetin kılıb rûh cân arâ
Câña şevk ile muhabbet derdini isân arâ
'İşki şevkini sâlib 'âlemge cümle el arâ
Zikrini öz lefzi birle eydirib elcân arâ
Cin u insân u melâik içre gavgâ kılğûçi

- 15 Hilkat içre yer u kökni çün ben-i Âdem etib
Göşt ü topraki süñekni tâgdek muhkem etib
Miveni eşcârdek yağmurni közde nem etib
Yetti kevkebni letâyıf yâdını çün zem etib
Herne kökte bârini ten içre berpâ kılğûçi

3

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün

- 1 'Işk ehlini şâdumân etib ket
'Işkîñ rakibi cân etib ket
Derdiñdilge pinhân etib ket
Ez bagirni közni kan etib ket
Âvâre- i cihân etib ket
- 2 Âşıkların nasîbi kandur
Mihriñ dili içre misli cândır
Rüsvâyı halâyıkı mahlukdur
Yahşi senña halk arâ yamandur
'Işk elini destân etib ket
- 3 Kûyuñ iti kün âsitânesi
Şehler ani kemterin gedâsı
Derdin dil rişini devâsı
Yâdiñde bolsa ani şifâsı
Tebtiñde yurakni kan etib ket
- 4 Dergâhini toprağı makâmı
Cemşîd kolida ani câmi
Fe'ğfûr ani zülflik gulâmi
Kaysar işiûni bar âdemi
İtleriûe hükümdân etib ket
- 5 Âşık zûd eylegil kereşme
Közlerini eyle çeşme çeşme
Dillerini eyle şerce şerce

Bu câm ile eylegil teşne teşne
Bu lütf ile misli kan etib ket

- 6 Ey âşık dil yara ciğer kan
Ahvâli harab közi giryân
Mahbûbiñni yâdi señadür cân
Lâzım tut özüña âh u efgân
Yâdiñde yüzüñni kan etib ket

- 7 Yâdini diliñde tün ü kün kıl
Cisim bârida kâmetin nigûn kıl
Ferdâ deme zikrini bu kün kıl
Tığ gamide diliñni hûn kıl
Ruhsârinñ za'ferân etib ket

4

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Kaşı bismi İlâhi ruhsâr evrâkinde imlâdur
Hatı nev-hat perînin Tañridin hükm-i mu'allâdur
Lebi deyr içre sâkî “ışrabû” emrige gûyâdur
Yüzi gülçehre sâkîniñ tarab hükmige tuğrâdur
Yüzide mey gül ol bârânide üzre temennâdur
- 2 Sözi lîmûsi telh cânım etgey hûd devâside
Kaşı imâsi kasdimge erur hûd eşyâside
Hatı zülmâti cânım cevride gerçe karânğide
Lebi la'li helâkimdür egerçe cân fezânide
Mesîhâ birle ol gûyâ ölük birle mesîhâdur
- 3 Esîr-i zülf-i zincîride men mecnûni rüsvâyı
Nedim-i akildin bî-gâne eyleb kıldı şeydayı
Ciğerde ot yanıp âhım kılur 'âlemni yegmâsı
Demim dûd-i hod elin kılur her lehze sevdâyı
Dımağımda körüñ zülfîni müskindin ne sevdâdur

- 4 Sorub imlâk tikâdür nâz okun atmakga gülheddim
Hazârân şükür gam başıma çekdi demârdım
Tegâfil şîve şehri âşubsin kâşi bednem
Niteyin köksüme tegdi cevâhil kan gam kaddım
Hemânâ gam sipâhi kolida ul ok bile yâdur
- 5 Mahremim derd renc 'ışkdin tilimdedür besi nâlân
Başimde yüz tümen gamdur saçım colida köz giryân
Balâlâr taş atıp keminde yurgeyler bolub handân
Başım kuş âşiyânı ten mehsûn mârâkindin 'uryân
Ne tañ yaşlar yügürmek her tarafdin kim temâşâdur
- 6 Kizârib bâde tâbidin boyâlib gülreñ elkâni
Sunub küfr ehligi mâ u me'in yeñliğ mey-i bâkî
Bolub meyhâreler kani ile [rengi] gülnâr tırnâkî
Fedâsi nukûd islâmimge mûg deyrdegi sâkî
Ulus kanın tökerdin vehm kılmas gerçi tersâdur
- 7 Yüzi deride dilni zülf-i dâmi eylemiş tîra
Köñülni yârdın hicrân peyâmi eylemiş tîra
Közimni dehr arâ furkat gumâmi eylemiş tîra
Cihânni çün közümge hecr şâmi eylemiş tîra
Ne sûd andin meñakim vusûl-i subh 'âlem ârâdur
- 8 Oşal Kakhâr-ı mutlak muhr etib nefsingni kahrige
Uşbu gamhânedin Sâkıb anañ Havvâ'ni mihrige
Tün ul meyhânedin pîr -i mugân zâhid[ni] zehrige
Nevaî der peri güyâkim şeyh[ni] şehrigi
Fenâ câmı içürdikim harâbât içre gevgâdur
- 9 Dilâ mağrûr bolma dehr-i fânî lütfi yalgandur
Bahâr-i lâlezârini gonca kanl u peykândur
Gülistânin bilib kevgil heme har u megîlândır
Sehr âsibidin sâlim kutulmâklık ne imkândır
Ki mihr-i tîğ külgüsü bark-ı derehşândur

- 10 Muniñdek gülni körgeç bî -ibâ mujgan zehi câhil
Bahârini nemudârin körub şâd olmagay bâtil
Bu yeñliğ gülni körgeç mucgân olgay muhyî zâyil
Muniñ der körgeç şâd olub külgay zehi mâyıl
Bu yeñliğ külgü sâri mihr salgân asr-ı nâdândur
- 11 Çemen kalbide mundâk günçedin yüz miñ hadeñ peydâ
Gülistân içre mundâk handedin yüz miñ hazân peydâ
Bahar-ı gülşenide yüz tümen gamdin eser peydâ
Tañrı ka'ride andâk mehrdin yüz şu'ledur peydâ
Kıya bağride mundâk külgüdin yüz rişte pinhândur
- 12 Kuyâşdin yıl aydin ders etib cân kasdigeür ceñ
Nihândur kahr lütfi zemide hüsnide miñ neyreñ
Atib ok jâledin osma kadin ten hüsninadür teñ
Cîk-i cöş farkidin ya köngil kasdige âheñ [çekib]
Yâgin tiğ haddiñdin katra-i suv lâyinde peykândur
- 13 Bu yıl devasa tün ü kün jerze tîz aylab halâyıknıñ
Beriñ lütf yamğur yağdurub kıl serâb halâyıknıñ
Felek kuşi kerh hemçâle ok eyleb halâyıknıñ
Buyâni birle aniñdek okni yağdirgay halâyıknıñ
Kesriğa yer sâri salmak rahna âsândur
- 14 Safâ tapmas vücûdin mahv kılmay Âdem olsunkim
Nefesgüydür meyyitin tapmas nefesi çün İsâ bolsunkim
'Adam zülmetin açmay danni tapmas Hızır bolsunkim
Hayât içre bekâ çün mümkün ermes Nûh bolsunkim
Öler hâletde tuğmay ölgen oğli birle yeksandur
- 15 Cihân teshîrini himmetde derler yok ki ul himmet
Bihişt-i câvidân şiddetde derler yok ki ul şiddet
Hayât-ı câvidân mevt içre derler yok ki ul zillet
Bekâsız çeşmesin zülmetde derler yok ki ul zülmet
Sekender âh-ı dûdidin yiğilgândür hirâmândur

- 16 Me'anî nakdini kesb eyle Sâkıb bolma bî-ma'nî
Tecerrüd çeşmesi zemide bardur 'âlem-i ma'nî
Hüdâ'din özgeni süymek fenâ yolida bî-man'î
Nevaî örtebân ürlük kadem bu yolga koy yanî
Ki her hemrâh-i kim bolgay tecerrüd mâne'-i yândur

5

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Edeb nakdidin özge yarga yahşi niyâz olmaz
Edeb kanûnini tüzgil edeptin yahşi bâz olmaz
Edeb şehbâzidin özge cihânda yahşi bâz olmaz
Edeb ser riştesidin tutgil edebdin yahşi râz olmaz
Edebsiz ikki âlemde biliñkim serefrâz olmaz
- 2 Kime ikbâl yüzlense bolur semrûg hemhâne
Kime rahmet hemi tüşse sunar 'âlemge hemâne
Kişige Tañrı yâr olsa kurar 'ârş üzre kâşâne
Kime devlet kuşu konsa uçar bî-bâlu her yâne
Kimi bahti kârâ bolsa anî desti dirâz olmaz
- 3 Tekebbür eyleme bî-şikestelik 'âlemde kesb eyle
Riyâzat câmige köp teşnelik 'âlemde kesb eyle
Hüdâ zikri bile dil hastalık 'âlemde kesb eyle
Visâli Yârige leb teşnelik 'âlemde kesb eyle
Mebâdâ kûze- i zerrîn bahâsî sinse âz olmaz
- 4 Tekebbür eyleme kaddi râst eyleb serv-i 'ar'ardek
Bu gülşende özingni serfirâz etme senûberdek
Havâda bâl u bâz ürme ey lâçin-i tîz perdek
Uçer könglüng kuşu eflâk üze zâğ u kebûterdek
Bülend uçkân bile zâğ u zağan 'âlemde bâz olmaz
- 5 Kerem deryâsı bî-pâyân ümîd eyle ilâhidin
Sehâvet rahmetige tut özüng köz tut ilâhidin
Taleb kıl mağfîret bahridin ümîd et ilâhidin

Anîkim haznesi keñdür dile gencu ilâhîdin
Eğer bir katresi tamsa tugenmes aslâ az olmaz

- 6 Hüdâ dergâhide Sâkîb muhabbet mübtelasi bol
Kadem ur şevk zavk birle ka‘be maksad gedâsi bol
Muhabbet birle bolgil rehnümâlar zeripâsi bol
Huzuri iki ‘âlemde muhabbet âşinâsi bol
Muhabbetsiz kişini köñli kışdur aslâ yâz olmaz

6

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Nâ fenâ birle bekâ tapmay deme boldim ferâğ
Lâ mekân deşti uzâkdur kıl özüñ bu yolga çâğ
Kâ‘be- i tehkik çün âyine âldında çerâğ
Dostlar metleb yakîndür lek ani yoli uzak
Himmet âtin binmegünçe yetmegey her kim yeyâğ
- 2 Uşbu yol ermes hatarsız köp erur çâhi zarar
Köp erur dûzd-ı karakçı köp tiken köp cûdi- cer
Hâzır u âgâh bolib himmet bile bağlab kemer
Bir karışlık bolsa yol koyma kadem bî- rehber
Üçramay kalmas belaga her kişi yürse seyâğ
- 3 Nefs u şeytân leşkerin kast ile eylebdur katâr
Dîn u imân rezdi hırs-ı mâl u dünyâ âşikar
Uşbu yolda yüz belay u renc u külfet bisyâr
Sen “kul euzû”dek karab yürgil yemîn u hem yesâr
Bu hatarlık yoldasın zinhâr bol öziñe sâğ
- 4 Sâlik -i râh-ı tarîkatsın sığın Allâh’ga
Tut tevekkül köçesini yur karab hemrâhga
İlm-i bâtındur karañû ‘âmiy u gümrâhge
Ger karañûde kadem koysañ yıkılgünçe çâhge
Ey birâder âl koluñe ‘ilm-i zâhirdin çırâğ

- 5 Tâlib u sâdık olsang hergiz yürme bî-haber
Câdde-i şer'i şerifle yürüb bolgil bâ-haber
Yol uzâk yetmek kıyındur yolda köp havf-i hatar
Bî –asâ yürme tâyâr yerge tâyib yâniñ siner
Yemegil şeytân-ı mel'ündin ayâğiñe tayâğ
- 6 Vâdiy-i fakr u fenâ kirgen irenlerdür sinik
Deşt-i bî-pâyân erur derrende-i karâkçiler anuk
Haybeti ... bu yolni mâhı kursîge husûf
Yol ırâk menzil uzâk köptür karâkçidin mahv
Uşbu yolda yürmegil bî-âzuka hem bî-yarağ
- 7 Bela vu renc u tikendir seni kirgen yoluñ
Köp velîlerdin ketgandür seni kirgen yoluñ
Şîr u ejderler mekânidür seni kirgen yoluñ
Köp 'azim türfe hatarlıkdür seni kirgen yoluñ
Vehm u havfî uşbu yolni tilbelernî kıldı sâğ
- 8 Yâr yâdide bolub cân u diliñ nevrûz kıl
Sırrı yâdide çû kumri nâle vu sözi kıl
Sâkıbâ tûti kebi lutfüñni cân erfûzı kıl
Bülbül-i şûride yeñliğ nâle vu cân sözi kıl
Ey Hüveydâ kılmagil zikriñni sen taklîdi zâğ

7

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün

- 1 Maksadim uldurki dostlar terk-i dünyâ eylesem
Mâl u cânimni berib sevdây-ı ukbâ eylesem
Belki candin hem ötüb Hakni temennâ eylesem
Kay küni men azmi Yasrîb birle Bethâ eylesem
Mekke'de menzil Medine şehrine câ eylesem
- 2 Bağlasam Mikâtın ihrâm belge hem cû Keys
Hak habibin sünnetin cân birle kılsam misli Veys
Her menâsiklerni kılsam cân bire mânendi Leys

Âh urub yürsem Sefâ vu Merve vu Mînâ Kabes
Vâcibu'l- mevcûdni sun'in temâşâ eylesem

3 Çöl ü vâdî deşt-i sahrâdın ötüb sorsam Mekke
Eylesem hac yâdide bîmârlardek et'eme
Bir demi türmey tavâf eylerde etsem dem deme
Sûz -i dildin eylesem zemzem kâşide zem zeme
Köz yâşim birle anî ceyhûn-ı deryâ eylesem

4 Şevki bûyıldın alıb gâh zevki rihşini minib
Geh bolub ser pâ ber-sîne çöl ü sahrâni kütib
Hak çakırsa rûhumni "lebbeyke" deb savtın berib
Geh figân bezmin korub gehi cunûn-ı ba'yin kılıb
Âh-ı âteşnâk urub geh cezbe peydâ eylesem

5 Şol zamân olub tirikley yeğlatib hîş u tebâr
Köz yaşimle cân u tendin pâk etib gerd u gubâr
Terk etib kavm u karindâşim bile yâr u diyâr
Mâl u mülke ot urub cân nakdini eyleb nisâr
[...] ravzasin [...] eylesem

6 İştîyâki ravza-i pâkiñ dil-i mahzûn bile
Âldi râm pikünem ây bile tün kün bile
Yâ Rasulallâh özüña târt meni lütfiñ bile
Kaysi kün bolgay seni koyniñde me'va eylesem

7 Ravzâ süyige kadem koysam tamâmı hac etib
Şâdlikdin nâleler eyleb yine özdün ketib
Her tiken zahmini bir güldeste [deb] ümîd etib
Uşbu yol zahmetlerin kadrini bir gevher etib
Hem gubâr tûtüyâni cism-i binâ eylesem

8 Maksadım oldur Hüdâ'din ey şâhi 'âlîcenâb
Yâsitenib kûy-i Medine özni eyleb hâk-i râh
Cennetü'l -baki'eni hâkige kılıb özni penâh
Hâki pâyiñe koyuban başimi ey pâdişah
Tapşırıp canni Hak'ka dünyâdın tîrâ eylesem

- 9 Sâkıbâ turmey zamâni belni bağlap yolga kir
Kimki bu yolga kadem koysa câniñi ber
Tut ganimet fırsatıñni ölmey turub bergay sûd
Ötti ömrüñ zâyi' Allah yâr emdi vaktidur
Uşbu sevdâ birle cân u dilni şeydâ eylesem

8

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bu demdin bu dehr içinde pâkdâmânlıkta hayf
Vaktım ötti nice günler şâd u handânlıkta hayf
Yüz figânikim kasri ömrüm ötti veyrânlıkta hayf
Geçti ömrüm nakdi gaflet birle nâdânlıkta hayf
Kalgâni sarf oldi andûr bî-şumârlıkda hayf
- 2 Eşk ü hasret çıkmayân közdin nedâmet rencidin
Tüşmeyân könglüm [...] istikâmet rencidin
Tenge külfet yetmeyin bir dem 'ibâdet rencidin
Cânga bir düşvârlık tüşmey riyâzet rencidin
Sarf boldi nakd utânım ten âsânlıkde hayf
- 3 Fikr ü dünyâ birle boldim âhiretning câhili
Zîb u zînet birle köñlüm boldi dünyâ mâyılı
Keys -i nâ -meşrû' işidür boldim aniñ vâsılı
Ey müslümânlar körüñkim boldi her dem hâsılı
Nefs u kâfir hilesidin nâ-müslümânlıkde hayf
- 4 Ketti eyyâmi yiğitlik yetti vakti pîrlık
Kalmadı 'azâde kuvvet fikirde kalmay bilik
Ne kılurni bilmeyân hayrân sînemdür tilik
Hayfkim nef eylemes her nicekim teşleb ilik
Desem öz ahvâlimge bu nev' hayrânlıkde hayf
- 5 Ey dilâ ötkerme zâyî bir nefesni kemdür
Kadrini bilmes ani öziñçe kim bî- akıldur
İhtiyât ile fenâ fikride ömrüñni keçür

Andâğ işikim iş kılıkim püşeymân bomagaysen kimdür
Hiç esiğ kılmas hatâ boldi püşeymânlikde hayf

- 6 Şâhlar bâside bârdur yüz tümen türlük belâ
Dehrniñ gevgâsıdın hârlık fakr u bî-nevâ
'Aks olur kâri gedâ u şâhlar yevmü'l-cezâ
Yahşırâkdürler hesâb olganda sultândın gedâ
Hayf kim boldi gedâ evkâtı sultânlikde hayf
- 7 Sâkıbâ âzğurdi yoldin nefsi mekkârım meniñ
Huz u havf etti mülâfet ömrüm tenhârım meniñ
Herdim ermes ebûs ef'âli esrârım meniñ
Ey Nevâî gâfil ermes halkdın bârım meniñ
Keçti ömrüm nakd gaflet birle nâdânlikde hayf

9

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Hüdâ'din mihrîbânlık bendesige evvela nândur
Heme halk u cihânniñ kuvveti cismi ârâ nândur
Tamâm-ı enbiyâ vü evliyâ cismige dermândur
Kerîm-i Mun'im u Muhsînni in'âm etgani nândur
Fakîr u egniyâ şâh u gedâlar maksadı nândur
- 2 Birev kılssa ziyâfet cümle ni'metni kılıb tayyâr
Nabât u kand ile şeker asalni eylese enbâr
Töküb elvân-ı ni'met mâl u dünyâ kılssa köp isâr
Eğer nân bolmasa bolğusi onlar cümlesi bî-kâr
Tamâmı nâz u nimet bezmi meclis zineti nândur
- 3 Resâlar mecm'ige meclîs bolsa gülistânlık
Okub eşâr dânâlar kılıb mütrib gazelhânlık
İrem bâğıda sâkî bâdege kılssa ferâvânlık
Eğer nân bolmasa bolgay uşal meclîsge zindânlık
Uşal bezm içre nândır cümle ni'met ferâvândur

- 4 Niceler bazı nâña hâr u zâr oldi ketib râhat
Tiyâlmay ehl-i evlâd vataña tarttiler gurbet
Niçeler derbeder boldi ta'ma eyleb ketib izzet
Çiray-i zaferlâği bolub türlük çekib külfet
Fakîr u şah-ı âciz yetimler matlabi nândur
- 5 Bihişt-i câvidânda erdi ul Âdem birle Havva
Bolub tâvûs-i ra'nâdek hirâmân kâmeti zîbâ
Şebistân kâkili erdi kuyaşdek berk urub sîmâ
Melâikler kılurdi secde eyleb kulluğun berpâ
Melâikler alarni munda attiler sebep nândur
- 6 Çekip leşker Feridûn İreç [ü]Dahhâk ü Selm ü Tûr
Nerîmân Rüstem ü Gürşasb Behmen ey bile Feğfûr
Siyâvuş [...] Tahmûrs Şâfur
Sekender Nevdir u Efrâsiyâb Keyf ile Tayfûr
Töküb bir birlerin kânın kırıldı bâ'isi nândur
- 7 Hiyâbân u gülistân u bahâristânda türlük gül
Muğni vu tûtî huşhân olib “sevtu'l- bahra” çün bülbül
Tökilse tengey u tillâ hazâyinler bile köp pul
Dürr ü yâkût elmâs u zümrüt ü la'li vu mercân pul
Bolub bul hemesi nân bolmasa bu bezm veyrândur
- 8 Nebîler serf-i nân eyleb likâ-i câvidân tapti
Şehenşâhlar yürütti leşkerin mülk-i cihân tapti
Kerem eyleb seherler devlet u cevr u çeben tapti
Zekiyy u 'ârif u dâna mansab u hem beyân tapti
Alarni cümlesi maksûdga yetdi kuvveti nândur
- 9 Cihân meydânında bağ u 'imâretler binâ boldi
Tuğuldi berçe âdem neslidin sâhib nevâ boldi
Fülânun tube' dâna nüktedâni der-kıyâ boldi
Perîveş gülbeden yusûflikâ köp dilrübâ boldi
Bularni cümlesi heylasga keldi kuvveti nândur

- 10 Hezâin serf etib enbârlar birle töküb köp zer
Berib tertip bazı zebt ettilar serbâz ile asker
Yetib bâğ u ötüp derya kesib bir nice kûhi der
Cihanga yürüzüb hâşine her yân tarkatip leşker
Bu yengliğ şûr u şer kıldı alarni maksadi nândur
- 11 Eğer kattığ riyâzet eyleseñ bî- nân sefâ bermes
Kirib mescîdge taat eylesñ nûr u ziyâ bermes
Veđer ilm u edeb tahsiliñ etseñ becâ birmes
Sehâvet bî- şumâr etseñ aña bî –nân rızâ birmes
'İbâdet kuvveti erur husûli hur u rızvândır
- 12 Veđer nân köp yeseñ lahas bolub köñlüñ karâ bolgay
Veđer kem yeb riyâzet eyleseñ kalbiñ sefâ bolgay
Ve yâ asla yemey terk eyleseñ cânıñ cüdâ bolgay
Veğer nân serfi birle bolsa tâ'ati Hak rızâ bolgay
Çıkardı bizni cennetdin yine kirgizgûçi nândır
- 13 Eğer kelse uyuñe nâgihân bir aç azîz mihmân
Aña dünyâ u atlas üzre kimhâb aylasañ şâhân
Etib isâr tillâ şâkka vu yâkut ile mercân
Kelâm etseñ aña çün bülbül ü tûti huş elhân
Eğer nân bolmasa yüz münçe üzzet kılssa veyrândur
- 14 Felekge câ etib seyyâre sâbitni çün-i yezdân
Sehâvet sel u ra'd u bark u seyr gerdiş-i devrân
Bahâristân etib âlemni kukertib sebze-i elvân
Ahâki dâneler birle cihâña saldi andin fân
Şbu hengâmelerni ayladı eyledi Hak b'âisi nândur
- 15 Bolur bî-kâri bî-nân ger yesañ ma'cûn-i yakûti
Yine ma'cûn-i câvidân ile tiryâk- ı Fâruki
Yine ma'cûn-i Câlinûs ile ma'cûn-i Nukrâti
Yine ma'cûn-i Eflâtûn ile ma'cun-i Sukrâti
Erur bir nân bahâsi yüz ser ma'cûn-i Lokmândur

- 16 Biyâbânlar kezib deryâ keçib âlem kezer tüccâr
Seferde renc ü külfetler körib bî-had çekib azâr
Ferâvân cüsti-cû sa'y eyleb kezib kahasar-i kahasâr
Harid eyleb metâ'u bedel yükleb hem alib bâzâr
Meşakkat çekti kün ü kün murâd-ı maksadı nândur
- 17 Süleyman tahtı câyidür mekânı Andicân Sâkıb
Babâsidur Hüveydâ şehr-i Çimyânı Sâkıb
Tatba'a revnak mirzâge kıldı hiç medân Sâkıb
Köründi bu muhammes elhubbân közige ehyân Sâkıb
Mezâkı cânige şîrîn keldikim ma'nisi nândur

10

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Ey zâtiñ erur pâk-ı muhît heme eşyâ
Yoksan heme 'âlemde mekânıñ [seni]mercâ
Toldursañ yer u kök ile menzil u me'vâ
Envâr-ı cemâliñ bu cihân içre havâ
Zâhirsan u Bâtınsan u Nihânsan u Hüdâ
- 2 Sûsan til açıb zıkr u sıfâting arâ nâmûs
Bir dîde-i hayrâniñ olubdur pîr tâvûs
Tapmakda seni berg-i darahtâni kef efsûs
Körmay seni hayret arâ nergis-i közi meyûs
Gül[ler] hem köz açıb kılsa cemâliñi temâşâ
- 3 Ey mülkiñ erur iki cihân şâh-i muazzam
Pervenriv emriñde imes târem kaddi hem
Bir mezra'a kâriñ miñidin merkez-i 'âlem
Bir bende-i dihkânıñ erur Hazret-i Adem
Bir çori vu nânvâiñ erur Hazret-i Havva
- 4 Derdiñni yükin yer kök imes hamlige lâyıık
'İşkiñe yükini kôtarur peyker-i âşık
Vasliñni libâsi ani kaddige muvâfık

Bir zerre çekib hâr-ı gamingni dil-i Vâmık
Bir bergi güliñ noktasidin ‘ârız-ı ‘azrâ

5 Kurbiñ keçasi kalmadı Ahmed’ni rubûdi
İdrisni taleb deştide yok boldı vücûdi
Kullukda Süleyman’ni nigini edi sûdi
Yûsuf’ge heme hüsn-i cemâl erdi nemûdi
Ul hem talebin içre edi misli Züleyhâ

6 ‘ İşkîñ ile ateşni Halil eyledi gülşen
Eyyûb neyin hükm ile kurt eyledi mesken
Bahr içre balık karnide Yûnus’ge neşîmen
Ya’kûb kıldı beyt-i hazan kuncide me’men
Erre başide eyledi zikriñni Zekeryâ

7 Çuğz oldı suragin kılıb hânesi veyrân
Tün keçe çemen kuşlar isteb seni nâlân
Yahya seni ‘ışkinde tün ü kün közi giryân
Musa’ge ser pâyı erur mehzen pinhân
Körgüzdi taleb deştide etib “yed-i beyzâ”

8 Diller heme sahrâyı suragiñde kezerler
Cânlar hemesidur çerâğinde kezerler
İdrâk heme dad-i derdiñde kezerler
Ne bâd-ı sabâ devre bâğında kezerler
Kumlar seni isteb yügürüp bâdiy u pâ

9 Akl aklen tapmadiler günâhiñe nüsret
İdrâk közi tiye cemâlinde bahasret
Âyine-i hüsnüñe cihân közi bahayret
Nergiski serâ parâyı erur dîde-i hiclet
Âyine közi hüsnüñe hayrân u temâşâ

10 Vuslat tutti Ahmed’ni vücûdi edi bir nûr
Tağlar yarilib nûr-i cemâlinde şeb tûr
İtleriñini kâkilini gulâmi edi Feğfûr
Yâdiñde semâ sır erur nâle –i tenbûr

Mihriñle seher kalbi nefis tapti musaffâ

- 11 Bir lehce tecâvüzde imes kerdişi gerdûn
Fermâniñ hatide erur ay bilen kün
Zard yazedde muvâfık yüredir bir bire tün kün
Hükmiñ bile bark otige yağmur suyu mekrûn
Ânlar hemesi ârâyiş eter urze-i gubrâ
- 12 Bir kulga berib ‘ilm-i ezel birle ebedni
Melûn-ı ebed eylediñ ul kâni hasedni
Bir hâkistedin yaratıb asî cesedni
Menzili bihişt eylediñ ul evvel-i cedni
Mescid-i melâik sen etib ‘âlem-i semâni
- 13 Tâğlâr hemesi ‘ışkiñde erur dâdes-i ceyhûn
‘Âlem heme mihriñdin erur câlid-i gergûn
‘İşkiñde felek eşk töküb dâdesi pür hûn
Teşvîr-i şerâbiñdin erur şurişi mecnûn
Te’sir-i cemâliñdin erur ‘ârez-i leylâ
- 14 Geşti surâdür sana tâlib bahride nahañ
Ümîd-i kerâmet etib isyânni nesûhiñ
Meyhâreler umit bilen içti suyûhiñ
ÂÂsileriñur matlabidin tapti futûhiñ
Sultân-ı kerem tâlib u hem genc-i ‘atâyâ
- 15 Hâlik bile mahluka bu menşe’ edi sâbık
Zînetde sefâ kılmağı mahlûkını Hâlik
Sâkıbnı gubârini sefâ eylese lâyık
İsyânni yükini zerre vücûdige ne lâyık
Ey kılguçı âdemni gubârini musaffâ

11

Muhammed Alihan zamanında mahdûm Abdunnebi cân Hâcı Kelân mutahallis
Hâtif Abdulhâlik zerkâkilcâña yazılğan gazel Sâkıb muhammes
kılğan.

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Terâvet tapti tâb-bâdedin ruhsâr gülnâri
Münâsib tüşti servinâzige ul şühni reftâri
Kaşı biznikige efsûn eturdi çeşm-i 'âyyâri
Keça tebrendi yeldin halka zülf nek ü sâri
Köngüller tüşdi erdi bir seri cân erdi bir sâri
- 2 Bu tün mehtâb arâ evrâk üstide huşi gam
Güher mu tökti hatt-ı cafri kıtân üzre mü dirhem
Kirân etti şûrbâge kumerya bez a'zam
Şeker leb gülgedârım tirildi mey tâbidin bilmem
'Arak mu lulide yâ âb-ı hayvân mu ölen câri
- 3 Kaçanki huntati âltun tükmeni ul şüh-i hazman
Kabâ çâkide iki dür hebbâb sût kabi rûşen
Köründi iki nâri mu dedim ya iki cân men
Uzatdim nâristânige kol vahm ile tizârmen
Yakinleb bu devlet kolimdin ketmasün nâri
- 4 Hilâli 'iyd mu kördüm tu ger şâm üzre nâr tâbmed
Tugubdur mu şebi deyhur arâ ul kevkebi esved
Hotan miski bile hemvezn olubtur mu zeri emced
Tuşubdur şâh sünbül üzre nergis yaprağı bâ cûd
Saçı üzre esinçâğı mu ya altunluğ tumâri
- 5 Giriftâr itti cânim zülfüğe ol şüh tebrizî
Bahârân şâdumânlık sebzelerge hattı nevhizi
Tekellüm vakti bî-haddur saçar la'li şeker rîzi
Uyatligmen ki çoğdur halka-i zülf dil avizi
Menga yoktur köngilkim eylersem anlar giriftâri
- 6 Kurub 'işret bisâtin bu keça ul şüh-i 'âyyârim
Sunubdur [...] bezm arâ ruhsâr-i gülnârim
Meña nöbet yetib ilkige câm alganda dildârim
Âkardi subh terki bezm kıldı nâzenin yârim
Meni dâğ etti Ya Rab kâra bolsun subh-i ruhsâri

7 Garîb hasta dil Sâkibni eyleb âşinâ Hâtif
Cenâb-i Kibriyâge aytibân hamd u senâ Hâtif
Hüdâ dergâhige her keça eyleb ilticâ Hâtif
Kılurmen hân-i bîmârni devletin dâim duâ Hâtif
Ki çuh lütf eyler ol fermânine kılsın cihândâri

12

- 1 Meni hâr eylegen yâr özgelerge gülistân ermiş
Meni kadrimni bilmes özgelerge kadrân ermiş
Dilim efkâr eyler, özgelerge dilisitân ermiş
Menge nâ- mihribân yâr özgelerge mihribân ermiş
Meni cânım alıb ağıyârge ârâm-ı cân ermiş
- 2 Kuyub çıkkan ciğerdin âh ile dûdi çerâğimni
Tün ü kün etgeni münfecir közdin belâğimni
Yolida muntazırlıkda karab turgan karâğimni
Ten üzre ümîdi fehm ettim ‘adedsiz târe dâğimni
Ki ul mihr ber karârgân şâm-ı hicrândin nişân ermiş
- 3 Atingni zikri birle tüşti könglüm içre yüz gamlar
Cemâling muhmerîding ming nişân dildegi otlar
Okub vasfingni dilge şevkdin tüşti tümen oklar
Buzulgan köksüm etrâfidegi köp zahm u nâdekler
Bulut kuşlarıga zahmlar çün âşiyân ermiş
- 4 Rakîbiñ vasl arâ harem gaming zerdâbidin tuydum
Yürâgim şerce eyleb reşkidin hunâbeler boldum
Köñülni kûzesîge hasrating hûn âbidin koydum
Rakîbing sindirib könglümni çîn yağlab senga aydim
Su keltirgan mihmân u kûze sindirgan mihmân ermiş
- 5 Belâ deştide sergerdân edim gerdûn sâgidler
Közim hunâbesini korgan el ceyhûn sâgidler
Kezar erdim meşakkat tâğımı nâhoş sâgidler
Belâ deştide erdim el körüb cejbûn sâgidler
Köñül atlıg bizning âvâre vu bî-hânumân ermiş

- 6 Kaçanki cân visâliñ arzûsige bolub mâil
Hücûmi ‘ışkdın leşker çekib küç koydi muste’cil
Menâsib ber uşal envâcini kunmakge boldı dil
Hayâliñ hayli kõnglüm deştide çün kâbdiler menzil
Herâvat yâkgan yer ul menzilde bir dâğı nihân ermiş
- 7 Kaçankim ul cihân aşubi özge cilve kıldı
Neça hil hem bile cihân fethige atlandı
Şukûhi hüsndin hayli cihân yekbâr kozgaldı
Zamân aşubidin kõnglümge yüz şiddet yeter erdi
Çû fehm ettim anga bâ’isi ul şbu cihân ermiş
- 8 Ne had tilki zikr eyleb sıfâtı gülgünü yetgen
Ne had dilki fikri birle zâtı deştide yetgan
Ne had Sâkıb bî-dilki, bî-hûd özidin ketgan
Nivâi nazmini kördim kuyâş levhige şebt yetgan
Buyurgan ani âlî kadr şâh-ı hurde-dân ermiş
- 9 Koymadı ey dostlar bu dehr ârâmim bile
Bir dehr ötkermedi evkâtım encâmım bile
Bir zamânı koymadı devrân sırr u encâmım bile
Bir kadeh mey içmedim serv u gül endâmım bile
Bir nefes urmadı gerdûn meni kâmim bile
- 10 Yârsız bir bezm arâ içtim şerâb-ı erguvân
Bâde- i gülreng nûş ettim bolay deb şâdumân
Tutti berdi yer her sâ’at ser âbi râyegân
Her meyi ki aningsiz içtim tapkani gamdin emân
Zehr-i gam gûyâ ayrılmış erdi ul câmim bile
- 11 Ey müslümânlar tirikley otga küysam yahşirâk
Yer yüzide körgüçe, körki gümüşim yahşirâk
Hak demay dünyâ dedim, dûzehge kirsem yahşirâk
Kõnglüm içre but gami, küfr içre ölsem yahşirâk
Ehl-i dîn aldıda bargunçe bu islâmim bile

- 12 Yâr kûyide kuliniñ i'tikâdı tâin ayt
Tîğ-1 'ışkıdın su bolgan cân-ı bî-ârâmın ayt
Cân berur çağda yatur deb subhu bile şâmın ayt
Ey sabâ ul gülge mühlik firkatım figânın ayt
Belki cân naktidin anga yetkür bu peygâmım bile
- 13 Kayda lezzet yahşi bolsun mence in'âm ey refik
Kayda bolsun muztarib könglümge ârâmım ey refik
Zehr ile zakkûm bolgay kâmime câm ey refik
Dersdiser yetkürgusidur devlet-i kâm ey refik
Tutmadım ârâm çün bir dem dil u ârâmım bile

13

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

- 1 Cemâliñ meña cânâ edâlık yetmes erdi mu
Visâliñsiz yâniñde bî-nevâlık yetmes erdi mu
- 2 Yine bâz üstige sendin tuşub cânâ yırâk oldum
Visâliñ bâğide nâ-âşinâlık yetmes erdi mu
- 3 Meni sendin cüdâ eyleb keturdi Yârkend içre
Cüdâ kılğan u yerde bî-vefâlık yetmes erdi mu
- 4 Hüdâ türlük belâlarga giriftâr eyledi bizni
İkevlen 'ışk içre mübtelâlık yetmes erdi mu
- 5 Nice dilberge dil berdim seña ohşatmadım aslâ
Çekib türlük arasidin izâlık yetmes erdi mu
- 6 Seni fikriñni eyleb tolgonub tünler cefâ cilsem
Ezeldin başda yüz gam pür cefâlık yetmes erdi mu
- 7 Hüdâ saldı seni türlük belâlarga kılıb pâzumân
Fakîr u 'âciz u bî-dest fâlık yetmes erdi mu

8 Başıne saldı türlü derdlerni şükri vu şükür eyle
Burundin Hak'ga kılğan nâ-revâlık yetmes erdi mu

9 Nice üzrler aydi yârige uzakdın nâtüvân Sâkıb
Tün ü kün Hakka kılğan üzrhânlık yetmes erdi mu

14

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

1 Fenâ bostânidin köp kâmeti serv u sümen ketti
Neça müşk gonca lebler tilleri dür u 'aran ketti
Nisâlar peşvâsı andelib u encümen ketti
Vücûdi zîneti gülşen yüzi reşk-i çemen ketti
Gülşendin yüzi gül gonca lebi gül [...] ketti

2 Tekellüm çağıda erdi sözi tûti vü şeker hâ
Nisâlar mahfeli içre edi çün bülbül-i gûyâ
Muhabbet bostânide edi çün kumrı vu şeydâ
Halâyık içre kirgende vücûdi erdi bezm ârâ
Bul 'ışk ehlin savtidin kan eylegen ketti

3 Hüdâ yolida cân birle belini bağlagan erdi
Muhibler sözidin ukxa kuyub köp yığlagan erdi
Muhabbet ehlini yeğlab yüragin dağlagan erdi
Bu dünyâdin üzib dil âhiretni çağlagân erd
Bu gülşendin yüzi gül gonca leb ketti

4 Özi gamda eyledi tümen gam ehlini âzâd
Bu dünyâdin edi nâşâdu 'âlemni kılurdu şâd
Büküldi gamda kaddi ul edi kâmeti şemşâd
Yüragi goncadek kan erdiyu bülbüllere ustad
Bu gülşendin yüzi gül gonca leb ketti

5 Bekâ mülkige 'azm etmiş Humâyun Banu Devrân
Ciğerler pâre bolsın bu elemle sineler bî-rân

Hazân olsun çemen hem bülbüling aksun közidin kan
Ki rihlet eylemiş ‘âlemdin ul reşk-i hubân
Bu gülşendin yüzi gül gonca leb ketti

- 6 Perîşân hâl bolsun zülfidek [...] muanberler
Eğilsin servler bolsun dütâ kaddi senevberler
Yakasın çâk etsun hil’ati gül goncai kızlar
Kıyâm etsun mübârek türbeti aldide mahşerler
Bu gülşendin yüzi gül gonca leb ketti
- 7 Çû hükm etti ki [...] ul gülçehreniñ aldide câ tutsun
Açıb cennet eşiğin hûrlar hüsnü rızâ tutsun
Behîştîlar selâmige turib dost-i du’â tutsun
Yer u kökni alsa bu nevhe –i va hasretâ tutsun
Bu gülşendin yüzi gül gonca leb ketti
- 8 Kel ey divâne dostum yâd yara dildi kılayluk çâğ
Meni divâne kıldı sen bile emdi bolay ortağ
İkavlan hasretide adzigani ketsek biyâbân tâğ
Muniñdin soñ biza çâğ olmagay bu hâtır-i nâçâğ
Bizni ahvâlimizni dem be dem yâd eylegan ketti
- 9 Cevâhirler sarma etsun mâh-i peykerler gubâridin
Açılısun lâleler gül türbeti huld iftihâridin
Okub rahmet sedâdın [...] bülbül kunâriidn
Yağulsun âb-ı nisân yağmuri rahmet bahâridin
Bu gülşendin yüzi gül gonca leb ketti
- 10 Bukün defter kılay dostlar [...] yektâni
Azîzlar bâğide gül gonca evlâd-ı Hüveydâ’ni
Letâfet bostânide kaddi serv u semen sâni
Asâlet kânide yâkut-i mercân durur tâci
Bu gülşendin yüzi gül gonca leb ketti

Mersiye-Târih

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

- 1 Diriğâ dünyâdin ‘ukbâga mahsûm-i zamân ketti
Kılıb yâr u birâderlerni köp bağrını kan ketti
- 2 ‘Acâyib bir ribâtudur karâr almakka yol bermas
Gahi kim keldi bu dünyâga bî-şek bî-gümân ketti
- 3 Ceddisidin “Men metâ garîbâga” ‘âmil eyleb
“ Fakad mâte şehîdâ” birle evvel sûy-i cinân ketti
- 4 Tevekkül birle mühkem belga himmet kuvvetin bağlab
Medan lil mevte mazmûnide zîr-i hâkidân ketti
- 5 Edi pîr u mürşid tâlibni toğri yolga başlarga
Biz emdi ayrılıb kaldık nitermiz bî-nişân ketti
- 6 Besâd efsûs evlâd-ı ‘azîzân halk mahsûmi
Açılmay gonca emdi bu gülşendin hazân ketti
- 7 Birâder yeğlaşaylık eylebân köz yaşını deryâ
Du dâğ eyleb şbu dem efdal-i halk-ı cihân ketti
- 8 Keliñlar halk bülbüldek nevâ vu nâle eyleşeylik
Kılıb bizlarni köp şeydâ gül-i bu gülistân ketti
- 9 Müyesser bolmagandur hiç bir insânga bu ni’met
Atasidin cediti pâk kurb-i dil Sâkıb mekân ketti
- 10 Murahhas erdi hizmettin bolub makbûl pîrige
Halfelik makâmide özin eyleb ayân ketti
- 11 Kişi başige bu yeñliğ musîbet hiç tuşmasdur
Salıb ‘âlem elin köñli arâda figân ketti
- 12 Edi şâm u seherlerde kelâmı emr ile ma’rûf
Devâmet halkga eyleb tarîkattın beyân ketti

- 13 Bolub Mecnûn kezaylik deşt-i sahrâni bütün hûni
Halâyık rehnümâsi muktedâ-i Çimyân ketti
- 14 Turarni hohlamay bu bî-vefâ dünyâda yek bâre
Uçub pervâz ile cennetge eyleb âşiyân ketti
- 15 Cihânni derd u renc u mihneti ötüb turar demde
Bihamdi lillâh bu cam’-i cû Oş’din emân ketti
- 16 Atâ kılıgıl Hüdâvendâ aña Firdevsedin câyi
Bukün dünyâni hoş körmay turolmay bî-gümân ketti
- 17 Sene bir miñ üç yüz kırk tokkiz erdi dâr-i fânidin
Sefer eyleb banâgah kabr bûsedin nihâh ketti
- 18 Eyâ ahkar saçıb başinge toprak yeğlasañ azdur
Öşandak mürşid-i kâmilni kayan ketti kördiñmu

Amiluddin/ 1353

SONUÇ

Orta Asya'da XIV. asırda olgunluk dönemini yaşayan Nakşibendiyye tarîkatı, kısa zamanda Mâverâünnehr'in sınırlarını aşarak, Doğu Türkistan'ın Kâşgar ve Yârkend gibi şehirlerinden Balkanlar'a, Hicazdan Hindistân'a kadar geniş bir İsmâ coğrafyasına yayıldı. Bunda bu tarîkate mensup olan şeyhlerin rölleri büyüktür. Özellikle Doğu Türkistan'da yayılmasında Fergana bölgesinin şeyhlerinin etkisi yüksektir.

Bunlarda biri olan Salahaddîn Sâkıb 1838 yılında Fergana eyaletine bağlı olan Oş şehrinde Nakşbendiyye tarîkatına mensup şeyh ve şâir Mevlevî Siracüddîn'in hânedânında dünyaya gelmiştir. Yirmi yedi yaşında tarîkate intisâp eden Salahaddîn Babası Şeyh Sirâcüddîn'in dergahında seyr ü sülûk eğitimini tamamladı ve halkı irşâd etme yetkisine mazhar olmuştur. Mürşidinin tavsiyesi üzerine Doğu Türkistan'ın Yârkend şehrine giderek ilk irşâd vazifesine orada başlamıştır. 1877'de pîri vefat edince onun dergahında posta oturdu ve sayısı bine ulaşan müridlerine önderlik yapmıştır. XIX asrın sonuna doğru Türkistan'da değişen yönetimin dindarlara olan baskısı dolayısıyla hayatının belli bir süresini Yârkend ve Hoten şehirlerinde geçirmiştir.

Salahaddîn Sâkıb'ın eserleri özellikle ailesiyle ilgili kaleme aldığı menâkıb şiiri incelenerek onun adı geçen şehirlere hangi sebeple bulunduğunu, yaptığı seyahatlerin tarihleri ve görüştüğü şahıslar ile ilgili net bilgilere eriştik. 1296/1878 yılında Hicaz'a yolculuk yapmıştır. Medine şehrinde bulunan Nakşbendiyye –Müceddidiyye şeyhi Muhammed Mazhar'ın sohbetlerine iştirak ederek ikinci kere icâzet almıştır.

Ayrıca Salahaddîn Efendi'nin şâirlik yönü dikkade değerdir. Yazılarında ve şiirlerinde kullandığı dil sâde ve akıcı olup âyet ve hadislere veya gazelle ehl-i beyte sevgisini serptirmesi onları şefaatçi olarak görmesi, dostu şâir Muhyî Hokandî'nin kendisine yazdığı nazirelere cevap olarak benzer nazire yazması onun şâir olan babasının dershânesinde dîvân edebiyatı eğitiminde başarılı olduğunu göstermektedir. İşlediği tasavvufî konuları şiirsel anlatımla ve basit bir şekilde yazması takdire şayandır. Tasavvufun önemli konularından olan letâif ve murâkabeler konusunu sâde bir dille anlatması, dizelerin takip ettiği uyumluluk, pîre karşı olan muhabbeti, doğru mürşid seçiminde koyduğu kriterilerler bunun delilidir.

Mürid eğitimine önem veren bir şeyh olarak kendisiyle uzak mesafelerde olan müridlerini tarikat eğitiminden uzak kalmaması için sâliklerin günlük yapmaları gereken amellerini içeren risâle kaleme almış, müridlerine ulaştırarak eğitimlerinde onlara kolaylık sağlamıştır. Müridlerine şefkatli davranması kendi çocuğu gibi sevmesi çiğerpârem gözümün nurları diye hitab etmesi onun yufka yürekli bir şahsiyet olduğunu göstermektedir.

Şeyh Sâkîb'in yaptığı mühim işlerden birisi 1907 yılında dedesinin babası olan XVIII asırda Fergana'da yaşayan dergah sahibi sûfi ve Dîvân sahibi şâir olan Hocanazar Hüveydâ'nın dîvân'ını Taşkent'te yayınlamasını sağlamıştır. Salahaddîn Efendi bir taraftan atalarından aldığı mirâsa hakkıyla sahip çıkarken, diğer taraftan bu mirâsa hakkını vererek taşıyabilecek mevruslar da yetiştirmiştir.

Oğlu ve halifesi şeyh Kameruddîn, babası Salahaddîn Sâkîb'dan sonra Fergana eyaletinde irşâdla meşgul olmuştur. Komünist rejimde olan hükümetin müslüman halka yaptığı zulümler artınca halk tarafından düzenlenen Basmacılar hareketinde iştirak etmiş, başarı olmayan sonucun neticesinde de Doğu Türkistan'a gitmiştir. Kameruddîn şeyh gittiği şehirlerde mürid yetiştirmeye, tarikatını yaymaya çalışmıştır. Onun yoluna babası Sâkîb'in adına nisbet ile Nakşbendiyye- Sâkîbiyye adı verilmiştir. Sekiz seneye yakın bir müddet faaliyet gösteren şeyh bu bölgelerde de başlayan kömünist hareketlerine karşı müridleriyle karşı gelmesi sonucunda sürgün edilmiş ve öldürülmüştür. Ferganalı şeyh yerine Eyyûb Kârî Âhun gibi mürid bırakmıştır.

Eyyub karıYârkent'te 1945 yılında Eyyûb Kârî medrese inşa ederek tarikatını medrese temelli hafî zikir yapan tarikat olarak sürdürmüştür. Tasavvuf ve tarikatla dair kaleme aldığı *Menba' u'l- esrâr* adlı eseri ile kendisinden sonra tarikata intisap edecek olan müridler için tarikatlarının temel bir kaynağını teşkil etmiştir. Doğu Türkistan'ın her bölgesinde geniş çapta yayılan, ilgi gören Nakşbendiyye- Sâkîbiyye tarikatı son temsilcisi Şâh-ı Merdân'ın 1991'de vefatına kadar devam etmiştir.

Uzun yıllar tarikat geleneği ve ilk Türk mutasavvıfların yetiştiği, yaşadığı ve faaliyet gösterdiği Türkistan'da Orta Asya Türkçesiyle kaleme alınan tasavvufî manzum bir eseri günümüz harflerine aktarmış bulunmaktayız. Yine o bölgede tasavvuf ve tarikat geleneğinin son temsilcilerinden biri olan Salahaddîn b. Mevlevî Sirâcuddîn'in hayatını, tarikata dair yaptığı hizmetlerini ve tasavvufî görüşlerini, mürid eğitiminde kullandığı

uslûbunu ele almış bulunmaktayız. Yanısıra müridi şeyh Kameruddîn vasıtası ile Doğu Türkistan'a yayılan Nakşibendiyye-Sâkıbiyye tarîkatı hakkında bilgiler vermeye çalıştık. Bu çalışma Orta Asya'da Tasavvuf ve Sûfiler konusunda hazırlanabilecek çalışmalara kaynak olmasını dileriz.

KAYNAKÇA

- ALİYEV İsmâilcân ve diğ., *İbn Sinâ İzdaşı Amanhan Mahsum*, Andican: Andican Neşriyatı, 2003.
- CALALOV Tohtasin, *Banu*, Taşkent; Yaş Gvardiya Neşriyatı, 1963.
....., *Go'zallik Âlamide*, Taşkent: 1979.
- GÜZELDİR Muharrem, Abuşka Lüğatı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.
- HÜVEYDÂ Hocazar, *Dîvân*, nşr. İsmatullah Abdullah ve Kadirkul Rozmatzâde, 1.b., Taşkent: Yangi Asr Neşriyatı, 2005.
....., *Hazan Bolmas Bahârım Bâr*, nşr. Tâhire Moidinova ve Davranbek Moidinov, Oş: Algoritm Neşriyatı, 2013.
- KANAR Mehmet, *Farsça-Türkçe Sözlük*, 4.b., İstanbul: Say Yayınevi, 2015.
- KASİMOV Begali ve diğ., *Millî Uygoniş Devri Özbek Edebiyatı*, Taşkent: Ma'neviyât Neşriyatı, 2004.
- MUTÇALI Serdar, *Arapça -Türkçe Sözlük*, İstanbul: Dağarcık Yayınevi, 2012.
- RÜŞDİY Muhammed Sıddık, *Avliyâlar Sultânı; Turânlık Valiyler* hzr. İkrâmiddin Âstanakul oğlu Âkkurgâny, Taşkent: Yangi Asr Avlodi Neşriyatı, 2004.
- SÂKİB Salahaddîn, *Ma'mûlât-ı Sâkıbî*, şahsî kütüphanemizdeki hüsha.
....., *Dîvân*, Yazma Eser şahsî kütüphanemizdeki hüsha.
- SODİQOV Hamdam ve Nazrulla Jorayev, *Özbekistan Tarihi*, Taşkent: Şarq Neşriyatı, 2011.
- TEK Abdurrezzak, *Tarihi Süreçte Tasavvuf ve Tarikatlar*, Bursa: Bursa Akademi Yayınevi, 2016.
- TOSUN Necdet, "Salahaddîn Sâkıb", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (DİA), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2016, C.32, s.498.

....., *Türkistan Dervişlerinden Yadigâr*, 1. b5., İstanbul: İnsan Yayınları, 2011.

....., *Bahâeddîn Nakşbend*, 6.b., İstanbul: İnsan Yayınları, 2015.

....., *İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî*, 5.b., İstanbul: İnsan Yayınları, 2016.

TÜRER Osman, “Letâif-i Hamse”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2003, C.27, s.143.

ULUDAĞ Süleyman, “Murakabe”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2006, C.31, s. 204.

YÂRKENDÎ Kârî Âhun, *Menba ‘u’l- ersâr*, şahsî kütüphanemizdeki nüsha.

ZARCONÉ, Thierry, “The Sufi Networks in Southern Xinjiang during the Republican Regime (1911-1949). An Overview”, S.Dudoignon- H. Komatsu (ed.), *İslam and Politics in Russia and Central Asia (Early 17 th-Late 20th Centuries)*, London 2001, s. 119-132.

....., “XX. Yüzyıl Doğu Türkistanı’nda Sûfi Silsileleri ve Evliyâ Sevgisi”, (çev. Ekin Keskin), *Türkler* (ed. Hasan Celâl Güzel ve dğr.), Ankara; Yeni Türkiye Yayınları, 2002, XX, 282-289

MAKALELER

Kadirkul Rozmatzâde, *Hocamzarar Hüveydâ*, Taşkent: 30.11.2016, www.kh-davron.uz

Necdet Tosun, “Kırgızistan Tarih ve Kültüründe Tasavvuf”, s.36, İstanbul, Marmara İlahiyat Fakültesi Dergisi *Tasavvuf*, 2015, s.112-113.

Diğer Kaynaklar

İNAMUTDİNOVA Gülçehre Hanım (Salahaddîn Sâkıb’ın torunu) ile evinde 01.05.2013

MAMACANOVA Şükürhan tarihinde yapılan mülâkat, Oş 2013

MAMACANOVA Şahide Hanım (Salahaddîn Sâkıb’ın torunu) ile Aralık-Ocak aylarında yapılan mülakat. Oş 2011.

MAZHARİDDİNOVA Lezâket Hanım (Salahaddîn Sâkîb'in torunu) Kasım 2018
yapılan mülâkat.

SALAHUTDİNOVA Kimyahan (Salahaddîn Sâkîb'in torunu) Kasım ayında yapılan
mülâkat, Oş 2010.

MOİDİNOVA Madinabonu, *Salahuddin Sâkîb Ma 'mûlât-ı Sâkîbiyye*, (Bitirme Tezi),
Oş: Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2015.

EKLER

EK 1. SİLSİLE

Silsile-i Tarika-i Âliyye Nakşibendiyye-Ahrâriyye-Müceddidiyye- Sâkıbiyye

Ubeydullah Ahrâr (ö. 895/1490)

Mevlânâ Muhammed Âbid Kādî (ö.922/1516)

Mahdûm-ı a'zam Ahmed el-Kâsânî (ö. 949/1542)

Muhammed Emîn Hâcem (ö.1062/1652-3)

Hidâyetullah Âfak Hocam (ö.1104/ 1693)

Gâyib Nazar Fergânî (ö.1168 /1754)

Hâce Nazar Îşân Hüveyda (ö.1193/1780)

Hâl Muhammed Îşân Oşî (ö. 1271/1854)

Şeyh Siracüddîn mulakkab Mevlevî Sirâcî (ö.1295/1877)

Şeyh Muhammed Salahaddîn el- Oşî mulakkab Sâkıb (ö. 1328/1910)

Şeyh Muhammed Kameruddîn el- Hac el- Ūşî (ö. 1356/1938)

Şeyh Eyyub Kârî Âhunum mulakkab Ziyâuddîn Yârkendî (ö. 1952)

Şeyh Musâ Âhunum (ö. 1960)

Şeyh Abdurraşid Mevlevî Feyzebâdî (ö.?)

Şâh-ı Merdân Kârî Tarfânî (ö. 1987)

Silsile-i Tarika-i Âliyye Nakşibendiyye-Müceddidiyye- Sâkıbiyye

İmam-ı Rabbânî (ö.1034/1624)

Urvetu'l-Vuskâ Muhammed Ma'sûm (ö.1099/1687)

Ubeydullah Hardı Halfe (ö.?)

Muhammed Pârsâ (ö.822/1420)

Muhammed Resâ (ö.?)

Fazl Ahmed Ma'sûm Sirhindî (ö.?)

Abdürrahîm Merginânî (ö.?)

Halife Hâl Muhammed İşân Oşî (ö.1271/1854)

Şeyh Sirâceddîn Mevlevî (ö.1295/1877)

Şeyh Muhammed Salahuddîn el-Hakânî, el- Oşî (ö.1328/1910)

Şeyh Muhammed Kameruddîn el-Hac el- Oşî (ö.1356/1938)

Silsile-i Tarika-i Âliyye Nakşibendiyye-Müceddidiyye- Sâkıbiyye

İmâm-ı Rabbânî (ö.1034/1624)

Muhammed Ma' sûm (ö.1099/1687)

Abdullah Dihlevî (ö.1240/1824)

Nûr Muhammed Bedâyûnî (ö.1135/1722)

Mirza Mazhar Cân-ı Cânân (ö.1195/1781)

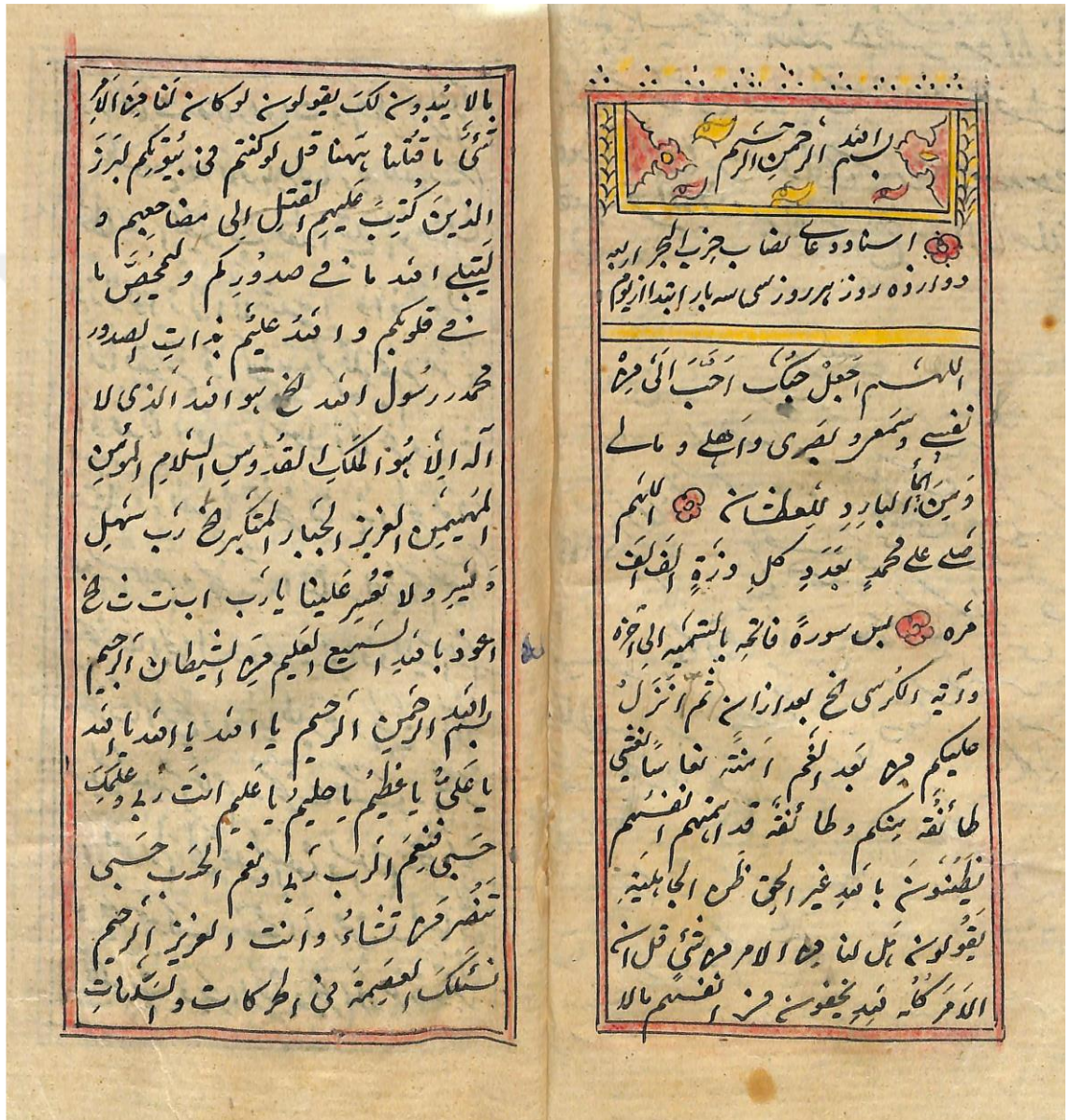
Ebû Sa' îd Dihlevî (ö.1250/1834)

Ahmed Sa'îd Dihlevî Medenî (ö.1277/1861)

Muhammed Mazhar Dihlevî Medenî (ö.1301 /1883)

Şeyh Muhammed Salahuddîn Hakânî el-Oşî (ö.1328/1910)

Şeyh Muhammed Kameruddîn el-Hac el-Oşî (ö.1356/1938)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اسناد و کتاب جزئی البحر اربعه
دوازده روز هر روز می سه بار ابتدا از این

اللهم اجعل حبك أحب الي من
نفسه و سمعه و بصره و أهله و ماله
و دينه الباري و للعالمين اللهم
صلى على محمد بن عبدك و كل وزرة اهلك
مره بسورة فاتحه بالتسمية الى حزه
و آية الكرسي في بعد از آن خم آنزل
عليكم من بعد نعم الله تعالى سبحي
طاعة بكم و طاعة قد منهم انفسهم
يظنون به بعد غير الحق ظن الجاهلية
يقولون بل لنا حلاله موشى قل ان
الامر كله لله يخفون من انفسهم مالا

بِالْأَيْدِيهِمْ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كُنَّا نَدْرِكُ الْآلِ
شَيْءًا مَا قَاتَلْنَا بِهَذَا قُلُوبًا كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ
الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضْجِعِهِمْ وَ
يَتَّبِعُ أَفْئِدَةً مَا فِي صُدُورِهِمْ وَ كَمُحِصٍ مَا
فِي قُلُوبِهِمْ وَ أَفْئِدَةً عَلَيْهِمْ بِذَاتِ لَهْوٍ
حَمْدُ رَسُولِ اللَّهِ لَمْ يَخْلُ بِوَافِدِ الَّذِي لَا
أَكْبَدُ إِلَّا هُوَ الْمَلَكُ الْقَدِيرُ مِنَ السَّلَامِ الْوَسْمِ
الْمُسْتَمِينِ الْعَزِيزِ الْجَبَّارِ الْمُتَكَبِّرِ رَبِّ سَمِيلِ
و كَبِيرِ وَلَا تُعْصِرْ عَلَيْنَا يَا رَبِّ ابْتِئَانًا
أَوْ حُذُوبًا فَيَسْمَعُ الْعَلِيمُ مِنَ الشَّيْطَانِ الْبَرِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا أَفْئِدَةً يَا أَفْئِدَةً
يَا عَلِيَّ يَا عَظِيمَ يَا حَلِيمَ يَا عَلِيمَ أَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ
حَسْبِيَ نَعْمَ الرَّبُّ رَبِّي وَ نَعْمَ الْحَسْبُ حَسْبِي
تَنْصُرُ مَنْ تَشَاءُ وَأَنْتَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ
نَسْكَ الْعَصِيَّةِ فِي الْطَرَاكَاتِ وَالسُّدَاتِ

الارنی طغیان کرم قیل مسنگا ^{مول} کنه عھوا ایتیب چو رحبت منگا

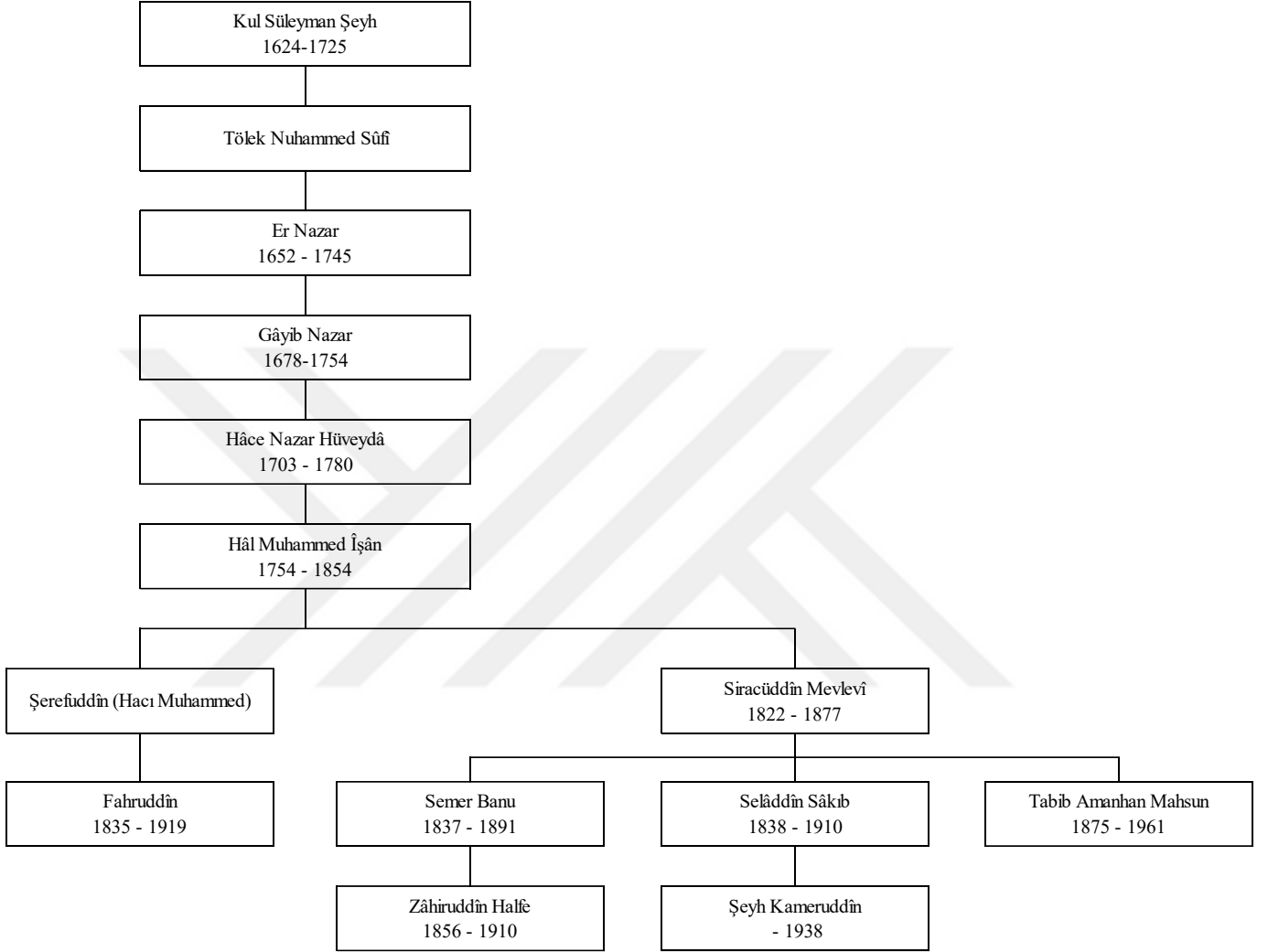
عطا قیل بو شاقبغ یار بنا

یحق حبیبک جمالینک منگا

شکر مندی بولدی طوف بیتیم	زایل اولدی جسمن عصیان
دافل نالسیسلام اولغاند باخجرونیاز	ظاہر اولدی جسم شتاقیمده بیت پادشاه
ظاہر انداق اولدی کیم حتی زمین آسمان	فیض نور ایله تویشم اعلیٰ سخن جرم
کبتہ احد فر الحقیقت دبر مشکین نعبا	یک نور قاب بو لوسه یی یاد و میم
کیم طواف ایتیب نیاز بخجرونیاز ذوق ذوق	بتجا ایلا رو عاسین اول خدایا کرم
اول سعادت مند قافه مہرنہ مقصودین سپر	کویا نیکی انا وین تو خدایا جرم ستم
صدق دل بر لطف اولدی ایلا دیگرسون کون	یا الہی بخنی من کل امراض ستم
شاک کتور غمہ بئر باطن خیر و شمسیم	جرم کشتی بی شبریک و شمسیم بی کیف کم
رحم جہتی عام اول مکاند مجرم غامی لا	وسعت پایا کو قد و رطیف احسان ارم
طوف بیت اسرار نازل اولدی تو بی مہرم	استغاثن پوس ایتیب تو کو و یارین آندم

۷۳

EK 3. AİLE ŞECERESİ

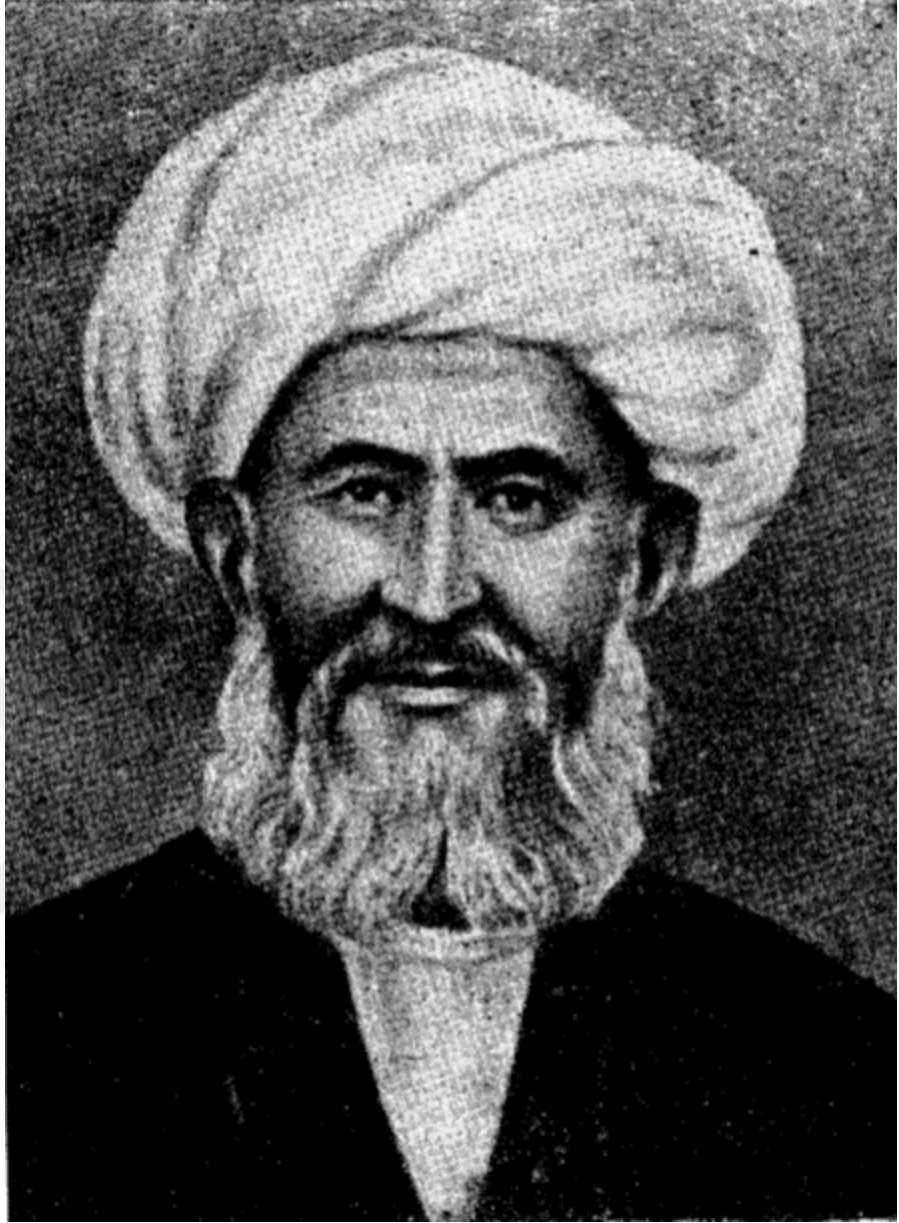
EK 4. FOTOGRAFLAR

Resim 1 Hocabazar Hüveydâ'ın Özbekistan'ın Fergara şehrini bağlı Çimyân köyünde bulunan türbesi.

Resim 2 Özbekistan'ın Taşkent şehriniindeki Hüveyâ Camii

Resim 3 Salahaddîn Sâkib

Resim 4 Salahaddîn Sâkîb'in Kırgızistan'ın Oş şehrinde bulunan türbesi

Resim 5 Hüveyda oğlu Hâl Muhammed İşân

Şâir Sirâcüddîn İşân ve çocukları

Semer Banu 1837-1891

Salahaddîn Sâkıb 1838-1910

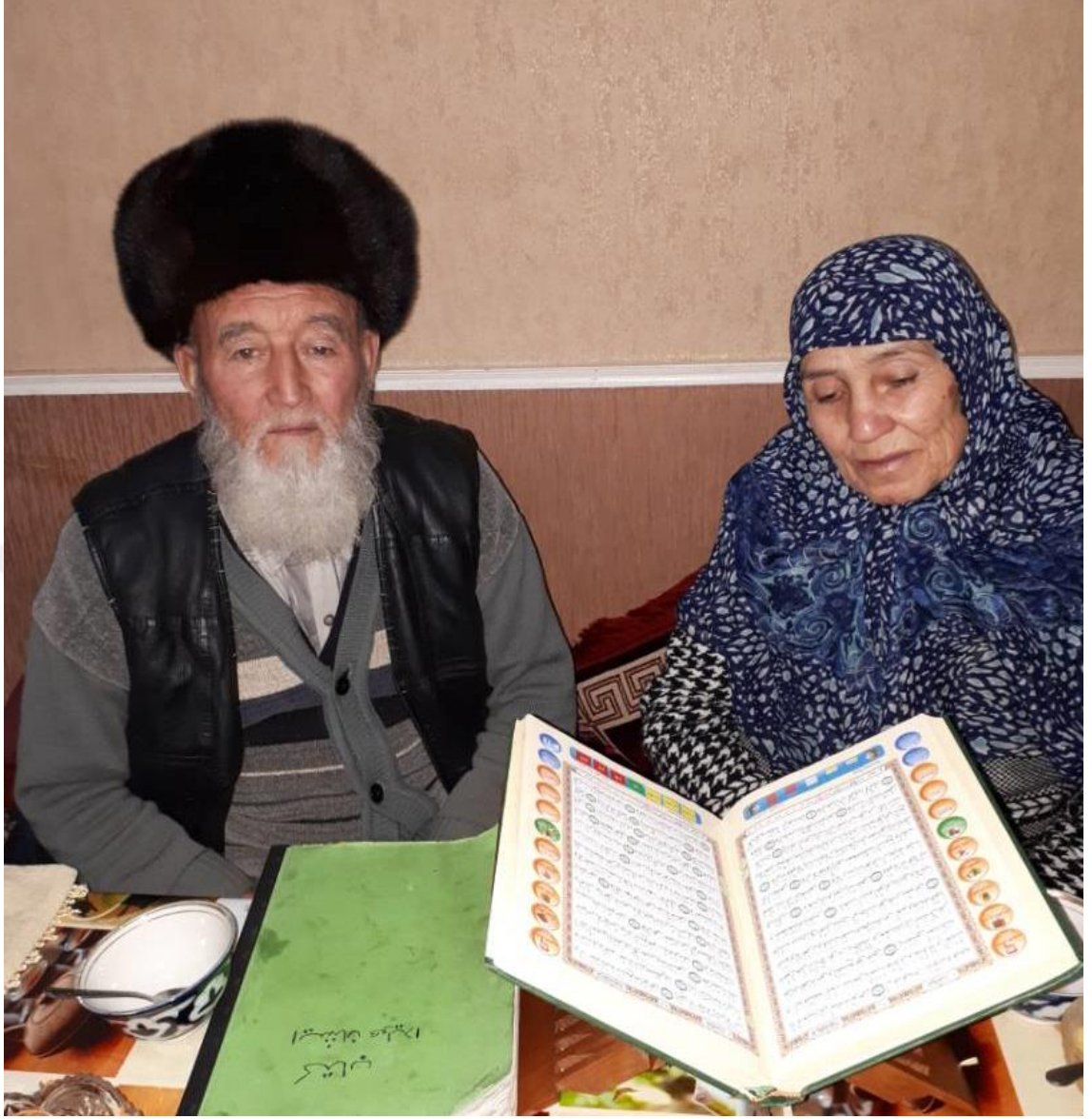
Meşhûr Tabib Amanhan Mahsum 1881-1961

Resim 6 Salahaddîn Sâkîb'ın Oş'ta postnişin olduğu Müceddidi tekkesi. Günümüzde Çınar çay bahçesi olarak hizmet vermektedir.

Resim 7 Salahaddîn Sâkîb Efendi'nin babası ve mürşidi şeyh Sirâcüddîn'in tarafından tekkeye dikilen çınar ağacı.

Resim 8 Salahaddîn Sâkîb'ın oğlu Hasancan Mahsumdan torunu Lezâket Hanım ve eği Amanullâh

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Madinabonu Moidinova
Tez Adı	Sâkıb Salahaddîn'in Dîvân'ı ve Tasavvufî Görüşleri
Enstitü	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	Temel İslam Bilimleri
Bilim Dalı	Tasavvuf
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa KARA
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama İzni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasının ertelenmesini istiyorum 1 yıl ☐ 2 yıl ☐ 3 yıl ☐ ☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin vermiyorum

Hazırlamış olduğum tezimin yukarıda belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih: 18.04.2018

İmza: